DIALOGGRUPPE
– om forebyggelse som alternativ til anbringelse

SFI DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 14-17 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE

12:02 DELRAPPORT 5

METTE LAUSTEN
HELLE HANSEN
ANNE-KIRSTINE MØLHOLT
KATRINE SCHJØDT VAMMEN
ANNE-CATHERINE LEGENDRE

12:02

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 14-17 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE

DELRAPPORT 5

METTE LAUSTEN
HELLE HANSEN
ANNE-KIRSTINE MØLHOLT
KATRINE SCHJØDT VAMMEN
ANNE-CATHERINE LEGENDRE

KØBENHAVN 2012
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 14-17 ÅR. DIALOGGRUPPE
– OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE. DELRAPPORT 5
Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:
Anne-Dorthe Hestbæk, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Turf Böcker Jakobsen, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Geert Jørgensen, LOS og Børnesagens Fællesråd
Lene Jørgensen, FBU ForældreLANDSforeningen
Trine Møller Lagoni, Socialstyrelsen
Annette Juul Lund, Børnerådet
Mia Nordstrand, TABUKA
Jessie Brender Olesen, KL – Kommunernes Landsforening
Jakob Brixtofte Petersen, Socialstyrelsen
Jette Wilhelmsen, Børns Vilkår

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7119-078-6
e-ISBN: 978-87-7119- 079-3

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Jens Dige
Oplag: 300
Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2012 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

FORORD 7

RESUMÉ 9

1 INDLEDNING 15

Udvalgte kommuner og foranstaltninger 18
Rapportens struktur 19

2 VIDENSOPSAMLING OM FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 14-17-ÅRIGE 23

De 14-17-årige 24
Øget orientering mod jævnaldrende 25
Skole og uddannelse 27
Fester og rusmidler 31
Ungdomskriminalitet 34
Selvskadende adfærd 37

Forebyggende foranstaltninger for 14-17-årige 38
Opmærksomhedspunkter fra vidensopsamlingen 46

3 ASSENS KOMMUNE: BRAHESHOLM 49

Målgruppe, formål og indhold 49
Henvisning og visitering 55
Metoder 55
Medarbejdere og faglighed 59
Organisering og ledelse 61
Samarbejde med andre 62
Dokumentation og resultater 62

4 FAXE KOMMUNE: FORÆLDRENETVÆRKET 67

Målgruppe, formål og indhold 67
Henvisning og visitering 74
Metoder 75
Medarbejdere og faglighed 77
Organisering og ledelse 79
Samarbejde med andre 79
Dokumentation og resultater 80

5 FREDERICIA KOMMUNE: BASEMENT 85

Målgruppe, formål og indhold 85
Henvisning og visitering 90
Metoder 92
Medarbejdere og faglighed 95
Organisering og ledelse 96
Samarbejde med andre 97
Dokumentation og resultater 99

6 MARIAGERFJORD KOMMUNE: VÆRKSTEDSPLADS 103

Målgruppe, formål og indhold 103
Henvisning og visitering 109
Metoder 110
Medarbejdere og faglighed 112
Organisering og ledelse 113
Samarbejde med andre 113
Dokumentation og resultater 114

7 AARHUS KOMMUNE: UNGETEAM 117

Målgruppe, formål og indhold 117
Henvisning og visitering 123
Metoder 124
Medarbejdere og faglighed 126
Organisering og ledelse 127
Samarbejde med andre 128
Dokumentation og resultater 129

8 NØGLETALSANALYSE MED FOKUS PÅ 14-17-ÅRIGE 133

Strukturelle forhold 135
Sociale forhold 138
Kommunal praksis i forhold til forebyggelse og anbringelse 141
Opmærksomhedspunkter fra nøgletalsanalysen 147

9 STATUS FOR EFFEKTEVALUERINGEN FOR 14-17-ÅRIGE 149

Resultater fra dataindsamling 151
Karakteristik af de 14-17-årige 154
Opmærksomhedspunkter fra dataindsamlingen 170

10 OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER I FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 14-17-ÅRIGE 173

Voksne børn eller unge voksne? 176
Social integration 180
Systemets fleksibilitet 186
Familie og netværk 190

BILAG 197

Bilag 1: Kontrakt, Brahesholm i Assens Kommune 199
Bilag 2: Statusevaluering. Brahesholm i Assens Kommune 200
Bilag 3: Modelbeskrivelse til Sundhedsmodulet. Basement i Fredericia Kommune 204
Bilag 4: Resultatskema. Ungeteam i Aarhus Kommune 207

LITTERATUR 223

SFI-RAPPORTER SIDEN 2011 231

FORORD

Dette er den femte delrapport fra projektet 'Dialoggruppe – om forebyggende foranstaltninger som alternativ til anbringelse', som løber frem til foråret 2013. Projektet er igangsat af Servicestyrelsen og gennemføres af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i samarbejde med COWI A/S.

Projektets overordnede formål er at udvikle og sammenfatte viden, som kan bruges af landets kommuner til at iværksætte den støtte og hjælp, som udsatte børn og unge har behov for, og herigennem sikre deres trivsel og udvikling. Projektet bygger på omfattende datamateriale om 23 forebyggende foranstaltninger i 10 udvalgte kommuner fordelt over hele landet. Foranstaltningerne er alle – på nær to – tilbud baseret på lov om social service § 52, stk. 3. De 10 udvalgte kommuner, der deltager i projektets 4-årige periode, er: Assens, Brøndby, Faxe, Fredericia, Helsingør, Hillerød, Mariagerfjord, Thisted, Aalborg og Aarhus.

Igennem projektperioden vil der løbende udkomme delrapporter. Afslutningsvis vil der udkomme en rapport, som sammenfatter hele projektet, samler op på de endelige resultater og dermed peger på, hvad der er god praksis. Udvælgelsen af kommuner og foranstaltninger til at deltage i projektet blev beskrevet i delrapport 1 (Lausten m.fl., 2010a). I delrapport 2-6 præsenterer vi foranstaltningerne for de forskellige alders-

grupper og analyserer det indsamlede datamateriale med henblik på at foretage en effektevaluering af foranstaltningerne.

Hensigten med denne delrapport 5 er at tegne et billede af det forebyggende arbejde centreret omkring unge i alderen 14-17 år. Herudover præsenterer vi relevant forskning på området ud fra et nationalt såvel som et internationalt perspektiv.

Delrapport 5 er udarbejdet af projektleder på dialogprojektet seniorforsker Mette Lausten, videnskabelig assistent Anne-Kirstine Mølholt, videnskabelig assistent Helle Hansen og student Katrine Schjødt Vammen, der alle er ansat ved SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Herudover indgår seniorkonsulent Anne-Catherine Legendre fra COWI A/S i projektgruppen. Anne-Catherine Legendre har bidraget med kapitlerne 3-7, der præsenterer de forebyggende foranstaltninger for 14-17-årige.

Projektet følges løbende af en styregruppe, der ud over projektgruppen består af fuldmægtig Trine Møller Lagoni og fuldmægtig Jakob Brixtofte Petersen fra Socialstyrelsen, fuldmægtig Maja Marker fra kontoret for børn i Social- og Integrationsministeriet samt konsulent Jessie Brender Olesen fra Kommunernes Landsforening (KL). Der er ligeledes nedsat en følgegruppe (se kolofonen), som kommenterer det faglige indhold af rapporterne. Cathrine Mattsson fra Professionshøjskolen Metropol har været ekstern referee på delrapport 5. Vi takker de 10 kommuner, styregruppen, følgegruppen og referee for deres gode kommentarer.

København, februar 2012

JØRGEN SØNDERGAARD, ADM. DIREKTØR VED SFI

RESUMÉ

DIALOGPROJEKTET

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd gennemfører projektet 'Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse' i samarbejde med COWI A/S. Projektet er finansieret af Socialstyrelsen og løber over en 4-årig periode fra foråret 2009 til foråret 2013. Denne rapport er den femte af seks delrapporter, som vil udkomme i tilknytning til projektet.

Det overordnede formål med projektet er at afdække kommunernes brug af forebyggende foranstaltninger som alternativ til anbringelse. Projektet skal tilvejebringe en bred og anvendelig viden om forebyggende foranstaltninger, der på sigt kan være medvirkende til at udvikle god praksis. Projektet skal herved bidrage til, at alle landets kommuner kan blive bedre i stand til at iværksætte den støtte og hjælp, som socialt udsatte børn og unge har behov for, så deres trivsel og udvikling sikres.

Temaet for delrapport 5 er forebyggende foranstaltninger i kommunerne for unge i alderen 14-17 år. Omdrejningspunktet i rapporten er følgelig den viden, som vi på nuværende tidspunkt har indsamlet under projektforløbet omkring det forebyggende arbejde med 14-17-årige.

Igennem projektforløbet vil 10 udvalgte kommuners praksis, erfaringer og resultater i 23 forebyggende foranstaltninger for børn og unge med særlige behov blive kortlagt, analyseret, målt og vurderet. Det er

vigtigt at bemærke, at projektets formål ikke er at foretage en effektevaluering, der sammenligner forebyggende foranstaltninger med anbringelse. I projektet fokuserer vi på forebyggende foranstaltninger, der fungerer som alternativer til anbringelse ifølge kommunerne selv.

FORSKNING OM FOREBYGGENDE ARBEJDE BLANDT 14-17-ÅRIGE

De evidensbaserede programmer, som tages i brug for aldersgruppen (i Danmark er det hovedsageligt ART, FFT, MST, MTFC, MultifunC og PALS), er primært programmer, som er målrettet unge med antisocial adfærd, og som sigter mod, at den unge udvikler sociale færdigheder, der er brug for, for at kunne begå sig i samfundet. Det er altså metoder, der er specielt udviklet til at tage sig af unge med problemer omkring sociale færdigheder.

Mens MST er et individuelt program, og FFT er familiebaseret, er PALS, der er præsenteret i delrapport 3 (Lausten m.fl., 2011a), et program, der omfatter hele skolen. Det manualbaserede behandlingsprogram MTFC arbejder med både den unge, der har emotionelle eller adfærdsproblemer, og den unges forældre. MultifunC inddrager ligeledes forældrene gennem forandring af familieprocesser på lige fod med den unges netværk til skole og fritid. Dette sker gennem forandring i den unges relationer til andre unge, og hvordan den unge fungerer og præsterer i skolen. Sammenfattende for programmerne for de 14-17-årige er, at formålet er at styrke de unges sociale og skolefaglige kompetencer og dermed forebygge adfærdsproblemer.

PRAKSIS I FOREBYGGENDE ARBEJDE BLANDT 14-17-ÅRIGE

De fem foranstaltninger, vi præsenterer i rapporten, arbejder forebyggende med unge i alderen 14-17 år og har efter egne udsagn succes med deres forebyggende arbejde. Foranstaltningerne er endnu ikke effektevaluerede, så succesen beror på de enkelte kommuners, foranstaltningers og de indskrevne unges egne vurderinger. De fem foranstaltninger er:

- Brahesholm i Assens Kommune
- Forældrenetværk i Faxe Kommune
- Basement i Fredericia Kommune
- Værkstedsplads i Mariagerfjord Kommune
- Ungeteam i Aarhus Kommune.

Præsentationerne af foranstaltningerne er skrevet på baggrund af interview og casestudier i de fem foranstaltninger, hvor der blandt andet er foretaget interview med den enkelte foranstaltningsleder, medarbejdere, brugere og kommunens børn og unge-chef. Igennem interviewene med foranstaltningerne har vi afdækket en række fællestræk i foranstaltningernes praksis:

- Foranstaltningerne er stort set alle pionerprojekter. De er alle startet som mere eller mindre skræddersyede eksperimenterende tilbud, hvor nogle ildsjæle har fået muligheden for at gribe tingene anderledes an for at finde en løsning, der virker for en speciel gruppe af udsatte unge.
- De ansatte i foranstaltningerne er meget engagerede og har stor erfaring med at arbejde med socialt udsatte unge med komplekse problemstillinger.
- Lederne af foranstaltningerne har en stor ballast fra tidligere arbejdspladser inden for belastede miljøer (blandt andet kriminalforsorgen, SSP-arbejde og institutionsmiljøet) og har derfor en stor erfaring at trække på.
- Der arbejdes meget med empowerment, anerkendelse, relationer og rollemodeller, hvilket betyder, at foranstaltningerne bliver mindre klientprægede og mere aktivitets- og selvhjælpsprægede.

VARIATIONER I PRAKSIS

På trods af de mange ligheder blandt de udvalgte foranstaltninger med fokus på unge i alderen 14-17 år findes der også mange variationer. Det skyldes blandt andet, at kommunerne ikke er ens. Dette påvirker grundlaget for det forebyggende arbejde. Eksempelvis peger nøgletallene på, at der er forskel på, hvor stor en andel unge i alderen 14-17 år udgør af en kommunes samlede indbyggertal. Samtidig er der stor forskel på udviklingen i andelen af 14-17-årige over de næste 20-30 år, hvor yderkommunerne vil opleve et stort fald, mens bykommuner og kommuner i hovedstadsområdet vil opleve den største fremgang i andelen af børn og unge i befolkningen. Der er endvidere væsentlig forskel på, hvor stor en andel 14-17-årige der modtager forebyggende foranstaltninger og er i anbringelse. Nøgletallene peger således på centrale faktorer, som kommunerne skal tage højde for ved tilrettelæggelsen af deres forebyggende arbejde.

De forebyggende foranstaltninger, som vi præsenterer i kapitel 3-7, varierer på en række centrale punkter. Et af de vigtige punkter er variationen i forældreinddragelse. Forældrenetværket i Faxe Kommune er ikke klassificeret som en forebyggende foranstaltning under servicelovens § 52, stk. 3, men fungerer som et netværk for forældre, hvor fællesnævneren er deres børns begyndende adfærdsproblemer. De involverede forældre bliver gennem Forældrenetværket stærkere som gruppe og bedre til at tackle de individuelle problemer, der er med deres teenagere. Faxe Forældrenetværket er et godt eksempel på en form for inddragelse af forældre på en ny og anderledes måde.

Ud over forældreinddragelse er der en række andre forskelligheder. Gennem sammenligning af interviewene med foranstaltningerne har vi afdækket følgende forskelle i foranstaltningerne:

- Gruppen af 14-17-årige er en bredt sammensat gruppe. Der er unge, der aldrig har været i kontakt med det kommunale system før, og der er unge, der har så store misbrugs- og/eller adfærdsproblemer, at de ikke kan rummes andre steder. Nogle foranstaltninger er meget specialiserede til at tage sig af de unge, der har mange og store problemer, og som måske er kraftigt anbringelsestruede. Andre foranstaltninger er specialiserede i at give et løft til de unge, hvor fokus primært er på det relationsbaserede og praktisk orienterede i forhold til "hvad der brænder lige nu".
- Gruppen af medarbejdere er i visse foranstaltninger bredere sammensat end i foranstaltninger for yngre børn. Nogle steder omfatter medarbejdergruppen håndværkere, pædagoger, lærere og behandlere, mens den andre steder er kendetegnet ved samme homogenitet som i foranstaltninger for yngre børn og dermed en større robusthed i forhold til faglig kultur.
- Flere af foranstaltningerne er selvforvaltende, hvor de har fået relativt frie tøjler fra kommunens side til at organisere arbejdet. Andre foranstaltninger er lagt i faste rammer struktureret af kommunens bestiller-udfører-model.

FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 14-17-ÅRIGE

Et centralt punkt under projektet er at koble forskning og praksis og på baggrund af det fælles vidensgrundlag at udvikle eksempler på god praksis. Som en væsentlig del heraf hører en effektevaluering, hvor vi gennem

opstarts-, afslutnings- og opfølgningsmålinger af foranstaltningsforløb undersøger, hvad der fungerer i praksis, hvornår og for hvem. Den endelige effektevaluering vil foreligge ved dialogprojektets afslutning i 2013.

Den foreliggende delrapport 5 indeholder en opstartsmåling for de 14-17-årige. Det er derfor endnu ikke muligt at tegne udviklingstendenser over tid. De indledende fund peger i retning af, at de 14-17-årige, som indgår i de forebyggende foranstaltninger, er eksponeret for væsentlige problemer i deres dagligdag, som truer deres udvikling og trivsel. Behandlerne vurderer eksempelvis, at knap hver fjerde af de unge oplever en stor del psykisk vold i familien, at mange af de unges familier kæmper med psykiske problemer, arbejdsløshed og økonomiske problemer, og at nogle unge har været udsat for omsorgssvigt i familien.

Derudover fremhæver behandlerne, at de unge selv har en række problemer at kæmpe med i deres hverdag:

- 56 pct. af de unge vurderes at have et dårligt psykisk helbred
- 35 pct. vurderes at have et dårligt fysisk helbred
- 62 pct. klarer sig dårligt fagligt i skolen
- 19 pct. af pigerne og 24 pct. af drengene har ingen fremtidsplaner
- 20 pct. vurderes at være udpræget overvægtige, mens 13 pct. vurderes at være udpræget undervægtige
- 15 pct. af de unge piger og 7 pct. af de unge drenge udviser meget uhensigtsmæssig selvskadende adfærd
- 51 pct. af de unge drikker af og til eller ofte alkohol
- 29 pct. af de unge ryger af og til eller ofte hash
- 4 pct. af de unge tager af og til hårde stoffer
- 25 pct. af de unge vurderes at være meget kriminalitetstruede.

I alt vurderes lidt over halvdelen af de 14-17-årige i undersøgelsen at have betydelige problemer, målt ved den samlede SDQ-score, problemer, som gør, at deres trivsel og udvikling adskiller sig markant fra jævnaldrendes. Andelen af 14-17-årige med betydelige problemer ifølge SDQ-scoren er dog mindre end for de 10-13-årige (som var på 70 pct.), som vi fokuserede på i delrapport 4. Der tegner sig således et billede af en gruppe af unge, som har brug for betydelig hjælp og støtte, men som samtidig er mere differentieret sammensat end de yngre aldersgrupper i dialogprojektet.

INDLEDNING

Servicestyrelsen igangsatte i foråret 2009 projektet 'Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse'. Projektet blev igangsat for at opnå viden om de danske kommuners forebyggende arbejde med socialt udsatte børn og unge, efter at anbringelses- og kommunalreformen trådte i kraft.

Kommunernes forebyggende arbejde med socialt udsatte børn og unge har gennem de seneste år fået stigende opmærksomhed. Fokus i denne delrapport er på unge i alderen 14-17 år. Kendetegnende for denne aldersgruppe er, at de ikke længere karakteriseres som børn, men i stedet nu er unge, der begynder at udvikle deres identitet som voksne individer. De befinder sig således et sted i deres liv, der byder på mange forandringer og udfordringer. De begynder at feste, flirte og drikke alkohol, og nogle begynder at eksperimentere med illegale stoffer. Endvidere er det på dette tidspunkt, at de så småt skal begynde at træffe mere seriøse valg i forhold til uddannelse og deres senere fremtid, og hvor valg kan få store konsekvenser for fremtiden for eksempel i forhold til kriminalitet, graviditet og lignende. Helt afgørende er de unge i langt højere grad end tidligere orienteret mod andre unge i forhold til socialisering og identitetsdannelse, hvorfor forældrenes mulighed for indflydelse og videre opdragelse er stærkt aftagende.

Formålet med projektet kan overordnet inddeles i tre punkter:

- For det første ønsker vi at afdække kommunernes praksis, erfaringer og resultater i forhold til børn og unge, der tilbydes en forebyggende foranstaltning efter lov om social service § 52, stk. 3
- For det andet ønsker vi at skabe overblik over og formidle den forskningsmæssige viden på området og herved gøre den tilgængelig og anvendelig for kommunerne
- For det tredje skaber de udvalgte kommuners deltagelse i dialoggruppen et grundlag for erfaringsudveksling såvel mellem kommuner internt som mellem praktikere i kommunerne og forskere.

Projektet bygger på en række forskellige vidensformer, der skal bidrage til, at landets kommuner bliver bedre i stand til at opspore børn og unge med problemer og iværksætte den støtte og hjælp, som de har behov for. De enkelte kapitler i delrapporterne trækker typisk på én form for viden fra figur 1.1. Eksempelvis tegner vidensopsamlingen i de enkelte rapporter et billede af, hvad netop denne vidensform kan bidrage med i forhold til udviklingen af eksempler på god praksis inden for det forebyggende arbejde. Delrapporterne slutter af med et sammenfattende kapitel, hvor viden kobles på tværs af kapitlerne og de forskellige vidensformer.

Det afsluttende kapitel i hver delrapport præsenterer og kobler således den samlede viden på tværs af en række forskellige metodetilgange såsom vidensopsamling, casestudier med kommunernes egen vurdering af foranstaltningerne og status for dataindsamlingen til effektevalueringen blandt de deltagende forebyggende foranstaltninger. Strukturen på det afsluttende kapitel er inspireret af Business Excellence-modellen[1] og gennemgår nedenstående punkter for at afdække sammenhænge mellem indsats (foranstaltning) og resultater:

- Målgruppe, formål og indhold
- Henvisning og visitering

1. Business Excellence-modellen er et ledelsesværktøj, der kan give et billede af en virksomheds strategiske udvikling ved at synliggøre sammenhængen mellem indsats og resultater. Grundtanken i Business Excellence-modellen er, at der skal være sammenhæng mellem alle dele af en organisation fra de strategiske beslutninger over allokering af ressourcer og gennemførelse af det besluttede til tilfredsheden både blandt medarbejdere og kunder (Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling, 2010) – Kunder er i vores 'virksomhed' de børn, der visiteres til de forebyggende foranstaltninger, og deres forældre, mens medarbejdere er medarbejderne i de forebyggende foranstaltninger.

- Metoder
- Medarbejdere og faglighed
- Organisering og ledelse
- Samarbejde med andre
- Dokumentation og resultater.

Ved projektafslutningen i 2013 vil de sammenfattende kapitler fra de forskellige delrapporter blive samlet og videreudviklet, således at projektet på baggrund af effektevalueringen af foranstaltningerne og rapporternes sammenfatninger vil pege på eksempler på god praksis i det forebyggende arbejde.

FIGUR 1.1
Projektets forskellige vidensformer.

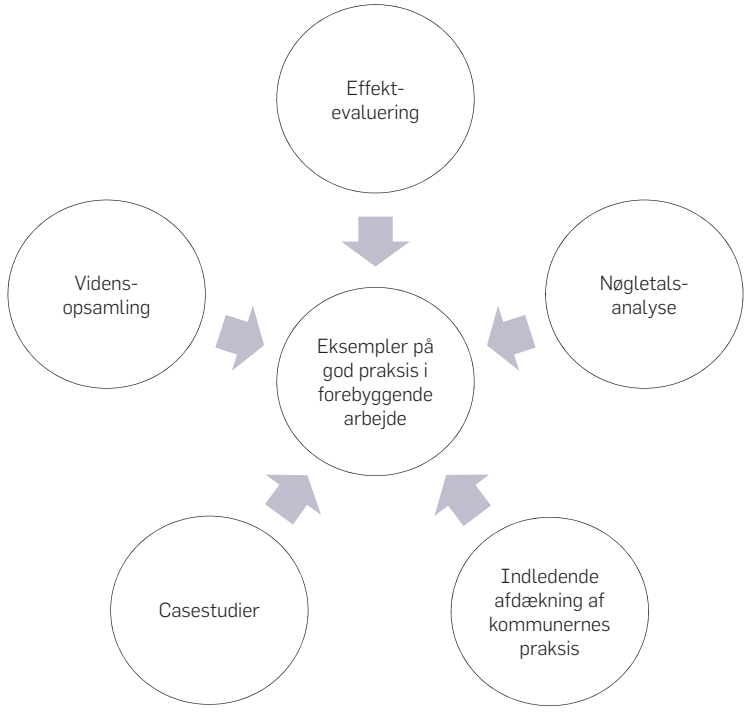

UDVALGTE KOMMUNER OG FORANSTALTNINGER

Udvælgelsen af kommuner og foranstaltninger til at deltage i projektet, som blev foretaget ved projektets start, bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner, en nøgletalsanalyse samt telefoninterview med en række kommuner for herigennem at få et uddybende kendskab til deres forebyggende praksis. Der er 10 kommuner og 23 foranstaltninger, som deltager i dialogprojektet. Under udvælgelsen var der blandt andet fokus på at opnå en spredning i såvel foranstaltningernes målgrupper som i deres indhold. De udvalgte kommuner og foranstaltninger fremgår af tabel 1.1.

Der er store variationer imellem de udvalgte foranstaltninger i de 10 kommuner. Blandt andet er målgruppen opdelt i fem aldersgrupper, 0-4-årige, 5-9-årige, 10-13-årige, 14-17-årige og 18-22-årige, da der er forskellige problemstillinger og behov i de enkelte aldersgrupper. Det betyder, at det forebyggende arbejde varierer alt efter målgruppens alder. Eksempelvis er samtlige forebyggende foranstaltninger inden for aldersgruppen 0-4 år tilrettelagt som familiebehandling, mens forebyggende foranstaltninger rettet mod aldersgruppen 10-13 år ofte er tilrettelagt som skole- og fritidstilbud.

Forebyggende foranstaltninger rettet mod 14-17-årige består både af indsatser i nærmiljøet, hvor den unge har en kontaktperson og tilbydes forskellige aktiviteter, samt af foranstaltninger, hvor den unge opholder sig i foranstaltningen det meste af dagen. I foranstaltningerne er der ofte meget fokus på den unges adfærd og sociale relationer, samtidig med at foranstaltningerne forsøger at rumme alle de problemer, som den unge kommer med. Det kan være problemer såsom kriminalitet, alkohol- og stofmisbrug.

Det overordnede formål med projektet er, som nævnt ovenfor, at udvikle eksempler på god praksis i forhold til et bredt spektrum af forebyggende foranstaltninger med udgangspunkt i, hvilken foranstaltning der fungerer hvordan, hvornår og for hvem. Vi ønsker med andre ord ikke at begrænse os til en særlig målgruppe eller en særlig form for forebyggende arbejde, og vi har derfor prioriteret variation blandt de deltagende foranstaltninger. Vi vil ved hjælp af dataindsamlingerne lave en objektiv effektevaluering af foranstaltningerne, således at det ikke kun er kommunernes og foranstaltningernes egne ord, der ligger til grund for eksemplerne på god praksis.

TABEL 1.1

Oversigt over de udvalgte 10 kommuner og de 23 forebyggende foranstaltninger, samt hvilken målgruppe den enkelte foranstaltning retter sig imod.

Kommune	Foranstaltning	0-4 år	5-9 år	10-13 år	14-17 år	18-22 år
Assens	Projekt Brahesholm				X	X
	Heldagsskolen Ådalen		X	X	X	
Brøndby	Kontaktnetværket			X	X	X
	Bakkegården		X	X		
Faxe	Forældrenetværk[1]				X	X
	Familiecenter	X	X	X	X	X
Fredericia	Basement			X	X	X
	Børnehuset		X	X	X	
Helsingør	Basen			X	X	X
	Det lille Familiehus	X				
Hillerød	Børnehuset Buen		X	X		
	Ullerødskolen		X	X		
	Fødsel-spædbarn-samarbejdet	X				
Mariagerfjord	Børnefamiliegruppen	X	X	X	X	
	Eget værelse kombineret med kontaktperson og familiebehandling				X	X
	Værkstedsplads				X	
Thisted	Ådalen – Sydthy Børnehus		X	X	X	
	Familien i vækst – sårbare gravide og familier med små børn	X				
Aalborg	Netværksjægerne				X	X
	Godthåbskolen		X	X	X	
Aarhus	Ungeteam – Syd				X	X
	Lejligheden 1. th.		X	X	X	
	Vuggestedet	X				

Anm.: En af Mariagerfjord Kommunes udvalgte foranstaltninger, 'Særlig fokus på hjemgivelse', er skiftet ud med 'Børnefamiliegruppen'. Det skyldes, at indholdet af den tidligere indsats nu er lagt ind i lovgivningen efter Barnets Reform, således at foranstaltningen er gjort overflødig. Vi har derfor i samråd med Servicestyrelsen valgt at fokusere på Børnefamiliegruppen i stedet for.

1. Foranstaltningen i Faxe Kommune, som vi hidtil har kaldt Familiegrupper, hedder rettelig Forældrenetværk.

Kilde: Indledende spørgeskemaundersøgelse til samtlige af landets kommuner samt telefoninterview.

RAPPORTENS STRUKTUR

Temaet for delrapport 5 er kommunernes forebyggende foranstaltninger for 14-17-årige. I kapitel 2 præsenterer vi forskningsbaseret viden omkring det forebyggende arbejde med 14-17-årige. Kapitlet omhandler såvel dansk som international forskning på området. Herudover beskriver vi erfaringer med forskellige metodiske tilgange i det forebyggende arbejde med teenagere og deres familier. Den viden, som indgår i kapitlet, er udvalgt på baggrund af forskningsbaserede kriterier.

Fra kapitel 3 til kapitel 7 præsenterer vi de fem udvalgte forebyggende foranstaltninger, der har 14-17-årige som målgruppe. De fem foranstaltninger, som vi præsenterer, er:

- Brahesholm i Assens Kommune (kapitel 3)
- Forældrenetværk i Faxe Kommune (kapitel 4)
- Basement i Fredericia Kommune (kapitel 5)
- Værkstedsplads i Mariagerfjord Kommune (kapitel 6)
- Ungeteam i Aarhus Kommune (kapitel 7).

Præsentationerne bygger på følgende former for dataindsamlingsmetoder: deskstudy af diverse skriftligt materiale om de fem foranstaltninger, som eksempelvis detaljerede beskrivelser af foranstaltningerne, beskrivelser af ydelse og formål, grundlagspapirer, arbejdsbeskrivelser, samarbejdsaftaler, virksomhedsplaner, ydelseskataloger, statusrapporter, evalueringer og lignende, besøg i foranstaltningerne og interview med lederen, med to-tre af foranstaltningens medarbejdere og med en til to forældre med børn i foranstaltningen samt interview med kommunens børn og unge-chef. Kapitlerne er alle struktureret på samme måde med inspiration fra Business Excellence-modellen.

I kapitel 8 videreføre vi nøgletalsanalysen fra de forrige delrapporter. Nøgletal er information, der på en overskuelig måde belyser strukturen og udviklingen i den enkelte kommune. I præsentationen af de kommunale nøgletal tager vi udgangspunkt i danske kommuner generelt, men med særligt fokus på nøgletallene for de 10 udvalgte kommuner. Nøgletalsanalysen i denne delrapport er koncentreret omkring de forhold, der gør sig gældende for 14-17-årige. Eksempelvis ser vi i kapitlet nærmere på andelen af 14-17-årige i kommunerne, andelen af 14-17-årige, der er startet på en ungdomsuddannelse, andelen af 14-17-årige i forebyggende foranstaltninger og andelen af 14-17-årige i anbringelse. Alle tal i analysen bygger på offentligt tilgængelig information fra Danmarks Statistik.

I kapitel 9 tegner vi et billede af de 14-17-årige, som er indskrevet i de forebyggende foranstaltninger, som indgår i vores undersøgelse. Udgangspunktet er de indsamlede data fra de udvalgte foranstaltninger. Først præsenterer vi kort metoden, som effektmålingen bygger på. Herefter præsenterer vi status på og de foreløbige resultater fra dataindsamlingen. Kapitlet indeholder en baseline for dataindsamlingen for de 14-

17-årige, hvilket vil sige, at de præsenterede data er baseret på opstartsmålinger. Det er derfor kun muligt at tegne et indledende billede af de 14-17-årige, som er indskrevet i de udvalgte forebyggende foranstaltninger. Vi kan først i 2013 foretage en effektevaluering med sammenligning af opstarts- og afslutningsmålinger, hvor der vil udkomme en samlet rapport, hvor alle resultater fra effektevalueringen på alle aldersgrupper præsenteres. Dataindsamlingen vil fortsætte for alle aldersgrupper frem til sommeren 2012.

Afslutningsvis præsenterer vi 'Opmærksomhedspunkter i forebyggende arbejde med 14-17-årige' i kapitel 10. I dette kapitel kan kommunerne hente information omkring, hvad de skal være særlig opmærksomme på ved tilrettelæggelsen af forebyggende foranstaltninger for 14-17-årige. Kapitlet bygger på både erfaringerne og resultaterne fra de forebyggende foranstaltninger, der indgår i projektet, på forskningsbaseret viden, nøgletalsanalysen og de foreløbige resultater fra indskrivningsskemaerne. Kapitlet kobler således de forskellige former for viden til en samlet oversigt.

VIDENSOPSAMLING OM FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 14-17-ÅRIGE

I dette kapitel ser vi først på, hvordan socialt udsatte unge i alderen 14-17 år kan identificeres, og hvilke problemstillinger der er størst for denne aldersgruppe. Centralt for aldersgruppen er, at de begynder at udvikle deres identitet som voksne individer, og at de nu skal tage ansvar for deres handlinger, da de ikke længere er under den kriminelle lavalder. Efter en karakteristik af aldersgruppen generelt i forhold til både udsatte og ikke-udsatte 14-17-årige beskriver vi den forskningsbaserede viden om de indsatser, der er udviklet til at forebygge vanskeligheder hos denne aldersgruppe. Flere af de relevante indsatser er allerede beskrevet i tidligere delrapporter, hvorfor de blot vil blive berørt kort her.

Kendetegnende for denne gruppe er, at de ikke længere karakteriseres som børn, men i stedet nu er unge, der begynder at udvikle deres identitet som voksne individer. De befinder sig således på et sted i deres liv, der byder på mange forandringer og udfordringer. En del af de unge begynder at feste og drikke alkohol, og nogle begynder at eksperimentere med illegale stoffer. Det er også nu, at de så småt skal begynde at træffe mere seriøse valg i forhold til uddannelse og deres senere fremtid. Helt afgørende orienterer de unge sig i langt højere grad end tidligere mod andre unge i deres socialisering og identitetsdannelse, hvorfor forældrene træder i baggrunden. De unge søger bevidst efter såkaldte 'forældrefrie rum', hvor de uforstyrret kan udleve deres ungdomsliv og eksperimente-

re med deres identitet (Demant & Østergaard, 2006). For størstedelen af denne gruppe indeholder denne periode en vis grad af konflikter med forældre, humørsvingninger, kærestesorger med mere, og for langt de fleste er der tale om kortvarige problemer. For andre er denne periode af livet derimod langt mere problemfyldt, hvilket kan få afgørende konsekvenser her og nu, men i høj grad også fremadrettet.

DE 14-17-ÅRIGE

Ifølge sociologen Anthony Giddens lever de unge i dag i et refleksivt samfund, hvilket indebærer, at de grundet et højt videns- og informationsniveau konstant forholder sig til de muligheder, de har, og de valg, de træffer i livet. De handler ikke længere udelukkende på baggrund af traditioner, men forholder sig refleksivt til dem og handler på baggrund heraf, hvis det kan legitimeres og begrundes og giver mening for den enkelte (Kaspersen, 2007). Dette har betydning for identitetsdannelsen, da de unge, grundet manglen på faste normer og værdier, i stedet må søge efter deres identitet ved at reflektere over egne handlinger og spejle sig i andres adfærd (Sørensen, 2001). Der eksisterer en række udtalte forventninger i samfundet om, at de unge skal agere som handlekraftige, omstillingsparate og selvstændige individer. Som ung i det senmoderne samfund har man i høj grad selv ansvaret for egen udvikling; de unge skal i dag skabe sig selv som individer, konstant kunne veksle mellem fællesskab og individualitet og selv skabe deres eget livsprojekt. De mange valg betragtes som en stor frihed og mulighed for de ressourcestærke, mens de kan virke skræmmende og udfordrende for de ressourcesvage unge, da man selv er ansvarlig for dårlige valg. De ressourcesvage føler sig ikke sikre på, hvorvidt de har valgt rigtigt eller forkert (Koch, 2010; Sørensen, 2001).

Der eksisterer en gruppe af ressourcesvage unge, for hvem processen med at blive voksen er yderst vanskelig og problemfyldt. For dem opstår der en række problemer, der er langt voldsommere og mere alvorlige end 'almindelige' ungdomsproblemer. De befinder sig i en slags gråzone, da de i en lang række tilfælde ikke har en specifik diagnose, men 'blot' mistrives, hvorfor der ikke nødvendigvis er særligt fokus på dem fra behandlingssystemets side. De kan betegnes som 'diskrete problembærere', da de har en oplevelse af, at de selv er skyld i deres proble-

mer og derfor ofte går alene med dem i et forsøg på at skjule dem for omverdenen (Koch, 2010). Det kan være yderst vanskeligt at identificere disse unge, men det er afgørende at få kontakt til dem tidligt, da der ikke er nogen garanti for, at de taler med deres forældre eller andre om, hvordan de har det (Koch, 2010, Oldrup m.fl., 2011).

Unge med anden etnisk baggrund end dansk har også ofte andre problemer end 'almindelige' ungdomsproblemer. En del af disse unge formår positivt at udnytte, at de står imellem to kulturer. De formår at orientere sig på tværs af geografiske og kulturelle grænser, gør brug af en lang række kommunikationsmidler, samtidig med at de besidder gode sprogkundskaber, det vil sige udviser omstillingsparathed og fleksibilitet, som er to vigtige egenskaber i det senmoderne samfund (Dencik & Jørgensen, 1999). De formår, som Giddens fremfører, at forholde sig refleksivt til den verden, de lever i, på tværs af landegrænser og etnicitet (Tireli, 2000). En anden gruppe med anden etnisk baggrund end dansk betragter i højere grad sig selv som anderledes. De føler sig marginaliserede og dyrker derfor broderskabet og deres egen kultur som opposition til den danske kultur. Denne modkultur sker i frustration over den manglende indsats fra samfundets side for at højne deres sociale status (Tireli, 2000). Det er unge fra sidstnævnte gruppe, der kan opleve en lang række udfordringer både fagligt og socialt.

ØGET ORIENTERING MOD JÆVNALDRENDE

I delrapport 4 så vi, at de 10-13-årige i stigende grad begynder at orientere sig mod deres jævnaldrende (Lausten m.fl., 2011b). Denne tendens fortsætter med forøget styrke for de 14-17-årige; jo ældre de unge bliver, jo vigtigere bliver relationen til jævnaldrende for, hvorvidt de unge trives eller ej (Koch, 2010). De unge spejler sig i andre unge, hvorfor der kan opstå en følelse af ensomhed, hvis den unge mobbes, har svært ved at blive anerkendt i gruppen eller på anden måde føler sig udenfor (Koch, 2001; Lasgaard, 2001). Der eksisterer en form for mere eller mindre bevidst konkurrence de unge imellem, hvor det gælder om at have den nyeste iPhone, klare sig godt i skolen, se godt ud, være populær og ikke mindst være med, når det handler om fester, alkohol og det modsatte køn. Der er således tale om en stor præstationsorientering hos de unge, som det kan være vanskeligt konstant at leve op til, hvorfor nogle unge

kan føle sig ekskluderet, nærmere om dette i afsnittet 'Fester og rusmidler' (Koch, 2001).

Den øgede orientering mod jævnaldrende får ligeledes betydning for de unges forhold til deres forældre. Man kan sige, at forældrene så småt træder lidt i baggrunden og i højere grad er tilskuere til de unges liv end egentlige medaktører. Den øgede individualisering i samfundet har medvirket til, at vi ikke længere kan forstå familien som institution ud fra traditionelle autoritetsformer (Demant & Ravn, 2010). Familien er i langt højere grad en demokratisk familie, hvor der forhandles parterne imellem. De unge stiller i dag krav om 'a life of their own' (Demant & Ravn, 2010). Ligeværdighed, forhandling og tillid bliver således nøgleordene for den moderne familie, hvorfor forældrene ikke kan træffe beslutninger, der involverer deres børn uden at argumentere for disse og skabe forståelse heraf hos den unge. De 14-17-årige befinder sig netop i en alder, hvor de forsøger at finde eget fodfæste, og de ønsker derfor ikke, at deres forældre 'blander sig' i deres gøren og laden. For forældrene opstår der dermed et dilemma, hvor de på den ene side ønsker at give deres børn plads til at udvikle sig uden deres indblanding, da denne løsrivelse er en naturlig del af det at blive voksen, men på den anden side også stadig ønsker at være en tydelig del af de unges liv. De unges frigørelse kan således være vanskelig, men er samtidig ønskværdig.

For de unge med anden etnisk baggrund end dansk er denne løsrivelsesproces især en udfordring, da de skal forsøge at finde et ståsted mellem to kulturer. I kraft af deres kulturelle og ofte religiøse baggrund kan ikke alle unge med anden etnisk baggrund end dansk deltage i den gængse danske ungdoms- og festkultur på lige fod med deres jævnaldrende danske venner og klassekammerater. Det være sig i forhold til indtagelse af alkohol, relationer til det modsatte køn, deltagelse i bestemte sociale arrangementer med videre (Mørck, 1998). Yderligere oplever især drenge med anden etnisk baggrund end dansk, at omverdenens fordomme, hvor de nærmest over én kam betragtes som potentielle voldsmænd og tasketyve, kan være en begrænsning af deres udfoldelsesmuligheder i byens rum (Tireli, 1999). De unge med anden etnisk baggrund end dansk står således i en situation, hvor de til en vis grad gerne vil være en del af den danske ungdomskultur, men hvor dette ikke altid foregår uden problemer.

SKOLE OG UDDANNELSE

Som nævnt står de unge på tærsklen til voksenlivet, og de skal så småt begynde at gøre sig overvejelser om, hvad der skal ske fremadrettet, primært i forbindelse med uddannelse. For de yngste i aldersgruppen er der stadig et par år, til de forlader folkeskolen, mens det for de ældste måske allerede er sket. På trods af at de unge har fået råd og vejledning omkring uddannelsesvalg op gennem folkeskolen, er dette valg alligevel vanskeligt for mange (Espersen, Eiberg & Andersen, 2011). Valget af uddannelse er påvirket af en lang række faktorer, blandt andet hvilke værdier og interesser den unge har udviklet gennem opvæksten, de erfaringer, han eller hun har gjort sig i folkeskolen, skolens bedømmelse af den unges evner samt en generel opfattelse af, hvilke uddannelser der betragtes som efterstræbelsesværdige (Jensen & Jensen, 2005). Selvom størstedelen af de danske unge i dag får en ungdomsuddannelse (ifølge en prognoseberegning på hjemmesiden for Ministeriet for Børn og Undervisning vil 83,8 pct. af alle unge, der har afsluttet 9. klasses afgangseksamen i 2009, gennemføre en ungdomsuddannelse), eksisterer der stadig en gruppe, der enten ikke påbegynder, eller som ikke gennemfører en ungdomsuddannelse. Det er i den forbindelse interessant at se på, hvad der karakteriserer de unge, der ikke kommer skridtet videre efter endt folkeskole.

Opfattelsen af, at de unge har frit valg på alle hylder i tilværelsen, gælder også valg af uddannelse. De unge oplever en øget individualisering – en kulturel frisættelse med øget refleksivitet og en opfattelse af, at alt kan forme sig og lade sig gøre (Ziehe & Stubenrauch, 2008). Det er ikke længere givet, at de unge går i deres forældres fodspor. De fleste er sat fri af de nedarvede bånd og bliver dermed eneansvarlige for deres liv og de valg, de træffer, også i forbindelse med uddannelse (Jensen & Jensen, 2005, Ziehe & Stubenrauch, 2008). Uddannelsesvalget er ifølge denne tilgang således den unges eget ansvar. Forskningen peger dog på, at de strukturelle faktorer, såsom køn, social baggrund med mere, stadig spiller en rolle i forhold til, hvilke unge der får og ikke får en uddannelse (Jensen & Jensen, 2005). Samtidig findes der færre og færre uddannelsestilbud til unge med specielle behov.

Men hvem er de unge, der ikke får en ungdomsuddannelse? Disse unge kan inddeles i to grupper: 1) Dem, der aldrig påbegynder en ungdomsuddannelse, og 2) Dem, der giver op undervejs (Jensen & Jensen, 2005). Dem, der aldrig påbegynder en uddannelse, er oftest fra fami-

lier med lavindkomst og dårlige boglige færdigheder, der sætter en stopper for påbegyndelsen. Det drejer sig om færdigheder såsom at regne, skrive, læse og generelt passe sit skolearbejde. I forlængelse heraf viser det sig, at de unge, der har ringe boglige færdigheder, i højere grad tvivler på, at det at få en uddannelse øger deres muligheder på arbejdsmarkedet. Dette påvirker igen deres sandsynlighed for at komme i gang med en ungdomsuddannelse negativt.

Ser vi i stedet på de unge, der afbryder uddannelsen undervejs, er der oftere tale om unge, der enten har svært ved at følge med eller mister interessen for faget. Andre årsager kan være, at der er et dårligt socialt miljø på uddannelsen, at lærernes indsats ikke betragtes som tilfredsstillende med videre. Manglende kulturel kommunikation i hjemmet har også en betydning. Kulturel kommunikation i hjemmet betyder, at der diskuteres politiske eller sociale problemstillinger, at der tales om bøger, film eller tv-programmer. Mangel på bøger, opslagsværker, kunst, computer, printer eller internetadgang i hjemmet kan ligeledes være med til at hæmme de unges sandsynlighed for at påbegynde og gennemføre en uddannelse (jf. Bourdieus kulturelle kapital, Bourdieu, 1986). Det samme gælder, hvis familien har en lav grad af social kommunikation, hvor den unge og forældrene taler om skolegang, spiser sammen og bruger tid på at tale sammen (Jensen & Jensen, 2005). En større søskendeflok i en mindre bolig kan ligeledes hæmme den unges mulighed for ro til lektier.

Jensen & Jensen har udviklet fire ungdomsprofiler for de unge, der ikke får en ungdomsuddannelse (se tabel 2.1, som den fremgår i Jensen & Jensen, 2005).

De opgivende unge er unge, som har dårlige erfaringer fra folkeskolen, hvor de har haft få, hvis overhovedet nogen, venner. De er blevet mobbet, har ofte haft det vanskeligt rent fagligt og ikke oplevet, at lærerne har gjort en tilstrækkelig indsats for at hjælpe dem.

De praktiske unge er unge, der har været glade for venskaberne i skolen samt haft et godt forhold til lærerne. Når det gælder det faglige, har de dog så vidt muligt forsøgt at slippe udenom.

De vedholdende unge er unge, der rent socialt har haft det vanskeligt i skolen med mobning og mange skoleskift, men som til gengæld har klaret sig godt rent fagligt.

De flakkende unge er unge, der rent faktisk har klaret sig godt både fagligt og socialt i folkeskolen, men som på et eller andet tidspunkt

i tilværelsen har oplevet en række begivenheder, der har gjort, at de har mistet fodfæstet og droppet en påbegyndt ungdomsuddannelse.

TABEL 2.1

Oversigt over fire ungdomsprofiler for unge, der ikke får en ungdomsuddannelse.

	Sociale forhold	Kulturelle og økonomiske forhold
De opgivende:	Ustabil familiebaggrund og omsorgssvigt, psykiske og fysiske sygdomme, krigstraumer. Dårligt fungerende i sociale sammenhænge. Få eller ingen nære venner. Svage sociale kompetencer.	Forældre med kort eller ingen uddannelse. Økonomiske problemer i opvæksten, blandt andet på grund af perioder med enlig forsørger og/eller misbrug. Ikke uddannelsesorienteret opvækstmiljø. Svage boglige kompetencer.
De praktiske:	Stabile familieforhold. Gode sociale netværk og relationer. Mange gode og nære venner. Gode sociale kompetencer.	Forældre med kort eller ingen uddannelse og relativt lav husstandsindkomst. Ikke uddannelsesorienteret miljø. Svage boglige kompetencer.
De vedholdende:	Ustabil familiebaggrund og omsorgssvigt. Dårligt fungerende i sociale sammenhænge. Få eller ingen nære venner. Svage sociale kompetencer.	Forældre med kort eller mellemlang uddannelse og en relativt god indkomst, dog også perioder med økonomiske problemer på grund af enlig forsørger. Uddannelsesorienteret miljø. Relativt gode boglige kompetencer.
De flakkende:	Relativt stabile familieforhold. Gode sociale netværk og relationer. Flere gode og nære venner. Gode sociale kompetencer.	Forældre med kort eller mellemlang uddannelse og en relativt god indkomst. Uddannelsesorienteret miljø. Relativt gode boglige kompetencer.

Kilde: Jensen & Jensen, 2005.

Disse fire ungdomsprofiler kan typisk genfindes blandt de unge i de forebyggende foranstaltninger. En del af arbejdet i foranstaltningerne vil således være at støtte disse unge i at opnå færdigheder, så de kan begynde eller genoptage en ungdomsuddannelse på lige fod med andre unge. Samtidig er der behov for tiltag, der skaber større rummelighed i ungdomsuddannelserne og på arbejdsmarkedet (Jensen & Jensen, 2005).

Der er en større andel af unge med en anden etnisk baggrund end dansk, der ikke kommer i gang med en ungdomsuddannelse efter endt grundskole i forhold til de etnisk danske unge. Flere falder fra undervejs, og de klarer sig generelt dårligere rent fagligt både i grundskolen og på ungdomsuddannelserne end de etnisk danske unge (Jakobsen & Liversage, 2010; Rambøll Management Consulting & Andersen, 2010).

Selvom der relativt set er færre unge med anden etnisk baggrund end dansk end etniske danskere, der gennemfører en ungdomsuddannelse som 21-årige, så er andelen af de etnisk danske unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse, stagneret inden for de seneste 15 år, mens der er sket en stigning for de unge med anden etnisk baggrund end dansk,

især for pigerne (Jakobsen & Liversage, 2010). Faktum er dog, at der stadig eksisterer en forskel grupperne imellem. En af de afgørende grunde til denne forskel er de unges socioøkonomiske baggrund. En stor del af de unge med anden etnisk baggrund end dansk har forældre uden uddannelse eller job. På trods af at forældrene ofte har høje ambitioner på deres børns vegne i forhold til uddannelse, så har de vanskeligt ved at vejlede deres børn, hjælpe dem med lektielæsning med videre grundet deres manglende kendskab til uddannelsessystemet og begrænsede faglige og/eller sproglige kompetencer. Forældrene har til tider urealistiske forventninger til deres børns formåen i forhold til uddannelse, hvilket også gælder for de unge selv. De unge møder store udfordringer i skolen, først og fremmest fordi undervisningen foregår på et andet sprog end deres modersmål, og dernæst fordi de mangler specifik national viden – eksempelvis kendskab til dansk historie eller danske folkeeventyr.

Der ses en tendens til, at piger med anden etnisk baggrund end dansk klarer sig bedre i skolen end drengene. Dette kan blandt andet skyldes, at pigerne er mere hjemme og derfor bruger mere tid på forberedelse og lektielæsning i deres fritid, hvor drengene i højere grad bruger fritiden på uorganiserede fritidsaktiviteter, hvor de hænger ud med vennerne, går i byen med videre i stedet for at prioritere lektielæsningen (Jakobsen & Liversage, 2010; Rambøll Management Consulting & Andersen, 2010). Forskningen peger på, at især drengene har en tendens til at udvikle en form for modkultur i opposition til den gældende kultur på uddannelsesinstitutionerne (Gilliam, 2009; Jakobsen & Liversage, 2010; Rambøll Management Consulting & Andersen, 2010), fordi de på forhånd har tabt spillet om kulturel kapital i den danske folkeskole (Bourdieu, 1997). De unge oplever en følelse af utilstrækkelighed over for de krav, der stilles til dem i forbindelse med uddannelsen, hvorfor de gør modstand. Hvis normen er forberedelse og engagement, reagerer drengene ved at være uforberedte og uengagerede. Der tegner sig et billede af, at de unge drenge identificerer sig selv som 'balademagere' og opbygger et fælleskab med andre drenge med anden etnisk baggrund end dansk, der også rækker ud over skolen. Samme tendens så vi i delrapport 4 (Lausten m.fl., 2011b), hvor unge, der føler sig fremmedgjort i skolen, søger at skabe en identitet og normdannelse uden for skolen.

Nogle forskere peger i den forbindelse på, at skolen og lærerne også spiller en rolle i forhold til at skabe denne 'balademager-identitet' (Gilliam, 2009; Rambøll Management Consulting & Andersen, 2010).

Folkeskolen lægger vægt på de kulturelle værdier, der forbindes med den højere danske middelklasse, hvorfor unge med anden etnisk baggrund end dansk falder igennem. Samtidig forsøger den danske folkeskole at nedtone etnicitet grundet den gode intention om, at børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk skal betragtes på lige fod med de etnisk danske børn og unge. Trods de gode intentioner bliver resultatet ofte det modsatte, da flere af de unge med anden etnisk baggrund end dansk føler sig anderledes og 'forkerte', da de oplever, at der fra skolens side tages afstand fra deres oprindelige baggrund. Der forestår derfor et større arbejde i de forebyggende foranstaltninger med anerkendelses- og relationspædagogiske metoder med denne type af unge med anden etnisk baggrund end dansk i tæt samarbejde med ungdomsuddannelserne for at få vendt denne tendens.

FESTER OG RUSMIDLER

Denne aldersgruppe er karakteriseret ved, at de unge for alvor begynder at feste og gøre brug af rusmidler. Danske unge er kendt for at være fremme i skoene, når det gælder forbruget af rusmidler sammenlignet med unge fra andre europæiske lande (Gundelach & Järvinen, 2006; Rasmussen & Due, 2011). De danske unge drikker mere end andre europæiske unge, de topper tidligere og holder det høje niveau i en længere periode, samtidig med at de i højere grad er orienteret mod bingedrinking (at drikke med det specifikke formål at beruse sig) (Gundelach & Järvinen, 2006). Videre har danske unge og yngre voksne (15-34-årige) Europa-rekorden, når det gælder eksperimenterende hashbrug – dog ligger de i midterfeltet, når det gælder regelmæssigt brug. Generelt hører de til gruppen af de mest eksperimenterende europæere, når det gælder brugen af illegale stoffer (Järvinen, Demant & Østergaard, 2010).

Brugen af alkohol kan betragtes som en kulturel tendens i det danske samfund, da vi drikker alkohol i en lang række sociale sammenhænge. Det er dermed ikke unaturligt, at alkoholen i højere grad bliver en del af de unges sociale liv, i kraft af at de bliver ældre. Problemet opstår dog, hvis forbruget kommer ud af kontrol, og hvis de unge starter i en meget tidlig alder med at drikke store mængder. Der er i sådanne tilfælde ofte tale om en lille gruppe, der har ringe kontakt til forældre og lærere, som trives dårligt i skolen og har lavt selvværd (Rasmussen & Due, 2011).

Denne gruppe kan have en reel risiko for at udvikle et misbrug senere i livet, samtidig med at unge, der drikker meget, har større risiko for at blive involveret i trafikulykker, slagsmål og dyrke ubeskyttet sex med mere (Rasmussen & Due, 2011).

Ifølge SFI's rapport *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2010*, der blandt andet belyser livsstil og risikoadfærd hos de 15- og 19-årige, viser det sig, at hele 91 pct. af de 15-årige har prøvet at drikke alkohol. Heraf har 22 pct. været 'rigtigt fulde' mindst en gang om måneden, og heriblandt har 12 pct. drukket sig 'rigtigt fulde' mindst en gang om ugen (Ottosen m.fl., 2010). Den nyeste Skolebørnsundersøgelse fra 2010 fra Statens Institut for Folkesundhed viser, at henholdsvis 30 pct. af de 15-årige piger og 26 pct. af de 15-årige drenge har haft deres alkoholdebut som 14-årige, mens henholdsvis 29 pct. og 23 pct. har været fulde som 14-årige (Rasmussen & Due, 2011). Det er vigtigt at påpege, at det er forskelligt, hvordan man definerer det at 'være fuld', men overordnet set er det tydeligt, at alkohol er en større del af denne aldersgruppes hverdag end for yngre aldersgrupper, hvor vi i delrapport 4 så, at kun 12 pct. af de 13-årige drenge og piger havde prøvet at være fulde (Lausten m.fl., 2011b).

I kraft af at brugen af alkohol er en så stor del af den danske ungdomskultur i dag, kan det virke direkte ekskluderende, hvis man som ung ikke drikker. Erfaringer med alkohol og det at have været fuld forbindes i de unges optik med noget modent og 'rigtigt' og er socialt inkluderende (Demant & Järvinen, 2006). Efter konfirmationsalderen sker der et skift i de unges samværsformer, hvor omdrejningspunktet nu ofte bliver fester, hvor indtagelse af alkohol, rygning med mere er en fast del af begivenhederne. Aldersgruppen kan endnu ikke komme ind på diskoteker og barer, hvorfor det primært foregår ved privatfester. Festerne fungerer som 'forældre-frie rum' og som et afbræk fra hverdagen. Til festerne eksisterer der således en form for antistruktur, hvor de unge kan møde nye mennesker, flirte og handle mere løssluppent, end de ellers har mulighed for i hverdagen (Demant & Østergaard, 2006). Der er således tale om, at indtagelse af alkohol og deltagelse i fester, hvor dette foregår, betragtes som modent og rigtigt. Unge, der ikke drikker, kan derfor opleve at blive isoleret og føle sig udenfor (Demant & Järvinen, 2006). Fuldskab bliver således adgangsgivende og sejt – også i de episoder, hvor det tager overhånd, og de unge bliver *for* fulde. Flere undersøgelser viser, hvordan de unge med glæde fortæller om de episoder, hvor de har druk-

ket så meget, at det er gået galt, og de har kastet op, er blevet hentet af deres forældre eller det, der er værre (Demant & Järvinen, 2006; Gundelach & Järvinen, 2006). Dette gælder primært for den yngre del af aldersgruppen, mens det for de ældre handler om at nå og holde samme grad af fuldskab som de andre festdeltagere (Demant & Østergaard, 2006).

De unge bruger altså deres erfaringer med alkohol og fester til at fremstille sig selv som modne teenagere, hvorigennem de opnår respekt og anseelse af andre unge. Man kan i den forbindelse forestille sig, at de unge, der har det vanskeligt, og som ikke tidligere har følt sig som en del af fællesskabet, ser indtagelsen af alkohol som en adgangsbillet til det sociale fællesskab. Det ses her, at de unge kan opnå ny popularitet ved at invitere til fester, hvor der drikkes alkohol (Kolind, 2010).

De unge orienterer sig i høj grad mod andre unge i forbindelse med alkoholindtag. Det samme gør sig gældende i forbindelse med rygning. Der er her tale om en såkaldt 'smitteeffekt', hvilket indebærer, at de unge i høj grad er påvirket af, hvorvidt deres forældre, venner eller kæreste ryger eller ej. SFI's *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2010* viser, at halvdelen af de 15-årige har prøvet at ryge, og 12 pct. af dem ryger regelmæssigt. Tallene viser yderligere, at hvis den bedste ven eller veninde ryger, så er andelen af de 15-årige, der ryger, 40 pct., mens andelen kun er 3 pct., hvis den bedste ven eller veninde ikke ryger (Ottosen m.fl., 2010).

Der eksisterer ikke megen viden om unge med anden etnisk baggrund end dansk og alkohol i Danmark[2] (Skrowny, 2005), men engelske og norske undersøgelser viser, at de drikker mindre end andre unge. Videre tyder resultaterne på, at drenge med anden etnisk baggrund end dansk drikker mere end piger med anden etnisk baggrund (Amundsen & Ihlebæk, 2007). Det er dog vigtigt at påpege, at der, ligesom det gælder for de etnisk danske unge, ikke er tale om et homogent billede, men at der kan eksistere variationer inden for gruppen. I kraft af at indtagelse af alkohol spiller så stor en rolle i den danske ungdomskultur, er der fare for, at de unge med anden etnisk baggrund end dansk føler sig udenfor eller ikke har lyst til at deltage i de sociale arrangementer, hvor der indtages alkohol (Liversage, Jakobsen & Hansen, 2011). Derved kan de unge

2. Da Islam generelt er imod alle former for rusmidler, vil de fleste muslimske unge følge denne regel. Dette gælder alle former for alkohol, tobak, hårde stoffer samt hash. Det er en gylden regel i Koranen og Islamisk Lov, at en muslim ikke bør indtage noget, der er til skade for hans/hendes liv og helbred.

komme til at opleve, at de befinder sig i to parallelle – ikke overlappende – ungdomskulturer, der ikke har noget til fælles.

I forhold til andre rusmidler har europæiske undersøgelser fra henholdsvis 2002 og 2004 vist, at danske 15-24-årige ligger højest i forhold til de andre europæiske lande, når det handler om erfaring med hash (Østergaard, Røgeskov & Rasmussen, 2010). Med udgangspunkt i resultaterne fra YODA-projektet[3], der specifikt ser på de 17-19-årige, så har 38 pct. prøvet at ryge hash, mens 12 pct. har haft erfaring med hårdere stoffer på et tidspunkt i livet (Østergaard, Røgeskov & Rasmussen, 2010). Der er en tendens til, at unge, der har erfaring med hårdere stoffer, er dem, der ofte går i byen og generelt er mere orienteret mod fuldskab, samtidig med at de i højere grad er orienteret mod vennerne i stedet for familien. Den socioøkonomiske baggrund spiller også en rolle, men på forskellig vis for hash og hårdere stoffer. I forhold til hashforbrug er det de unges egen uddannelse, der spiller ind. Der ses en tendens til, at de unge hashbrugere befinder sig på erhvervsskolerne eller uden for uddannelsessystemet. Ser vi i stedet på unge, der gør brug af hårdere stoffer, så spiller forældrenes uddannelse ind. Der er tale om forældre med lav eller ingen uddannelse. En anden faktor, der har en betydning, er de unges 'rusmiddelhistorie'. Der ses en tendens til, at de unge, der som 18-19-årige har røget hash, også har haft en tidlig alkoholdebut (13 år eller yngre) samt røget cigaretter regelmæssigt i 15-16-års-alderen. Ser vi på brugen af hårdere stoffer, så hænger dette sammen med en tidlig erfaring med hash, som igen hænger sammen med regelmæssig rygning i 15-16-års-alderen (Järvinen, Demant & Østergaard, 2010). Dette vidner således om, at det er yderst afgørende at fokusere på risikoadfærd hos de unge i en tidlig alder, så det er muligt at forebygge et eventuelt forbrug af illegale rusmidler senere i livet.

UNGDOMSKRIMINALITET

Den kriminelle lavalder er i Danmark sat ned til 14 år pr. 1. juli 2010.[4] Det betyder, at børn og unge fra 14-års-alderen kan blive sigtet, dømt og straffet for lovovertrædelser. Forskningen inden for ungdomskriminalitet

3. Projekt YODA (Youth, Drugs and Alcohol) indeholder blandt andet en tværsnitsundersøgelse, en panelundersøgelse, den såkaldte 'natklub-undersøgelse' samt interview med de unge.
4. Der er p.t. lovforslag fremme om at ændre dette tilbage til 15 år med virkning fra starten af 2012.

beskæftiger sig blandt andet med risikofaktorer, der her karakteriseres som faktorer, der kan øge risikoen for senere kriminel adfærd. Det primære fokus ligger på individuelle og familiemæssige risikofaktorer, der henholdsvis er tilknyttet den enkeltes individuelle karakteristika og særlige forhold i familien (Farrington & Welsh, 2007). I SFI's undersøgelse *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*, hvor man har fulgt en hel årgang fra 1984 indtil 21-års-alderen, fremgår det, at det at have et misbrug, manglen på ungdomsuddannelse, manglende sociale relationer, lav selvkontrol med mere er eksempler på individuelle højrisikofaktorer (jf. tabel 2.2). Ser vi i stedet på højrisikofaktorer tilknyttet familien, er der tale om faktorer, såsom at forældrene udsætter børnene for vold, at mødrene har kriminel baggrund, at forældrene har dårlige forældreevner, og at forældrene har mange konflikter (jf. tabel 2.2).

Disse faktorer kan bidrage til, at en ung begår kriminalitet senere i livet. På baggrund af undersøgelsen fremgår det videre, at drenge har 3,9 gange større sandsynlighed for at begå kriminalitet end piger, mens unge med et narkotikamisbrug eller voldsramte børn har 2 gange større sandsynlighed for at begå kriminalitet end unge, der ikke har et narkotikamisbrug, eller som ikke kan karakteriseres som voldsramte. For unge, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, gælder det, at de har 1,8 gange større sandsynlighed for at blive dømt for straffelovsovertrædelser end unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse (Christoffersen m.fl., 2011).

Danmarks Statistiks opgørelse over strafferetslige fældende afgørelser i perioden 2007-2010 for henholdsvis drenge og piger i alderen 14-17 år viser, at ungdomskriminaliteten er lav og faldende. De 15-17-årige drenge modtog 6,3 pct. af alle strafferetslige fældende afgørelser til mænd i 2007 (Danmarks Statistik, Statistikbanken). Dette tal var faldet til 5,1 pct. af alle strafferetslige afgørelser i 2010, på trods af at gruppen midt på året blev udvidet til også at indeholde de 14-årige. Samme tendens, dog med en lavere andel (4,4 pct. i 2007 og 4,0 pct. i 2010), er gældende for de 15-17-årige piger. Det er altså ikke udelukkende unge drenge og mænd, der står for de kriminelle handlinger. De unge piger og unge kvinder er også kommet på banen.

TABEL 2.2

Høj-, middel- og lavrisikofaktorer for senere kriminalitet. Særskilt for individuelle, familiemæssige og miljømæssige risikofaktorer.

	Individuelle	Familiemæssige	Miljømæssige
Høj	Er dreng[3]	Har været udsat for psykologisk mishandling[3]	Har antisociale venner[1]
	Har et misbrug[3]	Har været udsat for fysisk mishandling[3]	
	Har forsøgt at begå selvmord[3]	Har været udsat for vold i barndommen[3]	
	Har ingen ungdomsuddannelse[3]	Moren er straffet[3]	
	Har ADHD-symptomer[3]	Forældrene har dårlige forældreevner[2]	
	Har haft mange skoleskift[3]	Forældrene har mange konflikter[2]	
	Mangler sociale relationer[1]	Er ikke dansk statsborger[3]	
	Har tidligere begået kriminalitet[1]		
	Har lav selvkontrol[2]		
	Har høj impulsivitet[2]		
	Mangler empati[2]		
Middel	Er arbejdsløs[3]	Forældrene er skilt[3]	
	Er droppet ud af skolen[3]	Der er vold i hjemmet[3]	
	Har en børnesag[3]	Forældrene er arbejdsløse[3]	
	Har aggressiv adfærd[1]	Faren er straffet[3]	
	Trives ikke i skolen[1]	Forældre-barn-relationen er dårlig[1]	
	Har dårligt psykisk helbred[1]	Forældrene er antisociale[1]	
	Har lav IQ[1]		
Lav	Er fattig[3]	Moren fik børn som teenager[3]	Bor i udsat boligområde[3]
	Er ikke i gang med en uddannelse[3]	Faren har ingen uddannelse[3]	Bor i lejebolig[3]
		Moren har ingen uddannelse[3]	
		Forældrene har et dårligt psykisk helbred[3]	
		Familiens socioøkonomiske status er lav[1]	
		Forældrene har et misbrug[1]	

1. Indikerer, at risikofaktoren er baseret på Lipsey & Derzon, 1998.
2. Indikerer, at risikofaktoren er baseret på Farrington & Welsh, 2007.
3. Indikerer, at risikofaktoren er baseret på beregninger på registerdata for årgang 1984 i Christoffersen m.fl., 2011.

Kilde: Christoffersen m.fl., 2011; Farrington & Welsh, 2007; Lipsey & Derzon, 1998.

Et nyere fænomen i den forbindelse er de såkaldte pigebander. Banderne består af mere eller mindre sammentømrede grupper af piger, der udviser voldelig adfærd primært over for andre jævnaldrende piger. Det er vanskeligt at pege på, hvad der får disse unge piger til at udøve vold, da det varierer fra pige til pige, samtidig med at der kan være tale om mange forskellige risikofaktorer, der spiller ind. Det er langtfra alle pigerne, der kommer fra udsatte hjem. I forbindelse med flere hændelser i Viborg,

hvor en specifik gruppe af unge piger gentagne gange var indblandet i voldsepisoder, var der tale om unge piger fra gennemsnitlige danske hjem, der hverken havde været kendt af politiet eller de sociale myndigheder før (Søndergaard, 2009). Ovenstående vidner om, at det i forbindelse med kriminalitet ikke er nok at fokusere på forebyggende indsatser rettet mod unge drenge og mænd, men at der også skal inddrages indsatser, der har fokus på de unge piger og kvinder, samtidig med at det forebyggende arbejde skal henvende sig til en bred skare af unge, da der ikke nødvendigvis er tale om unge fra tydeligt udsatte familier, der bliver involveret i kriminelle handlinger.

SELVSKADENDE ADFÆRD

Ud over brugen af rusmidler og indblanding i ungdomskriminalitet ses selvskadende adfærd også som en risikofaktor i de unges liv. Der er flere grader af selvskadende adfærd, hvor kortvarige eksperimenter med cutting er en af de hyppigste former for selvskade, mens der er tale om mere alvorlige tilfælde, når den selvskadende adfærd er vedvarende cutting, udvikling af spiseforstyrrelser, selvmordstanker eller selvmordsforsøg. Et stort internationalt studie af selvskade har vist, at cutting er den langt mest udbredte form for selvskade (Madge m.fl., 2008). Et dansk studie af 15-24-årige viser, at 11,3 pct. af pigerne og 6,5 pct. af drengene i 2009 har prøvet cutting (Nielsen, Sørensen & Osmec, 2010). Det er utroligt vanskeligt at give et bud på, hvorfor unge skader sig selv, da det ofte skyldes helt individuelle og forskellige grunde. Overordnet er de unge kommet ud i så seriøse problemer, at de ikke længere kan overskue den situation, som de befinder sig i. I forbindelse med cutting påfører den unge sig selv fysisk smerte, der for en stund kan overtage den psykiske smerte, som han eller hun bærer rundt på (Møhl, 2010). Når det drejer sig om spiseforstyrrelser, kan det i visse tilfælde ses som et forsøg på at opnå kontrol med tilværelsen. Unge med spiseforstyrrelser kan sidde med en følelse af, at tilværelsen er kaotisk, problemfyldt og ude af deres kontrol, hvorfor de kaster energien på deres krop, da de her har mulighed for at tage kontrollen igen. Hos unge piger kan det videre forekomme som et forsøg på at stoppe udviklingen mod at blive en voksen kvinde. Pigerne kan ikke overskue alle de nye forandringer, som denne udvikling medfører, hvorfor de ubevidst forsøger at nedtone kroppens norma-

le udvikling med kvindelige former, menstruation med mere (Lunn, 2010).

I allerværste tilfælde kan den unge opleve så megen smerte og sorg, at han eller hun overvejer at tage sit eget liv. Heldigvis er det ganske få, der rent faktisk fører disse selvmordsplaner ud i livet, men overvejelser herom skal tages yderst alvorligt. Det er ikke altid tilfældet, at den unge specifikt ønsker, at livet skal slutte, men personen har så store problemer, at han eller hun ønsker at få fred (Nordentoft, 2010).

Det er i den forbindelse afgørende, at man som voksen er opmærksom på, hvilke ændringer der sker med den unge. Skolen og uddannelsesinstitutionerne får her en afgørende rolle i det forebyggende arbejde eller bare i at spotte den unge. De unge befinder sig som nævnt i en alder, hvor de er ved at løsrive sig fra deres forældre og finde deres eget ståsted i tilværelsen. Det kan derfor også være vanskeligt som forældre at træde ind og hjælpe, når problemerne opstår, ofte fordi de unge i mange tilfælde forsøger at holde deres forældre udenfor. Lærerne følger derimod de unge over længere perioder og ser dem i relation med andre jævnaldrende (Koch, 2010).

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 14-17-ÅRIGE

Det følgende afsnit handler om den forskningsbaserede viden om indsatser for aldersgruppen. Indsatserne er udvalgt på baggrund af følgende kriterier: Den forskningsbaserede viden skal omhandle metode- og effektbeskrivelser af forebyggende eller behandlende indsatser over for socialt udsatte unge i alderen 14-17 år og deres forældre, forskningsdesignet skal være velbeskrevet. Beskrivelsen af foranstaltningen skal være systematisk og i overensstemmelse med de videnskabelige kriterier, som forskningsdesignet beskriver. Endvidere skal undersøgelserne så vidt muligt være evidensbaseret og have en vis dokumenteret effekt over for det pågældende problem, der er programmets fokus.

Den indhentede litteratur består af forskeres artikler eller rapporter om egen eller andres forskning om unge og programmer eller foranstaltninger samt oversigtsværker, hvori den eksisterende forskning er beskrevet. Derudover er der indhentet information fra flere hjemmesider. Litteratursøgningen i dette kapitel er begrænset til den forskning, som er publiceret i perioden 1989-2011. Den anvendte forskning stammer ho-

vedsageligt fra Skandinavien og USA. Dette kan skyldes, at søgningen er foretaget på danske, svenske, norske og engelske ord, således at evidensbaseret forskning på andre sprog ikke bliver opfanget.

Mange af de evidensbaserede programmer og indsatser holder sig ikke inden for de aldersgrupper, som dialogprojektet har defineret, men spreder sig over flere aldersgrupper. Tabel 2.3 indeholder en oversigt over de evidensbaserede programmer og indsatser, der er gennemgået i de tidligere delrapporter.

TABEL 2.3

Evidensbaserede programmer, præsenteret i de fire tidligere delrapporter.

Delrapport	Evidensbaseret program	Aldersgruppe
Delrapport 1 – Introduktion	Multisystemisk Terapi (MST)	12-18 år
	Funktionel Familieterapi (FFT)	11-18 år
	Parent Management Training (PMT)	3-12 år
	De Utrolige År (DUÅ)	0-12 år
Delrapport 2 – 0-4 år	Minding the Baby	0-2 år
	Klar til Barn	Gravide
	MellowParenting	0-5 år
	Parents as First Teachers (PAFT)	0-3 år
Delrapport 3 – 5-9 år	Familierådslagning	0-22 år
	De Utrolige År (Dinosaurusskolen)	0-12 år
	Home Instruction for Parents of Preschool Youngsters (HIPPY)	3-6 år
	En Kommunikationsmetode (KOMET)	3-12 år
	Positive Parenting Program (Triple P)	0-18 år
	Positiv Læring i Adfærd og Samspil (PALS)	Hele skolen
	Problem Solving Skills Training (PSST)	5-13 år
Delrapport 4 – 10-13 år	Olweus Bullying Prevention Program	4.-8. klasse
	Big Brothers Big Sisters in America (BBBSA)	6-18 år
	Promoting Alternative Thinking Strategies (PATHS)	Bh.-3. klasse
	Ringstedforsøget	5.-7. klasse

Kilde: Lausten m.fl., 2010a, 2010b, 2011a, 2011b.

Når der er tale om evidensbaserede programmer for 14-17-årige, er der oftest tale om programmer, der styrker de unges sociale kompetencer og forebygger adfærdsproblemer. MST, der er præsenteret i delrapport 1 (Lausten m.fl., 2010a), er et program for unge med alvorlige problemer i form af antisocial og aggressiv adfærd, kriminalitet og alvorlige regelbrud i skole og hjem. FFT, ligeledes præsenteret i delrapport 1, er et alternativ til MST, der henvender sig til hele familien og forsøger at give familiemedlemmerne værktøjer til at skabe en positiv dialog og ændre uhensigtsmæssige opdragelsesstrategier. Mens MST er et individuelt program, og FFT er familiebaseret, er PALS, der er præsenteret i delrapport 3 (Lausten m.fl., 2011a), et program, der omfatter hele skolen. Målet er at

styrke børns og unges sociale og skolefaglige kompetencer og dermed forebygge adfærdsproblemer.

I det følgende præsenterer vi programmer for unge, der er baseret på forebyggelse af adfærdsvanskeligheder gennem styrkelse af de sociale kompetencer.

MULTIDIMENSIONAL TREATMENT FOSTER CARE (MTFC)

Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) er et manualbaseret behandlingsprogram, som anvender specialuddannede plejefamilier (træningsfamilier), hvor den unge bliver anbragt (Westermark, 2009). Målgruppen er utilpassede unge i alderen 12-17 år med svære emotionelle eller adfærdsvanskelige problemer. Problemerne omfatter for eksempel:

- Aggressiv adfærd
- Indadvendt eller selvskadende adfærd
- Vanskeligheder ved at få venner
- Omgang med kammerater, der har negativ indflydelse
- Vanskeligheder ved at følge almindelig skolegang
- Involvering i kriminalitet
- Alkohol, hash eller stoffer
- Anbringelse uden for hjemmet tæt forestående.

MTFC blev udviklet af Oregon Social Learning Center (OSLC) i 1983 som et alternativ til institutionsanbringelse af meget vanskelige unge (Westermark, 2009). Programmet bygger på forskning af børns og unges adfærd og interaktioner i 1960'erne og 1970'erne i miljøet omkring Patterson og Reid på Oregon Social Learning Center. Gennem årene er den originale MTFC-model blevet udvidet og ændret, således at den kan udfylde behovene for forskellige slags unge i forskellige lande og miljøer. Behandlingen i MTFC beskrives som en 'struktureret indlæringsmodel' og strækker sig sammenlagt over 8-12 måneder. Programmet foregår over tre trin, hvor den unge i en periode på op til 20 uger anbringes uden for hjemmet i en såkaldt træningsfamilie eller specialplejefamilie. Metoden kendetegnes af, at behandlingen foregår på flere niveauer samtidigt: den unge, de biologiske forældre, træningsfamilien (plejefamilien) samt den unges sociale miljø såsom skole og fritid (Westermark, 2009).

MTFC-forløbet har et behandlingsteam tilknyttet, som består af:

1. En familieterapeut, der fungerer som forældrenes primære kontaktperson og gennemfører terapi med forældrene, hvor den unge også kan deltage
2. En ungdomsterapeut, der fungerer som den unges primære kontaktperson og gennemfører terapi med den unge samt vejleder og overvåger i forhold til den unges venner, skole og fritid
3. En færdighedstræner, der fungerer som en rollemodel for den unge og et par gange om ugen tager den unge med til forskellige aktiviteter for at hjælpe med udviklingen af sociale færdigheder
4. En træningsfamilie (plejefamilie), der støtter den unge i at nå sine mål og overholde aftaler.

Derudover indeholder teamet en behandlingskoordinator, der koordinerer og er ansvarlig for behandlingsforløbet og har kontakten med alle samarbejdspartnere, samt en PDR-interviewer (Parent Daily Report), der har til opgave at kontakte træningsfamilien dagligt for at følge op på den unges fremskridt og notere konkret positiv og negativ adfærd.

Målsætningen er, at den unge i behandlingen skal udvikle sociale færdigheder og få redskaber til at tackle personlige udfordringer. Dette sker igennem fire kerneelementer, hvor træningsfamilien spiller en særlig rolle:

1. Den unge skal gennem positiv belønning opmuntres til at udvikle både boglige evner og personlig adfærd
2. Den unge skal støttes og opleve en tæt relation til de involverede voksne
3. Behandlingen skal have en daglig struktur med klare forventninger og grænser samt definerede konsekvenser, hvis grænserne overskrides
4. Afslutningsvist skal den unge have hjælp til at undgå samvær med kammerater, der har en negativ indflydelse, samt hjælp til at etablere og fremme samvær med jævnaldrende, der har en positiv indflydelse.

I modsætning til traditionel familiepleje gælder det for MTFC, at træningsfamilien har modtaget særlig træning i at varetage plejerollen, at behandlingen er manualbaseret, og at MTFC-teamet er tilgængeligt for familien og den unge hele døgnet. Videre stilles der krav til, at der kun placeres én ung i plejefamilien, at der altid er én forælder hjemme mindst 50

pct. af den tid, hvor den unge er hos familien, og at denne indgår som aktivt medlem i den unges behandlingsteam og indgår i ugentlige møder med andre MTFC-træningsforældre (Westermark, 2009). Som en del af MTFC bliver forløbet løbende vurderet med Parent Daily Report (PDR), et spørgeskema, hvor plejeforældre dagligt vurderer den unges adfærd. I behandlingen indgår yderligere et pointsystem, der skal motivere den unge til at ændre adfærd i en mere prosocial retning, hvor pointene kan veksles til tid med venner, tid til computer med mere.

MTFC er et af de 11 programmer, der bliver fremhævet som modelprogrammer af den amerikanske organisation Blueprints for violence preventions.[5] Dette vil sige, at MTFC-programmet møder de krav, som stilles af Blueprint-organisationen – såsom en vis evidens for præventiv effekt, vedvarende effekt samt afprøvning af programmet i flere forskellige uafhængige sammenhænge (Mihalic m.fl., 2004). Der er udført flere randomiserede forsøg i Oregon i USA af programudvikler Patricia Chamberlain. Studierne kan betegnes som efficacy studier – små studier udført under optimale forhold med megen kontrol over indsatsen og andre forhold. Studierne viser positive effekter på flere områder: skoledeltagelse og lektieudførelse for piger, reduktion i tilbagefald til ny voldskriminalitet for begge køn (Eddy, Whaley & Chamberlain, 2004), reduktion i omfanget af stofmisbrug samt reduktion i antallet af teenagegraviditeter (Kerr, Leve & Chamberlain, 2009). Der er desuden gennemført to randomiserede forsøg i Sverige (Westermark, 2009; Westermark, Hansson & Olsson, 2011), hvor der dog kun er rapporteret resultater for det første svenske forsøg på nuværende tidspunkt. Det svenske forsøg viser små til mellemstore effekter på ni udvalgte udfaldsmål.

Der er desuden udført en række effektstudier, hvor forskellige former for familiepleje (heriblandt MTFC) sammenlignes med institutionsanbringelse på eksempelvis små anbringelsessteder, børnehjem, behandlingshjem samt herberg. Disse studier tegner også et billede af, at der er en nedgang i kriminalitet for unge, der modtager MTFC sammenlignet med institutionsanbragte (Lee, Aos & Miller, 2008).

MTFC blev politisk igangsat i Danmark og udbudt til kommunerne. Behandlingen startede i 2009 i Herning og Slagelse Kommuner for 12-17-årige. I mellemtiden er andre centre åbnet, og heraf er et (MTFC Hovedstaden i Fredensborg) lukket. Aktuelt (august 2011) eksisterer der fem team:

5. http://www.colorado.edu/cspv/blueprints/modelprograms/MTFC.html#summary.

- MTFC Sjælland placeret i Slagelse
- Familie- og Evidenscenter, FEC i København
- MTFC Herning
- Center for Socialt Arbejde, CESA i Ringe
- MTFC Jylland placeret i Aabenraa.

Nogle af disse team er kommunale (Slagelse og Herning), hvor andre er private tilbud (København, Aabenraa og Ringe). Heraf har Slagelse, Herning og Ringe eksisteret i et par år, mens København og Aabenraa er nystartede (Servicestyrelsen, 2011). Der er endnu gennemført effektevalueringer MTFC i Danmark.

MULTIFUNC

MultifunC er en døgnbehandlingsindsats udviklet i Norge til 14-18-årige med svære adfærdsvanskeligheder, som eksempelvis voldelig og udadreagerende adfærd, involvering i kriminalitet og brug af rusmidler i forbindelse med denne adfærd. Selve behandlingen er overordnet inddelt i to hovedfaser. En fase, hvor den unge opholder sig på en MultifunC-institution, og en ambulant behandlingsfase, hvor den unge bor hjemme hos sine forældre eller andre primære omsorgspersoner, der modtager tæt støtte. Institutionsopholdet varer cirka 7-8 måneder, mens efterværnsfasen varer cirka 5-6 måneder. Selve institutionsopholdet består af en opstartsfase, hvor det vurderes, hvorvidt den unge er egnet til at modtage behandling eller ej. Dernæst forløber selve behandlingen, der er opbygget omkring elementer fra fire andre evidensbaserede behandlingsmodeller: Parent Management Training (PMT) og Multisystemisk Terapi (MST) (jf. delrapport 1, Lausten m.fl., 2010a) samt Aggression Replacement Training (ART) (se nedenstående) og Motiverende Interview (MI), der anvendes til at skabe motivation hos den unge og få denne til at reflektere over fordele og ulemper ved egen adfærd. Dernæst er der tale om et udslusningsforløb, der har fokus på familiebehandling og indslusning i normal/prosocial kontekst, det vil sige skole, arbejde, fritidsaktiviteter, positivt netværk med mere (Andreassen, 2003; Barne- og Familieetaten, 2009; Servicestyrelsen, 2009, 2001).

Behandlingsindsatserne skal fokusere på forandring af antisocial adfærd, indlæring af sociale færdigheder og forandring af attitude hos den unge. Samtidig skal indsatsen også rettes mod familieprocesser, forandring af relationer til andre unge, og hvordan den unge fungerer og

præsterer i skolen. Sigtet er at skabe et miljø, hvor der er en balance mellem kontrol og autonomi for den unge, således at den udadreagerende og voldelige adfærd mindskes (Andreassen, 2003).

I Norge og Sverige har man implementeret MultifunC. Der eksisterer seks institutioner i Norge og to i Sverige, hvor man er i gang med at forske i programmets resultater (Barne- og Familieetaten, 2009; Westermark, 2009). Den første danske MultifunC-institution åbnede i juni 2011, hvorfor der endnu ikke eksisterer nogen evalueringer eller erfaringer med programmet.

PROJECT TOWARDS NO DRUG ABUSE (PROJECT TND)

Project TND er udviklet ved University of Southern California og er rettet mod unge i alderen 14-19 år i forsøget på at mindske deres brug af rusmidler og cigaretter. Tanken bag projektet er, at unge, der har et højt forbrug af rusmidler, i større grad løber ind i andre problemer såsom at komme ud for en ulykke, vold eller dyrke ubeskyttet sex, hvilket kan få negative sociale og fysiske konsekvenser. Håbet er således, at man ved at fokusere på de unges brug af rusmidler ikke kun mindsker deres forbrug heraf, men ligeledes mindsker andre former for risikoadfærd. Selve programmet er skole/klasse-baseret og består af 12 sessioner af cirka 40-50 minutters varighed over en periode på cirka 4 uger, der motiverer de unge til at holde sig fra rusmidler, giver dem information om de sociale og sundhedsskadelige konsekvenser ved brugen af rusmidler samt korrigerer ukorrekte opfattelser af brugen af disse (Sussman, Rohrbach & Mihallic, 2004). I sessionerne fokuseres der på at gøre de unge motiverede til at lægge rusmidlerne på hylden. Dette sker blandt andet gennem information om de sundhedsskadelige og negative sociale konsekvenser, der er forbundet med brugen af rusmidler, samt fokus på stereotypificeringer og myter, der eksisterer om brugen heraf. I sessionerne fokuseres der yderligere på, at de unge skal blive bedre til at lytte til andre og videre-kommunikere deres egne holdninger og ønsker, samtidig med at de instrueres i, hvordan de kan mindske stress, stoppe med at ryge samt tage afstand fra brugen af rusmidler og dermed mindske risikoen for at udvikle et misbrug (Sussman, Rohrbach & Mihallic, 2004).

Projektet er blevet testet i tre omgange i Californien på i alt cirka 3.000 unge fra 42 skoler. Resultaterne er sammenlignet med en kontrolgruppe, der ikke har modtaget de 12 sessioner. Undersøgelsen viser 1 år efter gennemførelsen, at der er sket en reduktion i brugen af cigaretter på

27 pct. inden for den sidste måned, en reduktion på 22 pct. i brugen af hash den sidste måned samt en reduktion på 26 pct. i brugen af hårde stoffer og en reduktion i forekomsten af brugen af alkohol på 9 pct. i begge tilfælde inden for de sidste 30 dage (Sussman, Rohrbach & Mihalic, 2004). Project TND er ikke fundet i Danmark.

AGGRESSION REPLACEMENT TRAINING (ART)

ART blev oprindelig udviklet i 1980'ernes New York af udviklingspsykologer gennem deres mange års erfaring med udadreagerende unge på institutioner. ART er en gruppebaseret og struktureret pædagogisk træningsmetode, der henvender sig til unge, der har vanskeligt ved at håndtere deres temperament, svært ved at begå sig i sociale sammenhænge og vanskeligt ved at identificere situationer, der kan føre til aggressive handlinger og vredesudbrud. Gennem ART lærer de unge færdigheder inden for selvkontrol samt at blive bedre til at håndtere aggression. Programmet bygger på tanken om adfærdsmodifikation, hvilket indebærer, at man ønsker at mindske uønsket adfærd ved at erstatte den med ønsket adfærd. Undervisningen består af 30 lektioner over 10 uger, opdelt i tre hovedkomponenter: træning af sociale færdigheder, træning i kontrol af vrede og træning i moralske ræsonnementer. De tre komponenter trænes hver for sig i lektioner af 1 times varighed, og hver komponent trænes en gang om ugen. Undervisningen udføres af en særligt uddannet ART-træner. Kendetegnende for ART er brugen af rollespil. De unge får først vist forskellige eksempler på adfærd, der kan være anvendelig i forskellige sociale sammenhænge. Herefter skal de unge gennem et rollespil selv lære at anvende samme adfærd. I rollespillet får de unge i fællesskab således mulighed for at øve sig og repetere den anbefalede adfærd gennem vejledning fra lærerens side.

De unge får 'lektier for' i form af, at de skal afprøve den lærte adfærd i sociale sammenhænge uden for undervisningen. Derudover søger undervisningen at fremme de unges moralske udvikling og modenhed. Målsætningen er at øge evnen til at handle moralsk korrekt ved at fremføre forskellige moralske dilemmaer over for de unge, som de skal forholde sig til og diskutere. De unge bliver gjort opmærksomme på, hvor vigtigt det er at holde sit løfte, at tale sandt og at hjælpe andre for at kunne begå sig problemfrit med andre mennesker (Kaunitz & Strandberg, 2009).

ART er blevet evalueret i flere omgange ved brug af henholdsvis randomiserede forsøg, kvasieksperimentelle design samt før- og eftermålinger på forskellige aldersgrupper. Størstedelen af disse studier viser en signifikant forbedring af de unges færdigheder (Barnoski, 2004; Coleman, Pfeiffer & Oakland, 1992; Goldstein m.fl., 1989; Leeman, Gibbs & Fuller, 1993). Eksempelvis er der tale om en signifikant forbedring af sociale færdigheder, udadreagerende adfærd og socialisering hos en gruppe på 60 drenge i alderen 14-17 år, der er tilfældigt udtrukket (Goldstein, Glick & Reiner, 1987).

I Sverige anbefaler Kriminalvården ART som et velegnet behandlingsprogram af unge kriminelle eller misbrugere. Det skal dog påpeges, at evalueringsresultaterne af programmet er delvist modsætningsfyldte. Ikke alle evalueringerne viser signifikante resultater (Gundersen & Svartdal, 2006; Holmqvist, Hill & Lang, 2005), og i størstedelen af tilfældene er der kun tale om signifikante forskelle for nogle af de ønskede mål. Det afhænger således af, hvilken specifik undersøgelse der tages udgangspunkt i, i hvor høj grad der er tale om den ønskede effekt eller ej (Kaunitz & Strandberg, 2009).

ART benyttes også i Danmark, blandt andet som en del af MultifunC, men der er også uddannet ART-terapeuter, der blandt andet arbejder med unge på sikrede institutioner. Der er stiftet et interesseselskab, A.R.T. Center Danmark, hvis hovedinteresse er at gøre ART til et tilgængeligt og effektivt redskab i arbejdet med adfærdsvanskeligheder. ART er endnu ikke evalueret på danske forhold.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA VIDENSOPSAMLINGEN

Forskningen fremhæver en række punkter, som det er vigtigt at være opmærksom på i forhold til det forebyggende arbejde med unge i alderen 14-17 år. Med inspiration fra Business Excellence-modellen vil vi i det følgende præsentere de opmærksomhedspunkter, som kapitlet har været med til at kaste lys over.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Kendetegnende for denne aldersgruppe er, at de ikke længere karakteriseres som børn, men i stedet nu er unge, der er i fuld gang med at udvikle deres egen identitet som voksne individer. De befinder sig således et

sted i deres liv, der byder på mange forandringer og udfordringer. De begynder at feste, flirte, drikke alkohol, og nogle begynder at eksperimentere med illegale stoffer. Helt afgørende er, at de unge i langt højere grad end tidligere er orienteret mod andre unge i deres socialisering og identitetsdannelse.

Videre er det på dette tidspunkt, at de skal begynde at træffe mere seriøse valg i forhold til uddannelse og deres senere fremtid. Nogle er skræmt ved tanken om dette valg, mens mange udelukkende ved, hvad de ikke har lyst til at vælge. Selvom størstedelen af de danske unge i dag får en ungdomsuddannelse, så eksisterer der stadig en gruppe, der enten ikke påbegynder, eller som ikke gennemfører en ungdomsuddannelse.

Af forskningen fremgår det, at det at have et misbrug, manglen på ungdomsuddannelse, manglende sociale relationer, lav selvkontrol med mere er eksempler på individuelle højrisikofaktorer for at ende i kriminalitet. Det er derfor vigtigt, at foranstaltningerne støtter op om de unges uddannelse og/eller arbejder med de unges sociale adfærd og derved deres manglende sociale relationer.

HENVISNING OG VISITERING

Uddannelsessystemet er en vigtig aktør i det forebyggende arbejde med unge i alderen 14-17 år, da lærerne følger de unge og har et kendskab til dem, som gør det muligt at identificere unge, der ikke trives. Uddannelsessystemet repræsenterer en specielt central arena, når det gælder forebyggelse af sociale og psykiske problemer, fordi uddannelsessystemet har en effektiv tilgang til unge mennesker. Lærerne har de centrale kompetencer, der skal til for at opspore og identificere unge, der ikke trives, da de arbejder dagligt og over tid med eleverne.

METODER

Hovedparten af de evidensbaserede programmer, der henvender sig til unge i alderen 14-17 år, tager udgangspunkt i den unge og har kun meget begrænset fokus på forældrene. Programmerne er især centreret omkring den unges adfærd og har fokus på at forbedre de sociale relationer. Det sker både ved intensive foranstaltninger, hvor den unge er på en institution i en periode, og der arbejdes med den unges adfærd, eller i foranstaltninger, hvor den unge i en kortere periode gennemgår et undervisningsforløb, hvor de eksempelvis lærer at styre deres temperament eller ændre deres adfærd.

De beskrevne programmer er oftest individuelt orienterede indsatser, hvor der er fokus på flere forskellige problemstillinger. Samtidig peger forskningen på, at denne aldersgruppe har særlige karakteristika i form af komplekse problemstillinger og en risikoadfærd særligt i forhold til alkohol og kriminalitet, som er væsentlig at tage højde for ved valget af tilgangen til det forebyggende arbejde og valget af metode.

SAMARBEJDE MED ANDRE

De unge, der henvises til de forebyggende foranstaltninger, har ofte betydelige problemer på flere områder. For at kunne varetage problemer i skolen og antisocial adfærd er det vigtigt, at forskellige instanser inddrages aktivt i de forebyggende foranstaltninger.

Herudover bør der arbejdes på en positiv inddragelse af forældrene. Ikke desto mindre er hovedparten af de forebyggende foranstaltninger beskrevet i vidensopsamlingen primært tilrettelagt som specifik behandling af de unge med en begrænset inddragelse af forældrene. Det forekommer paradoksalt, at forældrene ikke inddrages mere i de forebyggende foranstaltninger, når forskningen netop viser, at forældrenes problemer har stor betydning for de unges trivsel.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Der er betydeligt mere forskningsmæssig viden og resultater omkring forebyggende foranstaltninger rettet specifikt mod unge i alderen 14-17 år, end det var tilfældet for de 10-13-årige. Vidensopsamlingen peger på, at de evidensbaserede programmer både kan have en bred målgruppe, hvor foranstaltningen forsøger at rumme de komplekse problemstillinger, som de unge kommer med. Men der kan også være fokus på en specifik problemstilling som eksempelvis misbrug. De forskellige metoder og opbygning af foranstaltningerne skyldes de meget forskelligartede problemstillinger, disse unge kommer med.

ASSENS KOMMUNE: BRAHESHOLM

BOKS 3.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 13-18 år
- Antal: 6-7 (herudover muligt at indskrive 1-2 eksterne elever til undervisningsdelen)
- Årligt driftsbudget: 1,9 mio. kr. (eksklusive lærerstilling, som betales af skoleområdet)
- Antal ansatte: fem inklusive lederen
- Gennemsnitlig behandlingstid: 1,5-2 år
- Teoretisk udgangspunkt: kombination af konsekvenspædagogik, socialpædagogik og systemisk/narrativ og strukturel terapi.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Brahesholm er et dagbehandlingstilbud for anbringelsestruede unge i alderen 13 til 17 år. Foranstaltningen holder til i naturskønne omgivelser i Glamsbjerg i lokaler, der tidligere husede den nu nedlagte Brahesholm Skole og SFO. Brahesholm råder over rummelige udendørsarealer med fodboldbane og have samt to bygninger. Den ene bygning indeholder to mindre klasseværelser til undervisning, et bordtennislokale og et aktivitetsrum, mens den anden bygning indeholder kontor, møderum, køkken, spisestue samt to værelser, hvor de unge har mulighed for at overnatte i akutte situationer.

Foranstaltningen startede på projektbasis i 2008, hvor der i første omgang var fokus på at hjælpe en lille gruppe unge ud af misbrug og kriminalitet, men ret hurtigt blev Brahesholm til en helhedsindsats, der også kunne tilbyde undervisning til de unge. Efter 2 års levetid vurderede Assens Kommune, at resultaterne var så positive, at man valgte at gøre det til en permanent foranstaltning.

Daglig leder af Brahesholm, Jesper Jensen, som tidligere var SSP-konsulent i Assens Kommune, var en af initiativtagerne bag foranstaltningen. Han fortæller:

> Som SSP-konsulent mødte jeg de unge, som rendte rundt uden skole og uden fast holdepunkt, og kunne konstatere, at anbringelse af denne her kategori af unge havde lille effekt, samtidig med at det var en meget dyr løsning for kommunen. De unge, der havde været anbragt uden for hjemmet, fortsatte bare i samme rille, når de kom hjem. Det blev derfor klart, at der var behov for at arbejde med de unge i deres eget miljø for at opnå mere varige resultater.

Børn og familie-chef Morten Madsen tilføjer:

> Tidligere havde vi meget forskellige typer indsatser, men vores budget til anbringelser af de 'ældre' unge var ret stort. Derfor valgte vi at arbejde på at udvikle andre måder at arbejde med den målgruppe på, og det blev så for alvor sat i gang, da vi havde 4-5 unge med den profil, vi havde valgt at fokusere på, nemlig unge med misbrugs- og kriminalitetsproblemer. Det var et rigtigt pionerprojekt, hvor aktive og engagerede medarbejdere gik i gang med at få etableret stedet.

En del af de unge, der har været på Brahesholm, havde et hashmisbrug inden indskrivningen, og flere af dem har haft et sidemisbrug af amfetamin, kokain, ecstasy eller andre stoffer. Et par stykker har ligeledes eksperimenteret med snifning af lim og lightergas – i et af tilfældene med alvorlige skadelige virkninger for den unges udvikling.

Brahesholm har også fungeret som et alternativ til anbringelse på sikrede institutioner i forbindelse med domme om ungdomssanktion.

Efterhånden er målgruppen for foranstaltningen dog blevet lidt bredere end de mest hærdede kriminelle og misbrugere. Misbrugs- og kriminalitetsproblemer hører stadig til blandt de typer af risikoadfærd,

der fokuseres på, men Brahesholm henvender sig også til unge, der har store sociale og skolemæssige problemer, uden at det nødvendigvis hænger sammen med misbrug eller kriminalitet.

Daglig leder Jesper Jensen siger:

> Vi har fokus på dem, som ingen andre vil have. Der er tale om unge, som har været ind og ud af skoler og hverken kan rummes i kommunens heldagsskole eller i specialklasserne. Det kan ofte være sidste mulighed inden en anbringelse.

De fleste unge, der har været på Brahesholm, kommer fra skilsmissehjem med primær bopæl hos moren, og som regel har familien været i tæt kontakt med kommunen igennem en årrække, blandt andet i forbindelse med at den unge har været tilknyttet andre foranstaltninger.

I øjeblikket er alle de unge på Brahesholm 15-16 år, og daglig leder Jesper Jensen ser en fordel i at få de unge ind, mens de endnu ikke er for 'gamle' (ideelt set 13-14 år), fordi det generelt gør det lettere at rette op på deres situation. Brahesholm har dog også modtaget unge i 17-årsalderen, men det kan være noget af en udfordring, fordi det er svært at gøre behandlingen færdig, inden de overgår til voksensystemet.

Brahesholm har valgt udelukkende at fokusere på drenge, fordi man efter at have prøvet at have en pige i foranstaltningen erfarede, at det er for svært at få en kønsblandet gruppe til at fungere, når man vælger at arbejde intensivt med få unge ad gangen. Ifølge daglig leder Jesper Jensen blev fokus flyttet, så det handlede for meget om relationen til det andet køn, og det skabte nogle skæve balancer i, hvordan drengene agerede.

Børn og familie-chef Morten Madsen er enig, men erkender samtidig, at der også er en pigegruppe, der kræver særlig opmærksomhed, og som kommunen løbende overvejer, om der er behov for at etablere et særligt tilbud til. Han siger:

> Jeg tror, pigerne er rigtig mange kommuners akilleshæl. Vi har en gruppe af piger, som bevæger sig i misbrug, kriminalitet og selvskadende adfærd som 'cutting', men indtil videre har vi prøvet at håndtere dem på en anden måde. Vi har to kvindelige SSP-konsulenter, der har tæt kontakt med piger med den type vanskeligheder. Derudover er folkeskolerne og ungdomsskolen meget opmærksomme på denne gruppe, og vores familiehus har

> også særlige indsatser, der er målrettet pigerne, blandt andet en pigegruppe og et beredskab i forhold til selvmordsforsøg.

Kun en enkelt af de unge, der har været på Brahesholm, har haft anden etnisk oprindelse end dansk (hvis man ser bort fra en anden, som er adopteret), og daglig leder Jesper Jensen mener, at det afspejler, at der reelt ikke er de store integrationsproblemer i kommunen.

Brahesholm er karakteriseret ved at ville tage fat på de mangefacetterede udfordringer, som de unge står over for. Formålet er først og fremmest at fastholde de unge i et stabiliseringsforløb, hvor der, afhængig af de særlige problemer den enkelte har, er fokus på behandling af misbrugsproblemer, afbrydelse og bearbejdning af en kriminel løbebane og/eller bearbejdning af uheldige adfærdsmønstre. Samtidig sigtes der mod at igangsætte en modningsproces i forhold til at genoptage uddannelsesforløb eller arbejdsforhold. Behandlingen kommer imidlertid altid i første række, og det er først, når de unge er parate, at de begynder at modtage undervisning og eventuelt får mulighed for at komme i praktik hos en lokal arbejdsgiver. Der er som regel ikke tale om unge med diagnoser, men de fleste har svært ved at koncentrere sig i længere tid. Det lykkes dog stort set at få alle de unge til at komme i gang med skoleundervisning, under den ene eller den anden form, i løbet af deres behandlingsforløb på Brahesholm.

Lærer Michael Petersen forklarer:

> De fleste har haft dårlige skoleoplevelser, inden de kommer, og der kan godt gå noget tid, inden de kan komme i gang med skoledelen. Generelt set er de bagud rent fagligt, når de kommer, fordi de har været blokeret i det at gå i skole. De er normalt begavet, men har socio-emotionelle dysfunktioner i højere eller mindre grad. Spredningen er utroligt stor, og det betyder, at undervisningen i ekstrem grad er individuelt tilrettelagt. I øjeblikket er der et par stykker, som vi satser på kan komme til folkeskolens afgangsprøve i et par fag næste år, og des tættere vi kan nå, at de kan gå op til prøver, des mere 'normal' kan undervisningen blive. Vi gør det dog altid klart for de unge og deres forældre, at behandlingen går forud for undervisningen.

Dagene er tilrettelagt efter en fast rytme, men ellers er den enkelte unges forløb meget individuelt.

BOKS 3.2

Eksempel på en typisk dag på Brahesholm.

De unge hentes i bus om morgenen

08.30-09-00: Fælles morgenmad for de unge og personalet.

09.00-11.30: Gruppe 1: 2-3 unge har undervisning. Gruppe 2: 1 ung i terapi hos behandleren (hver ung har minimum en samtale om ugen), og 2 unge står for indkøb og tilberedning af varm mad til frokost samt eventuelt andre praktiske gøremål.

11.30-12.00: Fælles frokost for de unge og personalet.

12.00-14.30: Gruppe 1 og 2 bytter aktiviteter. Dem, der ikke havde undervisning om formiddagen, går i skole, mens de andre enten får behandling eller står for forskellige praktiske opgaver såsom havearbejde, rensning af fiskedam eller rengøring.

Hver onsdag eftermiddag tager alle de unge til fitness med to voksne, og fredag er der i stedet for undervisning opsamling på ugen, og der tales om de unges weekendplaner og laves eventuelt aftaler med kontaktpersonerne.

I weekenden står de to kontaktpersoner for 'hyggedage' med de unge, hvor de eksempelvis går i biografen, til bowling, i svømmehalen, i skoven eller laver aktiviteter på Brahesholm. Derudover tager kontaktpersonerne regelmæssigt hjem og besøger de unge i weekenden og følger op på, hvor de færdes uden for hjemmet.

For unge med misbrugsproblemer kan forløbet i nogle tilfælde begynde med en afgiftningstur på en afvænningsinstitution, eller afvænningen kan foregå gennem særlige forløb i samarbejde med familien, det afhænger af den enkelte unges behov og situation.

Der arbejdes meget med de unges adfærd, og Brahesholm sætter nogle klare regler op, som forklares til de unge og deres forældre i forbindelse med opstarten. Der er dels tale om nogle generelle regler såsom, at de unge skal aflevere deres mobiltelefon, når de møder om morgenen, gå i 'neutralt' tøj og opføre sig ordentligt, når de sidder til bords og taler med andre. De unge forpligter sig også til, at de skal holde sig fra både stoffer og alkohol, også i weekenden, når de ikke er på Brahesholm. Herudover kan der også opsættes nogle specifikke regler for den enkelte unge eksempelvis om, at der er visse personer i hans gamle omgangskreds, som han ikke må se, eller steder, hvor han ikke må komme, fordi det vurderes at have en negativ indflydelse på hans adfærd. Foranstaltningens to kontaktpersoner følger med i, hvad de unge foretager sig i fritiden, og skiftes til at have vagt i weekenden. Her laver de dels nogle sociale aktiviteter med de unge for at hygge om dem, men de tager også

ud og besøger dem i hjemmene og ser eventuelt til dem ude i byen om aftenen.

Der gøres meget ud af at forklare, hvorfor der sættes faste regler op, og hvad konsekvenserne er, hvis de ikke overholdes. Omvendt opstilles der også nogle positive incitamenter, som kan motivere de unge til at ændre på deres adfærdsmønstre. Målet er, at de unge forstår, at de ikke udelukkende kan lade sig styre af, hvad de har lyst til, og at de gøres ansvarsbevidste i forhold til den situation, de befinder sig i. Samtidig lægges der stor vægt på altid at hjælpe de unge og aldrig at svigte dem. Ifølge daglig leder Jesper Jensen betyder det, at der opbygges et loyalitetsbånd, som gør, at de unge forpligter sig til at overholde reglerne.

Kontaktperson Mona Petersen siger:

> Man når rigtig langt ved at være der for dem og vise dem noget omsorg, det er ikke altid de store ting, der skal til. Der har været nogle 'slemme' drenge, men der går ikke særlig lang tid, før de bliver rigtig glade for at komme her, og de kommer og taler til os, hvis de har noget, de gerne vil tale om. Når bare man er ærlig over for dem, så er de det også den anden vej.

En af de unge, der har været på Brahesholm i knap 1 år, siger:

> Jeg føler ikke, at der er noget pres eller stress her. Det er stille og roligt. Nogle regler er lidt underlige, men de er der jo for at hjælpe os. Det bedste ved stedet er nok sammenholdet, både mellem drengene og med de voksne. Når jeg kom hertil, og vi var sammen med de to kontaktpersoner om fredagen, føltes det lidt som 'far, mor og børn', og det gav noget ro.

To af de unge, der har været på Brahesholm, har været anbragt hos en plejefamilie, men de øvrige har boet hjemme hos deres forældre, som foranstaltningen forsøger at inddrage så meget som muligt. Dels tager kontaktpersonerne på hjemmebesøg, især i starten af forløbet, men foranstaltningen er også begyndt at inddrage forældrene noget mere i behandlingsarbejdet. Inden for de nuværende rammer er der ikke mulighed for egentlig familiebehandling, men daglig leder Jesper Jensen har en målsætning om at styrke samarbejdet med forældrene yderligere. I en enkelt sag er der en stående aftale om familiebehandling i Familiehuset, samtidig med at den unge er indskrevet på Brahesholm.

HENVISNING OG VISITERING

Der er lagt vægt på, at visiteringen til Brahesholm skal være tilpasset til den målgruppe af unge, som foranstaltningen henvender sig til, og som ofte er unge, der står med et akut behov for behandling. På Brahesholm kan både den børnefaglige undersøgelse og handleplanen udarbejdes efter visitering, hvis visiteringen sker akut.

Den børnefaglige undersøgelse efter servicelovens § 50 samt handleplanen for den unge kan være udarbejdet inden visiteringen til foranstaltningen. Det er imidlertid ikke et krav for indskrivningen. Henvisningen til Brahesholm kan enten foretages direkte af sagsbehandlerne, eller den kan komme fra SSP-konsulenterne eller eventuelt UU-vejlederen. Derudover er der sommetider også forældre, der selv henvender sig, fordi de mener, at foranstaltningen kan være det rette tilbud for deres søn.

Der er således etableret et velfungerende tværfagligt samarbejde omkring visiteringen mellem sagsbehandler, lederen af foranstaltningen og SSP. Eftersom der ofte er tale om en 'her og nu-situation', er der mulighed for at udfylde visiteringsskemaet i fællesskab i forbindelse med indskrivningen, og handleplanen kan derefter laves inden for de første måneder.

Foranstaltningen er normeret til at have seks unge, men i kortere perioder har der også været syv unge, når der har været overlapning mellem udslusning og indskrivning. Generelt holdes der fast i, at ingen af de unge 'presses' ud af behandlingen, inden de er klar, og samtidig lægges der også vægt på, at den fastsatte normering respekteres, da det vurderes at være af stor betydning for resultaterne af behandlingen, at gruppen af unge ikke bliver for stor. Det er meget forskelligt, hvor mange unge der er på venteliste, men typisk er der ikke flere end en eller to. Brahesholm forsøger i øvrigt at holde kontakten til de unge, der er på venteliste, for at sikre, at de ikke mister motivationen, inden de får mulighed for at starte behandlingen i foranstaltningen.

METODER

Brahesholm lader sig inspirere af forskellige metoder og teoretiske retninger, men den konsekvenspædagogiske tænkning danner den overord-

nede ramme for tilgangen for arbejdet med de unge. Med konsekvenspædagogik menes der, at den unge stilles til ansvar for egne handlinger, men også, at den unge bliver gjort opmærksom på de muligheder, han har for at ændre egne handlinger. Brahesholm forsøger at præsentere de unge for klare mål, holdninger og konsekvenser, som de kan bruge som pejlemærker. Der er fokus på at gøre den unge klart, hvilke følgevirkninger hans handlinger har og hjælpe vedkommende til at forstå, hvad målet er med at sætte grænser og opstille konsekvenser, hvis en aftale overtrædes. I nogle tilfælde laver foranstaltningen 'skriftlige kontrakter' (se bilag 1) med den unge med henblik på at synliggøre aftalerne og konsekvenserne af brud på disse. Ikke mindst når det gælder de unge, der har været dømt til ungdomssanktion, har det vist sig at være nyttigt at opstille nogle klare præmisser for indskrivningen på Brahesholm.

BOKS 3.3

Konsekvenspædagogisk tænkning.

Konsekvenspædagogikken er beskrevet af Jens Bay, forstander for de samlede TAMU-skoler (Træningsskolens Arbejdsmarkedsuddannelser, der er en joborienteret og praktisk tilrettelagt uddannelse, som henvender sig til de unge, der er uden reel tilknytning til arbejdsmarkedet). Konsekvenspædagogikken opfatter følgende sociale normer som grundlæggende i en læringsmæssig sammenhæng:

1. Enhver *bør handle ud fra*, at man som individ ikke er alene i verden, men er bundet til et fællesskab med andre mennesker, som har indflydelse på, hvordan det går den enkelte.
2. Enhver *bør i sine handlinger vise forståelse for*, at der findes regler for være-måder, som fortæller én, hvad der opfattes som rigtigt eller forkert, og derfor kan man i en social sammenhæng ikke alene lade sig styre af det, man har lyst til.
3. Enhver *bør være klar over*, at i en social sammenhæng i form af samspil med andre er man det, man giver udtryk for i tale og handling.
4. Enhver i tale og handling *bør udvise respekt for andre* ud fra en forståelse for, at der ikke er nogen, som er mere menneske end andre.
5. Enhver *bør kunne fremvise* så meget empati, at man kan sætte sig i andres sted, og ikke udsætte andre for holdninger og handlinger, som man ikke selv ville acceptere.
6. Enhver *bør tage ansvar for* sine egne handlinger og ikke have mulighed for at pålægge andre skylden for det, der ikke lykkedes.
7. Enhver *bør have viden om*, at der findes handlinger, der er forbundet med konsekvenser for én selv og for andre i et sådant omfang, at de bør undlades.
8. Enhver *bør acceptere og efterleve*, at det i en social sammenhæng i form af samkvem med andre er uacceptabelt at foretage handlinger, som indskrænker andres handlefrihed.
9. Enhver *bør forstå*, at der skal være en sammenhæng mellem det, man siger, og det, man udfører i sine handlinger, da tale og handling udgør et hele.

Kilde: Bay, 2006.

De unge ved, at hvis de ikke overholder reglerne, så kan de ikke være på Brahesholm, og det viser sig som regel, at de er villige til at strække sig

langt for at få lov at blive. Medarbejdere og ledelse diskuterer dog også løbende behovet for at differentiere den måde, man arbejder med konsekvenspædagogik på, idet det for nogle af de unge eksempelvis kan være svært at se forbindelsen mellem handling og konsekvens. Børn og familie-chef Morten Madsen siger:

> Det er interessant, hvordan konsekvenspædagogikken indarbejdes, så de unge forstår den. Det er ikke nok bare at gennemføre den, men de tilbagemeldinger, vi får, er positive, fordi det også bliver bragt ind i en terapeutisk sammenhæng.

De voksne konfronterer de unge med deres egne handlemønstre, synliggør deres forsvarsmekanismer og sætter struktur på hverdagen, men omvendt lyttes der også rigtig meget til de unge. De får en stor grad af medansvar i forhold til de aktiviteter, som de deltager i i løbet af dagen. Det, at behandlingen kobles til dagligdagsaktiviteter på Brahesholm, menes at bidrage til, at de unge føler ejerskab over stedet og udvikler en tæt fællesskabsfølelse. De unge er med til at sørge for, at Brahesholm er et rart sted at være ved at stå for alt fra havearbejde/gartneri, oprydning og rengøring til indkøb og madlavning – og de lærer at løse opgaverne i fællesskab. Undervisningen bygger i vid udstrækning også på opgaver, som de unge kan relatere til i forhold til deres hverdag, og den kædes ofte sammen med nogle af de mere sociale aktiviteter, som de unge synes er sjove og hyggelige. Lærer Michael Petersen forklarer:

> Nogle af de 'dygtige' unge kan klare helt almindelige opgaver i dansk og matematik, men med andre arbejder vi meget mere praktisk. Der har eksempelvis været en dreng, som var meget optaget af fisk, og vi fandt ud af, at der kunne laves en fiskedam i haven. Som en del af undervisningen skulle han så blandt andet måle ud, hvor stort et areal der skulle graves, og hvor meget vand der skulle i, og lave budgetter til at købe vandpumpe og planter og den slags. Det var simpelthen en måde at motivere ham til at lære at læse og regne.

I forbindelse med en kommende behandlingstur til Sverige har lærer Michael Petersen også givet de unge forskellige opgaver, der vedrører forberedelsen af turen, hvor de hver især skal indsamle information og viden inden for et område, som interesserer dem. Det skal munde ud i, at der efter turen holdes en forældreaften, hvor de unge fortæller om turen,

men også præsenterer den særlige viden, de har erhvervet. Michael Petersen fortæller:

> Det kommer til at stå som en gulerod, at det faktisk er sejt at stå frem med sin viden den aften. Samtidig giver det mulighed for at inddrage det i en terapeutisk proces sammen med forældrene efterfølgende.

Behandler Liselotte Helweg er generelt begyndt at involvere forældrene mere for i højere grad at forbinde arbejdet med den unge med det, der sker i familien. Hendes tilgang er især baseret på narrative og systemiske metoder, og hun benytter blandt andet 'Livets Elv' som indgang til at opnå en bedre forståelse af, hvordan tingene fungerer i familien (se boks 3.4). Metoden er en narrativ måde at tale med børn og forældre om deres livshistorie ved at benytte et tov og symboler for de forskellige begivenheder i deres liv, som sætter dem i relation til hinanden. Denne metode anvendes sammen med forældrene og eventuelle søskende over nogle gange, men ellers er behandlerens arbejde primært fokuseret på individuelle samtaler med de unge.

BOKS 3.4

Livets Elv som arbejdsredskab.

'Livets Elv' stammer fra den norske familieterapeut Gunnar Eides metoder. Livets Elv er en terapiform specielt velegnet til at arbejde med relationer, blandt andet i familier. Metoden bygger på hypotesen om, at mange problemer bunder i fastlåst kommunikation. Ordene er ikke længere tilstrækkelige redskaber for at komme videre i familien.

Der arbejdes konkret med farvede tov og symboler som figurer, sten og farvede papircirkler. Tovene symboliserer tid og relationer, mens symbolerne er oplevelser, både positive og negative. Menneskets ubevidste sind kommunikerer til det bevidste sind via symboler. Derfor vil symbolerne i Livets Elv give et spejlbillede af personens indre og hjælpe til med at finde de følelser, den enkelte har i den pågældende situation, uden brug af mange ord. Denne metode sætter børn og voksne lige, når der arbejdes med familien.

Livets Elv er en metafor for livets bevægelse og symboliserer tid og relationer, hvorved der skabes rum og muligheder for at italesætte usagte ord, hændelser, situationer osv.

Kilde: Eide & Rohde, 2009.

Hver ung har mindst en fast samtale med behandleren om ugen, som ofte tager udgangspunkt i det, den unge selv oplever som svært i hverdagen, men behandleren følger også op på situationer, der kan være opstået i løbet af ugen, eller ting, der er blevet sagt eller gjort rundt om spisebor-

det. Der arbejdes sommetider også med bevidning, hvor en af de øvrige medarbejdere bringes ind i samtalen med den unge for at fortælle om noget i sin fortid eller en oplevelse, som vedkommende har til fælles med den unge. Det kan hjælpe den unge med ikke at føle sig anderledes og opleve en større anerkendelse og accept fra andre.

De unge følges generelt meget tæt af foranstaltningens medarbejdere i deres hverdag, og det giver dem en tryghedsfølelse. Omvendt ligger der ifølge behandler Liselotte Helweg også en udfordring i at sikre, at de unge sluses ud gradvis, så de er i stand til at fungere uden for Brahesholm, hvor de ikke er så 'beskyttede'.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Brahesholm blev startet op med en medarbejdergruppe, der var håndplukket til opgaven på baggrund af deres professionelle og/eller personlige engagement i at arbejde med udsatte unge i lokalområdet. Behovene på personaleområdet har dog også ændret sig noget siden opstarten. Det var først nogen tid efter oprettelsen af foranstaltningen, at det blev besluttet, at Brahesholm også skulle tilbyde undervisning. Dermed blev der tilknyttet en lærer til foranstaltningen først på deltid og siden på fuldtid. Lønnen til læreren betales dog ikke af foranstaltningens budget, men af skoleområdet, fordi der er tale om skolepligtige unge, og fordi det endvidere er muligt at få indskrevet 1-2 eksterne elever til undervisningsdelen ud over de unge, der er i behandling i foranstaltningen.

Gradvis er der også kommet større fokus på at sikre, at foranstaltningen har den fornødne faglige tyngde til at tackle de forskellige typer udfordringer, de unge i foranstaltninger står over for. De to kontaktpersoner, der hidtil har været ansat, blev udvalgt på deres personlige kompetencer, men de var ikke faglærte pædagoger. I forbindelse med genbesættelsen af den ene af de to stillinger har man imidlertid valgt at søge efter en uddannet pædagog, som forventes at ville kunne bidrage til, at foranstaltningen får lidt flere strenge at spille på. Daglig leder Jesper Jensen siger:

> Til at begynde med var vi nok mere en mellemstation, hvor de unge kunne komme ind med kort varsel, inden de skulle videre til noget andet, men vi har flyttet os meget. Foranstaltningen har udviklet sig til noget meget større, end det var, og vi arbejder i

dag i langt højere grad som en institution, der er involveret i en proces. Det betyder, at vi også er nødt til at følge med rent fagligt.

Ud over den behandler, som foranstaltningen i forvejen har ansat på 30 timer, arbejder Jesper Jensen i øjeblikket på at finde ressourcer til at ansætte en familiebehandler i foranstaltningen, fordi det har vist sig, at effekten af behandlingen øges, når der kan etableres et tæt samspil med forældrene. Brahesholm forsøger allerede at involvere familierne så meget som muligt, dels gennem nogle fælles behandlingsseancer i starten af forløbet, dels gennem en løbende dialog og kontaktpersonernes besøg i hjemmene. Familierne har i princippet også mulighed for at blive visiteret til familiebehandling i kommunens Familiehus sideløbende med Brahesholm. Daglig leder Jesper Jensen vurderer dog, at det ville være en stor fordel, hvis denne form for tilbud kunne integreres i foranstaltningen, da det sikrer en større sammenhæng i behandlingen/arbejdet med den unge.

Medarbejderne og lederen holder et ugentligt personalemøde og har endvidere personaledag en gang om måneden, hvor de går mere i dybden med enkeltsager eller problemstillinger. Medarbejderne har mulighed for at modtage individuel supervision, hvilket aftales efter behov. Der har endvidere været lidt gruppesupervision, men det er ikke noget, der ligger fast. Der har hidtil ikke været så mange videreuddannelsestiltag, og det påpeges i den forbindelse, at det kan være vanskeligt at få sat i stand, fordi Brahesholm er en meget lille institution, hvor alle medarbejderne har deres 'speciale' og er mere eller mindre 'uundværlige'. Selvom medarbejderne har hver deres indsatsområder, arbejder de dog også meget tæt sammen i det daglige.

Hvad angår skoledelen, er der lavet en aftale med en lokal folkeskole om, at Brahesholms lærer har en kontaktperson, som han kan sparre med, og som han kan få skolematerialer fra. Det gør, at der er hjælp at hente i forhold til løsningen af de forskelligartede opgaver, som hverdagen på Brahesholm byder på. Lærer Michael Petersen kunne dog godt ønske sig, at der var mulighed for at have et lille lokalt arkiv med forskellige bøger i foranstaltningen, da der ofte er behov for at 'trylle noget op', så han som underviser bedre kan imødekomme de individuelle behov, der findes i gruppen af unge.

ORGANISERING OG LEDELSE

Noget af det, der kendetegner Brahesholm, og det fremhæves af både medarbejdere og ledelse som en af de udslagsgivende faktorer for foranstaltningens gode resultater, er, at foranstaltningen har nydt stor opbakning fra kommunens side. Det betyder blandt andet, at daglig leder Jesper Jensen har et stort råderum, hvad angår måden at drive foranstaltningen på i det daglige, herunder at der er mulighed for at gribe tingene lidt 'skævt an' indimellem. Ifølge børn og familie-chef Morten Madsen har den korte kommandovej været nødvendig for at sikre en hurtig reaktion i forhold til en gruppe unge, som meget vel kunne være blevet anbragt, hvis ikke man havde fundet denne alternative og mere intensive måde at arbejde med dem på.

Personsammensætningen i medarbejdergruppen og ikke mindst ledelsen tillægges stor betydning i forhold til at kunne skabe de rigtige rammer for at tackle lige netop denne her gruppe unge: Der kræves stor fleksibilitet, personligt engagement og en solid faglig ballast. Daglig leder Jesper Jensen har en alsidig erfarings- og uddannelsesmæssig baggrund. Han er oprindelig uddannet elektriker, tog siden en uddannelse som sergent i forsvaret og blev herefter uddannet pædagog. Dertil kommer en terapeutisk efteruddannelse. Han arbejdede som SSP-konsulent i Assens Kommune, indtil han var med til at starte 'Projekt Brahesholm' op i 2008. Først fungerede han som projektkoordinator for Brahesholm, og da foranstaltningen blev gjort fast, blev han udnævnt som daglig leder. Han skal netop til at indlede en diplomuddannelse i ledelse sammen med andre ledere i kommunen, hvilket han selv forventer vil kunne bidrage til yderligere at styrke samarbejdet med forskellige kommunale instanser og initiativer.

Jesper Jensen refererer til børn og familie-chef Morten Madsen, som han er i jævnlig kontakt med. De afholder et fast månedligt møde, hvor også SSP-koordinatoren deltager. Herudover afholdes der møde med de andre ledere i familieafdelingen omtrent hver anden måned. Budgettet for foranstaltningen drøftes med børn og familie-chefen en gang i kvartalet.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Foranstaltningen har etableret et tæt tværfagligt samarbejde med relevante aktører i kommunen. Det omfatter først og fremmest socialrådgiverne, men også SSP, som der især holdes mange uformelle møder med.

UU-vejlederen kommer desuden ud på Brahesholm fast en gang om måneden for at udarbejde og følge op på de unges uddannelsesplaner. Derudover er der også mere uformelle møder på ugentlig basis.

I kraft af sit tidligere arbejde i SSP har daglig leder Jesper Jensen desuden et meget stort netværk, som bruges flittigt i forhold til at sætte aktiviteter i værk, som kan hjælpe de unge. Det kan eksempelvis være kontakten til lokale håndværkere, som gør det muligt at finde praktikpladser til de unge. Der er også en aftale med politiet om, at de kommer forbi Brahesholm på nogle uformelle besøg en gang imellem, og landbetjenten kommer endvidere og laver hundetræning med de unge. På den måde arbejder foranstaltningen på at lære de unge, at det ikke er så farligt at møde folk fra 'systemet'. Denne form for tillidsskabende aktiviteter er af stor betydning, fordi de unge som regel går rundt med oplevelsen af at have mødt meget modstand fra det etablerede system. I det hele taget er der fokus på at sørge for, at de unge får nogle positive oplevelser med voksne og ikke isoleres, til trods for at Brahesholm ligger langt ude på landet.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Selvom Brahesholm på nogle områder afviger lidt i forhold til visse standardprocedurer, lægges der meget vægt på den løbende tilbagemelding til sagsbehandlerne, dels via de faste statusrapporter, men også igennem et omfattende tværfagligt samarbejde, der foregår løbende i sagerne.

I sin bestræbelse på at dokumentere resultaterne af behandlingen så tydeligt som muligt har foranstaltningen i 2010 udviklet sin egen model for statusrapportering (se bilag 2). Denne model er blevet godkendt af kommunens børn og familie-afdeling og er dermed begyndt at danne grundlag for den opfølgning på handleplanen, der laves i samarbejde med sagsbehandlerne.

Brahesholms statusevalueringsmodel går ud på at vurdere den unges udvikling inden for de områder og målsætninger, der indgår i

handleplanen, med udgangspunkt i en særligt udviklet vurderingsskala. Målsætningerne fra handleplanen operationaliseres i en række konkrete punkter, som hver især evalueres på en skala fra 0 til 12. Hvert udviklingsniveau i skalaen har foranstaltningen koblet til nogle generiske elementer, der beskriver, hvordan den unge har udviklet sig. Hensigten med dette redskab er dels, at man på en mere målrettet måde kan dokumentere, hvorvidt behandlingen virker efter hensigten, men det er i høj grad også tænkt som en måde, hvorved man kan gøre det klarere for de unge, hvordan de har udviklet sig ud fra forskellige parametre. Redskabet er ikke fuldkommen indarbejdet endnu, men foranstaltningen har en målsætning om, at der skal laves en statusevaluering sammen med de unge hvert halve år. Medarbejderne og lederen oplever, at denne form for evaluering er en nyttig måde at kommunikere resultaterne på en mere konkret måde, både over for eksterne samarbejdspartnere og over for de unge og deres forældre. Behandler Liselotte Helweg fortæller:

> De unge ser som regel ikke, hvordan de selv udvikler sig, og i det daglige føler de nok, at der stadig er meget at arbejde med. De bliver derfor ofte overrasket over at se, at de faktisk har rykket sig, når vi laver den samlede vurdering. En af drengene blev simpelthen så rørt og sad med tårer i øjnene og sagde, at det var meget bedre, end han havde regnet med.

Samtidig understreges det også, at vurderingsskalaen skal bruges med omtanke. Skalaen skal ikke overtage fokus, så man primært kommer til at diskutere, hvor på skalaen den unge ligger, frem for at sætte ord på, hvad der kendetegner den unges udvikling eller mangel på samme.

Generelt viser virkningerne af behandlingen sig blandt andet i, at de unges selvværd og selvtillid øges, at de bliver mindre aggressive/destruktive i forhold til sig selv og andre, at de forbedrer deres relation til deres forældre, har færre konflikter i hverdagen, og at de får lyst til at lære og klare sig godt i skolen. Lærer Michael Petersen siger:

> De unge har ikke så klare forestillinger om, hvad de kunne tænke sig at lave, når de starter på Brahesholm. Men efterhånden får de nogle ideer om, hvad mulighederne er, hvad der kræves for at komme ind på forskellige uddannelser eller inden for forskellige erhverv, og de får højnet deres forventninger til, hvad de kan.

Ifølge daglig leder Jesper Jensen er det ikke et mål i sig selv at få alle de unge op til folkeskolens afgangsprøve, men i år har tre været oppe til eksamen i dansk og matematik og klaret sig hæderligt. Nogle af de unge har kunnet starte på teknisk skole efter endt behandling i foranstaltningen, andre på VUC eller en anden form for uddannelsestilbud. I forbindelse med mulige videreuddannelsesforløb er det værd at bemærke, at Assens Kommune oplever, at det generelt set er svært at fastholde selv mere velfungerende unge i ungdomsuddannelser, herunder landbrugsfaglige og håndværksmæssige uddannelser, der ofte ligger langt væk. I forhold til denne her i forvejen mere sårbare gruppe af unge ligger der dermed potentielt en særlig udfordring i at sikre ekstra hjælp og støtte, hvis disse unge skal have en chance for at blive sluset ind i den type uddannelser.

En mindre gruppe af de unge formår ikke umiddelbart at komme ind i almindelige uddannelses- eller beskæftigelsestilbud efter endt behandling. Omtrent 20 pct. af de unge har modtaget anden behandling eller er visiteret til andre foranstaltninger efter deres udskrivning fra Brahesholm (blandt andet efterskole og i et enkelt tilfælde opholdssted). Under 2 pct. er anbragt uden for hjemmet.

Overordnet set vurderer børn og familie-chef Morten Madsen således, at resultaterne af Brahesholms arbejde helt klart er begyndt at bære frugt, hvilket konkret har givet sig udslag i færre anbringelser og dermed også budgetbesparelser.

Det, at de unge kan bo hjemme, hænger blandt andet sammen med, at familierne oplever, at der er nogle, der kan hjælpe dem, så de kan rumme de unge igen. Det er ikke lykkedes med alle de unge, men alternativt har man formået at finde en løsning, hvor de unge har været hos en plejefamilie i nærheden af hjemmet, hvor de har kunnet bevare kontakten til deres biologiske familie og til nærmiljøet i det hele taget.

Medarbejderne og ledelsen mener, at relationsarbejdet er helt centralt i forhold til at opnå gode resultater med målgruppen. Daglig leder Jesper Jensen siger:

> Hvis man skal arbejde med det her, skal man være parat til at give en stor del af sig selv. De drenge har i mange tilfælde aldrig haft positive oplevelser med voksne, og hvis de ikke oplever, at vi er nærværende og troværdige, så taber vi dem.

Et andet vigtigt element, der fremhæves, er, at Brahesholm bidrager til at sætte de unges hverdag i system, hvilket giver dem tryghed. I den forbindelse er en af erfaringerne, som man har gjort sig i foranstaltningen, at det i særlig grad er vigtigt at synliggøre den struktur, de unge skal indordne sig under, da det giver de unge ro, når de ikke er i tvivl om, hvad de skal.

En af de unge, der har været i foranstaltningen, siger:

> Det bedste ved at komme her var, at jeg fik noget at stå op til. Jeg kunne godt selv se, at der var noget galt, og jeg synes, jeg er blevet en smule klogere på mange ting. Det har også hjulpet mig med sådan nogle almindelige ting som at overholde aftaler og stå op om morgenen.

Læs mere om Brahesholm på dialogprojektets hjemmeside:
www.forebyggelse-boernogunge.dk.

FAXE KOMMUNE: FORÆLDRENETVÆRKET

BOKS 4.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for unge i foranstaltningen: Forældrenetværket er målrettet forældre til unge i alderen 14-18 år.
- Antal: 14 unges forældre.
- Årligt driftsbudget: Har ikke særskilt budget. SSP-konsulent og landbetjent bruger løbende timer på netværket (cirka 3 timer hver fjortende dag pr. gruppe i opstartsfasen).
- Antal ansatte: En SSP-konsulent betalt af kommunen og en landbetjent betalt af det lokale politi (begge indgår med timer).
- Teoretisk udgangspunkt: Empowerment.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Faxe Kommune har siden 2008 støttet et tilbud om oprettelse af familiegrupper kaldet forældrenetværk, som ligger i SSP-regi. Der er ikke tale om en foranstaltning under servicelovens § 52, men tiltaget er alligevel interessant at have med i dialogprojektet, fordi det er et godt eksempel på, hvordan en kommune har valgt at gribe forebyggelsen for udsatte unge anderledes an ved at arbejde målrettet med de unges forældre.

Forældrenetværket er et netværk bestående af to forældregrupper for forældre til udsatte unge i Faxe Kommune. Det tager udgangspunkt i forældrenes kompetencer, og hvordan disse kan komme i spil på

en mere formålstjenlig måde, som kan sikre en bedre trivsel for de unge. Forældrenetværket startede op i forbindelse med en voldssag i Haslev i foråret 2008, hvor tre drenge slog en lille dreng ned. De tre drenge, der alle var under 15 år, blev efterfølgende kaldt til afhøring på den lokale politistation. Kommunens SSP-konsulent var til stede under afhøringen som forvaltningens repræsentant. Efter afhøringen havde SSP-konsulenten en samtale med moren til en af de afhørte drenge. Her gav moren udtryk for, at hun ønskede hjælp til at få kontakt med de to andre drenges forældre for at lære dem at kende og få en snak om det, der var sket.

SSP tilbød at tage kontakt til de to forældrepar. De to forældrepar var begge meget positive over for at mødes og diskutere overfaldet igennem. SSP bad alle tre forældrepar tænke over, hvilke unge deres drenge ellers var sammen med for på den måde at skabe et forældrenetværk, hvor også randgruppen var med. Inden for de efterfølgende uger blev der skabt kontakt til forældrene til ni drenge, der havde den fællesnævner, at de rendte meget sammen, røg hash og alle var kendt i SSP-sammenhæng grundet smårapserier, truende adfærd og vold. Kontakten til forældrene skete ved, at kommunens (på daværende tidspunkt to) SSP-konsulenter tog på hjemmebesøg hos hver af de unges forældre. Her fortalte de om SSP's arbejde og om tankerne om at danne et forældrenetværk. Alle forældrene var interesserede i at mødes, og der blev derfor indkaldt til et første møde cirka 3 uger efter overfaldet.

Det første møde blev brugt til en præsentation af forældrenetværkstanken ud fra følgende punkter:

BOKS 4.2

Det første møde bliver brugt til en præsentation af forældrenetværkstanken ud fra følgende punkter:

- SSP-konsulentens rolle som tovholder
- Mødeindhold og mødeform (udlagt til forældrene)
- Forventninger til hinanden (hvad kan der tales om og i hvilken tone)
- Aftaler om mødekadence og tidspunkt.

I starten mødtes forældrene (og en SSP-konsulent og en landbetjent) i gruppen hver fjortende dag, men efter cirka 5 måneder blev det ændret til en gang om måneden. Det er nu, hvor gruppen har eksisteret i 3 år, ændret til, at forældrene mødes en gang i kvartalet. Møderne afholdes mandage fra kl. 19 til 21 i kommunens lokaler. Herudover mødes foræl-

drene også indbyrdes uden for møderne ad hoc. Der er p.t. fem forældrepar tilbage (af de oprindelige 11 par). Frafaldet skyldes blandt andet, at nogle unge er flyttet på efterskole (betalt af kommunen), at et par unge midlertidigt er eller har været på et opholdssted i en begrænset periode, og at et par familier er fraflyttet kommunen. Nogle af de ældre unge er desuden fyldt 18 år, og det medfører, at de eller deres forældre ikke finder det relevant, at de fortsat deltager i gruppen.

Der er efterfølgende etableret to andre forældregrupper i Faxe Kommune, således at der ud over den første gruppe, som hører til i Haslev, også blev etableret en i Karise og en i Faxe Ladeplads. Gældende for de to grupper i Karise og Faxe Ladeplads var, at baggrunden ikke var en alvorlig voldssag, som det var tilfældet med gruppen i Haslev. I stedet var der tale om en tidlig forebyggende indsats, der har som målsætning at ruste forældre til udsatte unge, så de ved, hvad de skal være opmærksomme på, og alvorlige hændelser dermed kan undgås.

Gruppen i Karise blev etableret i december 2009, men er efterfølgende lukket ned igen. SSP-konsulent Christina Hansen siger:

> Vi måtte lukke gruppen ned igen. Forældrene havde det for svært. De kunne ikke overskue at mødes 2 timer hver fjortende dag, som det var i starten, og de kunne ikke overskue at give omsorg for andres børn. De får i dag andre tilbud fra kommunen.

Gruppen i Faxe Ladeplads, som blev etableret i marts 2010, eksisterer stadig, og ifølge de to ansvarlige, SSP-konsulent Christina Hansen og landbetjent Lars Jensen, fungerer den godt. Forældrene er gode til at støtte hinanden og til at rumme andre børn/unge.

Christina Hansen og Lars Jensen står sammen for Forældrenetværket og for at drive de to nuværende grupper. Forældrene til gruppen i Faxe Ladeplads blev identificeret via Faxe Kommunes lokale SSP-grupper (yderligere om SSP-organiseringen, se venligst afsnit herom). Gruppen består af forældre til seks unge. Tre af drengenes forældre kommer som par, mens de tre andre unges forældre kommer alene som enten mor eller far. Enten fordi de er enlige, eller fordi det passer bedst i deres familie.

Karakteristisk for de unge, som grupperne i Forældrenetværket tager sit udgangspunkt i, er, at der er tale om unge drenge i alderen 14-18 år. Ifølge SSP-konsulent Christina Hansen og landbetjent Lars Jensen har de unge etableret en form for parallelsamfund, som forældrene holdes

uden for, og hvor forældrene ikke har viden om, hvad de unge går og laver. Skolen betyder ikke meget for drengene. De har ofte svært ved at følge fagligt med i skolen. De pjækker ofte og/eller er larmende i klassen, når de er der. De keder sig i de mindre lokalsamfund og føler, at de skal leve op til noget vildt, som de tror sker i de større byer. De har en øget og tidlig risikoadfærd. Nogle stjæler biler. Flere stikker af hjemmefra ved at "springe ud ad vinduet" for at drikke øl i byen og/eller holde til i lejede klubværelser, hvor de indtager alkohol og stoffer. Stofferne kan være hash, og nogle af de unge har et decideret misbrug. Ikke kun af hash, men også amfetamin, kokain, ecstasy, ketamin eller en blanding af forskellige stoffer. Det er ikke kun i weekenderne, disse indtages, men også i hverdagene, hvilket indebærer, at de ikke kan følge med i skolen, når de er skæve. For at få råd til stofferne vælger de unge enten selv at sælge stoffer eller at stjæle fra familie og andre i form af simpelt tyveri eller egentlige indbrud. Politiet havde kendskab til nogle af de unge, før gruppen blev etableret, men ikke dem alle. Her var det i stedet skolelærere og fritidsmedarbejdere, der havde kendskab til de unge, og som via de lokale SSP-lokalgrupper anbefalede, at deres forældre blev inviteret til at deltage i Forældrenetværket.[6]

Ifølge Annette Esketveit Rasmussen, leder af børn og unge-afdelingen i Faxe Kommune, er det endvidere karakteristisk for de unge, som Forældrenetværket indirekte vedrører, at mens en lille gruppe af dem har været kendt i kommunen, siden de var små (primært på grund af forældrenes problemer), så er kommunen først kommet i kontakt med de øvrige unge i deres teenageår. Sidstnævnte unges forældre er mere ressourcestærke. De har formået at løse de udfordringer, der har været med deres børn, da de var yngre, men efter at de unge er blevet teenagere, har de unge fået en adfærd, som forældrene har svært ved at håndtere. Fra socialrådgivernes side oplever de, at forældrene i stigende grad melder fra over for deres børn. Forældrene vil ikke finde sig i ballade fra de unge. De ved ikke, hvordan de skal håndtere de unge og ønsker ofte at overlade ansvaret til kommunen, "som da må kunne finde en løsning". Ifølge Annette Esketveit Rasmussen er resultatet af dette, at de unge fø-

6. Ifølge Annette Esketveit Rasmussen, leder af børn og unge-afdelingen i Faxe Kommune, oplever de i kommunen, at der er en række forskelle på piger og drenge, som er ude i problemer. Pigerne har ofte en selvdestruktiv adfærd, hvor de for eksempel bytter deres krop for stoffer og truer med at begå selvmord. De aktiverer de kommunale systemer, sætter mange i gang og udbreder deres kaos til dem, der skal hjælpe. Mange af dem ønsker at blive anbragt, da de antager, at problemet derved vil forsvinde. Drengene melder ofte fra. De ønsker ikke samme indblanding af de professionelle, men søger tilknytning til eksempelvis rockergrupper, som de tiltrækkes af.

ler sig afvist. Fokus med tiltag som Forældrenetværket er derfor at motivere forældrene til at gøre noget selv, uden at kommunen overtager.

Landbetjent Lars Jensen understreger, at forældrene, som er med i grupperne, kommer "fra forskellige kår". Nogle har længerevarende uddannelser, andre korte uddannelser og andre igen ingen uddannelse. Nogle er enlige, andre er par – men alle har de samme udfordringer med deres unge, som de har svært ved at håndtere. Herudover er mange af forældrene også kendetegnet ved, at de – ifølge Lars Jensen "sumper hen i lokalsamfundet. De har svært ved at komme op af sofaen, sidder og glor tv …".

SSP-konsulent Christina Hansen og landbetjent Lars Jensen overvejer p.t. at etablere endnu en forældregruppe i Faxe og eventuelt en i Haslev. Sidstnævnte hører dog ikke til Lars Jensens politiområde og vil derfor forudsætte, at der identificeres en anden politibetjent med lokalkendskab, som kan indgå i arbejdet. Om dette er muligt, er p.t. uafklaret, da det afhænger af, om politiet har ressourcer hertil, men det pointeres af både Christina Hansen og Lars Jensen, at det er vigtigt, at betjenten har lokalkendskab.

Gruppernes møder afholdes i lokaler, som Faxe Kommune stiller til rådighed, for eksempel i ungdomsklubben. Ifølge Christina Hansen er rammerne for møderne vigtige. Hun og Lars Jensen sørger derfor altid for, at der er pænt og hyggeligt til møderne. Stearinlys sættes på bordet, der anvendes rigtigt service og ikke plastikservice, og der serveres kaffe og kage.

SSP-konsulenten fungerer som tovholder i Forældrenetværket og i forhold til grupperne. Der er i høj grad tale om lavpraktiske opgaver som at sørge for, at rammerne er i orden til møderne, at der efter hvert møde sendes et lille resumé af mødet ud til deltagerne, og at forældrene får en sms-reminder om mødet, dagen før mødet afholdes. Christina Hansen siger:

> Det er vigtigt, at der er styr på det praktiske, så forældrene kan bruge deres energi på at tale om deres børn.

Der lægges vægt på, at møderne er et samtaleforum for forældre. En selvhjælpsgruppe, hvor forældrene kan udvikle deres forældrerolle – serviceret af kommunen. Dagsorden udarbejdes på mødet af forældrene. Punkterne kan være et generelt emne, der ønskes diskuteret, eller en hændelse siden sidst. På mødet er der kun et fast punkt, og det er en runde, hvor hver forælder har 5 minutters taletid, og hvor der er mulighed for at fortælle om eventuelle hændelser siden sidst, uden at blive afbrudt. Landbetjent Lars Jensen siger:

> Vi erfarede hurtigt, at nogle forældre er mere talende end andre, og at disse hurtigt kom til at fylde. Forslaget om at lave en tidsbestemt talerunde er foreslået af forældrene selv og har haft en rigtig god effekt. Det vigtige i disse møder er, at det er forældrenes møde! Der har været et udpræget ønske fra forældrene om, at mødet var deres, og på trods af tilbud om besøg af både sagsbehandlere og politi afslog de tilbuddene med begrundelsen "dem snakker vi nok med". Forældrenetværket sagde dog ja til et besøg af Faxe Kommunes misbrugskonsulent, da alle drengene havde et større eller mindre misbrug af specielt hash og alkohol.

På møderne, hvor både SSP-konsulent Christina Hansen og landbetjent Lars Jensen deltager, indtager de to forskellige roller. Den ene sørger for, at alle forældrene kommer på banen. Den anden har en mere observerende funktion på 'sidelinjen'. Hvem der gør hvad, skifter fra møde til møde. Efter mødet taler de om, hvad de hver især har hørt og observeret, og om der eksempelvis er behov for at tage kontakt til en forælder/et forældrepar efter mødet med henblik på at støtte dem og tale med dem (hjemme eller via telefonen). Eller om der er behov for, at en af dem tager på et hjemmebesøg hos en eller flere af de unge.

Herudover har de to også forskellige roller qua deres uddannelse og arbejdssted. Christina Hansen, som hører under forvaltningen og har kontor på Faxe Kommunes Rådhus, besvarer spørgsmål vedrørende forvaltningen og det familieorienterede, herunder hvem forældrene kan kontakte mellem møderne i Forældrenetværket. Men Christina er ikke sagsbehandler og dermed ikke myndighedsperson. "Det betyder, at jeg ikke skal forsvare noget, de har besluttet på forvaltningen. Jeg lytter til forældrene og kan henvise til en sagsbehandler, hvis der er behov herfor", siger hun. Herudover sidder hun med til afhøringer på politistationen som forvaltningens repræsentant.

Landbetjent Lars Jensens rolle er dobbelt. På den ene side fungerer han som myndighed, når og hvis de unge mellem møderne i Forældrenetværket kommer på kant med loven og skal til afhøring på politistationen. "Min uniform har betydning – den viser, at det er alvor", siger han. På den anden side fungerer han som lokalbetjent og har derfor fokus på at kende de unge i lokalområdet ved at følge med i, hvad de laver, og tale med dem, når han møder dem.

SSP-konsulent Christina Hansen siger:

> Den af os, der er tovholder, sidder ikke bare og er tilbageholdende. Vi spørger eksempelvis en forælder, der ikke siger noget, "hvad tænker du om det, som X siger?". Der er ikke noget, der er rigtigt eller forkert. Alle kan og skal være med. Det handler om, at forældrene skal lære at tage sig tid til deres børn, som både er børn og voksne. De unge kan ikke overlades helt til sig selv. På møderne i grupperne lærer forældrene, at det er vigtigt, at de ikke laver afhøring af deres børn. Forældrene skal lære at tale med dem og opnå nærhed og intimitet med deres børn. Det handler ikke om, at forældrene bare skal lave en aktivitet med deres børn en gang imellem. De skal tættere på deres børn. De skal tale med dem, interessere sig for dem og lære at hygge sig med dem. Vi oplever, at forældrene er blevet mere bevidste om, at de som forældre kan gøre en forskel. Forældrene har fået større selvtillid i forhold til at være forældre. De gror. Man kan næsten fysisk se det på møderne. Fra de første møder til nu, hvor forældrene er vokset, er aktive og har mere og mere overskud.

Christina Hansen og Lars Jensen oplever, at det er vigtigt (når det er muligt), at forældrene kommer som par. Lars Jensen siger:

> Det er en styrke, når mændene er med, og forældrene kommer som par. Så går de efterfølgende sammen hjem og kan tale om det og efterbearbejde det, de har hørt og talt om. Det styrker forældrenes forhold. De rykker nærmere på hinanden. Det gælder i hvert fald for flere af parrene.

Christina Hansen tilføjer:

> Snakken bliver en anden, når der kun er kvinder med i gruppen [som det er/var tilfældet med den første gruppe i Haslev]. Dialogen bliver mere følelsesladet og kører mere i ring eller ud ad en tangent. I grupperne, hvor der også er mænd med, sørger mændene for, at tingene ikke kører så meget ud. De kalder en spade for en spade. Det giver mere liv i grupperne, at begge køn er repræsenteret. Vi gør meget ud af at anerkende både mændene og kvinderne og siger eksempelvis: "Hvor er det godt, at du gjorde X" eller "Det har du styr på …". Flere af mændene har således en positiv indvirkning på gruppedynamikken, men ikke alle er lige villige, så her prøver vi med positiv anerkendelse for at få dem med.

Ud over møderne i Forældrenetværkets grupper og hjemmebesøg mellem møderne hos forældre og/eller unge har der også i to af grupperne været afholdt et socialt arrangement i form af bowling med efterfølgende spisning for de unge og deres forældre. Det var forældrene selv, der kom op med ideen, og som stod for arrangementet, da de syntes, det kunne være sjovt at møde hinandens børn. Medarbejderne deltog ikke, men de kunne på de efterfølgende møder mærke, at det havde givet forældrene en fælles følelse. De unge lærte også noget nyt. Blandt andet at deres forældre kunne have det sjovt uden at drikke. En ung sagde efterfølgende til Christina Hansen: "Det er egentligt sjovt, at forældre kan havde det så sjovt sammen uden at drikke …".

HENVISNING OG VISITERING

Forældrenetværket er ikke en foranstaltning under servicelovens § 52, stk. 3. Netværket defineres af Faxe Kommune som hørende under retsplejelovens § 115.

BOKS 4.3

Retsplejelovens § 115.

§ 115. Politiet kan videregive oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold til andre myndigheder, hvis videregivelsen må anses for nødvendig af hensyn til det kriminalitetsforebyggende samarbejde eller af hensyn til politiets samarbejde med de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien som led i indsatsen over for socialt udsatte personer.
Stk. 2. I samme omfang som nævnt i stk. 1 kan en myndighed videregive oplysninger om enkeltpersoner til politiet og andre myndigheder, der indgår i de former for samarbejde, som er nævnt i stk. 1. Oplysningerne må i forbindelse med de nævnte former for samarbejde ikke videregives med henblik på efterforskning af straffesager.

Stk. 3. Inddrages selvejende institutioner, der løser opgaver for det offentlige inden for social- og undervisningsområdet eller social- og behandlingspsykiatrien, i de former for samarbejde, som er nævnt i stk. 1, kan der i samme omfang som nævnt i stk. 1 og 2 udveksles oplysninger mellem myndighederne og institutionerne.

Stk. 4. De myndigheder og institutioner, der indgår i de former for samarbejde, som er nævnt i stk. 1, er ikke forpligtet til at videregive oplysninger efter stk. 1-3.

Kilde: Retsplejeloven, 2010.

Optagelse i en af Forældrenetværkets grupper sker på baggrund af oplysninger fra SSP-lokalgrupperne, som løbende orienterer Forældrenetværkets to ansvarlige medarbejdere (SSP-konsulenten og landbetjenten). På

baggrund af oplysningerne vurderer de behovet for etableringen af nye grupper. Når der er taget beslutning om en ny gruppe, kommer lokalgruppen, som er ansvarlig for det givne geografiske område (by), med indstilling til Forældrenetværkets to ansvarlige medarbejdere om, hvilke forældre der kan være relevante at medtage i gruppen. Herefter gennemgås indstillingslisten, og de to ansvarlige medarbejdere beslutter – eventuelt i konsultation med SSP-lokalgruppen og de kommunale sagsbehandlere – hvilke forældre som de to ansvarlige medarbejdere skal tage kontakt til.

De to ansvarlige medarbejdere kontakter herefter de udvalgte forældre pr. telefon og spørger, om de må komme på et hjemmebesøg af cirka en halv times varighed. I hjemmebesøget deltager både SSP-konsulenten og landbetjenten. De fortæller om SSP's arbejde og tankerne omkring dannelsen af Forældrenetværket. På den måde får de hilst på alle inden første møde.

Nogle forældre og unge får også støtte via andre af kommunens tiltag. Det kan være gratis anonym rådgivning, familiebehandling, brug af kontaktperson eller støtte fra misbrugskonsulenten. Herudover er kommunen i gang med at udvikle et nyt projekt ('Labyrinten') målrettet udsatte unge over 12 år.

Ifølge rådgivningschef Flemming Bøchmann Andersen har kommunen mange gode tiltag og foranstaltninger, men samtidig står kommunen også med den udfordring, at de ikke har tilstrækkeligt med tilbud til kommunens unge. Det betyder, at nogle ryger ud på et skråplan. Kommunen har udarbejdet en politik på området, men projektet er p.t. udskudt og afventer, at en skolebygning ombygges til ungdomsklub. Efter planen vil den nye ungdomsklub kunne åbne i 2013.

METODER

Teoretisk og metodisk tages der i Forældrenetværket udgangspunkt i empowerment-begrebet og dets fokus på at give plads og rum til, at hver enkelt forælder får mulighed for at vinde forældrerollen tilbage.

SSP-konsulent Christina Hansen fandt oprindelig inspiration og hjælp til empowerment-teorien og -metoden i bogen "Forældrenetværk i praksis – empowerment og socialt gruppearbejde" af Kjeld Pedersen, Eva Tverskov og Niels Rosendal Jensen.

Ifølge Christina Hansen og Lars Jensen indebærer empowerment-tankegangen, at fokus bliver på, hvad hver enkelt forælder evner, som måske er gået tabt, er glemt eller overtaget af velmenende professionelle behandlere/socialarbejdere. Forældrenes sociale kræfter skal vækkes til live, og hver enkelt forælder skal blive stærkere og selv komme til en erkendelse af, at de har muligheder, pligter, ansvar og rettigheder lige meget, hvor store eller små ressourcer de selv besidder. Christina Hansen siger:

> Empowerment-metoden er god, fordi den har fokus på, at forældrene selv skal skabe løsninger. Det er en proces, hvor man [de] bliver bedre til at se, hvad man [de] kan bidrage med. Vi tilbyder rammen, men forældre skal selv bidrage med indhold. Vi udstikker ikke direktiver, de [forældrene] er selv ansvarlige for at foretage ændringer. Vi arbejder meget med anerkendelse. Det er forældre, der mangler tillid. Bare det, at forældrene møder op og bidrager til møderne, er værd at rose. Vi prøver altid at fremhæve de unges positive sider. Vi prøver at plante små frø – at tale om det gode, så forældrene bliver anerkendende over for hinanden og deres børn.

Faxe Kommunes rådgivningschef, Flemming Bøchmann Andersen, supplerer:

> Det er rigtig vigtigt at fokusere på netværk. At arbejde *omkring* forældrene og de unge og hjælpe dem til at skabe et stillads, et netværk, der kan støtte dem og holde dem, når der er behov herfor.

Ifølge Christina Hansen lykkedes dette i høj grad i grupperne, men det er en udfordring for hende og landbetjent Lars Jensen, når der er forældre med "meget tunge sager" i grupperne. Hun siger:

> Vi skal kunne samle folk op igen. Vi skal passe på ikke at komme i et terapeutisk forhold. I sådanne tilfælde handler det om at få forældrene videre i systemet, så de kan få hjælp af professionelle med en terapeutisk uddannelse.

BOKS 4.4

Empowerment.

Empowerment er at sætte folk til at handle selv. Empowerment kan defineres som at opnå kontrol over eget liv. Det vil sige at opnå kontrol over de kritiske og afgørende faktorer, der holder mennesker fast i undertrykkelse eller afmagt, hvor de ikke har kontrollen. Alle mennesker har behov for at skabe sig et godt liv, og det gode livs fundament er at opleve sammenhæng i tilværelsen, således at den opleves som begribelig, håndterbar og meningsfuld. Empowerment betyder magt, kraft og styrke, hvor vækst i erkendelse, indsigt og selvforståelse går hånd i hånd med en kraftfuld handlen. Empowerment er både en proces og et mål i sig selv.

Begrebet stammer fra det sociale arbejde fra det sene 1800-tal og har udviklet sig igennem det 20. århundrede. Det første sted, man finder arbejde med empowerment, var i "settlement houses" i storbyer i USA. I disse private tilbud arbejdede man ud fra de behov, de udstødte kom med, og ikke ud fra lovgivning og samfundets vel. Arbejdet havde tre led: direkte tilbud, forskning og social reform. Jane Addams, en af de meste kendte ledere af settlement houses, beskriver de specifikke pædagogiske metoder, der krævedes i de tilbud, hun havde med at gøre. Hun sagde, at folk, som ikke har fået lov til at udvikle sig, og hvis evner er ufrugtbare og uden evne til at bevæge sig ved egen kraft, ikke kan tage instruktion og vejledning seriøst. Formidlingen må i Jane Addams øjne "spredes" i en social atmosfære. Viden skal opløses, hvor bindemidlet er fællesskab og god vilje. Så det er typer som Jane Addams – ildsjæle, som udviklede faglige hjælpeindsatser for de socialt udsatte i USA og England, som får æren for udviklingen af empowerment i det sociale arbejde. Kendetegnet ved denne indgangsvinkel er, ifølge Richard Lee Stevens, tidligere lektor ved Professionshøjskolen Metropol, at der tages udgangspunkt i de behov, mennesker, der er i nød, selv kommer med, og ikke i systemets eller de uddannede professionelles behov for en løsning eller fra statens egen lovgivning. Han skriver, at det klassiske professionelle sociale arbejde i velfærdsstaten tager udgangspunkt i rådgivning og vejledning ud fra en faglig synsvinkel med hjemmel i det socialpolitiske lovkompleks. Det vil sige, at det sociale arbejde historisk set i Europa og herunder Danmark har fungeret på en anden måde end den, Jane Addams var fortaler for, baseret på samfundets ansvar for at tage sig af de svageste.

Kilde: Adams, 1996; Pedersen, Tverskov & Jensen, 2003.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

SSP-konsulent Christina Hansen og landbetjent Lars Jensen er begge erfarne folk. Christina Hansen har været SSP-konsulent i 6 år i Faxe Kommune. Før det arbejdede hun i kriminalforsorgen i 10 år, ligesom hun har været på et socialpædagogisk opholdssted i 3 år og været opsøgende gademedarbejder. Der var tidligere ansat tre SSP-medarbejdere i Faxe Kommune, hvor disse hver specialiserede sig i et fagområde og havde et geografisk område i kommunen, som de var ansvarlige for. To af stillingerne er nu sparet væk, således at Christina Hansen nu er kommunens eneste SSP-konsulent. Lars Jensen har været 22 år ved politiet, blandt andet i en civil gruppe, der arbejdede med bandekriminalitet og narko på gadeplan, og som underviser på Politiskolen. Han har været

lokalbetjent i Faxe i 3 år, hvor han arbejder med det kriminalpræventive arbejde.

Christina Hansen og Lars Jensen har et fast møde pr. måned, hvor de diskuterer fremdriften i Forældrenetværket og planlægger de forskellige aktiviteter. De oplever, at de med deres forskellige kompetencer supplerer hinanden, og at de har et "fasttømret samarbejde", hvor forældrene ikke er i tvivl om, at de har en stor gensidig respekt for hinanden.

Christina Hansen har det sidste år haft leder af børn og ungeafdelingen Annette Esketveit Rasmussen som leder. Før det – da der var flere SSP-konsulenter ansat i kommunen – hørte hun under forvaltningens ledelsessekretariat og dermed rådgivningschef Flemming Bøchmann Andersen. Christina Hansen og Annette Esketveit Rasmussen afholder hver måned et statusmøde på 1-1½ time om SSP-arbejdet. Herudover deltager Christina Hansen i børn og unge-afdelingens ugentlige møder, som det er gældende for de øvrige medarbejdere i børn og ungeafdelingen. Ifølge lederen af børn og unge-afdelingen, Annette Esketveit Rasmussen, er det en fordel, at SSP-konsulenten fysisk sidder på rådhuset, da der er meget koordination mellem SSP-konsulenten og sagsbehandlere.

Christina Hansen har som SSP-konsulent fået efteruddannelse i gruppemetoden. Uddannelsen er taget på Den Sociale Højskole. Lars Jensen har ikke fået efteruddannelse de seneste år, men har tidligere haft efteruddannelse i blandt andet konfliktløsning og pædagogiske kurser, hvilket han bruger i arbejdet.

De kunne begge to godt tænke sig, at de sammen kunne deltage i en netværksledelsesuddannelse, så de kunne få flere redskaber til deres arbejde, men der er p.t. ikke midler hertil. Samtidig er der den udfordring, at de kommer fra forskellige systemer (henholdsvis kommunen og politiet).

Christina Hansen modtager supervision i form af en intern supervisor fra forvaltningen. Lars Jensen modtager ikke supervision, men da de to bruger hinanden meget som sparringspartner i forbindelse med Forældrenetværket, oplever han ikke, at det er det store problem, at han ikke får supervision.

ORGANISERING OG LEDELSE

Forældrenetværket er forankret i SSP-regi og dermed i Faxe Kommunes lokale SSP-organisering. SSP har øverst en *politisk styregruppe*, som består af tre politikere, fagchef og direktør, der repræsenterer forvaltningen, samt leder af lokalpolitiet og politiinspektøren, det vil sige i alt syv personer. Den politiske styregruppe mødes fire gange om året.

Under den politiske styregruppe er en *koordinationsgruppe*, som består af formændene fra kommunens seks SSP-lokalgrupper, lederen af lokalpolitiet, ungdomsskolens leder, kommunens rådgivningschef Flemming Bøchmann Andersen og Forældrenetværkets to ansvarlige (Christina Hansen og Lars Jensen). Koordinationsgruppen mødes også fire gange om året.

Under koordinationsgruppen er de seks lokalgrupper, som hver har deres geografiske område. De seks grupper dækker henholdsvis Haslev, Dalby, Rønnede, Faxe, Faxe Ladeplads og Karise. Hver lokalgruppe består af en politibetjent/landbetjent, en sagsbehandler, en lærer, en klubmedarbejder og lederen af den lokale klub. Sidstnævnte fungerer som lokalgruppernes formænd. Lokalgrupperne mødes 4-6 gange om året. Lokalgrupperne har som del af deres arbejde at identificere forældre til Forældrenetværket. De udarbejder således en liste med 15-20 oplagte "kandidater", som fremlægges for koordinationsudvalget med begrundelse for, hvorfor de enkelte forældre (unge) er valgt, og hvad problematikkerne drejer sig om.

Forældrenetværkets tovholder, SSP-konsulent Christina Hansen, har kontor på Faxe Kommunes Rådhus i Haslev. Hun refererer i det daglige til lederen af kommunens børn og unge-afdeling, Annette Esketveit Rasmussen. Kommunens rådgivningschef, Flemming Bøchmann Andersen, der er Annette Esketveit Rasmussens chef, er dog også indover noget af SSP-arbejdet, idet han sidder med i koordinationsgruppen og tidligere var den, som SSP-konsulent Christina Hansen refererede til.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Samarbejdspartnerne for de to ansvarlige for Forældrenetværket er kommunens sagsbehandlere, lokalpolitiet, SSP's lokaludvalg og kommu-

nens misbrugskonsulent. Herudover inddrages andre dele af den kommunale forvaltning efter behov.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Faxe Kommune gennemfører ikke løbende dokumentation og evaluering af Forældrenetværket, men kommunen har ansat en innovationskonsulent, som ultimo 2010 og primo 2011 gennemførte en række interview med forældre og unge fra den første gruppe i Forældrenetværket. Interviewene blev gennemført med henblik på at evaluere tiltaget og få input til videreudvikling af Forældrenetværket.

SSP-konsulent Christina Hansen og landbetjent Lars Jensen vurderer (hvilket ovennævnte 'evaluering' også bekræftede), at Forældrenetværket til trods for de relativt få midler, netværket koster kommunen, har gjort en forskel for de familier, der har været involveret. Forældrene er blevet bedre til at komme i dialog med deres børn og til at tackle konflikterne i familien, hvilket har en positiv effekt for børnene.

Ifølge rådgivningschef Flemming Bøchmann Andersen har Forældrenetværket betydet, at de involverede forældre er blevet stærkere. De er nu bedre i stand til at klare deres rolle som forældre. At se og høre deres børn og sætte rammer for dem. Forældrene har fået et nyt netværk, nye venner. De er blevet opmærksomme på, at der er andre forældre, som står i samme situation som dem. Ved at stå sammen – og eksempelvis sende sms til de andre forældre, når der er problemer med de unge, så de også er orienteret – er forældrene blevet styrket. De står sammen og føler sig mindre marginaliseret i samfundet som forældre til en udsat og/eller kriminel ung. Dette har resulteret i, at forældrene har fået mere selvtillid og overskud via netværket. De ser de unge som en fælles udfordring, og de ser hinanden som ligesindede ved at opfordre hinanden til at tage ansvar.

En mor, som deltager i en af Forældrenetværkets grupper, siger:

> Det er rart at være sammen med andre forældre [i Forældrenetværket], der er i samme situation. Dér kan man give udtryk for sine følelser. Man kan tale ud og give hinanden gode råd. Jeg kendte ikke nogen af forældrene i forvejen, men det gør jeg nu. Jeg har fået nye kontakter. Det er også godt, at fædrene har vist interesse for det. Jeg er blevet mere obs på risikoadfærd, og jeg

> er blevet mere rolig, fordi jeg kan snakke med de andre forældre om det. Jeg er mere opmærksom på, hvem min søn render rundt med, og det har sikkert også hjulpet i forhold til, at han fik en ny vennekreds. Jeg tror, jeg havde opgivet ham, hvis ikke netværket havde været der. Han fik ingen hjælp. Mine forældre skubbede ham også væk.

Ifølge samme forælder har det været afgørende for Forældrenetværkets succes, at både SSP-konsulenten og politiet har deltaget i gruppernes møder. Forældrene føler sig privilegerede over, at de får meget information fra både kommunen og politiet. Det motiverer dem, at der er en gensidig udveksling af information. Det påpeges som vigtigt, at SSP er med, da de har en neutral rolle og dermed fungerer som bindeled mellem de forskellige myndigheder. Var SSP ikke med, ville mange af forældrene formentlig ikke deltage, vurderer ovennævnte forælder.

En af de unge drenge, hvis forælder deltager i Forældrenetværket, siger:

> Jeg blev lidt irriteret over, at min mor snakker med de andre forældre om, hvad jeg gik og lavede. Det føltes lidt krænkende, at de voksne talte om mig bag ryggen, efter at de lærte hinanden at kende, og begyndte at sende sms'er og ringe til hinanden. Det har betydet, at jeg er blevet bremset i forhold til noget af det, jeg før kunne.

Christina Hansen og Lars Jensen mener, at det er vigtigt, at forældrene i grupperne lærer at tale til deres børn, så der ikke længere er tale om afhøringer og konfrontering af de unge. Forældrene lærer, at de skal tage sig tid til dialogen og samværet med deres børn. At de skal have fokus på at skabe nærvær og tillid mellem dem og deres børn. At det ikke handler om at lave en masse aktiviteter sammen med sine børn, men at være der for dem, når de har behov, og at lave hverdagsting med dem.

Forældrenetværket giver også inspiration til andre forældre i Faxe Kommune, som ikke er med i grupperne, men som følger netværket fra sidelinjen. Pressen har skrevet om netværket ved flere lejligheder, og forældrene er stolte af at være med i netværket og over, at de har lært noget ved at være med i det. Budskabet til andre er, at man som forældre selv kan gøre noget for at hjælpe og støtte sine børn.

Effekten i forhold til de unges søskende er stadig uvist, da der indtil videre ikke er mange erfaringer i forhold til yngre søskende, men

det er Christina Hansens vurdering, at rådene, der gives i Forældrenetværkets grupper, også bliver brugt i forhold til yngre søskende. De drejer sig eksempelvis om faste sengetider, faste hjemmetider, aftaler i forhold til kammeratskaber, rygning og hverdag versus weekend.

For kommunen og politiet har Forældrenetværket betydet, at de har fået et større dybdekendskab til, hvad der rører sig lokalt. Det betyder, at der hurtigt tages forholdsregler og handles, når der opnås viden om, at der eksempelvis er mange stoffer i omløb. Herudover er der også fokus på at synliggøre over for resten af lokalsamfundet, hvad problemstillingen omkring stoffer, kriminalitet og rastløse unge betyder, og hvad borgerne kan gøre. Dette er gjort via afholdelse af lokale borgermøder.

Ifølge lederen af børn og unge-afdelingen i Faxe Kommune, Annette Esketveit Rasmussen, kan Forældrenetværket næppe erstatte andre tilbud fra kommunen, men det kan fungere som et supplement. Ifølge hende bliver det interessant at se, nu hvor flere af Forældrenetværkets unge kommer hjem fra opholdssteder, om forældrene er blevet bedre til at håndtere de unge i forhold til tidligere, fordi forældrene har deltaget i Forældrenetværkets grupper.

Annette Esketveit Rasmussen vurderer, at der formentlig er en tendens til, at de familier, som er tilknyttet Forældrenetværket, har fået en bedre relation til deres sagsbehandlere, da de nu har fået større forståelse for, hvorfor eksempelvis sagsforløb og beslutninger tager tid. Måske benytter familierne også deres sagsbehandlere mindre, men det er ikke noget, forvaltningen måler på, så om det i praksis forholder sig sådan, er uvist. Samtidig kan Forældrenetværket dog også betyde, at nogle forældre bliver mere krævende, da de får viden om, hvad andre familier tilbydes, og dermed sammenligner sig med dem, uden at de kender baggrunden for den anden families støtte.

Faxe Kommunes rådgivningschef, Flemming Bøchmann Andersen, mener godt, at andre kommuner kan lade sig inspirere af Forældrenetværket:

> Mange kommuner vil kunne få noget ud af at lave et tilsvarende tiltag. Forældrene bliver ofte ladt i stikken, selvom de har en central rolle. Det styrker forældrene og børnene. Samarbejdet med politiet er også væsentligt og noget, andre kommuner kunne få noget ud af.

Leder af børn og unge-afdelingen Annette Esketveit Rasmussen er enig, men for at det lykkes, kræver det, at SSP-konsulenten og politiet er engagerede og brænder for det. Forældrenetværk er en god måde at arbejde med kriminalitetsforebyggelse på, men det skal altid tilpasses de lokale forhold. Herudover er det afgørende, at forældrene har overskud til det, og at de er motiveret for at deltage.

Læs mere om Forældrenetværket på dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

FREDERICIA KOMMUNE: BASEMENT

BOKS 5.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 14-17 år
- Antal: 60 børn og unge årligt
- Årligt driftsbudget: 6 mio. kr.
- Antal ansatte: 14 inklusive leder. Dertil kommer fire timelønnede ung til ung-ansatte.
- Gennemsnitlig behandlingstid: 1 år
- Teoretisk udgangspunkt: Systemisk – narrativ og kognitiv.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Basement er et 'nærmiljøtilbud' under Fredericia Kommunes Familie- og Ungdomscenter og henvender sig til udsatte unge i alderen 14-17 år. Foranstaltningen er primært tænkt som et alternativ til anbringelser uden for hjemmet eller til mere intensive forløb som MST. Den henvender sig til unge, der er meget belastede, men som alligevel vurderes at have rimelige muligheder for at blive integreret i 'normalsamfundet' gennem en indsats, som gør det muligt for dem at forblive i nærmiljøet.

Foranstaltningen holder til i centralt beliggende bygninger, hvor der tidligere lå en døgninstitution, som nu også blandt andet huser kommunens familiecenter, ungdomsrådgivere og dele af en foranstalt-

ning, der har fokus på yngre udsatte børn. Ud over to mødelokaler og et kontor råder Basement over et stort køkkenalrum samt et par andre større og simpelt indrettede lokaler i kælderetagen (heraf navnet på foranstaltningen). Her er åbent fra kl. 10 til cirka 20 på hverdage, hvor de unge har mulighed for at komme og tale med en voksen eller spille bordtennis, male, spille spil og lignende sammen med andre unge og ungdomskonsulenterne i Basement. Det er ofte her, at de unge mødes med den primære konsulent, som de hver især får tilknyttet og ser på ugentlig basis. Pladsen i Basement er ved at være trang, men fra ledelsens side er man samtidig meget bevidst om, at formålet med foranstaltningen ikke er at etablere et alternativt klubtilbud, men snarere at støtte og hjælpe de unge med at fungere i normalmiljøet, herunder skole, hjem og almindelige fritidstilbud. Aktiviteterne foregår derfor i meget høj grad også uden for foranstaltningens lokaler.

Målgruppen er kendetegnet ved en overrepræsentation af unge fra ressourcesvage familier med tunge sociale problemer. Mange af forældrene har en psykiatrisk diagnose eller et misbrug, og generelt fungerer de dårligt socialt. Det er i mange tilfælde medvirkende til, at børnene mistrives, får adfærdsproblemer, er dårlige til at etablere sociale relationer og ikke kan rummes i skole og fritidsinstitutioner. Omkring halvdelen af de børn og unge, der visiteres til Basement, har dog ikke tidligere modtaget støtte gennem en anden kommunal foranstaltning.

For mange af de unge er det således først med puberteten, at problemerne for alvor giver sig udslag. De fleste indskrives i Basement, når de er mellem 13 og 15 år. Blandt de børn og unge, der p.t. er indskrevet, udgør de 15-17-årige 52 pct., mens 33 pct. er 14-15 år, og kun 13 pct. er under 14 år. Lederen af Fredericia Kommunes Familie- og Ungdomscenter, Poul-Christian Skytt Jensen, forklarer det på følgende måde:

> I puberteten sker der et opbrud i forhold til forældrene, og de unge begynder at forvalte deres liv på en anden måde. Det gør, at den sårbarhed, som de unge måske hele tiden har haft i sig, slår igennem på en anden måde. Den begyndende kontakt med voksenlivet medfører en masse nye udfordringer: konflikter med forældre og andre voksne, problemer i skolen, eksperimentering med stoffer, kriminalitet osv.

Afdelingsleder Jette Brandt Lange understreger, at det ikke er så afgørende at sætte en bestemt alder på, men at bevægelsen fra børnekultur til

voksenkultur har en stor indvirkning på mange unges adfærd. Det er en periode i de unges liv, hvor det i høj grad handler om at finde sig selv og sin egen identitet. For nogle betyder det, at de bliver mere udadreagerende, mens andre er tilbøjelige til at blive depressive og isolerede og forsvinder ind i sig selv. Selvom der fortsat er kønsmæssige forskelle, er der stort set lige så mange piger som drenge, der visiteres til Basement. Et stigende antal piger reagerer gennem selvskadende adfærd eksempelvis ved at skære i sig selv, også kaldet cutting, eller ved at have prostitutionslignende relationer. Sidstnævnte kan være forbundet med, at pigerne har været udsat for seksuelle overgreb, men ifølge afdelingsleder Jette Brandt Lange er det ikke altid tilfældet. Hun gør også opmærksom på, at pigebander er blevet et mere udbredt fænomen, hvorved ældre piger 'finder sig en plads' ved at rekruttere yngre piger helt ned i 12-års-alderen og presse og true dem og andre børn og unge til handlinger af grænseoverskridende karakter blandt andet ved at bruge vold og forskellige former for verbale og fysiske overgreb. Basement er et tilbud, som kan rumme både de udadreagerende og de indadreagerende unge, da forløbet for den enkelte unge tilrettelægges meget individuelt. Der er således ikke fokus på specifikke typer af problemstillinger.

Cirka 15 pct. af de unge, der visiteres til Basement, har anden etnisk baggrund end dansk. De interviewede ungdomskonsulenter oplever, at det ofte er en ekstra udfordring at etablere en god kontakt til deres forældre på grund af de sproglige og kulturelle barrierer. Disse forældre er ofte meget reserverede i forhold til udefrakommende indblanding i deres familieforhold, og "de beder først om hjælp, når læsset er væltet", som en af ungdomskonsulenterne udtrykker det. Samtidig er der ofte behov for at benytte tolke, hvilket besværliggør kommunikationen yderligere. I disse sager kan det derfor være mere tidskrævende at rette op på problemerne, men det kan dog lykkes at få tingene til at ændre sig. Det skal også bemærkes, at der findes klubtilbud i Fredericia, der i særlig grad henvender sig til unge med anden etnisk baggrund, hvilket ifølge Basements medarbejdere kan have en vis forebyggende effekt i forhold til denne gruppe.

Generelt set lægges der i Basements tilgang stor vægt på, at der ud over den unges personlige udvikling også arbejdes med omgivelserne, herunder forældrerelationen og netværkssamarbejde. Derfor er dét, at forældrene har viljen til at skabe forandring, i princippet også en forudsætning for, at en ung kan blive tilbudt at starte i Basement. Medarbej-

derne vurderer dog, at en stor del af forældrene reelt ikke evner at udvikle sig og primært ser ungdomskonsulenterne som en aflastning. Kun en mindre kategori af forældre opfatter tilbuddet som et egentligt samarbejde og formår at omsætte de råd og den vejledning, som de får, til ændret adfærd. Indsatsen fokuserer da også primært på at etablere en tæt kontakt til den enkelte unge via intensivt og hyppigt samvær for derved at fremme en udvikling, der kan modvirke problematiske tendenser hos den unge, og så vidt muligt få vedkommende integreret ind i normalmiljøet. Familiesamtaler indgår ofte i forløbet, især for de yngste og i opstartsfasen, men decideret familiebehandling og psykologsamtaler er ikke en del af den indsats, som de unge almindeligvis får tilbudt i Basement. Det kan dog bevilges som et supplement, hvis det i enkelte tilfælde vurderes at være relevant.

BOKS 5.2

Basement tilbyder hovedsageligt følgende former for støtte:

- Tilknytning til en primær kontaktperson blandt Basements ungdomskonsulenter. Der etableres kontakt til den unge via konfrontationstid på en til en-basis cirka 2-3 gange ugentligt a 2-3 timers varighed i løbet af de første måneder i opstartsperioden. Efterfølgende reduceres møderne til 1-2 gange ugentligt. Hertil kommer eventuelt telefonisk eller sms-kontakt med den unge i løbet af ugen.
- Familie- og/eller netværkssamtaler (typisk 1-2 gange månedligt til at begynde med) samt løbende kontakt til forældre og samarbejdspartnere. Behandlingsplanens indhold afgør omfanget af familiesamtaler og netværksmøder.
- Ungdomskonsulenterne arbejder i team, og der tilknyttes en sekundær ungdomskonsulent til hver ung, hvilket blandt andet sikrer, at der er en anden person, som den unge er fortrolig med, der kan træde til ved sygdom og ferie.
- Forskellige temaaktiviteter, som de unge kan deltage i, som et fælles gruppeforløb. Eksempler på temaer, der har været taget op, er kost og sundhed, seksualitet, kriminalitet, misbrug. Her inddrages unge, der fortæller om deres erfaringer med særlige problemstillinger eller ressourcepersoner med viden inden for et område (eksempelvis nærpoliti, misbrugskonsulent, ungdomsuddannelsesvejleder), og der kan også indgå besøg på relevante institutioner.
- Fælles sociale aktiviteter såsom fællesspisning eller udflugter af kortere eller længere varighed.
- Temaaftener for forældrene eksempelvis om misbrug.
- Vagttelefon/omsorgslinje, hvor unge eller deres forældre altid kan få fat i Basements personale, hvis der opstår en akut situation.

Tilbuddet er i øvrigt i høj grad tilpasset den enkeltes individuelle forhold og behov, og der er en udstrakt grad af fleksibilitet i forhold til tilrettelæggelsen af den enkelte unges forløb (se bilag 3 for et eksempel på et Sundhedsmodul). Ifølge centerleder Poul-Christian Skytt Jensen drejer

det sig om "at bringe sig i en situation, hvor man betyder noget for den unge, så man som medarbejder kan blive brugt". Basement er desuden meget fokuseret på at få de unge koblet til byens 'normale' ungemiljø. Det giver sig blandt andet udslag i, at man har ansat nogle ressourcestærke 17-20-årige unge på timelønsbasis for at agere 'brobyggere' til forskellige institutioner og miljøer, som de unge i Basement kunne have interesse i at blive integreret i, herunder navnlig fritidsaktiviteter såsom streetfodbold, ridning eller dramaskole. Ideen er samtidig at give de udsatte unge nogle rollemodeller. Denne 'ung til ung'-ordning bruges dog primært i forhold til de unge, som er på vej til at blive udsluset. Dels er det vigtigt, at man ikke stiller de unge ansatte i en situation, som de ikke kan håndtere, dels risikerer man efterfølgende at skulle lægge en stor indsats i at samle op i forhold til den sårbare unge, hvis vedkommende ikke har været parat til at indgå i en sammenhæng på lige fod med andre unge.

Fredericia Kommune er i øvrigt en af de kommuner, der i foråret 2011 har fået penge fra satspuljemidlerne til at udbrede erfaringer med det såkaldte fritidspas, der kan give udsatte børn og unge bedre muligheder for at få et aktivt fritidsliv. Tiltaget er forankret i klubregi, men både centerleder Poul-Christian Skytt Jensen og afdelingsleder Jette Brandt Lange fremhæver, at fritidspasset kan være med til at styrke samspillet internt i kommunen, så fritidsforeningerne bliver bedre til at rumme de udsatte børn og unge, som Basement arbejder med.

BOKS 5.3

Fritidspas.

23 kommuner modtager de næste fire år økonomisk støtte via satspuljen til at gennemføre projekter om fritidspas. Der er i alt bevilget 76,7 mio. kr. Fritidspasset dækker både økonomisk støtte til fritidsvejledning og betaling af fritidsaktiviteterne med henblik på at integrere udsatte børn og unge i almindelige fritidsaktiviteter sammen med andre børn og unge. Erfaringer fra tidligere forsøg viser, at mange udsatte børn på den måde kan få et aktivt fritidsliv, der er med til at øge deres livskvalitet og styrke deres sociale kompetencer og netværk.

Læs mere om fritidspas på Servicestyrelsens hjemmeside: http://www.servicestyrelsen.dk/born-og-unge/fritid.

Ifølge de interviewede ungdomskonsulenter, som arbejder med de udsatte unge i Basement til dagligt, er det de færreste, der umiddelbart kan magte at deltage i en fritidsaktivitet. Afdelingsleder Jette Brandt Lange fortæller endvidere om nogle af de specifikke udfordringer, der kan være forbundet med at få de unge integreret i fritidstilbud:

> Der har været en del uvidenhed om Basement, og nogle foreninger har frygtet, at andre børn ville blive meldt ud, hvis de unge herfra kom i deres foreninger. Kommunikation er afgørende i den forbindelse, og vi kan nu mærke, at vi gradvist har udviklet et rigtig godt samarbejde med en række klubber.

Men som ungdomskonsulent Peter Thomas Østergaard også påpeger det, forudsætter det, at der gøres en særlig indsats:

> Det kræver meget arbejde at få vores unge integreret i klubberne. Vi har gjort et godt fodarbejde for at fortælle om Basement, men hvor godt det lykkes at få de unge integreret afhænger også meget af den pædagogiske tilgang i klubben. Det er generelt lettere, når der er tale om en socialpædagogisk indsats frem for de mere aktivitets- eller værkstedsbaserede fritidsklubber.

BOKS 5.4

What about min sommerferie – sommerlejr for børn og unge i og uden for klubberne.

Et af de konkrete tiltag, Basement/Ungdomscentret og klubberne i Fredericia har samarbejdet om, er "what about min sommerferie", der er en 14-dages sommerlejr for børn og unge i alderen 12-17 år i og uden for klubberne, som ikke får andre sommerferietilbud. Dette initiativ, der havde 15-års-jubilæum i 2011, giver udsatte unge mulighed for at indgå i socialt forpligtigende fællesskaber og få nogle positive oplevelser i samværet med andre.

HENVISNING OG VISITERING

Basement er en foranstaltning under servicelovens § 52, og henvisningen til Basement foretages således på baggrund af en børnefaglig undersøgelse iværksat af en sagsbehandler i Familierådgivningen. Selve visiteringen foretages af et visitationsteam bestående af sagsbehandleren, afdelingslederen i Basement og lederen af Familie- og Ungdomscentret, der har ansvar for selve foranstaltningen. De unge skrives normalt på en venteliste, og når der er plads, tager lederne stilling til, hvem der skal tilbydes en plads først. Der går typisk 1-3 måneder, før de unge kan starte i foranstaltningen, medmindre der er tale om en akut sag. I sådanne tilfælde tages den unge altid ind med det samme.

Handleplanen skal foreligge inden opstartsmødet, da det er et grundlæggende styringsredskab for ungdomskonsulenten og dermed en forudsætning for, at han eller hun kan påbegynde sit arbejde med den

unge. Det er sagsbehandleren, der står for opstartsmødet, men det afholdes som regel i Basement, så den unge og forældrene fra starten kan lære stedet at kende og føle sig velkomne og godt tilpas i disse omgivelser. Som udgangspunkt bestræber man sig på, at alle relevante parter i netværket omkring familien deltager i opstartsmødet, da det giver mulighed for at afstemme forventningerne og klargøre rollefordelingen. I praksis er det dog sommetider nødvendigt at nøjes med at invitere familien i første omgang, men umiddelbart derefter inviteres andre relevante aktører i netværket til et møde, hvor også den unge og familien deltager.

Efter 3 måneder udarbejder den primære konsulent med ansvar for kontakten med den unge en statusbeskrivelse, hvor der bliver svaret på handlingsplanens arbejdspunkter, og hvor konsulenten desuden har mulighed for at gøre opmærksom på nye problemstillinger. Sagsbehandleren indkalder til et statusmøde, hvor statusrapporten gennemgås, og hvor eventuelle revideringer af handleplanen og udviklingsmål foretages. Samme procedure gentages hvert halve år. Ofte laves der dog aftaler mundtligt eller pr. mail inden de formelle ændringer i handlingsplanen laves ved statusmøderne. Centerleder Poul-Christian Skytt Jensen siger:

> Handleplanerne kan som udgangspunkt have svært ved at nå ind til kernen af problemet, og det er derfor altafgørende, at de løbende opdateres. At gå i skole bør eksempelvis ikke være et mål i sig selv, hvis den unges problem er angst, og det er derfor, vedkommende ikke går i skole.

Generelt begynder man at tage mere hensyn til de unges egne ønsker, efterhånden som de fra omkring 14-års-alderen bliver mere bevidste om, hvad de vil, og det også er nødvendigt at ansvarliggøre dem. Som eksempel på dette kan det nævnes, at der ofte benyttes selvrapportering[7] for at sikre, at konsulenterne arbejder med det, der er relevant for de unge, ligesom det giver muligheder for en mere præcis evaluering af forløbet.

I gennemsnit er de unge indskrevet i foranstaltningen i 1½ år, men det hænder også, at unge fortsætter med at være tilknyttet Basement i op til 3 år, dog med mindre hyppig kontakt. Det sker typisk i situationer, hvor det vurderes, at relationen til ungdomskonsulenterne udgør en væsentlig støtte i situationer, hvor en ung er særlig sårbar, og hvor andre

7. Se mere herom under beskrivelsen af foranstaltningens metoder.

foranstaltninger samtidig ikke er relevante eller mulige. Ofte giver det anledning til overvejelser om, "hvornår nok er nok", navnlig fordi det er nødvendigt at få nogle udskrevet for at få plads til andre, der måske har mere behov. Ifølge centerleder Poul-Christian Skytt Jensen kan en tidsbegrænsning være en motiverende faktor, men ikke altid. Han siger:

> Som udgangspunkt er det vigtigt at prioritere ressourcerne, men for mange unge opstår der nye problemstillinger.

Det hænder, at enkelte af de unge i den ældste aldersgruppe er tilknyttet Basement sideløbende med, at de er visiteret til Kollegiet, der er en foranstaltning, som tilbyder værelser med konsultativ støtte til unge over 16 år. For nogle unge kan det betyde meget at komme væk hjemmefra, typisk når forældrene er tungt belastede, samtidig med at disse unge i høj grad stadig har behov for omsorg og støtte fra voksne.

Afdelingsleder Jette Brandt Lange erkender, at der nok er behov for at være skarpere omkring, hvad det er, der specifikt kan tilbydes i Basement i sammenligning med andre tiltag. Hun siger:

> Det er vigtigt, at vi bliver klarere på, hvad der skal til. I nogle tilfælde kan en intervention fra familiekonsulenterne være nok, og skolen kan også i mange situationer i højere grad komme i spil.

METODER

Basement arbejder overordnet ud fra de systemiske/narrative metoder og den kognitive tankegang. I forhold til målgruppen vurderes det således som afgørende at arbejde med positive narrative fortolkninger, som kan hjælpe den unge med at se sig selv på en anden måde gennem en kognitiv, narrativ tilgang. Det kræver dels, at man arbejder med den unges personlige udvikling, men der lægges samtidig stor vægt på, at omgivelserne også inddrages, herunder navnlig forældre og eventuelt andre familiemedlemmer samt det øvrige netværk i relation til skole-/erhvervsaktiviteter og fritid. Både ledelse og medarbejdere i foranstaltningen understreger samtidig, at der ikke benyttes nogen rendyrket metodisk tilgang. Grundlæggende har medarbejderne ret frie hænder til at tilrettelægge forløbene og til at lade sig inspirere af forskellige teorier.

Den metodefrihed giver god mulighed for at finde ud af, hvad der virker i forhold til forskellige situationer. Ungdomskonsulent Peter Thomas Østergård siger:

> Det vi har at gøre med er grundlæggende vores samtaler, og det handler så om at finde den rette indgangsvinkel.

Sommetider hjælper det at eksternalisere problemet, det vil sige at placere det uden for det enkelte menneske, ved hjælp af metaforer. Det kan gøre det lettere for de unge at sætte ord på noget og at få det til at give mening for dem. Derved kan man lettere arbejde med problemet med den unge, fordi man kan komme ud over, at personen opfattes som problemet. Frem for alt lægger Basements medarbejdere vægt på, at behandlingen skal foregå på de unges præmisser. De har generelt gode erfaringer med at lave dagligdagsaktiviteter sammen med de unge og oplever, at det ofte er lettere for de unge (især drengene) at tale om vanskelige forhold, mens de spiser, går tur eller kører i bil. Samtidig kan det, at de laver aktiviteter med ungdomskonsulenterne ude i byens normale ungemiljø, være med til at løfte de unge og gøre, at de føler sig ligeværdige i forhold til andre unge. I nogle tilfælde sætter ungdomskonsulenterne også forskellige typer af unge sammen, så de kan spejle sig i hinanden, sådan at en mere indadvendt type eksempelvis kan se, hvordan en anden ung, der har lettere ved det sociale, agerer.

En 15-årig dreng, der har været plaget af mobning siden 1. klasse og er kommet i Basement i 7 måneder, siger:

> Det giver mulighed for samvær og tryghed at være her, og jeg har også fået nye venner. Hver fredag går jeg til road racing sammen med nogle af de andre unge og konsulenterne, og jeg har også været med i sommerhus to gange. Ellers hygger vi os bare, spiller bordtennis, laver mad eller går ned til skaterampen. Det er også godt, at man kan få snakket om nogle basale ting, og jeg kan altid ringe, hvis jeg har problemer i skolen for eksempel.

En anden metode, som medarbejderne i Basement hyppigt anvender, både i samtalerne med de unge og i mæglingen mellem den unge og vedkommendes forældre, er 'bevidning'. Denne praksis gør, at de unge får lejlighed til at høre, hvordan et eller flere vidner forholder sig til det, de har fortalt, og det har ofte en meget positiv effekt, fordi de unge derved

oplever at blive hørt og anerkendt af andre. I forhold til familiesamtalerne benyttes metoden ved, at intervieweren, der er en person, som ikke kender familiens specifikke problemer, lader den unge og/eller vedkommendes forældre fortælle deres historie fra deres personlige perspektiv. Det gør, at de bliver bedre til at lytte til hinanden og på en sober måde kan få talt tingene igennem og opnå en bedre forståelse af, hvorfor de agerer, som de gør, og hvad der er vigtigt for dem hver især. Det, at de i første omgang fortæller og holder øjenkontakten med intervieweren, kan fjerne noget af det ubehag, som nogle personer oplever ved at sige tingene ligeud til deres barn/forældre. I forbindelse med denne type samtaler bruges der ofte videooptagelser, så den unge og/eller forældrene efterfølgende i ro og mag kan se og høre reaktionerne fra de personer, der har bevidnet samtalen. Foruden den mere systematiske anvendelse af 'bevidning' har nogle af ungdomskonsulenterne også gode erfaringer med at trække en kollega eller en anden ung ind i en samtale for at få dem til at dele deres oplevelser eller erfaringer med en situation, som den unge har det svært med.

BOKS 5.5

Ekstern bevidning.

Den australske socialrådgiver og terapeut Michael White (1950-2008), som udviklede de narrative samtalemetoder i 1980'erne, blev inspireret af en amerikansk antropolog, Barbara Myerhoff (1935-1985), til at etablere en form for teampraksis, der kaldes ekstern bevidning (*outsiderwittness practice*). Vidnerne, der overværer terapien, er i en publikumsposition til den terapeutiske samtale, og de skal kun respondere, når de bliver spurgt efter samtalen. Vidnerne bliver bedt om at sige, hvad de *særligt har hæftet sig ved,* at personen eller personerne i den terapeutiske samtale har sagt. Man kan også bede vidnerne forholde sig til, hvad det lader til, personen/personerne *kan*, altså hvilke *færdigheder* personen har. Vidneresponsen kan desuden bestå i, at vidnet bliver bedt om at tale om den *resonans* og den genklang, vidnet har oplevet *i sit eget liv*, siden vidnet hæfter sig ved netop det udsagn fra personen i centrum.

Kilde: White, 2004.

Gestaltterapeutiske[8] metoder anvendes til tider også, navnlig i form af hjemmeopgaver, der kan gå ud på at afprøve nye handlinger/adfærd i

8. Gestaltterapien er en oplevelsesorienteret psykoterapi. Metoden er en fremadrettet proces, der eksempelvis stiller spørgsmål som: "Hvad sker der?" – "Hvad mærker du?" – "Hvad ønsker du?" – "Hvad undgår du?" Terapiens psykodramatiske metode hjælper med til at synliggøre, forstå og integrere menneskets ubevidste sider, som for eksempel viser sig gennem drømme, følelser og i forskellige kropslige spændingstilstande. Gestaltterapiens mål er at hjælpe den enkelte til at opdage egne ressourcer og integrere disse, at genfinde troen på sig selv samt tage ansvar for sit eget liv (Hostrup, 2000).

almindelige hverdagssituationer. Efterfølgende tales der om, hvad der gik godt, hvad der eventuelt gik galt, og hvad der kan gøres på en anden måde, så man eksempelvis undgår, at tingene spidser til i bestemte situationer.

Selvrapportering, hvor man beder den unge vurdere sig selv og sin egen udvikling ud fra et spørgeskema, benyttes endvidere som et psykologisk redskab i nogle tilfælde, typisk hvis der er tale om en person, der har svært ved at samtale. Det kan samtidig være et nyttigt input i forhold til de løbende statusrapporter om den unges udvikling.

Der er også situationer, hvor der ud over Basements ungdomskonsulenter inddrages en psykolog og en familiekonsulent, hvor interaktive familieforløb kan indgå. Hovedformålet er hele tiden at sikre en tilfredsstillende udvikling i forhold til de forskellige grundelementer i de unges liv (familie, fritid, skole og levevilkår) med den personlige udvikling som grundpillen for at skabe bedre trivsel for de unge. Det kræver ofte, at der undervejs skrues på forskellige dele, så man hele tiden dækker hele vejen rundt og dermed rammer den unges aktuelle behov.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Basement har 13 ungdomskonsulenter (fem mænd og otte kvinder) i alderen 28 til slutningen af 40'erne. De fleste er pædagoguddannede, men der er også nogle, der har en baggrund som socialrådgivere. Det er ifølge medarbejdernes eget udsagn en gruppe mennesker, der først og fremmest er kendetegnet af en stor robusthed. De understreger endvidere, at foranstaltningen har en meget stærk faglig kultur, som i højere grad beror på nogle grundlæggende principper og værdier (relationer, respekt, anerkendelse, omsorg, ansvarlighed) end på en klar rettesnor i forhold til en bestemt måde at arbejde på. Medarbejdertrivslen vurderes ligeledes at være høj, hvilket blandt andet afspejler sig i, at medarbejderstaben har været meget stabil, siden Basement blev etableret i 2006. Ledelsen lægger stor vægt på at give medarbejderne frie rammer til at tilrettelægge deres arbejdsdag og vurderer primært medarbejdernes præstationer på baggrund af de resultater, som de opnår med de unge.

Ungdomskonsulenterne er organiseret i tre team, og hver medarbejder er primær konsulent for cirka seks unge. Som primær kontaktperson har man et særligt ansvar i forhold til opfølgning på handleplanen

og koordinering, og nogle typer opgaver løses i den forbindelse mere individuelt. Generelt bruger medarbejderne dog hinanden meget, og organiseringen i team har endvidere den fordel, at den enkelte medarbejders succes ikke i så høj grad afhænger af bestemte sager.

Et særligt 3-måneders-introduktionsforløb organiseres for nye medarbejdere, som tilknyttes en form for mentor, der sørger for at introducere medarbejderen i de relevante dele af forvaltningen, i klubber og på skoler, og i øvrigt vejleder vedkommende i forhold til arbejdspladsen og arbejdsopgaverne. Som udgangspunkt sigter foranstaltningen mod, at alle medarbejderne efter omtrent 1 års ansættelse skal tilbydes Dispuks (Dansk Institut for Supervision, Personaleudvikling, Undervisning og Konsultation) grundforløb med fokus på narrative metoder og redskaber. P.t. er der imidlertid stadig et vist efterslæb på grund af manglende ressourcer. Derudover bruges efteruddannelsesmidlerne primært til at afholde fælles tema-/inspirationsdage. Dertil kommer diverse småkurser, herunder navnlig de gratis tilbud, der organiseres af Servicestyrelsen og udbydes gennem Servicestyrelsens kursuskatalog på børn og unge-området, som ledelsen gerne vil have så mange medarbejdere som muligt på.

Kollegial supervision afholdes en gang om måneden på tværs af alle grupper af udførende medarbejdere i Familie- og Ungdomscentret. Herudover får Basements medarbejdere ekstern gruppesupervision hver anden uge. Til gengæld er der ikke ressourcer til individuel supervision, selvom der ifølge afdelingsleder Jette Brandt Lange godt kunne være behov for det. Personalemøder af 2 timers varighed afholdes en gang ugentligt, og det samme gælder teammøder. Sidstnævnte bruger medarbejderne i vid udstrækning til at sparre og dele erfaringer i forhold til konkrete sager.

ORGANISERING OG LEDELSE

Basement indgår i Fredericias Familie-og Ungdomscenter, som danner rammen om kommunens tilbud til børn og unge og deres familier, hvor der i henhold til serviceloven er særligt behov for støtte. Familie- og Ungdomscentret omfatter – ud over Basement – Familiecentret (familiebehandling), Børnehuset for de 6-10-årige, Kvisten for de 10-13-årige og Kollegiet, som tilbyder værelser og opgangsfælleskaber med pædagogisk støtte for unge over 16 år. Familie- og Ungdomscentret hører under Fre-

dericia Kommunes Familie- og Børnesundhed, og centerlederen, Poul-Christian Skytt Jensen, har det økonomiske ansvar for de forskellige enheder, som er tilknyttet centret, og refererer til fagchefen for Familie- og Børnesundhed, Kirsten Blæhr.

Afdelingsleder Jette Brandt Lange har ansvar for den daglige ledelse af Basement og de bosteder, som Familie- og Ungdomscentret råder over under 'Kollegiet'. Hun er uddannet socialpædagog, suppleret med en diplomuddannelse i ledelse og organisation, og har arbejdet med unge i aldersgruppen 15-23 i omkring 20 år og har tidligere været viceforstander på henholdsvis et opholdssted og et børnehjem. Til at begynde var Jette Brandt Lange involveret i behandlingen af de unge, men i dag bruger hun al sin tid på ledelse og administration. Som afdelingsleder er Jette Brandt Lange ikke økonomisk ansvarlig for foranstaltningen, men der er et vist økonomisk råderum til at gennemføre aktiviteter, som løbende drøftes med centerleder Poul-Christian Skytt Jensen. De to er i øvrigt i daglig kontakt om faglige eller personalemæssige spørgsmål, hvilket blandt andet er muligt, fordi deres kontorer er samlet under ét tag. Ud over disse mere uformelle kontakter er der et fast ugentligt ledelsesmøde i Familie- og Ungdomscentret.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Familie- og Ungdomscentret arbejder ud fra en helhedsorienteret tilgang med fire omdrejningspunkter i de unges liv, som er skitseret i figur 5.1.

Denne tilgang gør, at der er fokus på at sikre en sammenhæng mellem de forskellige dimensioner i de unges liv. Basement prioriterer således at etablere et godt samspil med de forskellige aktører, som spiller eller potentielt kan komme til at spille en rolle i forhold til de hovedområder, der har betydning for den unges udvikling. Der lægges vægt på en koordineret og samlet indsats, hvor familie og netværk inddrages i løsningen, og hvor den naturlige tilknytning til skole/uddannelsessteder (eventuelt arbejdsplads for de ældste) og fritidsaktivitet udvikles og fastholdes.

I visse kritiske sager er det nødvendigt at afholde netværksmøder med en fast kadence eksempelvis en gang om måneden for at sikre en koordineret indsats i forhold til den unge, men i andre tilfælde foregår kontakten også mere uformelt.

FIGUR 5.1

De fire omdrejningspunkter i de unges liv, som Familie- og Ungdomscentret i Fredericia Kommune arbejder ud fra.

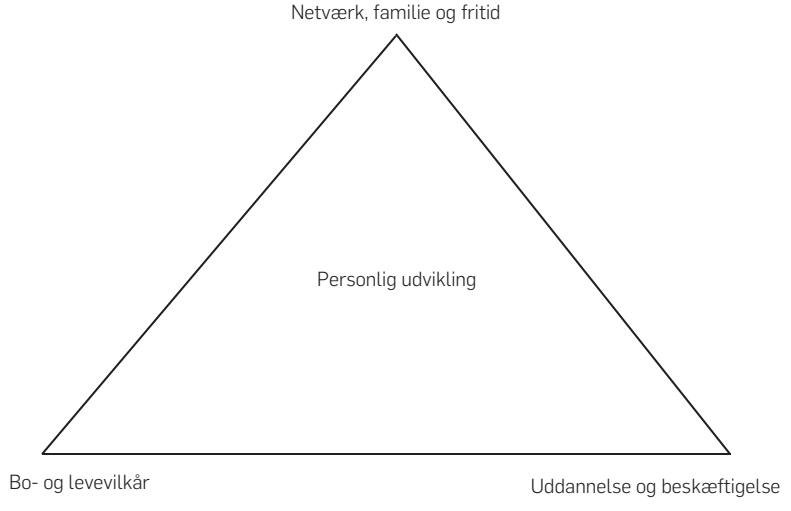

De aktører, som Basement typisk samarbejder med, er blandt andre skoler og uddannelsesinstitutioner, fritidsklubber og -foreninger, opsøgende medarbejdere, PPR, misbrugscenter, SSP, psykiatrien og politiet. I forhold til sidstnævnte er det værd at fremhæve, at der er etableret en god praksis i forhold til afhøring af de unge hos politiet, som gør, at kommunen konsekvent kontaktes. Det betyder, at ungdomskonsulenter lettere og hurtigere kan træde til med deres assistance, hvis en af de unge, som de har ansvar for, får problemer med politiet.

Der afholdes mange møder, der sigter mod at hjælpe de unge til at komme over i almindelige klubtilbud, men kontakten med folkeskoler, specialskoler og produktionsskoler spiller også en central rolle. Blandt andet hjælper ungdomskonsulenterne sommetider med at sørge for, at de unge kommer i skole. Der er således i høj grad fokus på, at Basements interventioner ses som en integreret del af kommunens samlede tilbud, men det er samtidig også en af udfordringerne, da der stadig er en del 'kassetænkning'.

Samarbejdet med ungdomsrådgiverne samt psykologerne fra familierådgivningen fungerer generelt rigtig godt. De holder til i samme

bygning som Basement, hvilket vurderes at virke befordrende i forhold til at etablere en mere regelmæssig kontakt.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Evaluering og dokumentation af resultaterne for den enkelte unge foregår via statusrapporterne som led i opfølgningen på handleplanerne. Foranstaltningen arbejder ikke med decideret effektmåling, men alligevel vurderer både ledelse og medarbejdere, at der er gode indikationer på, at de fleste unge, der har været i behandling i Basement, udvikler sig. Det har blandt andet medvirket til, at der i dag er langt færre ungdomssanktioner end tidligere. Hvor der, inden Basement blev etableret, var omkring 8-10, der blev idømt ungdomssanktioner årligt, er dette tal nu nede på omkring 1-2 unge. Ud over at man dermed undgår de negative konsekvenser, en ungdomssanktion kan have for den unge, udgør det også en betydelig besparelse, da prisen for Basement i gennemsnit udgør 100.000 kr. årligt, hvilket er mange gange billigere end en ungdomssanktion. Basement har også gjort det muligt at fastholde flere unge i lokale tilbud frem for de langt dyrere anbringelser. Det rapporteres, at kun 5 pct. af de unge, der har deltaget i et behandlingsforløb i Basement, efterfølgende anbringes, mens cirka 15 pct. visiteres til andre foranstaltninger efter endt behandling. Det vil typisk være unge, der kommer på bosteder, hvor de sideløbende modtager støtte for at komme ud af et misbrug eller anden form for rådgivning.

Afdelingsleder Jette Brandt Lange mener imidlertid, at det ville være nyttigt på sigt at udvikle et evaluerings-/målingssystem for at blive klogere på, hvad der virker, og hvordan man kan forbedre håndteringen af særligt vanskelige situationer. Medarbejderne oplever, at det er meget forskelligt, hvor meget der kan udrettes, blandt andet fordi de unges udgangspunkt varierer meget. Ungdomskonsulent Peter Thomas Østergaard fortæller:

> Jeg har været her i 5 år, og der er både nogle solstrålehistorier og én, som sidder i fængsel, men selv dér kan der pludselig ske noget.

Hans kollega Lene Johanneson supplerer:

> Vi sår en masse frø, og det kan godt være, at de først spirer senere, så vi kan ikke altid se de store resultater, når vi udskriver dem.

Grundlæggende tilbyder Basement en professionel viden, erfaring og kunnen, der sammen med en vilje til forandring hos den unge og dennes familie kan gøre en forskel. Centerleder Poul-Christian Skytt Jensen siger:

> Tilliden til medarbejderen fra forældrenes og de unges side er alfa og omega. Basement betragtes ikke som en myndighed, og det gør, at familierne føler sig hørt på en anden måde, end de måske tidligere har oplevet.

Både ledelse og medarbejdere fremhæver i den forbindelse det relationelle og 'stedets kultur' som en udslagsgivende faktor i forhold til at opnå gode resultater.

En 17-årig pige, der har været tilknyttet Basement i 3-4 år, siger:

> Lene [primær kontaktperson] har været som en ekstra forælder for mig, og det har været rigtig godt at have en stabil person i livet, der ikke bare siger 'fuck dig'. Før gik jeg med de forkerte, drak, røg hash og stjal, men der er kommet mere ro på, og jeg er blevet mere moden. Jeg har et andet syn på folk omkring mig og reagerer anderledes i situationer, hvor jeg før i tiden måske ville have slået dem. Jeg har også et helt andet syn på Fredericia og er begyndt at snakke med den gruppe, der fungerer. Jeg ville stadig have siddet i det samme hul, hvis ikke jeg havde været i Basement.

I takt med at foranstaltningen har udviklet sig og har vokset sig større, siden den blev etableret som forsøgsprojekt med nogle få unge for 6 år siden, melder der sig også et behov for at justere ydelserne. Ledelsen gør sig således nogle overvejelser om, hvordan man i højere grad kan nuancere og graduere tilbuddene til de unge i Basement. Ifølge centerchef Poul-Christian Skytt Jensen kunne nye tiltag navnlig have det formål at skærpe fokus på den behandlingsmæssige del samt sikre mere omsorg til nogle af de unge, hvis behov måske ikke imødekommes i tilstrækkelig grad i dag. Det betyder samtidig, at andre institutioner i højere grad må involveres i forhold til de udsatte unges sociale integration. Det økonomiske pres, som kommunerne er underlagt, har medvirket til, at traditio-

nelle måder at tænke på udfordres, og at man må finde nye måder at håndtere udfordringerne på. Det forudsætter ifølge centerchef Poul-Christian Skytt Jensen navnlig, at samarbejdet mellem skoler, fritidsklubber og det forebyggende arbejde hele tiden forbedres.

Læs mere om Basement på dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

MARIAGERFJORD KOMMUNE: VÆRKSTEDSPLADS

BOKS 6.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 14-18 år
- Antal: 3 børn og unge
- Årligt driftsbudget: Ikke fast. Håndværker modtager 175 kr. i timen og den unge en arbejdsdusør på 25 kr./timen
- Antal ansatte: 2 på deltid
- Gennemsnitlig behandlingstid: 0,5-2 år
- Teoretisk udgangspunkt: Empowerment.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Værkstedsplads er målrettet anbringelsestruede 14-18-årige, for hvem det at blive tilknyttet en håndværker og få udviklet sin interesse og evner inden for et praktisk fag kan være det, der skal til for at komme på rette kurs i forhold til personlig udvikling, uddannelse og/eller beskæftigelse.

Foranstaltningen kom i stand efter kommunalreformen i 2007, hvor der i den nye Mariagerfjord Kommune var et ønske om at få samlet de forskellige tilbud for udsatte unge, der havde været benyttet i de fire små kommuner, som blev lagt sammen. Initiativet tog udspring i de erfaringer, kommunen havde med en utilpasset dreng, der selv havde et øn-

ske om at komme hos automekaniker Torben Dejligbjerg, som siden har været en af drivkræfterne bag foranstaltningen. Efterfølgende er en VVS-mand også blevet tilknyttet, og kommunen har for nylig taget initiativ til at udvide ordningen med yderligere endnu en håndværker.

BOKS 6.2

Servicelovens § 52, stk. 3, nr. 6.

Der kan udpeges en fast kontaktperson for barnet eller den unge eller for hele familien. En fast kontaktperson kan spænde fra en begrænset støttefunktion i forhold til for eksempel skolegang til en mere omfattende støttefunktion, der kan yde vejledning og støtte i forhold til hele barnets eller den unges livssituation. Kontaktpersonen kan således udfylde flere forskellige funktioner, alt efter hvad den unge har behov for.

Hvis et barn eller en ung skønnes at have behov for vejledning og rådgivning vedrørende for eksempel arbejde, uddannelse, fritid eller som led i et vilkår ved tiltalefrafald, kan kontaktpersonens rolle have karakter af en personlig rådgiver, og vedkommende vil således have til opgave at vejlede og rådgive om en række praktiske forhold, der skønnes at kunne støtte barnet eller den unge i opvæksten eller med hensyn til de fremtidige leve- og arbejdsvilkår.

En kontaktpersons opgave kan i højere grad også være at yde en støtte på det nære personlige plan ved at være til rådighed, når barnet eller den unge har behov for en voksen til at læsse bekymringer over på, tale med og blive opmuntret af. En kontaktpersons opgave er i sådanne tilfælde at forholde sig til barnets eller den unges totale situation på linje med, hvad der normalt ville være forældrenes opgave, og kontaktpersonen kan altså udfylde flere forskellige funktioner, alt efter hvad den unge har behov for. Det er derfor væsentligt, at den, der udpeges, er en person, som barnet eller den unge føler sig tryg ved. De særlige forudsætninger for den person, der udpeges, må være, at der eksisterer et tillidsforhold mellem barnet eller den unge og den voksne, eller at det vurderes, at et sådant tillidsforhold meget hurtigt vil kunne etableres.

Den faste kontaktpersons tidsmæssige indsats vil variere efter forholdene i det enkelte tilfælde. I nogle tilfælde vil nogle få timer ugentligt være tilstrækkeligt, mens det i andre tilfælde er afgørende, at barnet eller den unge har mulighed for at kunne bruge kontaktpersonen døgnet rundt i en periode.

Kilde: Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 3, af 15. februar 2011.

Værkstedsplads er ikke en institution med fast fysisk forankring, personale og budget. Det er en foranstaltning under servicelovens kontaktpersonsordning § 52, stk. 3, nr. 6, og de håndværkere, der er tilknyttet Værkstedsplads, har en støttefunktion i forhold til de unge, som går langt ud over det faglige fokus, der normalt vil ligge i en praktikordning, på en produktionsskole eller i en læreplads. Den primære målsætning er ikke, at den unge skal opnå et bestemt fagligt niveau, selvom den faglige opkvalificering kan være med til at udvikle den unge. På kort sigt drejer det sig i de fleste tilfælde om at undgå en anbringelse og sikre, at den unge holder sig fra kriminalitet og dårligt kammeratskab. Derudover forventes det, at

den unge får udviklet visse færdigheder og kompetencer, som giver større mulighed for at tage en uddannelse af praktisk art efterfølgende og for at blive selvforsørgende på lidt længere sigt. Men det er i første omgang udviklingen af relationelle færdigheder, herunder evnen og viljen til at omgås andre og til at løse en opgave i fællesskab, der er i fokus.

Indtil videre har Værkstedsplads kun været benyttet til en lille gruppe drenge: 2-3 stykker årligt siden 2007, hvor tilbuddet første gang kom i stand. Det er således et meget målrettet tilbud i sager, hvor traditionelle behandlingsformer kommer til kort, og hvor der skal noget særligt til for at nå ind til den unge.

Der er typisk tale om unge i begyndende kriminalitet, misbrug, eller som færdes i et dårligt miljø. Som regel kan de ikke anvende forældrene som rollemodeller, og det er ikke muligt at udvikle forældrenes evne til at blive rollemodeller. I nogle tilfælde går de unge fortsat i folkeskolen, men flere er færdige med skolegangen og er ikke kommet i gang med anden uddannelse eller arbejde. Generelt har de oplevet mange nederlag i skolen, har haft meget fravær og oplever, at det boglige ikke er noget for dem. Til gengæld kan de have et praktisk håndelag, som gør, at de kan være tiltrukket af håndværkermiljøet.

Familiechef Kit Borup siger:

> Det er unge af den svære kaliber, som vi ikke har kunnet nå med andre tiltag. Nogle af de her unge er simpelthen kørt træt i almindelig pædagogiksnak, og det er noget andet, der skal til.

Hun fortæller desuden, at det især kan være vanskeligt at få de unge, som er færdige med folkeskolen, beskæftiget med noget, så de ikke bare flakker rundt:

> Der er et spænd, hvor der ikke er så mange andre tilbud til denne gruppe. Efter folkeskolen har forældrene sommetider svært ved at se, hvad der skal ske med den unge, før vedkommende bliver 18 år. Mange af dem tilkendegiver, at de ikke kan få den unge til noget. Det er svært at få ungdomsjob, og selvom man er dygtig med hænderne, er det svært at klare sig uden en uddannelse i dag. For nogle kan det være en mulighed at komme på teknisk skole i Randers eller Aalborg, men de her udsatte unge har ofte svært ved at klare grundforløbet.

Værkstedsplads tilbyder et forløb, der i høj grad er individuelt tilrettelagt. Det stykkes sammen, så det passer til den enkelte. Den unge deltager i håndværkerens (enkeltmands)firma og udfører arbejdsopgaver sammen med håndværkeren. I princippet er den unge tilknyttet håndværkeren på dagtimebasis, men der kan også laves aftaler ud over hele døgnet alt efter behov. Hvis der er tale om unge, som ikke går i skole, er de på værkstedet på fuldtid, men ellers kommer de efter skoletid. Håndværkeren kan hente den unge hjemme, hvis det er nødvendigt, og den unge kan kontakte ham, når der er behov for det uden for deres fælles arbejdstid. Det kan være, hvis den unge har behov for at snakke med en, som han føler sig tryg ved.

Lisbeth Falk Gaede, leder af familierådgivningen, som Værkstedsplads hører under, siger:

> Vi tror meget på, at man kan nå længere ved at høre på, hvad den unge selv tror, der kan rykke ham i den rigtige retning. Det handler om at prøve at motivere dem til noget og orientere dem. Når der er tale om unge i den skolepligtige alder, kan det, at de får lov at komme hos en af håndværkerne, være en gulerod for at få dem til at gå i skole. Så har de noget at se frem til efter skole.

Den unge kan således gå i skole om formiddagen og derefter komme hen hos håndværkeren i 3 timer dagligt eksempelvis, hvor den unge får en 'arbejdsdusør' på 25 kr. i timen. Arbejdsdusøren er med til at understrege, at den unge bidrager med at skabe værdi, hvilket vurderes at være en væsentlig faktor i forhold til at opbygge den unges selvtillid. Denne arbejdsdusør kan være den eneste indtægt i familien ud over de overførsler, der kommer fra kommunen, og derfor hænder det også, at forældrene prøver at få de penge ind i det fælles husstandsbudget. Det ændrer dog ikke ved, at den unge får opbygget troen på sig selv ved at se konkrete resultater af det arbejde, han har været med til at udføre, og at have brugt energi på noget, som nogen har brug for.

En af de unge blev anbragt på eget værelse, samtidig med at han var tilknyttet en af håndværkerne på fuldtid, hvilket gjorde det muligt for ham at blive i nærmiljøet. Han betalte for sit værelse med indtægten fra arbejdspraktikken ud fra den betragtning, at det var med til at ansvarliggøre ham.

Familiechef Kit Borup siger:

> Det er vigtigt, at de unge er bevidste om, hvad de kan lave inden for et begrænset budget. Vi har derfor altid fokus på ikke at vænne dem til ting, der koster mere, end de kan klare sig for uden hjælp fra kommunen. I forhold til fritidsaktiviteter prøver vi eksempelvis også at vise dem, at der findes en masse billige eller gratis muligheder. Det sikrer, at overgangen til 'det almindelige samfund' fungerer.

Torben Dejligbjerg, som har et automekanikerværksted (og er landbrugsplanteavler ved siden af), har indirekte været en af idémagerne bag Værkstedsplads, idet initiativet blandt andet udsprang af en henvendelse, han havde fået fra en ung i sin tid. Han forklarer, at det ikke er muligt at fastlægge et helt fast program for, hvad den enkelte unge skal lave eller nå på 1 dag:

> Det kommer meget an på, hvad de kan magte, og det vurderer jeg fra gang til gang. Når de møder ind, ser jeg, hvordan humøret er. Nogle gange skal der specielle ting til, de skal måske lige have lov at gå lidt selv, og så kommer de luskende ind bagefter og vil gerne tage fat. Det er vigtigt at kunne aflæse dem og tage dem på den rigtige måde. Men de knokler alle sammen, når der er behov for det. 80 pct. af gangene leverer de det, der skal til.

Han siger endvidere om de unge:

> De er ofte voldsomt interesseret i at lære noget, men på deres egen måde. Det boglige siger dem ikke noget, men de finder nogle gange ud af, at det er nødvendigt, også for en mekaniker. Jeg kan godt finde på at øve tabeller med dem, mens vi kører i bil, og der er også en af drengene, som vi fik en bekendt, der er tidligere skolelærer, til at undervise lidt privat, og det ville han gerne.

Ud over de konkrete arbejdsrelaterede aktiviteter lægges der stor vægt på, at de unge indgår i nogle mere uformelle relationer, og der støttes op om den sociale kontakt på arbejdspladsen og i fritiden.

Automekaniker Torben Dejligbjerg siger:

> De unge er med i det, som jeg ellers laver. De kommer med ind i huset, når der er kaffepause, og de kan også spise med, hvis det skal være. Jeg har også haft dem med til Zulu Djævleræs og an-

> dre 'folkerace'-motorløb. De er selv med til at lave bilerne, og der er en masse vedligeholdelse undervejs. Det er de helt vilde med.

I gennemsnit varer forløbet ½-2 år, men det afhænger blandt andet af den unges alder ved opstarten. Der er mulighed for at bevilge efterværn med den samme håndværker som kontaktperson, efter den unge er fyldt 18 år, men det sker også, at de flytter til en anden kommune, når de bliver myndige. I andre tilfælde er familien også fraflyttet kommunen, inden den unge egentlig var vurderet færdigbehandlet.

Kommunen har typisk haft et godt kendskab til de unges familieforhold, inden de starter i foranstaltningen, og en del har været i andre foranstaltninger tidligere, herunder familiebehandling. Nogle få er stadig i familiebehandling, typisk hvis der er mindre søskende, som gør det vigtigt fortsat at arbejde med forældrene. Men i de fleste tilfælde har man for Værkstedsplads' målgruppe erkendt, at der ikke er så meget mere udvikling at hente i familiebehandlingen, deres alder og situation taget i betragtning.

Leder af familierådgivningen Lisbeth Falk Gaede udtaler:

> Vi gør ikke så meget ud af forældresamarbejdet for denne gruppe. Vi vil hellere have, at de unge finder deres egne rollemodeller. Hvis de har en person at læne sig op ad, kan de godt komme igennem det, selvom de har dårlige forhold i familien og et dårligt netværk.

Kommunen overvejer for tiden, hvordan de kunne få flere unge ind i denne ordning, men det afhænger meget af, om man kan finde de rette kontaktpersoner. På sigt kunne kommunen også godt tænke sig at finde nogle tilsvarende arbejdsmarkedsorienterede tilbud rettet mod piger. Umiddelbart vurderer familiechef Kit Borup, at det er lidt sværere at finde noget, der fanger pigernes opmærksomhed. Hun siger:

> Pigernes interesser i den alder kan godt være lidt stereotype. De er mest optaget af noget med kosmetik, frisør eller butik, men det vil kræve, at man håndplukker nogle kontaktpersoner, der har en eller anden form for personligt engagement og forståelse for de unges situation og problemer. Vi har gjort os nogle tanker, om ikke man kunne bruge erfaringerne fra nogle af de praktiksteder, som kommunens erhvervsklasse har benyttet. Det

> kunne også være inden for landbrug, da mange piger godt kan lide noget med heste og dyr.

HENVISNING OG VISITERING

De unge henvises til Værkstedsplads af en rådgiver i samråd med lederen af familierådgivningen, Lisbeth Falk Gaede. Sagerne tages op på behandlermøderne, hvor behandlerne og lederen af familierådgivningen drøfter valget af foranstaltning, som efterfølgende diskuteres på visitationsmøderne, der afholdes hver fjortende dag. Her deltager familiechefen og lederne af de relevante afdelinger i Familieenheden (familierådgivningen, anbringelsesrådgivningen og specialrådgivningen) samt enhedens kvalitetskoordinator, der er med til at sikre, at kvaliteten i foranstaltningerne er i orden.

Værkstedsplads vælges typisk i sager, hvor andre tiltag har været prøvet, og hvor man læner sig op ad en anbringelse uden for hjemmet, men hvor der alligevel er faktorer, der gør, at en anbringelse ikke fremstår som den rette løsning. Ifølge familiechef Kit Borup er der tale om sager, hvor man har vurderet, at det ikke ville være effektivt at anbringe, fordi den unge enten ville risikere at blive mere 'hård' eller for uregerlig af at blive fjernet fra sit nærmiljø. Samtidig er det altafgørende, at man kan finde det rigtige match mellem den unge og den håndværker, der udpeges som kontaktperson, hvilket er en af udfordringerne. Der går typisk 2-3 måneder, fra de unge henvises, til de tilbydes foranstaltningen.

Familierådgivningen er p.t. i gang med at udvide ordningen med en tredje håndværker og kunne godt forestille sig, at flere unge fremover kunne henvises til Værkstedsplads. Det kræver imidlertid, at man formår at udvide paletten af fagpersoner med egen virksomhed, der er interesseret i at engagere sig i ordningen, som lederen Lisbeth Falk Gaede forklarer. Hun siger videre:

> Vi skal være opmærksomme på, hvad indstilling håndværkeren har til de unge. Vi er nødt til at være helt åbne i forhold til, hvad det indebærer at have med de her unge at gøre, så vi sikrer, at håndværkeren er parat og villig til at tage det ansvar. Det kræver helt sikkert, at man finder nogle ildsjæle, der finder en motivation i at hjælpe de unge.

Automekaniker Torben Dejligbjerg supplerer:

> Man skal tænke nøje over det, før man sætter noget i gang. Nogle kollegaer kan være bange for at miste arbejde, fordi de her unge måske ikke har et så godt ry, og det er en lille kommune, hvor mange kender hinanden. De kan godt frygte, at det bliver et problem for forretningen, og at folk vil tage afstand. Jeg synes selv, at det er sjovt, og jeg vil gerne vise, at det kan lade sig gøre. Så må jeg tage skraldet selv, hvis der er noget i forhold til en kunde.

Rådgiveren udarbejder en socialfaglig udviklingsplan, hvor der opstilles overordnede mål og rammer for forløbet hos håndværkeren, som der følges op på på statusmøderne, først efter 3 måneder og derefter hver sjette måned. Handleplanen afspejler således den unges problemstillinger og de tiltag, der iværksættes for at afhjælpe disse og imødekomme den unges behov. Der er imidlertid plads til lidt mere fleksibilitet, når det gælder Værkstedsplads i forhold til andre foranstaltninger, eftersom håndværkerne ikke har den typiske profil for en kontaktperson. Det er således ikke muligt at lave en egentlig pædagogisk behandlingsplan, som indeholder en detaljeret beskrivelse af aktiviteter og de mål, der forventes opnået gennem disse. Det har håndværkerne ikke de faglige forudsætninger til, men der følges ikke desto mindre op på, om foranstaltningen medvirker til at opnå de opsatte mål, som eksempelvis kan dreje sig om at sikre, at de unge holder sig fra kriminalitet og går i skole.

METODER

Empowerment udgør grundstammen i den metodiske tilgang, som foranstaltningen Værkstedsplads tager udgangspunkt i. De unge hjælpes med at blive mere bevidste om deres ressourcer, således at de bedre kan tage ansvar for deres eget liv. Der er tale om unge, som føler, at de ikke 'passer ind' i normalsystemet, og som derfor har store motivationsproblemer i forhold til at følge almindelige uddannelses- eller jobforløb. Gennem de praktiske opgaver, som de unge får mulighed for at løse inden for mere beskyttede rammer, får de opbygget en tro på deres egne evner og handlemuligheder, hvilket er med til at motivere dem til at bryde nogle negative mønstre i deres liv.

Værkstedsplads er som udgangspunkt en aktivitetspræget indsats, men håndværkeren bruger også tid på vejledning både i arbejdsopgaver og i livets forhold, efterhånden som der opstår en fortrolighed igennem arbejdsfællesskabet. Håndværkeren bliver 'den røde tråd' og rollemodel i den unges liv.

Der opbygges en meget tæt kontakt mellem den unge og håndværkeren samt struktur i hverdagen om praktiske gøremål, som den unge oplever succes med at udføre. Den fysiske træthed efter arbejde kan desuden modvirke, at energien og kedsomheden bruges på uheldige aktiviteter. Dårlige venskaber og kriminalitet erstattes med arbejdsliv og nærhed til en voksen rollemodel.

De unge får også mulighed for at etablere nye venskaber i de tilfælde, hvor håndværkeren er kontaktperson for flere unge, hvilket har været tilfældet i perioder. I det hele taget er der lejlighed til at møde andre mennesker, som accepterer dem, og det gør, at de 'føler sig med'. Det, at de indgår i et fællesskab omkring en praktisk arbejdsopgave, opleves som langt mere virkningsfuldt end samtalepædagogik for denne her gruppe.

Automekaniker Torben Dejligbjerg siger:

> De unge skal føle sig som en del af familien fra dag ét, så jeg er nødt til at tage dem med ind i det hele. Selvom jeg har et enkeltmandsfirma, er der altid mange på arbejdspladsen, og der kan også være nogle af de andre, der kender til det, den unge går igennem, og kan snakke med ham om det. Vi bruger også værkstedshumor rigtig meget, og det er et sprog, de nemt kan forholde sig til. Det afgørende for mig er, at de aldrig bliver skældt ud, når de laver noget skidt.

Leder af familierådgivningen Lisbeth Falk Gaede tilføjer:

> De her unge er jo på en måde håndplukket, og de kan mærke, at de er accepteret, uden at der er sat ord på det. De føler, at de kommer ind i et fællesskab, hvor man kan rumme dem, og så giver de også igen.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Værkstedsplads har p.t. to deltidsansatte håndværkere, som aflønnes på timelønsbasis i henhold til de standardrater, der er fastsat for kontaktpersoner. Ud over automekaniker Torben Dejligbjerg, som var med til at starte foranstaltningen, er der ansat en VVS-mand. Han henvendte sig selv til kommunen, fordi han var interesseret i at arbejde med målgruppen. Familieenheden forsøger endvidere at få en lignende aftale på plads med en tømrer, da det også er et fag, der tiltrækker en del af de unge.

Familieenheden oplever, at der er nogle fag, der egner sig bedre end andre til den her type ordning. Dels skal det være noget, som de unge synes er sjovt, dels betyder det formentlig også noget, at de unge hurtigt kan se et konkret resultat af deres arbejde. Det gør, at de får en oplevelse af eget værd ved at kunne noget, der har værdi for andre.

Derudover betyder de personlige egenskaber meget i valget af de håndværkere, der bruges som kontaktpersoner til den her målgruppe. I forbindelse med rekrutteringen lægges der meget vægt på, at håndværkeren er indforstået i, hvad det indebærer at være med i Værkstedsplads. For at ordningen kan fungere, er det en grundlæggende forudsætning, at håndværkeren er parat til at gå ud over et almindeligt arbejdsforhold og har en stor tålmodighed i forhold til de unge.

Ifølge lederen af familierådgivningen, Lisbeth Falk Gaede, er noget af det, der kendetegner de ansatte håndværkere, at deres engagement i Værkstedsplads er en form for 'personligt projekt'. Erfaringerne med de to viser også, at det er en stor fordel, hvis man har tidligere erfaring med unge, og især udsatte unge.

Indtil videre har der ikke været afholdt egentlige personalemøder, og de to håndværkere har heller ikke modtaget nogen form for videreuddannelse eller kompetenceudvikling. Ud over den vejledning de får fra rådgiveren og lederen af familierådgivning, både i opstartsfasen og løbende under forløbet, arbejder de hovedsageligt ud fra deres personlige erfaringer. Det overvejes dog, om der bør organiseres regelmæssige personalemøder, nu hvor en tredje håndværker (og måske flere på sigt) forventes at blive ansat under samme ordning.

Familieenheden vil i øvrigt forsøge at gå sammen med den erhvervsklasse, som er oprettet under kommunens Kultur og Fritidsenhed, om at finde nye potentielle kontaktpersoner til Værkstedsplads på baggrund af de erfaringer, erhvervsklassen har med praktiksteder.

ORGANISERING OG LEDELSE

Lisbeth Falk Gaede har som leder af familierådgivningen ansvar for de forskellige støtteforanstaltninger, som kommunen kan tilbyde børn og unge, herunder Værkstedsplads. Hun refererer til familiechef Kit Borup, som i meget høj grad følger med i den måde, de enkelte foranstaltninger fungerer på i det daglige, og som også har et godt kendskab til de enkelte sager.

Familieenheden i Mariagerfjord Kommune består ud over familierådgivningen blandt andet af anbringelsesrådgivningen, forebyggelsen (primært rådgivning og undervisning), specialrådgivningen og SSP. Familierådgivningen har et meget tæt samarbejde med de øvrige afdelinger, og ifølge Lisbeth Falk Gaede er ledelseskulturen præget af, at "man er meget sammen om at træffe beslutninger".

Foranstaltningen er holdt på et lavt omkostningsniveau, idet der udelukkende betales for de timer, som det aftales, at håndværkerne og de unge fast tilbringer sammen. Derudover bruger rådgiverne og lederen af familierådgivningen tid på vejledning og opfølgning, men det kan holdes på et beskedent niveau.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Ud over det tætte samarbejde på tværs af afdelinger internt i Familieenheden har lederen af familierådgivningen og de rådgivere, som har ansvar for sager i Værkstedsplads, gode samarbejdsrelationer med en række andre relevante kommunale aktører, herunder især Erhvervsklassen under Kultur og Fritidsenheden og PPR.

Håndværkerne er først og fremmest i regelmæssig kontakt med rådgiverne, men herudover kan der også være behov for, at de er i direkte relation med andre, som kan bidrage med at hjælpe de unge på vej, herunder blandt andet jobcentret. I særlige tilfælde, hvor det er påkrævet, eksempelvis hvis den unge er dømt til ungdomssanktion, kan håndværkerne også være i kontakt med kriminalforsorgen og det psykiatriske system. Det kan endvidere være godt for håndværkerne at samarbejde med SSP-konsulenterne, som ofte har kendskab til, hvad der foregår i 'det dårlige selskab'.

Automekaniker Torben Dejligbjerg siger:

> SSP's gademedarbejder er god at snakke med om, hvordan man kan tackle problemer med de unge, og nogle gange kan man også høre om ting på forhånd, så man kan foregribe handlingerne.

I forhold til uddannelsestilbud, der ligger uden for kommunens regi, herunder tekniske skoler, som nogle af de unge får mulighed for at starte på, når de sluses ud af Værkstedsplads, understreger Familieenheden, at det er meget vigtigt at etablere alliancer, så man kan være på forkant med de problemer, som de unge risikerer at møde. Det kan eksempelvis være, at der skal sættes ind med ekstra støtte, så den unge kan klare sig igennem den boglige del af grundforløbet.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Familieenheden i Mariagerfjord Kommune oplever, at Værkstedsplads i høj grad bidrager til, at anbringelser uden for hjemmet undgås. Stort set alle de unge, som visiteres til foranstaltningen, er som udgangspunkt vurderet som anbringelsestruede, men det har i alle tilfælde kunnet undgås, hvis man ser bort fra en enkelt, der er blevet 'anbragt' på eget værelse sideløbende med tilbuddet om Værkstedsplads. Det er ikke ensbetydende med, at anbringelser til enhver pris undgås i Mariagerfjord Kommune, for antallet af anbringelser ligger samlet set stabilt i kommunen. Værkstedsplads forekommer imidlertid som et godt alternativ for en del unge, for hvem en anbringelse efter al sandsynlighed ikke ville være effektiv, og som trods problemer i hjemmet har mulighed for at klare sig rimeligt godt med den rette støtte.

Virkningerne og resultaterne af foranstaltningen følges hovedsageligt gennem statusrapporteringerne. Her måles der eksempelvis på, om de unge er ude af misbrug og kriminalitet, er kommet i gang med en uddannelse eller er i beskæftigelse, om de har fået faste fritidsaktiviteter. Efter afsluttet forløb forsøger rådgiverne også at følge den unge, men det kan være vanskeligt, da flere er udskrevet i forbindelse med, at de blev myndige og/eller er flyttet til en anden kommune. Automekaniker Torben Dejligbjerg, som har været kontaktperson for flere af de unge i Værkstedsplads igennem de seneste år, hører sommetider fra nogle af dem efterfølgende, hvilket han ser som et udtryk for, at han må have haft en positiv betydning for dem.

Selvom det ofte er svært for disse unge at klare sig i det normale uddannelsessystem, fordi de er kommet for meget bagud fagligt, så vurderes de ikke desto mindre til at være blevet betydeligt bedre rustet til at klare sig i det 'normale system' efter et afsluttet forløb i Værkstedsplads. Dels er nogle af de yngste af dem blevet fastholdt i et skoleforløb sideløbende med Værkstedsplads, men derudover har de unge også fået øjnene op for, at de har nogle ressourcer, som de kan bringe i spil i forhold til videre uddannelse og beskæftigelse.

Det, at de har erhvervet praktiske færdigheder, som andre unge ikke har i samme alder, kan opleves som en lettelse, når de unge eventuelt fortsætter på teknisk skole. Selvom de har sværere ved det boglige, er det af stor betydning for deres selvværd og følelse af at 'passe ind', at de oplever, at de ikke kun har svage sider, men at der også er noget, de er gode til. Det er dog stadig en udfordring at sikre, at de unge ikke ender med at falde fra, og det er derfor vigtigt, at de har mulighed for at modtage ekstra støtte, når de kommer videre på en ungdomsuddannelse. Mens de unge er i foranstaltningen, sikres det, at de i det mindste gennemfører grundskoleforløbet, men det er begrænset, hvor meget støtte de unge efterfølgende har mulighed for at modtage, når de eksempelvis starter på teknisk skole.

Alle de unge i foranstaltningen har endvidere fået fritidsaktiviteter og udviklet nye venskaber under forløbet. Derudover vurderes det ikke mindst som et væsentligt resultat, at Værkstedsplads formår at hjælpe de unge med at løsrive sig i forhold til deres forældre, så de selv tager ansvar for eget fremtidigt voksenliv og ønsker at få mere ud af livet, end deres forældre har fået.

Noget af det, der vurderes at være udslagsgivende for, at man opnår positive resultater med denne foranstaltning, er, at tilgangen er meget anderledes end det, som de unge har prøvet hidtil. De har lettere ved at identificere sig med en håndværker som rollemodel end med det almindelige pædagogiske personale, de tidligere har mødt.

Leder af familierådgivningen Lisbeth Falk Gaede siger:

> Der er noget i relationen, som gør, at de unge gerne vil yde noget, når de er hos de her håndværkere, selvom de hidtil har nægtet alt i forhold til voksne. De er gode til at høre på dem og til at bruge deres sprog og gå ned i deres virkelighed, hvilket sommetider kan være vanskeligt for andre i det traditionelle behandlersystem.

De unge har aldrig før oplevet, at nogen har regnet dem for noget og troet på, at de kunne bidrage med noget, så når de bliver mødt med den form for tillid fra håndværkeren, oplever han også, at tilliden bliver gengældt.

Automekaniker Torben Dejligbjerg udtaler:

> Udtrykket 'du skal' findes ikke hos mig, men hvis jeg siger, at nu brænder det virkelig på, fordi vi skal have leveret noget til en kunde, og så kan vi lave noget af det andet senere, så er de unge stort set altid klar til at yde en indsats.

Det menes også at have en positiv effekt, at den unge oplever, at fokus er rettet på arbejdet frem for på ham og hans uformåen, som han har været vant til. Og når fokus er på ham, er det i forhold til det, han kan, og ikke det, han ikke kan. Den succesoplevelse, som de unge oftest får, er en vigtig faktor i forhold til at "komme tilbage" til en god og meningsfuld tilværelse.

Læs mere om Værkstedsplads på dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

AARHUS KOMMUNE: UNGETEAM

BOKS 7.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 14-22 år
- Antal: 150 børn og unge årligt
- Årligt driftsbudget: Cirka 6,3 mio. i Ungeteam Syd før 2011 (anslået beløb på baggrund af information om antal unge og årlig pris pr. ung)
- Antal ansatte: 14 inklusive leder
- Gennemsnitlig behandlingstid: 1,5-2 år (maks. 15 måneder i det nye Ungdomscenter)
- Teoretisk udgangspunkt: systemisk-narrative og kognitive teorier.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Siden 2004 har dagforanstaltningerne for udsatte børn og unge i Aarhus Kommune været inddelt i distrikterne Nord, Vest, Centrum og Syd. I den sydlige del af kommunen har Ungeteam Syd stået for den forebyggende indsats til de 14-22-årige med base i Højbjerg. For nylig har en gennemgribende omorganisering af socialforvaltningen imidlertid medført, at alle dag- og døgnforanstaltninger i Aarhus Kommune er blevet samlet i to centre for henholdsvis børn og unge. I den nye tværgående matrixorganisation ligger alle de forebyggende dagtilbud for udsatte unge således i et kommunedækkende ungdomscenter.

De forebyggende tilbud, der tidligere lå i de geografisk forankrede ungeteam, er nu fordelt ud på tre tematisk definerede team med fokus på henholdsvis:

- Uddannelse og arbejde
- Social støtte og gruppeforløb
- Botræning og efterværn.

Ud over disse tre team består ungdomscentret af andre mere vidtgående foranstaltninger, herunder døgn- og akutindsatserne, de socialpsykiatriske specialtilbud og MST samt ungekontakten, der blandt andet tilbyder rådgivning og misbrugsbehandling.

Eftersom erfaringerne med den nye organisering af det forebyggende arbejde stadig er meget sparsomme, tager denne beskrivelse hovedsageligt udgangspunkt i Ungeteam Syds erfaringer, men den vil samtidig komme ind på nogle af de ændringer, der er gennemført.

Der er primært tale om et tilbud om kontaktperson, men tilbuddet kan suppleres med andre indsatser, herunder arbejdspraktik og gruppeforløb. Det er derfor også i princippet en 'matrikelløs indsats', idet en stor del af kontakten med brugerne foregår i de unges miljø. Medarbejderne i foranstaltningen har en base, hvor personalet holder til, hvor der kan holdes møder med de unge, familierne og samarbejdspartnere, og hvor de unge ligeledes kan komme. En stor del af foranstaltningens arbejde foregår dog uden for disse lokaler. Det kan være hjemme hos den unge, i skolen, i fritidsaktiviteter eller inde i byen. De to interviewede medarbejdere i foranstaltningen, socialrådgiver Lotte Børglum og pædagog Mette Brøns, fremhæver, at der er meget fokus på at støtte udviklingen af de unges sociale læring og træning ved at mødes med dem i almindelige sociale sammenhænge. Derved forsøger man at lære den unge at tilpasse sin adfærd til forskellige sammenhænge, så vedkommende ikke marginaliserer sig selv: Det kan dreje sig om simple ting som at spise pænt og ikke at bagtale folk, som går foran én.

I sager, hvor konflikten mellem den unge og forældrene forekommer at være et særligt problem, tilbydes der altid samtaler hjemme hos forældrene. Medarbejderne understreger dog, at forældrene generelt kun er involveret i et begrænset omfang, når der er tale om en socialpædagogisk indsats rettet mod den unge i form af tildeling af en fast kontaktperson (såkaldt 'ambulant støtte'). Forældrene er ofte meget lettede

over, at der kommer hjælp, men medarbejderne gør meget ud af at fortælle den unge, at de ikke er forældrenes forlængede arm, og at det, den unge fortæller dem, er fortroligt.[9] Familieterapi eller anden støtte fra familiecentret kan indgå som et supplement til den socialpædagogiske støtte til den unge, men i Ungeteam Syd har det i gennemsnit kun været tilfældet for omkring 10 unge. Til gengæld er det ikke ualmindeligt, at unge 13-14-årige, der har været i familiebehandling, henvises til Ungeteam, når det viser sig, at familiearbejdet ikke har tilstrækkelig effekt (længere).

Ungeteams arbejde fokuserer primært på det relationsbaserede og praktisk orienterede i forhold til 'hvad der brænder på lige nu'.

BOKS 7.2

Fokus på praktisk hjælp og relationsarbejde.

Praktisk hjælp i forbindelse med:

- Uddannelse/arbejde, herunder afdækning af ressourcer, interesser og endnu ikke kendte muligheder, jobafprøvende arbejdspraktik, støtte til at sikre fremmøde og afholdelse af aftaler
- Fritidsliv: motivere og understøtte de unge i at dyrke allerede eksisterende interesser eller opdage nye
- Bostøtte og botræning: hjælp til flytning i egen bolig, kontakt til myndigheder, økonomi /budget og almindelig daglig livsførelse (indkøb, hygiejne osv.).

Arbejde med:

- De unges håndteringsstrategier for de personlige livsomstændigheder
- De unges sociale relationer i familie, uddannelse, arbejde og fritid
- De unges materielle livsvilkår.

Det er endvidere et mål, at den unge bliver i stand til at opretholde uddannelse og beskæftigelse. De unge, som ikke kan indpasse sig i almindelige tilbud, støttes gennem etablering af jobafprøvende praktikophold af kortere eller længere varighed med henblik på afdækning af ressourcer, interesser og muligheder. Disse arbejdspraktikker har været varetaget af Ungeteam Syds praktikvejledere. Derudover er de faste kontaktpersoner i løbende kontakt med uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser og andre relevante aktører såsom UU-vejledere og arbejdsformidling omkring den enkelte unge.

Afdelingsleder Poul Verner Laursen udtaler:

9. Medmindre det kommer ind over områder, hvor der er indberetningspligt.

> Rigtig mange af de 14-17-årige er kendetegnet ved, at de er ved at falde ud af normalsystemet. De klarer sig ikke så godt i skolen, mange af dem har ikke noget netværk, og hvis de har et, er det et fælles 'elendighedsnetværk'. Nogle af de unge har faktisk et stort netværk, men det er et problem, fordi de ikke kan noget uden det netværk.

Disse unge befinder sig i en fase af deres liv, hvor overgangen fra barn til voksen er essentiel, og hvor de derfor er særligt sensitive i forhold til tiltag, der hos dem kan fortolkes som forsøg på at manipulere eller bestemme over dem. Der er en stor risiko for, at de som følge af deres opvækst og hidtidige erfaring ser al intervention fra de voksnes side som noget forstyrrende, kontrollerende og fjendtligt.

De fleste brugere af foranstaltningen kommer fra ustabile og belastede hjem, hvor der er få ressourcer, og forældrene ofte er skilt. Der er generelt tale om unge med meget svag uddannelsesbaggrund, hvis folkeskoleforløb har været ustabile med meget fravær. Et af de primære indsatsområder vil derfor være at få dem i gang med skolen igen, hvad enten der er tale om normale skoleforløb eller specialskoler. Fra omkring 17-års-alderen går indsatsen også ud på at hjælpe nogle af de unge med at få egen bolig, eksempelvis hvis forældrene er alkoholikere eller psykisk syge.

En del af de unge, der henvises til Ungeteam, befinder sig også selv i psykiatriens grænseland, men det kan være svært at få diagnosticeret, fordi det tager lang tid at blive udredt. I visse tilfælde får unge, der udskrives fra psykiatrisk behandling, også bevilget støtte gennem Ungeteam. Det kan være unge, der lider af psykoser, udviklings- og adfærdsforstyrrelser, depression, angst eller fobier.

Leder af Ungdomscentret Marianne Berthelsen siger:

> Vi har mere fokus på det psykiatriske, men det fungerer ikke optimalt endnu, blandt andet fordi vi mangler de specialpædagogiske kompetencer.

Der er samtidig også tale om en gruppe, der kan være svær at diagnosticere, fordi de ofte er påvirket af nogle andre ting. En del har eksempelvis problemer med forskellige rusmidler, både alkohol og stoffer som hash, ecstasy og kokain, et misbrug, der er relativt udbredt blandt de unge. Senest har omkring 10 pct. af brugerne i Ungeteam Syd været i misbrugsbehandling sideløbende med tilbuddet om dagforanstaltning, men afde-

lingsleder Poul Verner Laursen vurderer, at behovet formentligt er langt større.

Tidligere var pigerne typisk mere indadvendte, men sådan er det ifølge de interviewede medarbejdere, socialrådgiver Lotte Børglum og pædagog Mette Brøns, ikke nødvendigvis mere, selvom der stadig er klare forskelle på piger og drenge. Blandt de udadreagerende unge ser man flere piger, hvis adfærdsmønstre begynder at ligne drengenes, hvad angår vredesudbrud, aggressivitet og vold. Pigebandefænomenet oplever medarbejderne imidlertid ikke som særligt udbredt i deres område. Drengene er da også fortsat i klar overvægt blandt de unge, der har været involveret i decideret kriminalitet. Derudover ser man en del piger med suicidale tendenser (går med tanker om selvmord eller har forsøgt selvmord), ligesom der er flest piger blandt de unge, der skader sig selv ved cutting eller gennem en spiseforstyrrelse. De indadreagerende drenge med lavt selvværd findes også, men deres problemer giver sig udslag på en anden måde. De vil typisk lide af en eller anden grad af social fobi, som gør, at de tilbringer meget tid foran computeren og isolerer sig.

Omkring en tredjedel af de unge, der modtager en forebyggende dagforanstaltning i Aarhus Syd, er af en anden etnisk herkomst end dansk. Deres oprindelse er meget blandet, og der er nogenlunde lige mange piger og drenge. Problemerne skyldes ofte den vanskelige tilpasning mellem to kulturer i relation til identitetsdannelsen. Disse unge står over for særlige udfordringer, der er forbundet med, at deres forældres opdragelsesmønstre adskiller sig fra de gængse danske. Nogle har endvidere haft gruopvækkende oplevelser, inden de kom til Danmark, og lider som følge heraf af posttraumatisk stressforstyrrelse (PTSD). Forældrenes evne til at håndtere egne traumer og livet i asyl spiller også en central rolle, da de risikerer at overføre deres egen angst til deres børn, som kan rammes af sekundær traumatisering, det vil sige, at de traumatiseres uden selv direkte at have oplevet de traumatiserende hændelser. I lyset af disse problemstillinger mener afdelingsleder Poul Verner Laursen godt, at man kunne have forventet, at de unge nydanskere ville udgøre en endnu større andel af brugerne i Ungeteam. Han forklarer det forholdsvis beherskede behov for forebyggende foranstaltninger for denne gruppe med de gode resultater, som man har opnået med at forebygge problemerne på et tidligere tidspunkt. Det bekræftes af lederen af Ungdomscentret Marianne Berthelsen. Hun siger:

> Vi er nået et stykke vej med de særlige indsatser i boligområderne. Tingene har virkelig rykket sig i forhold til de unge med anden etnisk herkomst end dansk.

Der er ingen fast normering i foranstaltningen, og som udgangspunkt indskrives de unge i 'takstgruppe 1' svarende til 4 timer ugentligt alt inklusive. Eftersom der også skal lægges tid ind til blandt andet transport og supervision, betyder det reelt, at de unge typisk får 1½ time i 'ansigt til ansigt-tid' (ATA-tid) om ugen, som er den tid, medarbejderen bruger sammen med den unge. Derudover bruges der dog ofte også tid på kommunikation med den unge via mobiltelefon og sms. Tiden kan desuden tilrettelægges på en fleksibel måde af medarbejderen under hensyntagen til den samlede opgavemængde, således at der kan bruges mere tid på en ung i en periode, hvis der eksempelvis skal støttes op omkring jobsøgning/-start eller flytning til egen bolig. Undtagelsesvist kan der bevilges en særlig ungeindsats i 'takstgruppe 2' svarende til 8 timer ugentligt, men det sker sjældent. Unge, der bevilges en støtte på henholdsvis 14 og 20 timer ugentligt i takstgrupperne 3 og 4, visiteres som regel til andre mere indgribende foranstaltninger.

Socialrådgiver Lotte Børglum og pædagog Mette Brøns fortæller, at der hidtil ikke har været venteliste til Ungeteam, men efter en periode med et usædvanligt stort arbejdspres har det været nødvendigt at stoppe for tilførsel af nye unge, indtil hver enkelt medarbejder igen er nede på at have ansvar for maksimalt otte unge. De to medarbejdere har selv været oppe på at være kontaktperson for henholdsvis 12 og 10 unge hver. Ledelsen forventer imidlertid, at den igangværende omorganisering vil medvirke til at effektivisere systemet, og at man dermed rimeligt hurtigt vil kunne komme dette problem til livs. Det antages således, at det vil være muligt at sikre en mere præcis matchning mellem behov og tilbud, i takt med at foranstaltningerne i kommunen samles, og tilbuddene dermed også bliver mere nuancerede.

Som et led i målsætningen om at sikre en bedre udnyttelse af ressourcerne er der blandt andet opstillet klare tidsgrænser for den indsats, der kan tilbydes den enkelte unge. Hvor behandlingen i Ungeteam Syd tidligere typisk varede 1½ til 2 år, er der i det nye Ungdomscenter sat en øvre grænse på 15 måneder. Ifølge de nye retningslinjer bør der maksimalt bruges 3 måneder til etablering af kontakt til den unge, og derefter bevilges der i første omgang 6 måneder til behandling/støtte. Hvis indsatsen skal forlænges med yderligere 6 måneder, skal der foreligge tungt-

vejende grunde dertil, og der skal være klare indikationer på, at der er sket fremskridt i løbet af de første 9 måneder, indsatsen har varet. I modsat fald udskrives de unge, hvorefter de kan modtage 3-4 samtaler i Ungdomscentrets rådgivning og ellers som regel henvises til normalsystemet, eksempelvis Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU).

Omkring 30 pct. af de unge, som senest er udskrevet fra Ungeteam Syd, blev efterfølgende visiteret til andre foranstaltninger, typisk til psykiatriske og/eller voksenhandicaptilbud eller anbringelser. Det er yderst sjældent, at unge anbringes efter udskrivelsen, medmindre de kommer fra hjem, hvor forældrene er helt uden forældreevne, eller den unge har været seksuelt misbrugt. Som udgangspunkt anbringes unge over 16 år i egen bolig, hybel eller opgangsfællesskab med støtte. Nogle få unge kommer desuden på efterskole efter deres behandling i ungeindsatsen, men uden støtte fra foranstaltningen.

HENVISNING OG VISITERING

Henvisningen foregår ved, at sagsbehandlerne, der varetager myndighedsopgaverne på områderne for henholdsvis udsatte børn og unge og børn og unge med handicap (med somatisk eller psykiatrisk diagnose), udfærdiger en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50 samt en handleplan, der peger på behov for dagforanstaltning. Nye sager sendes hver uge elektronisk til den afdelingsleder, der vurderes som den mest relevante, og vedkommende præsenterer sagen for de øvrige medlemmer af visitationsudvalget, som består af centerlederen og de syv afdelingsledere med ansvar for indsatsen til udsatte unge (nu samlet i Ungdomscentret). Lederen af den afdeling, som sagen visiteres til, sender materialet ud til sine medarbejdere, og sagen tages op på det ugentlige personalemøde i teamet, hvor medarbejderne kan byde ind, eller hvor sagen gives til én. Visitationsmøderne starter altid med, at man følger op på sagerne fra den foregående uge med henblik på at sikre, at de er landet det rigtige sted. Hvis det ikke er tilfældet, ses der på sagen igen.

Når medarbejderen i foranstaltningen har fået tildelt en ny sag, orienterer vedkommende sagsbehandleren, og der aftales et præsentationsmøde, som foranstaltningen indkalder til. I princippet bør sagsbehandleren deltage i præsentationsmødet, så der fra starten er enighed om, hvad foranstaltningen kan tilbyde, og hvilke mål der er realistiske at stille.

I den senere tid har det imidlertid været svært at efterleve denne målsætning grundet stort arbejdspres og medarbejderudskiftninger i sagsbehandlerafdelingerne. Af samme grund forekommer det, at handleplan og den øvrige dokumentation reelt først foreligger, efter at den unge er visiteret til foranstaltningen. Typisk går der mellem 1 uge og 1 måned fra den unge henvises, til vedkommende tilbydes foranstaltningen.

På præsentationsmødet fortæller medarbejderen den unge og dennes forældre og eventuelt andre pårørende om, hvad foranstaltningen kan tilbyde. De interviewede medarbejdere påpeger, at de gør meget ud af at være ærlige i forhold til handleplanens mål, og understreger, at tilbuddet er frivilligt, hvilket vurderes at være en vigtig forudsætning for, at de unge føler sig trygge ved foranstaltningen.

Der afholdes opfølgningsmøder med sagsbehandleren efter 3 måneder og 6 måneder, hvor handleplan og resultatdokumentation rettes til af foranstaltningens medarbejder. Der foretages p.t. stadig en del justeringer i forhold til processerne som følge af den gennemgribende omorganisering, som Aarhus Kommune er i gang med, men det forventes, at der gradvist vil blive skabt en tættere kobling mellem myndighed og udførerleddet, som blandt andet kan bidrage til at få tilbuddene mere målrettet, og sagerne 'hurtigere igennem systemet'.

Hvis det skønnes nødvendigt, kan de tiltag, som tilbydes i Ungdomscentrets forskellige afdelinger, kombineres. En del af de unge, der er i arbejdspraktik, modtager således samtidig en socialpædagogisk støtte, ligesom samarbejde med de socialpsykiatriske specialtilbud med fordel kan kobles med en kontaktperson, for så vidt angår nogle af de unge, der har en diagnose. Familiebehandlingen ligger nu organisatorisk i et andet center, hvilket ifølge afdelingsleder Poul Verner Laursen kan gøre det lidt mere udfordrende at koordinere den type foranstaltning med de tiltag, som Ungeteam sætter i værk.

METODER

Det nye Ungeteam i Aarhus Kommune er stadig i gang med at udarbejde et fælles værdigrundlag, men den metodiske tilgang forventes i store træk at ligge i tråd med den måde, som Ungeteam Syd hidtil har arbejdet på. Denne tilgang tager udgangspunkt i, at unge med særlige behov i videst muligt omfang skal have støtte til at klare egne vanskeligheder i eget mil-

jø. Familien og den unge skal have indflydelse på og ansvar for løsningen af egne problemer.

Pædagog Mette Brøns siger:

> Vi fokuserer på de unges ressourcer, at møde dem dér, hvor de er, og tage udgangspunkt i det, som de kan.

BOKS 7.3

Karakteristika ved den pædagogiske praksis for ungeindsatsen.

- Ingen forventning om, at den unge på forhånd er motiveret. Skal gøre sig 'fortjent' til at få lov at hjælpe
- Opsøgende og vedholdende i kontakten til den unge
- Aldrig 'gøre for' den unge, men gerne '*sammen* med' – at udøve en eksemplarisk praksis, der tilfører den unge viden og kompetence
- Fokus på den unges ressourcer, håb og drømme
- Hjælpe den unge med at få sprog og begreber for sin verden, italesætte den unges erfaring.

Den overordnede forståelsesramme, arbejdet udføres i, er systemisk tænkning[10], der fordrer en undersøgende og respektfuld tilgang i etablering af et samarbejde med brugerne, samt at 'de betydningsfulde andre' i de unges liv inddrages.

Den narrative metode[11] vurderes desuden at give nogle gode redskaber i forhold til at arbejde med denne specifikke målgruppe. Fokus på italesættelse og fortælling kan således hjælpe de unge, hvis kulturelle kapital ofte ikke er særligt udviklet, til at få sprog for og ord på deres verden. Det kan eksempelvis have den indvirkning, at de unge ikke behøver at agere fysisk ved at ty til voldelige midler, men i stedet kan udtrykke sig ved at få udviklet deres sproglige og begrebsmæssige apparat.

Den kognitive metode indgår ligeledes i det teoretiske grundlag, som Ungeteam arbejder ud fra. Den menes navnlig at være hjælpsom i forhold til udvikling af mestrings- og håndteringsstrategier, så de unge, som eksempelvis udviser symptomer på fobi og angsttilstande, kan overkomme problemet eller blive bedre til at leve med det, således at det ikke

10. I systemisk tænkning er man bevidst om den sammenhæng, som det daglige arbejde er en del af. Det betyder, at vi lærer af det, vi gør i det daglige, og at vi bruger denne erfaringslæring til at skabe ny mening, nye sammenhænge og både udvikling og afvikling i det videre arbejde (Senge, 2000).
11. De narrative metoder tager udgangspunkt i situationer/oplevelser fra det virkelige liv, og det fortællende samvær rummer muligheder for at komme i dialog med børn og unge om tunge tanker – uden at komme for tæt på (White, 2004).

begrænser deres livsudfoldelse. Den kognitive metode, der fokuserer på ændring af adfærden blandt andet gennem analyse af særlige problemsituationer fra hverdagen, regnes endvidere som særligt anvendelig i forhold til arbejdet med misbrug.

I det daglige arbejde i foranstaltningen er der dog i høj grad fokus på den praktisk/pædagogiske støtte. De unge, der kommer i foranstaltningen, er kendetegnet ved, at de ikke ved særligt meget om helt almindelige sammenhænge, og hvordan man agerer i dem (sociale omgangsformer/hvor og hvordan man henvender sig). Gennem en form for 'sidemandsoplæring' eller 'mesterlære', hvor den unge kan spejle sig i en voksen og blive vejledt af vedkommende, hjælpes de unge dermed til at udvikle grundlæggende kompetencer, som de forventes at besidde. Samtidig betyder det meget for de unge at opleve og blive mødt i konkrete ting.

Socialrådgiver Lotte Børglum siger:

> Vi er generalister. Vi har kognitiv adfærdsteori, systemisk narrative teorier, men vi tager det ind, som er relevant i den pågældende sag. Man er også styret af, hvem man er som person, hvad man interesserer sig for, og hvilken ung man sidder over for.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Indtil den seneste omorganisering var medarbejderstaben i Ungeteam Syd rimeligt broget med en kombination af hovedsageligt pædagoger, socialrådgivere og håndværkere, som alle arbejdede inden for det samme geografiske område, men med forskelligt fokus. Socialrådgiverne og pædagogerne fungerede som kontaktpersoner for de unge, mens håndværkerne stod for praktikvejledning i forbindelse med arbejdspraktik, som nogle unge i Ungeteam Syd har modtaget sideløbende med kontaktpersonordningen. I Ungdomscentrets nye struktur er der lagt større vægt på den faglige specialisering – i en vis udstrækning på bekostning af lokalkendskabet, der var fordelen ved den måde, arbejdet tidligere var organiseret på. I det nyoprettede 'Uddannelse og Arbejde'-team indgår der også et lærerteam, der muligvis skal stå for oprettelsen af et daghøjskoleinitiativ, som kan kobles til praktikordningerne.

De to interviewede medarbejdere, socialrådgiver Lotte Børglum og pædagog Mette Brøns, kan godt se fordele i, at de nu indgår i en mere

homogen faggruppe. I det gamle Ungeteam Syd brugte de den månedlige eksterne supervision i grupper på 6-7 medarbejdere til faglig sparring, men også afdelingslederen Poul Verner Laursen blev ofte brugt som sparringspartner i det daglige. I den senere tid har der stort set ikke været midler til videreuddannelse, men medarbejderne håber, at den øgede faglige fokusering vil give anledning til at prioritere initiativer, der vil kunne understøtte deres kompetencer.

Det bekræftes af lederen af Ungdomscentret, Marianne Berthelsen, som udtaler:

> Den nye matrixorganisering giver rigtig gode muligheder for at gennemføre store forbedringer inden for tværgående opgaver som kompetenceudvikling, arbejdsmiljø og udredning.

Ungeteam Syd var tidligere kendetegnet ved, at medarbejderne havde få sygedage, var meget engagerede og glade for de fleksible arbejdstider. De nedskæringer, der er foretaget i de seneste par år, har dog haft en ret markant indvirkning på arbejdsmiljøet. De interviewede medarbejdere hilser derfor nogle af de initiativer, der allerede er taget for at begrænse deres arbejdsbelastning, velkomne.

ORGANISERING OG LEDELSE

Indsatsen i forhold til udsatte børn og unge, hvis behov og udfordringer kræver en specialiseret indsats ud over normalområdets kernetilbud, ligger ressortmæssigt i socialforvaltningen i Aarhus Kommune.

I starten af 2009 vedtog byrådet i Aarhus en ny udviklingsplan for udsatte børn og unge, og det var startskuddet til en gennemgribende omorganisering af socialforvaltningen, der for Ungeteam Syds vedkommende trådte i kraft i februar 2011. Ændringerne sigter navnlig mod at styrke myndighedsområdet og sikre et ensartet serviceniveau i hele kommunen for de udsatte børn og unge og deres forældre, samtidig med at der skal tilbydes en bred vifte af tilbud.

Familier, Børn og Unge udgør en af de tre nye søjler i socialforvaltningen i Aarhus Kommune, som hver især består af både myndighedsopgaven og driftsopgaverne på de enkelte fagområder.

Familiecentret og Handicapcentret udgør de to kommunedækkende myndighedscentre for henholdsvis udsatte familier, børn og unge

samt børn og unge med handicap. Det nye Ungdomscenter varetager driftsopgaverne på ungeområdet, som omfatter syv afdelinger med hver deres leder, herunder de tre ungeteam, der står for de forebyggende ungeindsatser, og som svarer til de tidligere distriktsopdelte ungeteam.

Chefen for Ungdomscentret Marianne Berthelsen har det overordnede økonomiske ansvar for de forebyggende indsatser på ungeområdet og refererer til chefen for Familier, Børn og Unge i socialforvaltningen. De tre ungeteam, der står for de forskellige former for dagforanstaltning, som Aarhus Kommune nu tilbyder, har et fælles driftsbudget, og der afholdes et månedligt driftsmøde mellem centerchef Marianne Berthelsen og de syv afdelingsledere i Ungdomscentret. Dertil kommer ad hoc-møder efter behov.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Kontaktpersonerne fungerer i mange sammenhænge som bindeled mellem systemerne og har en tovholderfunktion i forhold til at sikre, at indsatsen i forhold til den enkelte unge er målrettet og tilpasset de individuelle og aktuelle behov.

Forældrene inviteres som minimum til de lovpligtige statusmøder. Ved opstartsmødet aftales der mellem den unge, forældrene og medarbejderen i foranstaltningen, hvilken form for kontakt der skal være mellem statusmøderne.

Som hovedregel er foranstaltningen også i løbende kontakt med uddannelsesinstitutioner og/eller arbejdspladser, idet et af målene for indsatsen er, at de unge integreres ind i 'normalsamfundet' gennem uddannelses- og beskæftigelsestilbud. De typiske samarbejdspartnere er folkeskoler, produktionsskoler, tekniske skoler, UU-vejledere, kommunens arbejdsmarkedsafdeling, jobcentre samt diverse beskæftigelsesprojekter.

Der er endvidere fokus på social inklusion gennem almindelige fritidsaktiviteter, som foranstaltningen dermed også forsøger at etablere kontakt til og inddrage.

Behandlersystemet indgår i samarbejdet omkring den unge i tilfælde, hvor andre interventioner er iværksat, herunder familiebehandling, PPR, misbrugscentret, det psykiatriske system eller andre foranstaltninger i kommunen. I visse tilfælde er det også relevant at samarbejde med politiet.

Kontaktpersonen i foranstaltningen indkalder gerne til formaliserede netværksmøder alt efter behov med henblik på at koordinere indsatsen. Nogle gange deltager den unge og forældrene, og i andre tilfælde er der tale om 'arbejdsnetværksmøder', hvor det udelukkende er de professionelle[12], der mødes. I sager, hvor der er særligt vanskelige problemstillinger, afholdes der netværksmøder op til 1 gang om måneden, mens der i andre tilfælde stort set ikke er behov for at afholde disse møder.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

De seneste år har der været en stigende efterspørgsel efter socialområdets indsatser i Aarhus Kommune. Det har medført et pres på såvel økonomi som på udvikling af nye måder at løse opgaverne på, hvis man fortsat skal kunne sikre, at flest mulige borgere modtager den nødvendige hjælp og faglige kvalitet inden for den givne økonomiske ramme.

I den forbindelse er behovet for at kunne dokumentere resultater og drage læring kommet i fokus, og Aarhus Kommune har udviklet et koncept til at måle den faglige effekt af de ydelser, der retter sig mod udsatte og handicappede børn og unge.

Det er hensigten, at resultatdokumentationen skal bruges på flere niveauer. I det enkelte tilbud kan resultatdokumentationen bruges i forhold til at understøtte opfølgningen af den unges handleplan samt bruges til at synliggøre indsatsen og områder, hvor der er behov for at styrke kompetencerne i organisationen. Den kan også bruges af rådgiverne til at få overblik over, hvilke resultater der skabes i de forskellige tilbud. Endelig kan resultatdokumentationen bruges på det ledelsesmæssige og politiske niveau for at få indsigt i, hvordan det går, samlet set og på de enkelte tilbud.

I forhold til de forebyggende foranstaltninger på ungeområdet er man først begyndt at indrapportere sagerne i 2010, så det er stadig forholdsvis nyt, men alle medarbejdere kan allerede nu gå ind og trække data i deres sager, hvilket de dog endnu ikke er helt fortrolige med. De interviewede medarbejdere i foranstaltningen udtrykker en vis bekymring for, at det kan være vanskeligt at dokumentere resultaterne, hvis målene, der fastsættes fra starten, ikke er realistiske. Dermed understreges vigtigheden af at arbejde videre med at få styrket den måde, målsætningerne formuleres på.

12. Foranstaltningens medarbejdere, sagsbehandler og relevante aktører, som er nævnt ovenfor.

Centerchef Marianne Berthelsen siger desuden:

> En af svaghederne ved resultatdokumentationsskemaet er, at det er meget problemfokuseret, hvorimod de unges potentiale ikke fremhæves på samme måde: Hvad er de blevet bedre til.

Men selvom den måde, der arbejdes med resultatdokumentation på, stadig giver anledning til diskussion om forbedringsmuligheder, vurderer både ledelse og medarbejdere generelt, at der er tale om et redskab, der giver nogle rigtig interessante muligheder (se bilag 4).

BOKS 7.4

Resultatdokumentationskonceptet i Aarhus Kommune.

Resultatdokumentationskonceptet er indtil videre udviklet til tre målgrupper: udsatte unge, udsatte børn samt børn og unge med handicap.

Ideen i konceptet er, at når et barn eller en ung indskrives på et tilbud, foretager medarbejderne en statusvurdering og opstiller mål i forhold til i alt otte forskellige faktorer.

De fem første faktorer i resultatdokumentationen afspejler direkte de områder, der ifølge lovgivningen skal indgå i handleplanen. Det drejer sig om: udvikling og adfærd, familieforhold, skole/beskæftigelse, sundhedsforhold samt fritidsforhold og venskaber. Disse faktorer er ens på tværs af målgrupper og adskiller sig kun ved operationaliseringen af faktorerne.

De tre sidste faktorer afhænger af målgruppen. På ungeområdet er de tre specifikke faktorer: hverdagsliv, misbrug og kriminalitet.

Der vurderes efter en skala fra 0 til 4, der måler problemets omfang og graden af støttebehov.[13] Ved indskrivning i tilbuddet foretages statusvurdering og opstilles mål for barnet eller den unge, efterfølgende laves der en afklaring efter 3 måneder samt opfølgning hver sjette måned og ved udskrivning.

Efter 9 måneder i et tilbud kan det opgøres, hvorvidt der er sket en progression i forhold til baseline-måling ved indskrivning, og i hvilken udstrækning de opsatte mål er nået. Opfølgningen for det enkelte barn/den unge aggregeres op og afrapporteres for hvert tilbud og samlet set for alle tilbud.

Læs mere på: www.aarhus.dk

Kilde: www.aarhus.dk.

Erfaringerne fra Ungeteam Syd viser, at det er betydeligt lettere at opnå gode resultater med de unge, der er fagligt med i skolen. Der er samtidig

13. Skalaen er inspireret af International Classification of Function (ICF), der bruges til at måle barnets/den unges fysiske udvikling, omfanget af funktionsnedsættelser og sundhed (Sundhedsstyrelsen, 2005).

også stort fokus på at støtte de unge i at gennemføre skole- og uddannelsesforløb. I den anden ende af skalaen er det begrænset, hvor meget foranstaltningen formår at skabe ændringer i sager, hvor det drejer sig om unge med psykiatriske problemer eller med et misbrug.

Afdelingsleder Poul Verner Laursen understreger, at vurderingen af resultaterne i høj grad kommer an på forventningsniveauet. Han siger:

> Vi opnår rigtig gode resultater, når man ser, hvilke muligheder og ressourcer vi har. Nogle tabes på gulvet, vi kan ikke forvente mirakler. Men hvis vi kan hjælpe de unge med at blive selvhjulpne og få dem i en uddannelse, så er det en succes. Vi hjælper dem nogle gange også med at få nedjusteret deres forventninger, så de passer til deres forudsætninger. I mange tilfælde er det et godt resultat, hvis de har lært at gebærde sig i det offentlige system: selv kan ringe til lægen, kan holde styr på, hvornår de skal møde op til aftaler, og ved, hvor de skal henvende sig for at søge om hjælp.

Tidsfaktoren kan dog godt bekymre medarbejderne. Socialrådgiver Lotte Børglum siger:

> Det kan godt være, at det bliver svært at opnå de samme resultater, når forløbene afkortes. Vi vil gerne hjælpe dem med at komme videre med deres uddannelse eller et arbejde, men først handler det om at få kontakt til dem og få en tillidsfuld relation. Det kan godt tage et halvt år eller mere. På den måde kan det godt være, at de færreste reelt når de mål, der er skrevet ind i handleplanen.

Ifølge afdelingsleder Poul Verner Laursen er det imidlertid også vigtigt at få afsluttet i tide. Han siger:

> Læringsteoretisk ved vi, at hvis folk føler sig under angreb og kritik, kan de ikke modtage noget. Det kan de, når de anerkendes og bliver hørt. Det udslagsgivende i vores ungeforståelse er, at vi betragter de unge som medaktører og medskabere. Vi har fokus på anerkendelse, og vi regner med, at de unge er nogen og kan noget.

Det, der er gennemgående i foranstaltningens tilgang, og som ledelsen også ser som udslagsgivende i forhold til resultaterne, er således, at der

tages udgangspunkt i den enkeltes særlige behov og i, hvordan den unge kan hjælpes til selv at finde løsningsforslag på sine problemer og opdage nye handlemuligheder.

Læs mere om Ungeteam Syd på dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

NØGLETALSANALYSE MED FOKUS PÅ 14-17-ÅRIGE

I dette kapitel præsenterer vi udvalgte nøgletal på kommuneniveau. Nøgletal er offentlig tilgængelig information, der på en overskuelig måde belyser strukturen og udviklingen i den enkelte kommune. Nøgletal bliver i dialogprojektet brugt til at følge den generelle udvikling i kommunernes praksis på børn og unge-området, men også den generelle udvikling i de strukturelle faktorer, der har betydning for antallet af udsatte børn og unge i de enkelte kommuner. I præsentationen af nøgletallene tager vi udgangspunkt i danske kommuner generelt, men med særlig fokus på nøgletallene for de 10 udvalgte kommuner.

Det er efterhånden mere reglen end undtagelsen, at en kommune sammenligner sit udgifts- og serviceniveau på de store fagområder, heriblandt udsatte børn og unge, med andre kommuner. Der er over de sidste 3-4 år udviklet en række benchmarkingværktøjer og indtil flere konsulentvirksomheder, der udbyder den service, så kommunerne har flere muligheder for benchmarking. Ved benchmarking forstås 'systematiske sammenligninger med erfaringsudveksling og forbedring for øje' (Finansministeriet, 2000). Kommunerne sammenligner sig helst med andre kommuner med de samme rammebetingelser, det vil sige de samme strukturelle forhold, som påvirker udgiftsniveauet til udsatte børn og unge. Eksempelvis bruger KL's benchmarkingværktøj følgende rammebetingelser for området for udsatte børn og unge (KL, 2011):

- Andel af skilte 18-59-årige
- Andel skattepligtige 20-64-årige med en årlig indkomst under 150.000 kr.
- Andel personer mellem 25 og 49 år uden erhvervsuddannelse
- Andel strafferetslige afgørelser (skyldige) pr. indbyggere over 15 år.

Vi kan i dialogprojektet ikke lave denne sammenligning af kommuner med sammenlignelige kommuner, da et af kriterierne for udvælgelse af kommuner til projektet var geografisk, demografisk og strukturel spredning. Men læserne af denne nøgletalsanalyse kan selv lave sammenligninger med den udvalgte kommune, som ligger nærmest deres egen kommune i rammebetingelser.

Nøgletalsanalysen i denne rapport er en opfølgning på den nøgletalsanalyse, som blev præsenteret i de foregående delrapporter. Herudover vil vi i analysen også præsentere nøgletal, som er særlige for de 14-17-årige, som er omdrejningspunktet i denne delrapport. Vi vil således se nærmere på den generelle udvikling i kommunerne og tegne det generelle billede for Danmark for derefter at se, hvad der karakteriserer kommunerne i forhold til 14-17-årige.

I sidste del af kapitlet fokuserer vi på kommunernes praksis i forhold til forebyggelse og anbringelse særligt centreret omkring 14-17-årige. Det skal understreges, at der er stor forskel på rammerne i kommunerne, hvilket påvirker foranstaltningerne. Disse forskelle vil ligeledes fremgå af gennemgangen af nøgletallene.

Alle tal og figurer i dette kapitel er baseret på allerede eksisterende og offentliggjorte tal, der kan trækkes ud af diverse databanker på nettet: CIAS, Statistikbanken og Kommunale Nøgletal.[14] De offentligt tilgængelige nøgletal i Socialministeriets Kommunale Nøgletal er som oftest baseret på samlede tal, der dækker alle kommunens indbyggere. Derfor bygger de fleste af dette kapitels nøgletal på Statistikbanken fra Danmarks Statistik, da vi her i højere grad kan udtrække data opgjort specifikt på aldersgrupper.

14. CIAS er Servicestyrelsens Centrale Informations- og Analysesystem. Som led i overvågningen af det sociale område efter kommunalreformen skal alle kommuner hvert kvartal indberette en række statistiske oplysninger til CIAS. CIAS er de mest opdaterede tal, men da de ikke findes aldersopdelt, er de ikke brugbare som nøgletal til de aldersopdelte rapporter i dialogprojektet. Socialministeriets Kommunale Nøgletal (www.noegletal.dk) er baseret på tal fra Danmarks Statistik, Statistikbanken.

STRUKTURELLE FORHOLD

I dette afsnit vil vi se nærmere på de strukturelle og demografiske faktorer, som karakteriserer de danske kommuner. Vi ser blandt andet på befolkningsfremskrivning frem til 2050 og på andelen af 14-17-årige i de enkelte kommuner.

Et centralt punkt i forhold til kommunernes strukturelle forhold er sammensætningen af og udviklingen i befolkningen, både i forhold til beskatningsgrundlaget, det vil sige, hvor mange indbyggere kommunen har i den arbejdsduelige alder, men også i forhold til de grupper, de unge og de gamle, der kan kræve støtte og forsørgelse.

FIGUR 8.1

Befolkningsfremskrivning, 2010-2050. Antal.

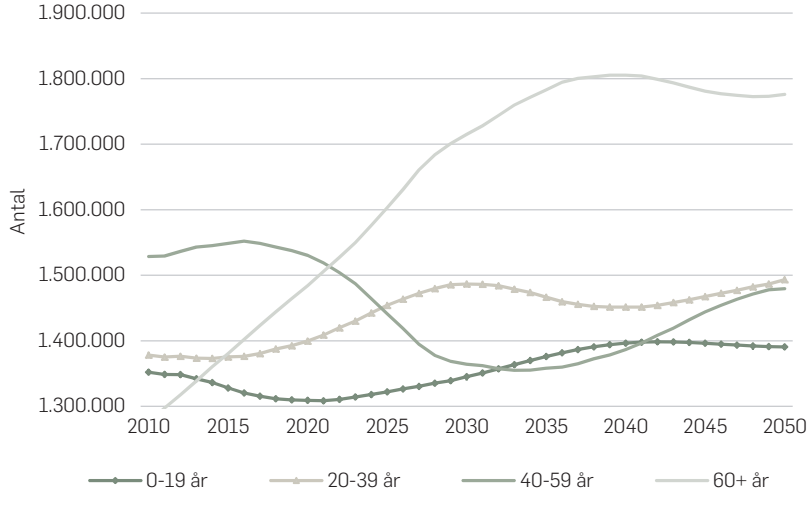

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, FRDK111.

Danmark – og dermed hver enkelt kommune – står over for en stor forskydning i befolkningssammensætningen over de næste 40 år, som udfordrer de kommunale systemer, som de er opbygget i dag. Danmarks Statistiks fremskrivning af den danske befolkning frem til 2050 peger på en befolkning, der stiger med cirka 600.000 personer. Størstedelen af den stigning, cirka 500.000 personer, skal findes blandt den del af befolknin-

gen, der er 60 år og derover (se figur 8.1). Danmark går altså mod en befolkningssammensætning, der bliver ældre og ældre (gruppen af ældre over 80 år stiger med 330.000 personer), mens gruppen af børn – her defineret som 0-19-årige – kun vokser med knap 40.000 personer, og gruppen af 40-59-årige, som er kernen i gruppen af beskæftigede, falder med knap 50.000 personer frem til 2050.

Selvom den stigende levestandard og den generelle helbredstilstand har ført til mange flere raske ældre, der ikke er støttekrævende, er der langt færre til at løfte opgaven både i forhold til arbejdskraft og skattebetalinger.

Hvis vi ser på en fremskrivning for hver enkelt kommune for de aldersgrupper, som vi behandler i dialogprojektet – de 0-22-årige – viser figur 8.2 en stor forskel kommunerne imellem. På landsplan vil der være 2,2 pct. færre 0-22-årige i 2040 i forhold til 2011.

FIGUR 8.2

Fremskrivning af 0-22-årige i kommunerne, 2011-2040. Procent.

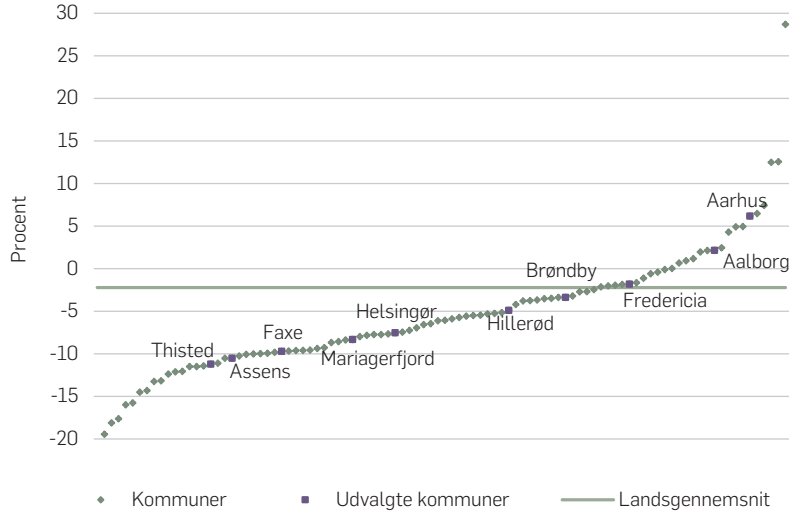

Anm.: Den kommuneopdelte befolkningsfremskrivning går kun frem til 2040 og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tallene i figur 8.1, der går frem til 2050.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, FRKM111.

Kommunerne med de største fald i andelen af 0-22-årige er yderkommuner (Lausten, Hansen & Nielsen, 2010; Ministeriet for Fødevarer,

Landbrug og Fiskeri, 2008), mens kommunerne med den største fremgang i andelen af 0-22-årige er bykommuner, enten blandt de største i landet eller beliggende i hovedstadsområdet. Der sker altså en tydelig skævvridning af Danmarkskortet over de næste 20-30 år i forhold til den yngste del af befolkningen.

Den ændrede befolkningssammensætning kan forandre den opgave, som kommunerne står over for i de forebyggende foranstaltninger. Forskning har vist, at udsatte børn/unge og familier kan være kendetegnede af forskellige karakteristika og problemstillinger, afhængigt af i hvilken region eller kommune de bor (Christensen, 2003; Christoffersen, 2002). De forebyggende foranstaltninger skal derfor løbende tilpasse deres tilbud til de målgrupper, der tydeligst har behov for et tilbud i kommunen.

Hvis vi vender tilbage til nutiden og ser på andelen af 14-17-årige i de enkelte kommuner i andet kvartal 2011, figur 8.3, ser vi også en betydelig forskel mellem kommunerne.

FIGUR 8.3

Andel 14-17-årige i de enkelte kommuner, andet kvartal 2011. Procent.

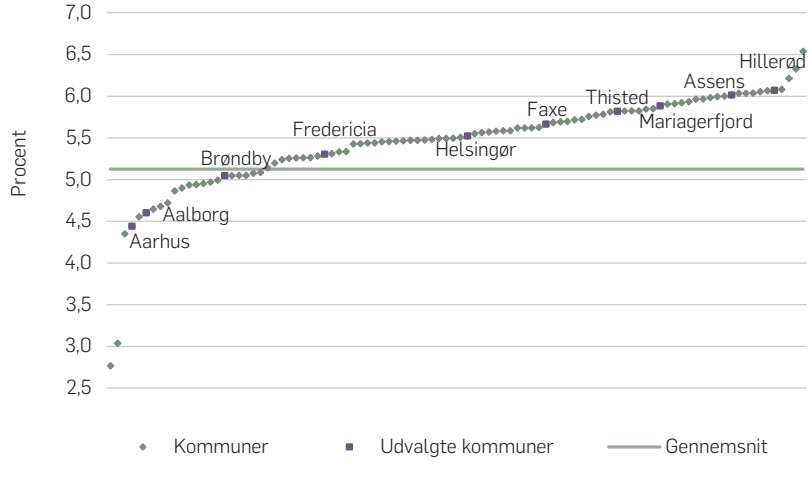

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, FOLK1.

De to kommuner med den mindste andel af 14-17-årige (København og Frederiksberg) ligger langt under landsgennemsnittet på 5 pct., mens de børnerige pendlerkommuner i hovedstadsområdet ligger pænt over gen-

nemsnittet. De udvalgte kommuner i dialogprojektet afspejler denne spredning, hvor de store kommuner ligger med en lav andel af 14-17-årige, mens de mindre kommuner (bortset fra Brøndby, der i denne sammenhæng mere er en hovedstadskommune end en mindre kommune) ligger med en høj andel af 14-17-årige.

SOCIALE FORHOLD

Uddannelse er en vigtig faktor i Danmark. Den politiske målsætning er, at 95 pct. af en ungdomsårgang i 2015 skal gennemføre en ungdomsuddannelse (Finansministeriet, 2007). Denne målsætning gælder alle, ikke mindst de 14-17-årige, der står for at skulle skifte uddannelsesinstitution fra grundskolen til en videregående uddannelse. Denne overgang er visualiseret i figur 8.4, hvor de 14-17-årige er fordelt på uddannelsestype.

FIGUR 8.4

14-17-årige, fordelt på uddannelse, pr. 1. oktober 2010.

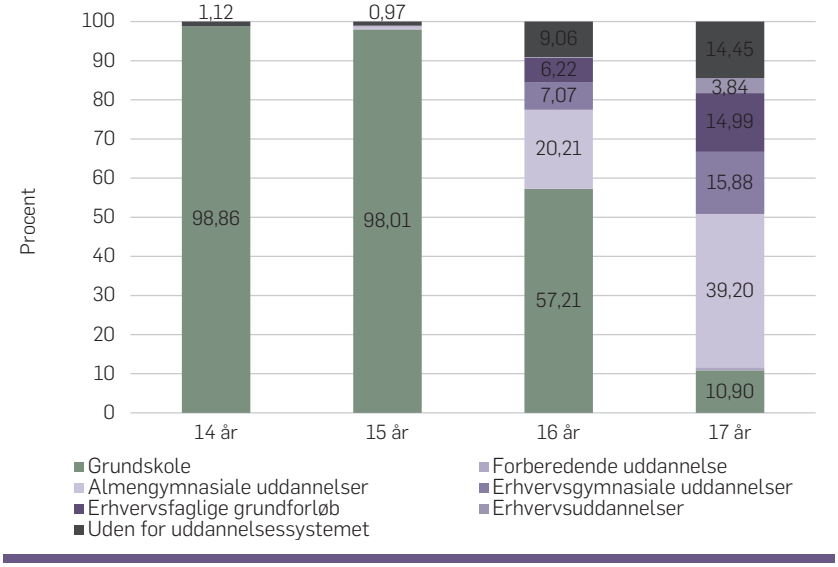

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, U1107.

Figur 8.4 viser, at næsten alle 14-15-årige er i uddannelsessystemet og er i gang med de sidste år i folkeskolen. Kun få er uden for uddannelsessy-

stemet i denne alder. Blandt de 16-årige går lidt over halvdelen stadig i folkeskole, mens en del er begyndt på en ungdomsuddannelse. Andelen blandt de 16-årige, der er uden for uddannelsessystemet, er steget til knap 10 pct. Når de unge bliver 17 år, er omkring 70 pct. af de unge startet på en ungdomsuddannelse. Omkring 10 pct. går stadig i folkeskolen, mens 15 pct. af de 17-årige er uden for uddannelsessystemet.

I figur 8.5 har vi opdelt tallene for de 17-årige i figur 8.4 på kommuner. Figur 8.5 viser således andelen af 17-årige i de enkelte kommuner, der pr. 1. oktober 2010 har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen.

FIGUR 8.5

Andel 17-årige, der har påbegyndt en uddannelse ud over grundskolen, 1. oktober 2010. Procent.

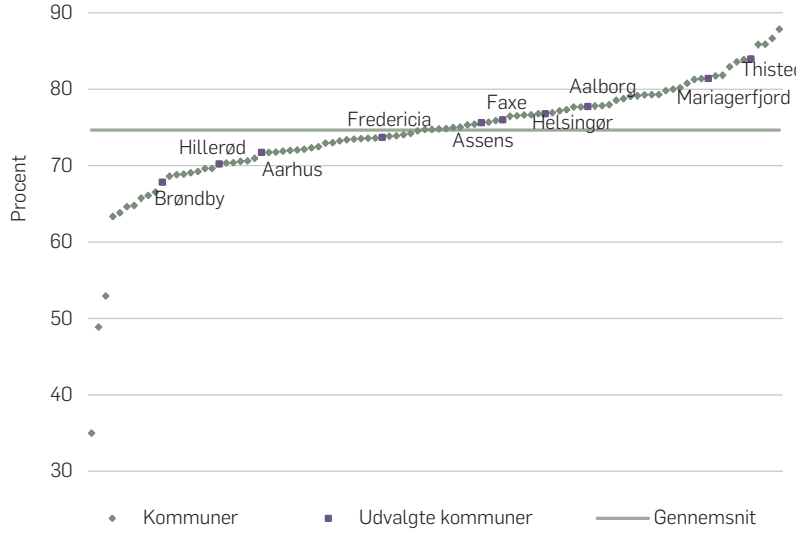

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, U1107 og FOLK1.

I figur 8.5 ser vi en betydelig forskel mellem kommunerne i forhold til andelen af 17-årige, der er påbegyndt en uddannelse efter grundskolen. Særligt i én kommune har en betydeligt lavere andel af de 17-årige påbegyndt en uddannelse efter grundskolen. De tre kommuner, der har de laveste andele, er alle ø-kommuner, hvor de unge højst sandsynligt er

nødt til at flytte til en anden kommune for at kunne starte på en ungdomsuddannelse. De udvalgte kommuner i dialogprojektet afspejler den store spredning over alle landets kommuner.

Den kriminelle lavalder er i Danmark sat ned til 14 år pr. 1. juli 2010.[15] Det betyder, at børn og unge under 14 år ikke kan blive retsforfulgt og straffet for lovovertrædelser. De 14-17-årige er således kommet i en alder, hvor de kan blive sigtet og dømt for deres lovovertrædelser. Figur 8.6 viser de 15-19-åriges andel af alle strafferetslige afgørelser, der er givet i kommunen i 2010. Oplysningerne inden for strafferetslige afgørelser vedrører lovovertrædelser, der har ført til en fældende strafferetslig afgørelse, afgrænset som ubetingede domme, betingede domme, bøder og tiltalefrafald (der indeholder tiltale undladt og frikendelser). De strafferetslige afgørelser fordeler sig på cirka 11 pct. domme (betingede eller ubetingede), 79 pct. bøder og 10 pct. tiltalefrafald.

FIGUR 8.6

Andel strafferetslige afgørelser, der gælder 15-19-årige, 2010. Procent.

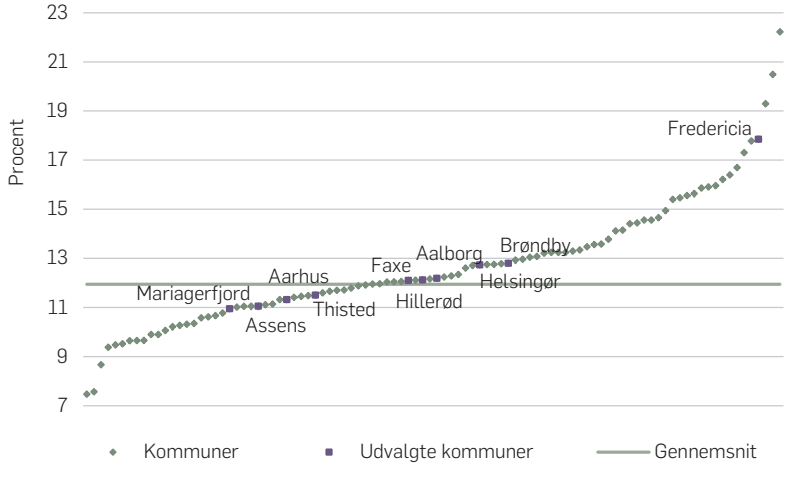

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, STRAF33 og FOLK1.

På landsplan modtager de 15-19-årige 12 pct. af alle strafferetslige afgørelser. Der er stor spredning imellem kommunerne. Tre kommuner skiller sig ud i

15. Der er p.t. lovforslag fremme om at ændre dette tilbage til 15 år med virkning fra starten af 2012.

toppen med en andel på over 19 pct., mens tre kommuner skiller sig ud i bunden med en andel på under 9 pct. af alle strafferetslige afgørelser i kommunen. De udvalgte kommuner i dialogprojektet placerer sig nogenlunde omkring landsgennemsnittet. Fredericia Kommune ligger efter eget udsagn i den høje ende, fordi kommunen – i samarbejde med politiet – har indført en nul-tolerance over for de unge, således at der slås ned på alt for at sende et meget klart signal til de unge om, at de skal holde sig fra kriminalitet.

KOMMUNAL PRAKSIS I FORHOLD TIL FOREBYGGELSE OG ANBRINGELSE

I dette afsnit gennemgår vi nøgletal, som relaterer sig til kommunernes forebyggelses- og anbringelsespraksis i forhold til 14-17-årige.[16] Forebyggende foranstaltninger efter servicelovens § 52, stk. 3, gives enten til barnet eller til familien. Forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed opgøres på det enkelte barn i Danmarks Statistik[17], mens familierettede forebyggende foranstaltninger kun registreres som et samlet tal for kommunen.[18] Derfor er det ikke muligt at finde et nøjagtigt tal for, hvor mange 14-17-årige børn i Danmark der modtager forebyggende foranstaltninger, da de kan være rettet mod barnet selv eller rettet mod familien. I 2009 modtog 32.424 familier familierettet støtte, hvilket udgør omtrent 4,3 pct. af alle familier med børn i Danmark (egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik, Statistikbanken). På landsplan modtog 1,03 pct. af alle børn og unge i alderen 0-17 år forebyggende foranstaltninger

16. I delrapport 1 præsenterede vi et overordnet billede af kommunernes forebyggelses- og anbringelsespraksis på baggrund af kommunernes indberetninger til CIAS. Disse indberetninger kan imidlertid ikke opdeles på børnenes alder. Det samme gør sig gældende for Ankestyrelsens anbringelsesstatistik. Vi anvender derfor data fra Danmarks Statistiks Statistikbank, da vi med tal fra Danmarks Statistik kan opdele informationerne på de enkelte aldre og herved foretage vores egne aldersgrupperinger.
17. Følgende foranstaltninger opgøres under forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed ved Danmarks Statistik: § 52, stk. 3, nr. 5: aflastningsophold, § 52, stk. 3, nr. 6: personlig rådgiver til barnet eller den unge, § 52, stk. 3, nr. 7: fast kontaktperson for barnet eller den unge, § 52, stk. 3, nr. 9: formidling af praktikophold, § 76, stk. 3, nr. 4: udslusningsordning og § 57b: ungepålæg.
18. Følgende foranstaltninger opgøres under familierettet støtte ved Danmarks Statistik og kan derfor ikke opdeles på børnenes alder: § 52, stk. 3, nr. 1: konsulentbistand, dagtilbud og lignende, § 52, stk. 3, nr. 2: praktisk pædagogisk eller anden støtte i hjemmet, § 52, stk. 3, nr. 3: familiebehandling eller støtte, § 52, stk. 3, nr. 4: etablering af døgnophold, § 52, stk. 3, nr. 7: etablering af kontaktperson for hele familien, § 52, stk. 3, nr. 10: anden hjælp, § 52, stk. 4: økonomisk støtte, § 52, stk. 5: økonomisk støtte for at undgå anbringelse, § 54: støtte til forældre i forbindelse med anbringelse og § 57a: forældrepålæg.

med barnet/den unge som enhed pr. 31. december 2009 (egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik, Statistikbanken). Til sammenligning var 1,04 pct. af alle børn og unge i alderen 0-17 år anbragt pr. 31. december 2009. Det generelle billede af forebyggelse og anbringelse for hver årgang fremgår af figur 8.7.

FIGUR 8.7

Andel børn og unge, 0-17 år, der modtager forebyggende foranstaltninger eller er anbragt, 31. december 2009. Procent.

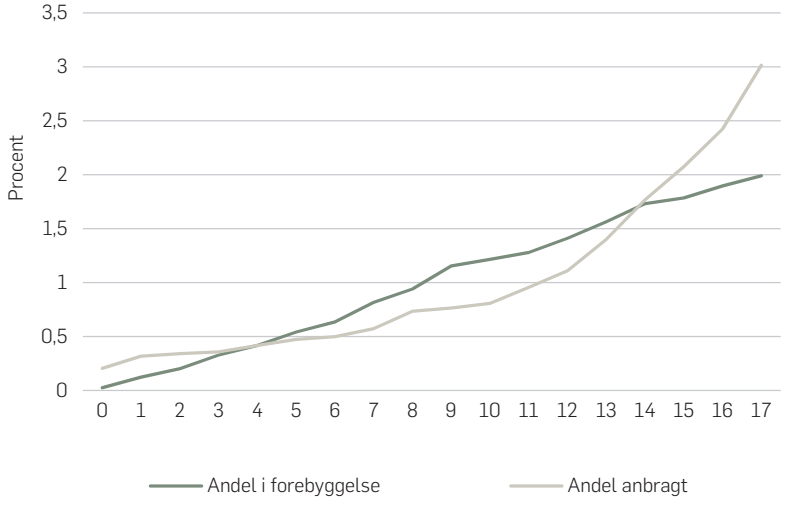

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, BU01, BIS66 og FOLK1.

Andelen af børn og unge, der modtager forebyggende foranstaltninger med barnet/den unge som enhed, er jævnt stigende over alderen, fra tæt på 0 pct. for de 0-årige til 2 pct. for de 17-årige (se figur 8.7). Andelen af børn og unge, der anbringes, har en anderledes kurve, der er jævnt stigende fra 0,2 pct. for de 0-årige til 0,8 pct. for de 10-årige, hvorefter kurven stiger med en stejlere hældning op til 3 pct. af de 17-årige, der er anbragt uden for hjemmet.

Figur 8.8 viser andelen af 14-17-årige, der modtager forebyggende foranstaltninger i de enkelte kommuner pr. 31. december 2009. Her fremgår det, at 1,8 pct. af alle 14-17-årige på landsplan modtager forebyggende foranstaltninger, altså en større andel set i forhold til de andre

aldersgrupper. Der er dog en stor spredning kommunerne imellem – fra 0,3 pct. i én kommune til 3,8 pct. i en anden kommune.

FIGUR 8.8

Andel 14-17-årige, der modtager forebyggende foranstaltninger i de enkelte kommuner, 2009. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, BU01 og FOLK1.

Forebyggende foranstaltninger til 14-17-årige fordeler sig i 2009 hovedsageligt på fast kontaktperson (§ 52, stk. 3, nr. 7), aflastningsophold (§ 52, stk. 3, nr. 5) og praktikophold (§ 52, stk. 3, nr. 9). Ser vi på hver enkelt årgang, er der lidt forskel i fordelingen af forebyggende foranstaltninger. De 14-årige får oftest tildelt aflastningsophold eller en fast kontaktperson. En mindre andel får en personlig rådgiver, mens praktikophold bruges i begrænset omfang og næsten kun til drenge. For de 15-17-årige er der betydelig flere, der modtager forebyggende foranstaltninger, og fordelingen er ens. De får oftest tildelt en fast kontaktperson, dernæst aflastningsophold. Praktikophold bruges i stigende omfang både til drenge og piger, efterhånden som de unge bliver ældre.

Som vist i figur 8.7, er det ikke kun andelen, der modtager forebyggende foranstaltninger, der stiger, jo ældre børnene bliver. Andelen af unge, der anbringes, stiger også. Ved slutningen af 2009 var hele 2,32 pct.

af de 14-17-årige anbragt (landsgennemsnittet i tabel 8.9). Som på så mange andre punkter er der stor variation kommunerne imellem i forhold til andelen af anbragte unge i alderen 14-17 år. I en kommune er under 1 pct. af de 14-17-årige anbragt, mens knap 6 pct. af de 14-17-årige i en anden kommune er anbragt. De udvalgte kommuner placerer sig nogenlunde omkring landsgennemsnittet fra 1,5 pct. til 3,5 pct.

FIGUR 8.9

Andel 14-17-årige, der er anbragt uden for hjemmet, 2009. Procent.

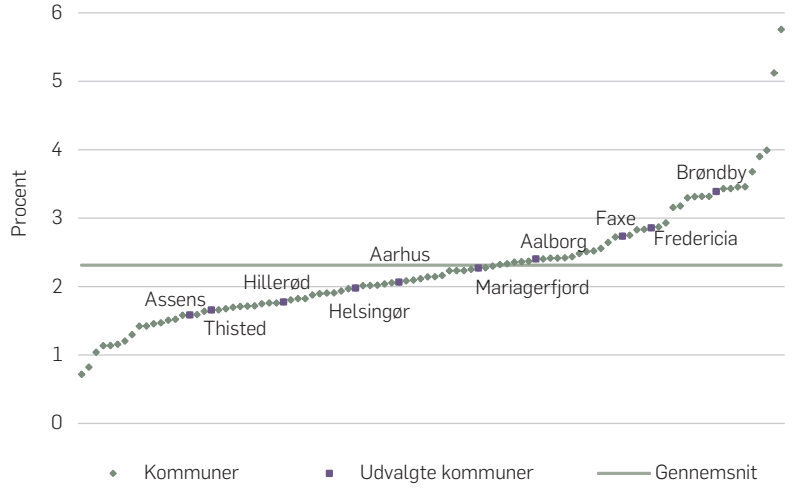

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, BIS66 og FOLK1.

Ser vi nærmere på, hvor de 14-17-årige anbringes, er mønsteret anderledes end for de andre aldersgrupper (figur 8.10). De 14-17-årige er den gruppe, der oplever færrest anbringelser i familiepleje. Omtrent 30 pct. af de 14-17-årige er pr. 31. december 2009 anbragt i familiepleje, en andel, der er meget mindre end for de yngre aldersgrupper. Det er mere reglen end undtagelsen, at de mindste, de 0-4-årige, anbringes i familiepleje, således at de vokser op med en hverdag, der minder mest muligt om en almindelig familie-hverdag. Modsat er de 14-17-årige anbragt under andre former end familiepleje, højst sandsynligt fordi de i den alder er mere selvstændige og har svært ved at knytte sig til en fremmed familie, fordi de oftere har en tungere problemstilling og derfor har brug for behand-

ling i anbringelsen, og fordi familier kan have svært ved at rumme teenagere med eventuelle misbrugsproblemer.

FIGUR 8.10

Anbragte børn fordelt efter anbringelsestype. Særskilt for aldersgrupper. 2009. Procent.

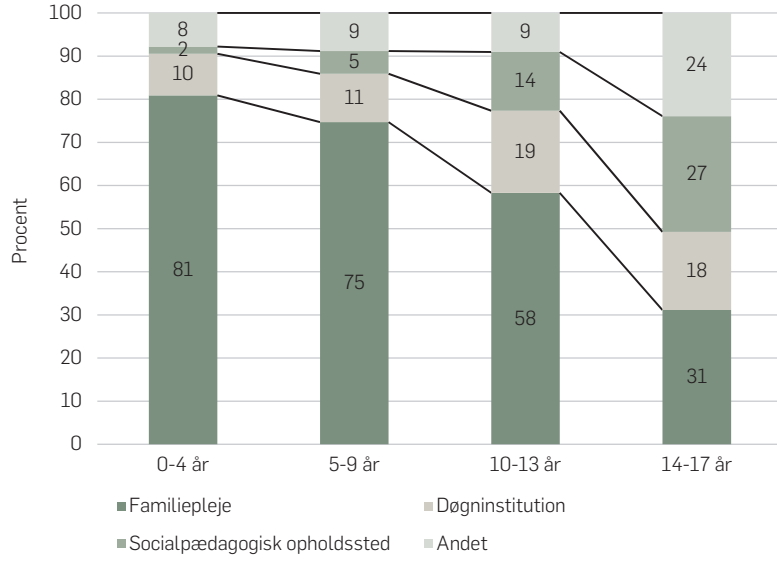

Anm.: Familiepleje er en samlet betegnelse for netværksplejefamilier, slægtsanbringelser og familiepleje i øvrigt. Døgninstitution er en samlet betegnelse for døgninstitution – sikret afdeling, døgninstitution – åben afdeling og akutinstitution. Socialpædagogisk opholdssted er en samlet betegnelse for socialpædagogiske opholdssteder, værkstedsskoler, produktionsskoler og mini-institutioner. Andet er samlet betegnelse for kost-, ungdoms- og efterskole, skibsprojekt, eget værelse, kommunalt døgntilbud og uoplyste placeringer.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, BIS22.

Ud over de 30 pct. 14-17-årige, der er i familiepleje, er 18 pct. anbragt på en døgninstitution, 27 pct. på et socialpædagogisk opholdssted, og 24 pct. er anbragt under andre former, eksempelvis kost-/ungdoms- eller efterskole, på eget værelse eller i kommunale døgntilbud.

De samlede nettodriftsudgifter til området for udsatte børn og unge udgjorde i 2010 14,1 mia. kr. Dette er en stigning på 1,5 mia. kr., eller 12,2 pct., set i forhold til 2008. Udgifterne fordeler sig med 4,1 mia. kr. til forebyggende foranstaltninger og 10,0 mia. kr. til anbringelser (egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik, Statistikbanken). Dette giver i 2010 på landsplan en gennemsnitlig årlig udgift på 3.360 kr. pr. 0-17-årigt barn i

Danmark til forebyggende foranstaltninger og 8.265 kr. pr. 0-17-årigt barn til anbringelser – de to landsgennemsnit er vist i figur 8.11.

FIGUR 8.11

Udgifter til forebyggende foranstaltninger og anbringelse pr. 0-17-årig, opgjort for de enkelte kommuner og som landsgennemsnit, 2010. Kroner.

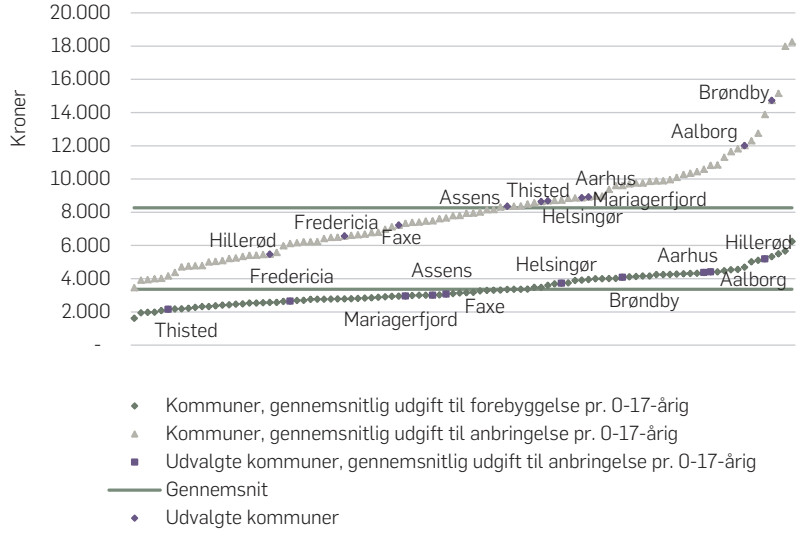

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, REGK31 og FOLK1.

Ser vi på de 10 udvalgte kommuner, er udgifter til forebyggende foranstaltninger i gennemsnit 3.559 kr. pr. 0-17-årig, altså cirka 200 kr. højere pr. barn end landsgennemsnittet, jf. figur 8.10 (nederste kurve). Figuren viser ligeledes, at de udvalgte kommuner med udgifter til forebyggende foranstaltninger ligger spredt ud over hele skalaen, da Thisted ligger i bund med 2.150 kr. pr. 0-17-årig, mens Hillerød ligger i top med 5.190 kr. pr. 0-17-årig i kommunen.

Hvad angår udgifter til anbringelse, ligger de 10 udvalgte kommuner også over landsgennemsnittet med en gennemsnitlig udgift på 8.946 kr. pr. 0-17-årig i kommunen, hvilket er cirka 680 kr. højere end landsgennemsnittet – jf. den øverste af kurverne i figur 8.10. Der er med andre ord generelt et højere udgiftsniveau i de 10 udvalgte kommuner i forhold til forebyggelse og anbringelse, set i forhold til landets øvrige kommuner.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA NØGLETALSANALYSEN

Nøgletallene peger på en række særlige punkter, der er vigtige at være opmærksom på i det forebyggende arbejde med børn i alderen 14-17 år. Disse opmærksomhedspunkter vil i det følgende blive præsenteret på baggrund af en struktur inspireret af Business Excellence-modellen.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Der er langt flere børn i alderen 14-17 år, som modtager en forebyggende foranstaltning, eller som anbringes, i forhold til de yngre aldersgrupper. Det må derfor formodes, at der hos unge i alderen 14-17 år dukker problemstillinger op, som ikke har vist sig tidligere. Derudover kommer der unge i foranstaltningerne, som ikke tidligere har været i kontakt med systemet, hvilket ligeledes er med til at forhøje antallet. Samtidig fremgår det af nøgletallene, at der er en anselig variation kommunerne imellem, i forhold til hvor stor en andel af unge der modtager en forebyggende foranstaltning.

De unge, der modtager forebyggende foranstaltninger, får oftest tilbudt en fast kontaktperson, aflastningsophold eller praktikophold. Særligt fast kontaktperson og aflastningsophold er meget anvendt til denne aldersgruppe. Når de unge bliver anbragt, er det under andre former end de yngre børn, der ofte er i familiepleje. Dette er højst sandsynligt, fordi de i den alder er mere selvstændige, har svært ved at knytte sig til en fremmed familie, og deres problemstillinger er mere komplekse. De unge bliver i stedet anbragt på døgninstitution, et socialpædagogisk opholdssted eller i andre tilbud såsom kost-/ungdoms- eller efterskole, på eget værelse eller i kommunale døgntilbud.

For denne aldersgruppe er kriminalitet en øget risikofaktor, især hvis der er en ophobning af risikofaktorer i den unges liv. På landsplan modtager de 15-19-årige 12 pct. af alle strafferetslige afgørelser. Nøgletallene viser, at der er stor spredning imellem kommunerne, så ungdomskriminalitet er derfor et område, som nogle kommuner med fordel kan sætte fokus på.

Uddannelse er vigtig for de unges fremtidige muligheder og derfor et gennemgående tema i rapporten. Nøgletallene viser, at 74 pct. af de 17-årige er påbegyndt en videregående uddannelse, igen med stor spredning mellem kommuner. Forskningen har vist, at manglende ud-

dannelse kan være en risikofaktor senere i livet, og det er derfor vigtigt at have fokus på inddragelse af skolesystemet og på de unges uddannelse.

STATUS FOR EFFEKTEVALUERINGEN FOR 14-17-ÅRIGE

Et vigtigt fokuspunkt for dialogprojektet er som beskrevet i indledningen at koble forskning og praksis og på baggrund af det fælles vidensgrundlag udvikle eksempler på god praksis. I den forbindelse er det afgørende at få afdækket og formidlet viden om effekten af de forskellige foranstaltninger. Projektet omfatter derfor en effektevaluering af de udvalgte forebyggende foranstaltninger i dialogkommunerne. Da dataindsamlingen til effektevalueringen stadig er i gang, er det endnu ikke muligt at foretage en decideret effektevaluering over tid på baggrund af de indhentede data.

Kapitlet giver et indblik i, hvad status er for dataindsamlingen på nuværende tidspunkt, og tegner et billede af de medvirkende unge i alderen 14-17 år. Resultaterne, vi gennemgår i denne rapport, vil fungere som baseline for den endelige effektevaluering for de 14-17-årige. Det er vigtigt at fremhæve, at dataindsamlingen for alle aldersgrupper fortsætter til sommeren 2012. Sidst i projektperioden vil der udkomme en samlet rapport med resultater fra effektevaluering for alle aldersgrupper.

At gennemføre effektevalueringer på området for udsatte børn og unge rummer flere udfordringer. Ikke desto mindre er det værd at forsøge. Alene det at kunne *sandsynliggøre* en effekt vil bibringe nyttig viden til den fortsatte udvikling af området. En selvstændig del af formålet med effektevalueringen er således afslutningsvist at udvikle et redskab, som kan anvendes i kommunerne til at systematisere de faglige vurderinger af resulta-

terne ved opfølgning på de enkelte sager såvel som til at lave en egentlig generel opsamling af viden om effekt af kommunens indsats på området.

Effektevalueringen foretages ved hjælp af gentagne spørgeskemaundersøgelser, der har fokus på de børn og unge, der visiteres til de udvalgte foranstaltninger. Figur 9.1 illustrerer det anvendte design i dette projekt for målingen af, hvorvidt foranstaltningen ændrer børnenes trivsel. Der foretages mindst tre målinger for hver ung, hvor der skal udfyldes spørgeskemaer omkring den unges udvikling og trivsel:

- Før foranstaltningen sættes i gang
- Umiddelbart efter at foranstaltningen er afsluttet
- Ved en opfølgning 6 måneder efter behandlingens ophør
- I de tilfælde, hvor foranstaltningen varer over et halvt år, foretages der desuden statusmålinger hvert halve år.

Herved sikrer vi, at længerevarende foranstaltningsforløb kan sammenlignes med de foranstaltninger, som løber over kortere tid. Samtidig sikrer vi en opdateret viden om børn og unge, som er tilknyttet foranstaltningsforløb, der varer længere end projektforløbet. En mere udførlig beskrivelse af design af effektevalueringen kan læses i Lausten m.fl. (2010a).

FIGUR 9.1

Evalueringsdesign for de enkelte foranstaltninger i de udvalgte kommuner.

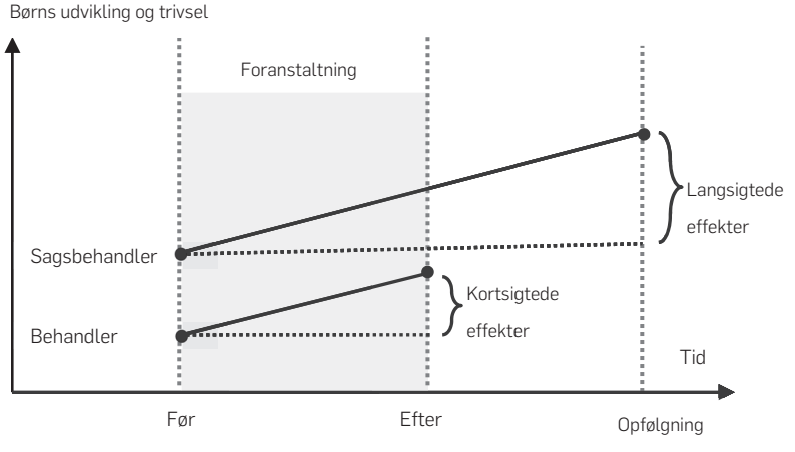

I denne rapport indgår der resultater fra basisindsamlingen for de 14-17-årige, der er indskrevet i de udvalgte foranstaltninger. Resultaterne bygger på behandlernes og sagsbehandlernes besvarelser omkring udviklingen hos de 14-17-årige. Under analysen af resultaterne ser vi blandt andet nærmere på karakteristika hos de 14-17-årige og deres familier. Familieforholdene hos de 14-17-årige, men også relationen til jævnaldrende, har, som belyst i vidensopsamlingen, en central betydning for de 14-17-åriges trivsel, hvorfor det er vigtigt at sætte fokus på disse forhold.

RESULTATER FRA DATAINDSAMLING

16 af samtlige 23 udvalgte forebyggende foranstaltninger i den samlede undersøgelsen har indskrevet børn i alderen 14-17 år. I denne rapport beskriver vi kun fem af disse foranstaltninger. Tabel 9.1 viser de 16 udvalgte foranstaltninger, der arbejder med børn i aldersgruppen 14-17 år.

Resultaterne fra dataindsamlingen bygger på alle besvarelser for 14-17-årige og ikke kun på besvarelser for de 14-17-årige, der er indskrevet i de i rapporten beskrevne foranstaltninger. Faxe Kommunes Familiecenter er beskrevet i delrapport 2 om de 0-4-årige (Lausten m.fl., 2010b), mens de tre foranstaltninger: Assens Kommunes Heldagsskolen Ådalen, Fredericia Kommunes Børnehuset og Hillerød Kommunes Børnehuset Buen, er præsenteret i delrapport 3 om foranstaltninger til børn i alderen 5-9 år (Lausten m.fl., 2011a). Mariagerfjord Kommunes Børnefamiliegruppe, Thisted Kommunes Ådalen-Sydthy Børnehus, Aalborg Kommunes Godthåbsskolen og Aarhus Kommunes Lejligheden 1. th. er præsenteret i delrapport 4 om de 10-13-årige (Lausten m.fl., 2011b). De resterende tre foranstaltninger: Brøndby Kommunes Kontaktnetværk, Helsingør Kommunes Basen og Aalborg Kommunes Netværksjægerne præsenteres i den næste delrapport om de 18-22-årige.

Der er indskrevet 896 børn og unge i de 23 udvalgte forebyggende foranstaltninger. Af dem er 251 i aldersgruppen 14-17 år, svarende til 28,5 pct. af alle indskrevne 0-22-årige i foranstaltningerne.

Dataindsamlingen har på tidspunktet for denne undersøgelse kørt i over 1½ år, hvor mange af de 882 børn og unge blev indskrevet i indsamlingsperiodens 3 første måneder. Det betyder, at ikke alle var nystartet i foranstaltningerne, men nogle havde været indskrevet i kortere tid, dog højst 2 måneder før projektets opstart. Pr. 1. september 2011 er

241 af de unge udskrevet igen fra deres respektive foranstaltninger. Langt størstedelen af dem er under 5 år, hvilket er et tegn på, at familiebehandlingsforanstaltningerne rettet mod de 0-4-årige (og gravide udsatte mødre) er kortere end foranstaltningerne til de andre aldersgrupper, og at der dermed er større gennemgang af børn i disse foranstaltninger.

TABEL 9.1

Præsentation af de 16 foranstaltninger, som arbejder med unge i alderen 14-17 år.

Kommune	Foranstaltning
Assens Kommune	Heldagsskolen Ådalen
	Brahesholm*
Brøndby Kommune	Kontaktnetværket
Faxe Kommune	Familiecenter
	Forældrenetværk*
Fredericia Kommune	Basement*
	Børnehuset
Helsingør Kommune	Basen
Hillerød Kommune	Børnehuset Buen
Mariagerfjord Kommune	Børnefamiliegruppen
	Værkstedsplads*
Thisted Kommune	Ådalen – Sydthy Børnehus
Aalborg Kommune	Godthåbskolen
	Netværksjægerne
Aarhus Kommune	Lejligheden 1. th.
	Ungeteam*

Anm.: * Angiver, at foranstaltningen er beskrevet som case i nærværende rapport.

Analysen af de 14-17-årige adskiller sig lidt fra de tidligere analyser af de yngste aldersgrupper i delrapport 2 og 3, da en stor gruppe af de 14-17-årige kommer fra foranstaltningerne Lejligheden 1. th. og Forældrenetværket, hvor der ikke forekommer visitationer og derfor ikke er en sagsbehandler involveret (Lejligheden 1. th. er beskrevet i delrapport 4, og Forældrenetværket er beskrevet i kapitel 4 i denne rapport). Derfor er mængden af svar fra sagsbehandlerne mindre end mængden af svar fra behandlerne for de 14-17-årige.

Størstedelen af alle spørgsmål i skemaerne til behandlerne og sagsbehandlerne er baseret på deres umiddelbare vurdering af den unges trivsel på en skala fra 0 til 10, hvor 0 indikerer det absolutte laveste niveau i forhold til spørgsmålet, og 10 indikerer, at den unges trivsel vurderes til at være rigtig god. Scorerne opdeles i tre kategorier. Scorer fra 0-3 ligger 'under middel', scorer fra 4-6 betyder, at den unge ligger i 'middelgruppen', mens scorer fra 7-10 viser, at sagsbehandlerne eller behandler-

ne vurderer den unge til at ligge 'over middel'. Denne sammenlægning af scorer går igen gennem de fleste tabeller i dette kapitel.

Som udgangspunkt i spørgeskemaet skal behandlerne vurdere, i hvilken udstrækning den unge passer ind i foranstaltningen i forhold til foranstaltningens formålsbestemmelser.

TABEL 9.2

De 14-17-årige i en foranstaltning fordelt efter behandlernes vurdering af, i hvilken udstrækning de passer ind i foranstaltningen. Procent.

	Procent
Under middel (0-3)	7
Middel (4-6)	13
Over middel (7-10)	80
Antal besvarelser	156

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

Tabel 9.2 viser, at størstedelen (80 pct.) af de 14-17-årige vurderes til at passe godt ind i foranstaltningerne. Tabellen viser også, at der er 7 pct. af de 14-17-årige, der ikke passer ind i den foranstaltning, de er visiteret til. Der er altså 7 pct. af de unge, der højst sandsynligt ville kunne visiteres til en anden foranstaltning. Andelen af 14-17-årige, der scorer 'under middel', er lidt større, end den var for de 10-13-årige, hvor det drejede sig om 4 pct.

Der er 43 pct. af de 14-17-årige, der tidligere har været indskrevet i en anden forebyggende foranstaltning, ligesom 25 pct. har en anden foranstaltning samtidig med den foranstaltning, der indgår i dialogprojektet. Den anden foranstaltning er oftest familiebehandling, en aflastningsordning eller økonomisk støtte i forbindelse med foranstaltningen.

Blandt de 14-17-årige, der indgår i dialogprojektet, har 23 pct. tidligere været anbragt. Dette er en meget stor procentdel, der understøtter, at hjemgivne unge stadig har brug for hjælp. Der er 6 pct. af de unge, der stadig er anbragt. Der er ikke spurgt til efterværn, hvorfor vi ikke kan vurdere, om de unge er i betragtning til denne supplerende støtte.

SAMARBEJDE OG DOKUMENTATION

Med Barnets Reform er der kommet endnu mere fokus på børn og unges rettigheder til at blive hørt og inddraget i sagsbehandlingen (Servicestyrelsen, 2011). I udarbejdelsen af handleplanen skal den unge inddrages, mens den unge kan inddrages i samarbejdsaftaler. Analysen af de 14-17-

årige viser, at omkring 70 pct. af behandlerne i foranstaltningerne svarer, at de har modtaget en handleplan fra sagsbehandlerne. Langt de fleste vurderer desuden, at handleplanen har en høj anvendelighed.

Endvidere fremgår det, at der for 61 pct. af de unge er lavet en behandlingsplan eller en samarbejdsaftale for indholdet af foranstaltningen i samarbejde med familien og den unge. Dette er en betydeligt lavere andel end blandt de 10-13-årige, hvor der for 79 pct. af børnene var lavet en behandlingsplan eller en samarbejdsaftale for indholdet af foranstaltningen i samarbejde med familien og barnet.

KARAKTERISTIK AF DE 14-17-ÅRIGE

Der er mange aspekter af et ungt menneskes liv, der er vigtige, når man skal karakterisere, hvordan han/hun har det og fungerer med sin omverden. I dette afsnit tager vi et lille udpluk af de faktorer, der også ifølge forskningen er vigtige. Vi vil først se på forældrenes socioøkonomiske baggrund og eventuelle problemer i familien, de unges relationer til deres forældre, søskende og venner, de unges udvikling i forhold til helbred, skole og adfærd samt de unges styrker og svagheder målt ved hjælp af et screeningsredskab kaldet Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ).

FORÆLDRENE

De foranstaltninger, der indgår i projektet og er rettet mod de 14-17-årige, er ikke tilrettelagt som familiebehandlingstilbud, og forældrene indgår ofte kun i mindre grad. Selvom foranstaltningerne fokuserer på den unge og de problemer, som den unge kommer med, er det vigtigt at tage højde for de unges familiemæssige baggrund og forældrenes socioøkonomiske status i det forebyggende arbejde. Der kan være betydelige problemer i deres familiemæssige baggrund, der gør, at forældrene med fordel kan inddrages i det forebyggende arbejde.

Tabel 9.3 viser, at en stor andel af de unge bor sammen med en enlig forælder – 35 pct. bor sammen med en enlig mor, og 6 pct. bor sammen med en enlig far. 28 pct. bor i det, man normalt betegner som en kernefamilie, altså sammen med både mor og far. Der er 16 pct., der bor hos deres mor med hendes nye samlever, og 4 pct. bor sammen med deres far og hans nye samlever. Der er 4 pct., som er flyttet hjemmefra, mens 6 pct. er anbragt.

TABEL 9.3

De 14-17-årige fordelt efter, hvem de bor sammen med. Procent.

	Procent
Bor hos begge forældre	28
Bor hos mor med ny samlever	16
Bor hos enlig mor	35
Bor hos far med ny samlever	4
Bor hos enlig far	6
Bor hos andre familiemedlemmer	1
Er flyttet hjemmefra	4
Er anbragt	6
Antal besvarelser	160

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

Som flere andre undersøgelser (eksempelvis Egelund m.fl., 2008) og de tidligere delrapporter i dialogprojektet viser, er det kendetegnende for mange udsatte unge, at de kommer ud af en stor søskendeflok. Dette gælder også for de 14-17-årige. Knap en fjerdedel af de 14-17-årige i analysen har tre eller flere søskende. Til sammenligning er der kun 3 pct. af alle danske børnefamilier i Danmark, der har fire eller flere hjemmeboende børn.

Den etniske sammensætning af børnegruppen i de udvalgte foranstaltninger er meget anderledes end den etniske sammensætning blandt 0-17-årige i hele Danmark. Andelen af børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk i de udvalgte 23 foranstaltninger er generelt stigende med alderen. Aldersgrupperne 5-9 år, 10-13 år og 14-17 år har flest børn med anden etnisk baggrund end dansk (21-24 pct.) i forhold til de andre aldersgrupper i projektet. Tabel 9.4 viser fordelingen for de 14-17-årige. Der er 21 pct. af børnene, der har anden etnisk baggrund end dansk, en andel, der er langt højere end landsgennemsnittet på 10 pct.

TABEL 9.4

De 14-17-årige fordelt efter deres forældres etniske baggrund. Procent.

	Procent
Begge forældre er etnisk danske	68
Begge forældre har anden etnisk baggrund end dansk	21
Dansk mor, ikke-dansk far	6
Ikke-dansk mor, dansk far	4
Antal besvarelser	157

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

Selvom mange sagsbehandlere har kontakt med både den unge og deres forældre ved opstarts- eller netværksmøder, har mange af sagsbehandlerne ikke kendskab til forældrenes uddannelsesniveau. Sagsbehandlerne har svaret, at de ikke kender uddannelsesniveauet for 52 pct. af mødrene og 68 pct. af fædrene (tabel 9.5). For de forældre, hvor sagsbehandlerne har kendskab, gælder det, at uddannelsesniveauet generelt er lavere end for den danske befolkning som helhed.

TABEL 9.5

De 14-17-årige fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau. Procent.

	Mor	Far
Folkeskole uden afgangsprøve	3	2
Folkeskolens afgangseksamen	16	8
Ungdomsuddannelse	3	1
Erhvervsfaglig uddannelse	15	14
Videregående uddannelse	7	4
Andet	4	2
Ved ikke	52	68
Antal besvarelser	95	91

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere (og behandlere i Lejligheden 1. th.).

Omkring en femtedel af mødrene har ingen erhvervskompetencegivende uddannelse (det vil sige uddannelse ud over grundskolens afsluttende eksamen eller en ungdomsuddannelse). Det er en mindre andel end blandt mødrene til de 10-13-årige, hvor knap en tredjedel ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse. Dog er andelen af besvarelser, hvor sagsbehandleren ikke kender uddannelsesniveauet, større for de 14-17-årige end de 10-13-årige, hvilket kan have betydning for fordelingen i tabel 9.5.

Sagsbehandlerne mangler også ofte viden om forældrenes beskæftigelsesmæssige status – dog ikke lige så ofte som på uddannelsesområdet. Tabel 9.6 viser, at 36 pct. af mødrene og 47 pct. af fædrene er beskæftigede. Dette er langt under befolkningens beskæftigelsesfrekvens som helhed (73,4 pct. for kvinder og 77,8 pct. for mænd i alderen 16-64 år) og viser, sammen med den store andel af kontanthjælpsmodtagere (22 pct. af mødrene og 8 pct. af fædrene) og førtidspensionister (20 pct. af mødrene og 10 pct. af fædrene), at det er en meget udsat gruppe, vi har med at gøre. Dog er flere mødre i beskæftigelse end blandt mødrene til de 10-13-årige, hvor vi fandt, at 28 pct. var i beskæftigelse, og 40 pct. var på kontanthjælp.

TABEL 9.6

De 14-17-årige fordelt efter forældrenes arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Mor	Far
Beskæftiget (fuldtid eller deltid)	28	44
Modtager arbejdsløshedsdagpenge	1	3
Modtager kontanthjælp/fleksjob/revalidering	40	10
Hjemmegående	1	0
Førtidspensionist	17	5
Er død	0	4
Ved ikke, hvad personen laver	12	34
Antal besvarelser	78	73

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

For at kunne inddrage den unges familie i et foranstaltningsforløb er det nødvendigt, at forældrene kan fungere i den sociale sammenhæng og kan løfte opgaven. Tabel 9.7 viser, at en stor andel af forældrene fungerer decideret dårligt i sociale sammenhænge.

TABEL 9.7

Forældre til 14-17-årige fordelt efter sagsbehandlernes vurdering af, hvordan de fungerer i sociale sammenhænge. Procent.

	Mor	Far
Fungerer rigtig dårligt socialt (0-3)	41	38
Fungerer rimeligt socialt (4-6)	25	26
Fungerer rigtig godt socialt (7-10)	34	36
Antal besvarelser	71	39

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

Der er 41 pct. af mødrene og 38 pct. af fædrene, hvor sagsbehandlerne vurderer, at de fungerer dårligt socialt. Dette er en lidt mindre andel end den, vi fandt blandt de 10-13-årige, hvor 46 pct. af mødrene og 38 pct. af fædrene fungerede dårligt socialt. Blandt de 5-9-årige fungerede 34 pct. af mødrene og 33 pct. af fædrene dårligt socialt.

Det fremgår af tabel 9.8, at der i 19 pct. af familierne forekommer en del psykisk vold. Forekomsten af psykisk vold er lidt mindre, end den vi fandt for de 10-13-årige. Den psykiske vold er ikke nærmere specificeret, og vi kan derfor ikke se, hvem i familien volden er rettet mod.

Forskningen viser generelt, at en ophobning af problemer i familien, selvom de ikke har direkte tilknytning til den unge, kan forøge risikoen for en negativ udvikling hos den unge (Sundell m.fl., 2007). Sags-

behandlerne er derfor i deres besvarelser blevet bedt om at vurdere, hvilke problemer der findes i familien på nuværende tidspunkt (tabel 9.9).

TABEL 9.8

De 14-17-årige fordelt efter sagsbehandlernes vurdering af, om der forekommer psykisk eller fysisk vold i familien. Procent.

	Psykisk vold	Fysisk vold
Slet ingen vold i familien (0-3)	58	83
Ingen eller næsten ingen vold i familien (4-6)	23	13
Meget vold i familien (7-10)	19	4
Antal besvarelser	79	83

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

Op mod halvdelen af familierne (49 pct.) vurderes af sagsbehandlerne til at have psykiske problemer at slås med. Dette er et vigtigt punkt at være opmærksom på, da det kan have stor betydning for den unges trivsel og udvikling. Af spørgsmålene omkring den unges psykiske helbred og trivsel fremgår det, at også en stor andel af børnene har det svært psykisk. Som forskningen viser, synes der også her at være indikation på, at det kan påvirke den unges trivsel, hvis der er konflikter og andre problemer i hjemmet.

TABEL 9.9

Andelen af de 14-17-årige, der efter sagsbehandlernes vurdering har et givent problem i familien. Procent.

	Andel familier, der har problemet
Ingen særlige problemer	14
Et fysisk handicap eller langvarig sygdom	17
Psykisk handicappet/udviklingshæmmet	5
Psykiske problemer	49
Problemer med alkohol	19
Problemer med stoffer	11
Anden afhængighed, eksempelvis ludomani	3
Kriminalitet/fængsel	12
Vold mellem ægtefæller	5
Vold mod børn	5
Seksuelle krænkelser af børn	2
Omsorgssvigt over for børn	26
Dødsfald, tab eller krise	11
Store økonomiske problemer	24
Langvarig arbejdsløshed	13
Antal besvarelser	83

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

Problemer med stoffer (11 pct.) og kriminalitet/fængsel (12 pct.) er større for familier, som de 14-17-årige kommer fra, end for de 10-13-åriges familier, hvor 7 pct. har problemer med stoffer og 4 pct. med kriminalitet/fængsel. Endvidere vurderer sagsbehandlerne, at børnene i 26 pct. af familierne er udsat for omsorgssvigt. Der er således en ophobning af problemer i de familier, som de 14-17-årige i foranstaltningerne kommer fra. Derfor er det vigtigt, at forældrene også tilbydes hjælp og inddrages i de forebyggende foranstaltninger, da denne problemophobning i familien vil påvirke den unge.

RELATIONER

En af de tydeligste risikofaktorer for udsatte unge er, at de har svært ved at indgå i en relation til andre. For unge i alderen 14-17 år er deres sociale relationer uden for familien generelt af stor betydning. Trygheden og sikkerheden ved relationer grundlægges gennem de unges egne relationer til forældrene, og derfor er denne relation grundlaget for senere at kunne indgå i en relation til andre (Lausten m.fl., 2010b). Tabel 9.10 viser, at mange af de unge har en relativt tæt eller meget tæt relation til deres mor (64 pct.), mens en langt mindre andel (34 pct.) af de 14-17-årige børn vurderes at have relativt tæt eller meget tæt relation til deres far. Der er ligeledes en relativt lille andel (36 pct.), der vurderes at have relativt tæt eller meget tæt relation til vennerne. Disse tal tegner et billede af en gruppe 14-17-årige, der oftest ikke har en tæt relation til mere end en af forældrene, og som oftest heller ikke har en tæt relation til vennerne. Dette understøttes af behandlernes vurdering af, hvordan den unge fungerer i sociale sammenhænge, hvor 39 pct. vurderes at fungere dårligt eller meget dårligt socialt.

TABEL 9.10

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af den unges relation til forældre, søskende og venner. Procent.

	Mor	Far	Søskende	Venner
Ingen eller næsten ingen relation (0-3)	11	32	11	19
Middel relation (4-6)	20	33	31	43
Tæt eller meget tæt relation (7-10)	67	35	57	38
Antal besvarelser	141	113	123	125

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

Hvis vi sammenligner med resultaterne fra delrapport 4, er fordelingen næsten ens. Der er lidt flere 14-17-årige end 10-13-årige, der har en tæt eller meget tæt relation til deres mor, søskende og venner. Andelen af 14-17-årige, der har ingen eller næsten ingen relation til deres fædre, er den samme, som vi fandt for de 10-13-årige børn.

Det er vigtigt at se på, om den relation, der er mellem den unge og hans/hendes forældre, har en positiv eller en negativ indflydelse på den unge. Derfor er der i sammenhæng med relationen til forældre, søskende og venner også spurgt til disse personers indflydelse på den unge. Tabel 9.11 viser forældres, søskendes og venners indflydelse på den unge.

TABEL 9.11

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af forældres, søskendes og venners indflydelse på den unge. Procent.

	Mor	Far	Søskende	Venner
Negativ eller meget negativ indflydelse (0-3)	20	34	16	34
Middel indflydelse (4-6)	40	43	48	44
Positiv eller meget positiv indflydelse (7-10)	40	23	28	22
Antal besvarelser	139	109	122	125

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

Når vi ser på behandlernes vurdering af andelen af forældre, der har en negativ eller meget negativ indflydelse på den unge, er andelen den samme, som det var tilfældet blandt de 10-13-årige. Der er 20 pct. af mødrene og 34 pct. af fædrene til de 14-17-årige, der har en negativ eller meget negativ indflydelse på den unge. Der vil derfor være tilfælde, hvor de 14-17-årige har en tæt relation til deres forældre, men hvor forældrenes indflydelse på den unge er negativ. Dette kunne tyde på, at vi har en gruppe børn og unge, hvor også forældrene har brug for hjælp i forhold til den vigtige forældre-barn-relation.

Sagsbehandlerne vurderer, at 40 pct. af de 14-17-årige har mange venner, men for 28 pct. af de unge vurderer sagsbehandlerne, at vennerne har en meget dårlig eller dårlig indflydelse på den unge. I tabel 9.11 fremgår det, at behandlerne for 34 pct. af de unge vurderer, at vennerne har en negativ eller meget negativ indflydelse på den unge. Der vil derfor være tilfælde, hvor de unge har en tæt relation til deres venner, men hvor vennernes indflydelse på den unge er negativ. Dette gør sig særligt gældende i forhold til den unges risikoadfærd, hvor venners indflydelse er betydelig.

Der er 25 pct. af de unge, der har en kæreste. Dette tal skal dog læses med forbehold, da 31 pct. af sagsbehandlerne svarer, at de ikke ved, om den unge har en kæreste. Blandt de unge, der har en kæreste, vurderer sagsbehandlerne, at lidt mere end hver fjerde af de unge er under dårlig eller meget dårlig indflydelse fra kæresten.

Forskningen viser, at en af de beskyttelsesfaktorer, der virker for børn og unge, er familiens netværk (det er blandt andet nævnt i delrapporterne om de 0-4-årige og de 5-9-årige, Lausten m.fl., 2011a, 2010b). Det er vigtigt, uanset alder, at der kan trækkes på familiens netværk, hvis der opstår problemer. Dette bliver særligt vigtigt nu, hvor den unge i stigende grad står på egne ben: At de har et netværk, de kan støtte sig til.

TABEL 9.12

De 14-17-årige fordelt efter sagsbehandlernes vurdering af deres families netværk udadtil. Procent.

	Mors netværk	Fars netværk
Intet eller svagt netværk (0-3)	40	57
Middel netværk (4-6)	36	28
Stærkt netværk (7-9)	24	15
Antal besvarelser	80	60

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

Tabel 9.12 viser sagsbehandlernes svar omkring familiernes netværk. For 40 pct. af mødrene og 57 pct. af fædrene vurderer sagsbehandleren, at de intet eller kun et begrænset netværk har. Selvom dette må betragtes som en betydelig risikofaktor for de 14-17-årige og deres familier, så er der væsentligt færre familier, der ikke har et netværk i forhold til, hvad vi fandt for de 10-13-årige og deres familier. Der havde 57 pct. af mødrene og 64 pct. af fædrene intet eller kun et svagt netværk.

DEN UNGES UDVIKLING

Et centralt omdrejningspunkt for de forebyggende foranstaltninger er at styrke børns og unges udvikling og trivsel. Det har derfor været vigtigt under dataindsamlingen at tegne et billede af denne udvikling. Tabel 9.13 viser behandlernes vurdering af den unges fysiske og psykiske helbred.

TABEL 9.13

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af den unges udvikling ved foranstaltningens start. Procent.

	Fysisk helbred	Psykisk helbred
Meget dårlig udvikling (0-3)	35	56
Normal udvikling (4-6)	44	33
Meget god udvikling (7-10)	21	11
Antal besvarelser	152	152

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

Det fremgår, at 65 pct. af de 14-17-årige har en normal eller meget god udvikling, når der gælder fysisk helbred. Andelen, der har en meget dårlig udvikling i forhold til det fysiske helbred, er mindre end den andel, vi fandt blandt de 10-13-årige, hvor andelen var 39 pct. Samtidig er det psykiske helbred betydeligt bedre for de 14-17-årige end for 10-13-årige, hvor hele 66 pct. har en meget dårlig psykisk udvikling.

Behandlerne er ligeledes blevet spurgt om, hvordan de vurderer den unges vægt i forhold til højde. Dette er for at få en vurdering af, om den unge er udpræget undervægtig eller udpræget overvægtig. Begge dele er forhold, som kan være tegn på, at den unge ikke trives, eller at der ikke drages omsorg for den unge. Tabel 9.14, der viser behandlernes vurdering af den unges vægt i forhold til højden, er delt op på køn, da der i denne alder begynder at vise sig forskelle mellem drenge og piger. Det er dog ikke tilfældet for denne gruppe af 14-17-årige. Behandlerne vurderer 14 pct. af pigerne og 13 pct. af drengene til at være undervægtige i forhold til jævnaldrende, mens 20 pct. af både pigerne og drengene vurderes til at være overvægtige i forhold til jævnaldrende.[19] Andelen af overvægtige er betydeligt mindre, end hvad vi fandt for de 10-13-årige, hvor behandlerne vurderede, at 35 pct. af pigerne og 27 pct. af drengene er overvægtige.

Overvægt måles normalt ikke på en skala fra 0 til 10, men ved hjælp af BMI, taljemål eller mængden af fedt på kroppen. Det er dog en stærk indikator på, at de unge har en usund levevis. Samtidig kan en udpræget undervægt, der gælder for 13 pct. af pigerne og 14 pct. af drengene, også være tegn på mistrivsel, mangel på næringsrig kost, anoreksi eller andre former for spiseforstyrrelser eller et begyndende stofmisbrug. Det er bemærkelsesværdigt, at fordelingen er så ens for piger og drenge.

19. Selvom der tilsyneladende er stor forskel på andelene, er der ikke signifikant forskel mellem piger og drenge, hverken for andelen af undervægtige eller andelen af overvægtige. Det skyldes højst sandsynligt det lave antal i hver gruppe.

TABEL 9.14

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af den unges vægt i forhold til den unges højde, særskilt for køn. Procent.

	Piger	Drenge
Udpræget undervægtig (0-3)	14	13
Normal vægt (4-6)	66	67
Udpræget overvægtig (7-10)	20	20
Antal besvarelser	59	93

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

UDDANNELSE OG FREMTID

Som nævnt står de unge på tærsklen til voksenlivet, hvorfor de så småt skal begynde at gøre sig overvejelser om, hvad der skal ske fremadrettet, primært i forbindelse med uddannelse. For de yngste i aldersgruppen er der stadig et par år, til de forlader folkeskolen, mens det for de ældste måske allerede er sket. På trods af at de unge har fået råd og vejledning omkring uddannelsesvalg op gennem folkeskolen, er dette valg alligevel ofte vanskeligt for mange.

Uddannelse er vigtig i forhold til de unges fremtidige muligheder, og derfor vil vi i dette afsnit se nærmere på de unges uddannelsessituation, samt hvilke forventninger de unge har til fremtiden.

Tabel 9.15 viser, at en del af de 14-17-årige på nuværende tidspunkt er uden for uddannelsessystemet. Det gælder for 34 pct. af pigerne og 36 pct. af drengene.

TABEL 9.15

De 14-17-åriges fordelt efter, hvad de laver til daglig, særskilt for køn. Procent.

	Piger	Drenge
Arbejder	2	3
Under uddannelse	65	62
Andet	32	33
Ved ikke	1	2
Antal besvarelser	62	105

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

Behandlerne har også haft mulighed for at vurdere, hvorvidt de mener, den unge kan lide at gå i skole, og hvordan de synes, den unge klarer sig fagligt i skolen. De fleste unge i aldersgruppen placerer behandlerne i kategorien 'middel'. Dog vurderer behandlerne, at 24 pct. af de unge decideret ikke kan lide at gå i skole.

Behandlerne vurderer, at hele 62 pct. af de 14-17-årige klarer sig dårligt fagligt i skolen. Det er dog værd at bemærke, at 24 pct. vurderes at klare sig 'over middel' fagligt i skolen. I forhold til de unges fritidsaktiviteter vurderer 55 pct. af behandlerne, at den unge ikke deltager i fritidsaktiviteter ud over dem, der er obligatoriske gennem skolen eller foranstaltningen. Derudover vurderer 51 pct. af behandlerne, at den unges fritidsaktiviteter, i de tilfælde, hvor der er fritidsaktiviteter, er af en meget usund karakter. Nærmere beskrivelser fra behandlerne omtaler overdrevet computerspil og hashrygning i venners lag som de mest usunde fritidsaktiviteter.

TABEL 9.16

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af den unges forhold til skole og fritidsinteresser. Procent.

	Kan lide at gå i skole	Klarer sig godt fagligt	Deltager i fritidsaktiviteter
Under middel (0-3)	24	62	55
Middel (4-6)	45	13	20
Over middel (7-10)	31	24	25
Antal besvarelser	49	45	146

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

Tabel 9.17 viser sagsbehandlernes vurdering af, hvorvidt de unge har fremtidsplaner, og om de unge virker i stand til at fastholde disse planer.

TABEL 9.17

De 14-17-årige fordelt efter, hvorvidt de unge har fremtidsplaner, og om de virker til at kunne fastholde dem, særskilt på køn. Procent.

	Pige	Dreng
Har den unge fremtidsplaner?		
Ja	66	45
Nej	19	24
Ved ikke	15	31
Antal besvarelser	62	105
Virker den unge til at kunne fastholde disse planer?		
Ja	59	45
Nej	24	26
Ved ikke	17	30
Antal besvarelser	41	47

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandlere.

Der er en betydeligt større andel af pigerne, hvor sagsbehandleren vurderer, at de har fremtidsplaner, og at de er i stand til at fastholde disse planer. Sagsbehandlerne har sværere ved at vurdere, om drengene har fremtidsplaner, og hvorvidt de kan fastholde disse.

En tredjedel af gruppen af unge i de forebyggende foranstaltninger er uden for uddannelsessystemet. Blandt den gruppe, der går i skole, klarer 62 pct. sig dårligt fagligt. Dog er der 24 pct., som vurderes at klare sig 'over middel' fagligt i skolen, og omkring halvdelen af de unge har fremtidsplaner, som sagsbehandleren vurderer, at de kan fastholde.

RISIKOADFÆRD

Selvskadende adfærd ses også som en risikofaktor i de unges liv. Det er et tydeligt udtryk for, at de unge ikke trives (Madge m.fl., 2008). Tabel 9.18 viser behandlernes vurdering af de unges selvskadende adfærd.

TABEL 9.18

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af den unges selvskadende adfærd, særskilt for køn. Procent.

	Piger	Drenge
Ikke uhensigtsmæssig (0-3)	37	69
Moderat uhensigtsmæssig (4-6)	10	12
Meget uhensigtsmæssig (7-10)	15	7
Antal besvarelser	62	88

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

Denne tabel er delt op på køn, da der i forhold til selvskadende adfærd er forskel på drenge og piger. Det fremgår af tabel 9.18, at denne adfærd oftere viser sig blandt teenagere og særligt piger, hvor der er sket en stigning i omfanget af den selvskadende adfærd set i forhold til de 10-13-årige. Andelen af 14-17-årige piger, der udviser meget uhensigtsmæssig selvskadende adfærd, er 15 pct., mens andelen var 9 pct. blandt de 10-13-årige. Undersøgelsen 'Børn og Unge i Danmark' (Ottesen m.fl., 2010) finder ligeledes, at andelen af piger og drenge, der mistrives eller udviser uhensigtsmæssig adfærd, ændres med alderen. De finder, at drenge trives dårligere end piger gennem den første del af barndommen, indtil det vender ved 15-års-alderen, hvor piger begynder at få det værst.

Ud over selvskadende adfærd er 14-17 år den alder, hvor de unge har stiftet bekendtskab med risikoadfærd såsom rygning og alkohol (Mattsson m.fl., 2008). Dette gør sig også gældende for de 14-17-årige i

denne undersøgelse. Tabel 9.19 viser behandlernes vurdering af de unges brug af alkohol, medicin, hash og hårde stoffer.

TABEL 9.19

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af deres forbrug af alkohol, medicin (misbrug), hash og hårde stoffer. Procent.

	Alkohol	Medicin (misbrug)	Hash	Hårde stoffer
Ofte	9	3	11	0
Af og til	42	7	18	5
Slet ikke	30	64	54	74
Ved ikke	19	26	18	21
Antal besvarelser	125	125	125	125

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

I forhold til de 10-13-årige, hvor en meget stor del slet ikke er begyndt med alkohol og stimulerende stoffer, er billedet væsentligt anderledes for de 14-17-årige. Der er 51 pct., der af og til eller ofte drikker alkohol, 29 pct., der af og til eller ofte ryger hash, og 4 pct., der af og til tager hårde stoffer.

De unge bruger deres erfaringer med alkohol og fester til at fremstille sig selv som modne teenagere, hvorigennem de opnår respekt og anseelse fra andre unge. Man kan i den forbindelse forestille sig, at de unge, der har det vanskeligt, og som ikke tidligere har følt sig som en del af fællesskabet, ser indtagelsen af alkohol som en adgangsbillet til det sociale fællesskab. Det ses her, at de unge kan opnå ny popularitet ved at invitere til fester, hvor der drikkes alkohol (Kolind, 2010).

Behandlerne er endvidere blevet spurgt om, hvor kriminalitetstruede de vurderer de 14-17-årige til at være, det vil sige unge, der er i risikogruppe for at udøve kriminalitet i et eller andet omfang, enten fordi de tidligere har foretaget kriminelle handlinger, fordi de bevæger sig i en omgangskreds, hvor der udøves kriminalitet, eller fordi de færdes på bestemte steder på bestemte tidspunkter, hvor der hyppigt forekommer kriminalitet. Kriminalitetstruede unge er kendetegnet ved at være unge med en begyndende småkriminel adfærd og en fascination af uhensigtsmæssige sociale relationer og netværk.

Som det fremgår af tabel 9.20, vurderer behandlerne, at over halvdelen af de 14-17-årige ikke er kriminalitetstruet. Imidlertid vurderer de, at en fjerdedel er meget kriminalitetstruet. Dette er en høj andel og en lille stigning i forhold til de 10-13-årige, hvor behandlerne vurderede, at

22 pct. af de 10-13-årige er meget kriminalitetstruede. Det er derfor vigtigt at have særlig fokus på disse unge og lave en tidlig indsats, således at de ikke udvikler sig yderligere i retning mod at være kriminalitetstruet.

TABEL 9.20

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes vurdering af, hvorvidt og i hvilken grad de unge er kriminalitetstruede. Procent.

	Kriminalitetstruet
Ikke kriminalitetstruet (0-3)	52
Lidt kriminalitetstruet (4-6)	23
Meget kriminalitetstruet (7-10)	25
Antal besvarelser	122

Kilde: Spørgeskema til behandlere.

DE UNGES STYRKER OG VANSKELIGHEDER

I dette afsnit analyserer vi de unges udvikling målt i forhold til deres emotionelle og adfærdsmæssige problemer, hyperaktivitet, relationer til kammerater og prosociale adfærd. For at kunne måle dette har vi brugt det standardiserede screeningsredskab, Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), i spørgeskemaerne til behandlerne og sagsbehandlerne.

SDQ er et spørgeskemabaseret mål for børns og unges personlige styrker og svagheder, som anvendes i mange lande. Det gør målingsredskabet velegnet til sammenligninger på tværs af lande og kulturer. SDQ-skalaen er udviklet i England af Goodman (Goodman, 1997). SDQ består af et skema med 25 spørgsmål, der kan gives til forældre eller lærere (i vores tilfælde behandlere og sagsbehandlere) for 4-16-årige, og et skema med 25 spørgsmål, der kan udfyldes af de 11-16-årige selv. Den danske oversættelse af SDQ er foretaget af fire psykologer, der – uafhængigt af hinanden – har udarbejdet hvert sit forslag, der så er blevet sammenholdt og diskuteret (Obel m.fl., 2003). Den danske oversættelse er siden hen blevet optaget på den officielle SDQ-hjemmeside, www.sdqinfo.org, hvor SDQ-spørgsmålene findes på mere end 60 sprog.

Med SDQ måles fem forskellige aspekter af barnets eller den unges personlige styrker og svagheder. Skemaet dækker fire problemområder:

1. Emotionelle problemer
2. Adfærdsproblemer
3. Hyperaktivitet/uopmærksomhed
4. Problemer i forholdet til jævnaldrende.

Samt et styrkeområde (prosocial adfærd). SDQ er det samlede mål for sociale og psykiske problemer.

Både inden for hvert område og samlet opnår den unge et pointtal, der statistisk indikerer henholdsvis normal adfærd, adfærd uden for normalområdet (også kaldet psykopatologi) eller et grænseområde ('borderline') derimellem.[20] Grænserne mellem disse områder er givet fra centralt hold på SDQ-hjemmesiden, så omkring 10 pct. af alle børn i et område (eksempelvis en kommune eller en skole) scorede uden for normalområdet, yderligere 10 pct. inden for grænseområdet ('borderline'), og de resterende 80 pct. af børnene scorede inden for normalområdet (Goodman, 1997).

Tabel 9.21 viser sagsbehandlernes og behandlernes besvarelser omkring børnenes personlige styrker og svagheder, både for de fem underkategorier og den samlede SDQ-score.

Behandlerne vurderer (første kolonne), at 56 pct. af de 14-17-årige er uden for normalområdet i den samlede SDQ-score. Samtidig vurderer sagsbehandlerne (anden kolonne), at 72 pct. af de 14-17-årige er uden for normalområdet. Hvis vi sammenligner med de 10-13-årige fra delrapport 4, var der flere i denne aldersgruppe, hvor behandler og sagsbehandler vurderede, at de er uden for normalområdet i den samlede SDQ-score. Her vurderede behandler og sagsbehandler, at henholdsvis 70 pct. og 77 pct. er uden for normalområdet.

SDQ-spørgeskemaet omfatter også en række spørgsmål, der skal opfange problemernes indflydelse på den unges daglige liv i hjemmet, skolen og fritiden. Også her udregnes et samlet mål for, i hvor høj grad den unge er påvirket/belastet af sine problemer i sine dagligdags sociale roller.

Tabel 9.22 viser omfanget af de unges problemer. Tallene viser med al tydelighed, at de 14-17-årige, der er visiteret til de udvalgte forebyggende foranstaltninger, i høj grad er påvirket af de vanskeligheder, de har inden for flere af følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker. Behandlerne svarer yderligere, at den unges vanskeligheder især påvirker den unge med hensyn til indlæring og til en vis grad også i forhold til dagligdagen i hjemmet og med vennerne.

20. Begrebet 'borderline' bruges ikke i klinisk forstand, når der er tale om SDQ. 'Borderline' refererer til en statistisk kategori, der befinder sig imellem det normale og det ikke-normale område.

TABEL 9.21

De 14-17-årige fordelt efter behandlernes og sagsbehandlernes vurdering af den unges vanskeligheder på de enkelte områder og den samlede SDQ-score. Procent.

	Behandlere	Sagsbehandlere
Emotionelle problemer:		
Inden for normalområdet	54	50
I grænseområdet	14	13
Uden for normalområdet	31	37
Adfærdsproblemer:		
Inden for normalområdet	36	24
I grænseområdet	12	14
Uden for normalområdet	52	62
Hyperaktivitet:		
Inden for normalområdet	50	38
I grænseområdet	8	9
Uden for normalområdet	42	53
Kammeratskabsproblemer:		
Inden for normalområdet	46	44
I grænseområdet	12	11
Uden for normalområdet	42	45
Prosocial adfærd:		
Inden for normalområdet	41	28
I grænseområdet	27	29
Uden for normalområdet	32	43
SDQ, total score:		
Inden for normalområdet	22	11
I grænseområdet	22	17
Uden for normalområdet	56	72
Antal besvarelser	133	90

Kilde: Spørgeskema til behandlere og sagsbehandlere.

TABEL 9.22

De 14-17-årige, hvis samlede SDQ-score ligger uden for normalområdet, fordelt efter behandlernes og sagsbehandlernes vurdering af, om den unge har vanskeligheder på et eller flere af følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker. Procent.

	Behandlere	Sagsbehandlere
Nej, ingen vanskeligheder	0	3
Ja, mindre vanskeligheder	11	3
Ja, tydelige vanskeligheder	43	51
Ja, alvorlige vanskeligheder	46	43
Antal besvarelser	74	65

Kilde: Spørgeskema til behandlere og sagsbehandlere.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA DATAINDSAMLINGEN

Denne status for de 14-17-årige fremhæver en række punkter, som er vigtige i forhold til det forebyggende arbejde med unge i denne aldersgruppe. I det følgende vil vi tegne et overordnet billede af disse opmærksomhedspunkter med udgangspunkt i Business Excellence-modellen.

Det skal imidlertid erindres i forhold til denne præsentation, at de skitserede billeder bygger på baselineindsamlingen blandt de udvalgte foranstaltninger. Med andre ord giver vi et indledende indblik i de problematikker, som børnene har i starten af og under deres ophold i foranstaltningerne. Vi ved endnu ikke, hvordan børnene trives, når de stopper i en foranstaltning. Dette vil fremgå af den afsluttende rapport i projektforløbet.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Behandlerne vurderer, at hovedparten af de 14-17-årige, der visiteres til foranstaltningerne, passer ind i den enkelte foranstaltnings målgruppe.

Mange af de 14-17-årige har betydelige problemer med deres psykiske helbred. Desuden er der en større gruppe piger i denne aldersgruppe, der udviser uhensigtsmæssig selvskadende adfærd. Det er imidlertid ikke kun psykisk, at disse unge synes at opleve betydelige problemer. Mange oplever også fysiske problemer, som kan præge deres hverdag. Eksempelvis vurderes cirka hver femte at være udpræget overvægtig, mens lidt mere end hver tiende vurderes til at være udpræget undervægtig.

De 14-17-årige har for alvor stiftet bekendtskab med alkohol og hash. Der er 51 pct., der af og til eller ofte drikker alkohol, og 29 pct., der af og til eller ofte ryger hash.

Samlet set tegner der sig således et billede af nogle 14-17-årige unge, der oplever betydelige problemer i hverdagen, som påvirker deres trivsel og udvikling. Ligeledes fremgår det, at over halvdelen af de unge ikke klarer sig godt i skolen, og mange deltager ikke i fritidsaktiviteter. Desuden er det knap halvdelen af de 14-17-årige, der er lidt eller meget kriminalitetstruet. Der er således ikke kun en risiko i forhold til deres trivsel og udvikling på kort sigt, men i høj grad også på langt sigt, da de unge risikerer at udvikle psykiske og fysiske lidelser, at stå uden en uddannelse, at være isoleret fra jævnaldrende og at ty til risikoadfærd som eksempelvis kriminelle handlinger.

Det er dog vigtigt at nævne, at det ikke udelukkende er hos de unge, at vi finder betydelige problemer i trivslen. De findes også i familierne generelt. En stor andel af de unge bor med en enlig mor, og mange af mødrene står uden for arbejdsmarkedet. Herudover vurderer behandlerne, at en stor del af forældrene fungerer dårligt i sociale sammenhænge, hvilket kan hænge sammen med, at der i mange familier vurderes at være psykiske problemer. Dette betyder, at familien og den unge har et begrænset netværk at støtte sig til, hvis der opstår problemer. Der findes således alvorlige problemer, som de unge skal håndtere i dagligdagen. Ikke kun hos dem selv, men også i deres familie.

SAMARBEJDET MED ANDRE

Samarbejde med forældrene er vigtigt for de forebyggende foranstaltninger, da analysen viser, at mange af de unge på trods af de betydelige problemer i familierne har en tæt relation, især til moderen og til søskende. Samtidig fremgår det, at denne relation imidlertid ikke udelukkende er positiv. For over en tredjedel af de unge har faderen og vennerne en negativ indflydelse på den unges adfærd, vurderet af behandlerne. Det er derfor vigtigt, at forældrene inddrages i foranstaltningen og modtager den hjælp eller behandling, som de har brug for, da forældrene altid vil være en væsentlig del af de unges liv.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER I FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 14-17-ÅRIGE

I dette kapitel sammenfatter vi den viden om forebyggende arbejde med 14-17-årige, som er beskrevet gennem rapporten. Opmærksomhedspunkterne i sammenfatningen bygger på den viden, der er genereret i de øvrige kapitler, og dermed på en række forskellige metodetilgange. Der inkluderes viden opnået gennem praksiserfaringer i forebyggende foranstaltninger såvel som viden opnået via gennemgang af forskningen på området, nøgletalsanalyse af relevante data for de danske kommuner samt de foreløbige fund fra effektmålingen. Kapitlet gennemgår en række punkter, som kommunerne bør være opmærksomme på ved igangsættelse af forebyggende foranstaltninger rettet mod børn i alderen 14-17 år.

Det er vigtigt at bemærke, at opmærksomhedspunkterne er baseret på forskning, praksis og erfaring. Erfaringerne fra de deltagende foranstaltninger, der har 14-17-årige som målgruppe, er endnu ikke blevet effektevalueret. Der er derfor endnu kun tale om praksisser, som de professionelle i foranstaltningerne oplever, har en positiv virkning i forhold til det forebyggende arbejde. Ved afslutningen af projektet i 2013 sammenholder vi resultaterne fra effektevalueringen for alle aldersgrupper med opmærksomhedspunkterne fra de enkelte delrapporter. Det endelige resultat bliver udgivet i en afsluttende rapport for projektet, der vil komme til at dække alle aldersgrupperne i dialogprojektet.

Alle kommuner skal have udarbejdet en sammenhængende børnepolitik, der skal sikre, at der er sammenhæng mellem det generelle og forebyggende arbejde og den mere individuelle indsats over for børn med behov for særlig støtte. En vigtig del af arbejdet i kommunerne er at vurdere, hvorvidt der er behov for en forebyggende indsats. Kommunerne har ifølge serviceloven pligt til at hjælpe de børn og unge, der er udsat for særlig risiko. Servicelovens § 1 opstiller de overordnede formål med loven, mens § 46 (se Boks 10.1) opstiller formål for den kommunale indsats over for børn og unge med særlig behov for støtte.

BOKS 10.1

Servicelovens § 46 om formålet med at yde støtte til børn og unge.

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at:

1. sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk
2. sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk
3. understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse
4. fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel
5. forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.

Stk. 3. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

Kilde: www.retsinformation.dk, 2011.

Der står altså klart og tydeligt i serviceloven, at formålet med at yde støtte er at forberede både børn og unge til et selvstændigt voksenliv. Det gælder altså, uanset om kommunen får kontakt med et 2-årigt barn eller en 17-årig ung. Uanset alder skal støtten bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnet eller den unge skal inddrages i overensstemmelse med alder og modenhed.

Opmærksomhedspunkterne er opdelt i fire temaer, der udspringer af den samlede viden om forebyggende arbejde med 14-17-årige. De fire temaer er:

- Voksne børn eller unge voksne
- Social integration
- Systemisk fleksibilitet
- Familie og netværk.

Strukturen inden for hvert tema er fortsat inspireret af Business Excellence-modellen, således at alle relevante aspekter af det gode arbejde med forebyggende foranstaltninger belyses. Det betyder, at der gennemgående for de fire temaer bruges de samme underoverskrifter de steder, hvor punktet er relevant for temaet:

- Målgruppe, formål og indhold
- Henvisning og visitering
- Metoder
- Medarbejdere og faglighed
- Organisering og ledelse
- Samarbejde med andre
- Dokumentation og resultater.

Vi har valgt de fire temaer, fordi de beskriver centrale felter i det forebyggende arbejde med udsatte unge. Temaerne rammer både det, der kendetegner det gode arbejde med de unge, og de udfordringer, der ligger i at arbejde med denne udsatte gruppe. De unges problemstilling er mere kompleks og sammensat end de yngre aldersgrupper, vi har beskrevet i tidligere delrapporter, eksempelvis de 5-9-årige i Lausten m.fl. (2011a) og de 10-13-årige i Lausten m.fl. (2011b). Samtidig skal der tages højde for, at de unge står på kanten af voksenlivet og dermed over for den overgangsproces, som alle unge skal igennem i forhold til uddannelsesskift og/eller indtræden på arbejdsmarkedet.

VOKSNE BØRN ELLER UNGE VOKSNE?

Temaet 'Voksne børn eller unge voksne' belyser den problemstilling, der ligger i, at de udsatte unge ikke er rigtigt børn, men heller ikke rigtigt voksne. På den ene side er de voksne børn, der stadig tilhører børnegruppen, der kan visiteres til en forebyggende foranstaltning under servicelovens § 52, stk. 3. På den anden side er de unge voksne, der allerede er i gang med overgangsprocessen mod voksenlivet. Det er en balancegang for de professionelle at få arbejde, relationer og behandling afpasset, så det præcist rammer den unge, hvor den unge er.

En af udfordringerne er i den forbindelse, at mange sagsbehandlere og behandlere, der arbejder med denne målgruppe, ikke kun arbejder med gruppen af udsatte unge, men med alle aldersgrupper. Herved arbejder de oftere ud fra et 'børneperspektiv' og har en særlig viden om udsatte børn. Det er imidlertid centralt at være opmærksom på, at der er særlige vilkår, som gør sig gældende for gruppen af voksne unge, blandt andet den begyndende overgangsproces til voksenlivet, som ikke lader sig fange igennem et børneperspektiv. Samtidig med at den unge skal behandles reelt i forhold til servicelovens § 50 og § 52, stk. 3, skal sagsbehandlerne være ekstra opmærksomme på servicelovens § 46 (se boks Boks 10.1) og det faktum, at de står tættere på at skulle begynde et selvstændigt voksenliv, så det sikres, at støtten til den udsatte unge gennemtænkes hele vejen rundt om den udsatte unge.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

I forhold til målgruppen, formålet og indholdet i det forebyggende arbejde med denne gruppe af unge er det vigtigt at være opmærksom på, at der her er tale om en bredere sammensat gruppe af unge end den, vi tidligere har set ved de yngre aldersgrupper. Som det fremgik under status for effektevalueringen, viser behandlernes vurderinger, at de unge har et bedre helbred sammenlignet med yngre aldersgrupper (Lausten m.fl., 2011a; Lausten m.fl., 2011b). Dette betyder imidlertid ikke, at de unge trives. Effektevalueringen peger på, at hovedparten af de unge passer ind i foranstaltningernes målgruppe, og at de oplever en række komplekse problemer. Eksempelvis er det over halvdelen af de unge, som ikke klarer sig godt i skolen, og ligeledes fremgår det, at over halvdelen ikke deltager i fritidsaktiviteter, en andel, der er større end for aldersgruppen ge-

nerelt.[21] Samtidig er det imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at omtrent en fjerdedel af de unge vurderes til at ligge over middel i deres skolefærdigheder.[22] Diversitet synes med andre ord at være det begreb, som bedst forklarer målgruppen blandt de unge 14-17-årige.

De unge befinder sig i en vigtig livsfase, en fase, man kan de 'Overgangsprocessen til voksenlivet', hvor centrale spørgsmål om uddannelse, beskæftigelse og at bo for sig selv melder sig, og hvor de i stigende grad forventes at tage ansvar for eget liv – og forholde sig til omgivelserne. Dette kan betyde, at flere unge konfronteres med problematikker, der ikke tidligere har været synlige, eller som de unge ikke tidligere har skullet forholde sig til selv. Hvis disse problematikker og de voksende forventninger om selv at tage stilling til eget liv synes uoverskuelige, kan de unge reagere med forskellige former for risikoadfærd. Dette er en af grundene til, at de visiteres til en forebyggende foranstaltning.

At der er tale om en bredere målgruppe kommer også til udtryk ved, at flere af kommunerne oplever, at de modtager unge, som ikke tidligere har været kendt af kommunen. Eksempelvis oplever Faxe Kommune, at forældrene gerne vil deltage i forældrenetværk, fordi de af forskellige årsager ikke kan håndtere de unges risikobetonede adfærd. Basement i Fredericia oplever også, at omkring halvdelen af de unge, de modtager, ikke tidligere har modtaget støtte gennem en anden kommunal foranstaltning.

I det forebyggende arbejde med denne aldersgruppe er det følgelig centralt, at sagsbehandlere og behandlere holder sig for øje, at der her er tale om en bredspektret gruppe af unge. Det er ikke tilstrækkeligt at se disse som 'voksne børn', da der herved er elementer af deres oplevede problematikker, som man ikke fanger. Til tider må man også betragte dem som 'unge voksne'.

HENVISNING OG VISITERING

I erkendelse af at denne gruppe af unge har nogle særlige udfordringer, er det vigtigt, at den børnefaglige undersøgelse tager særskilt højde for dette. En henvisning sker normalt på baggrund af en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50 og en dertilhørende handleplan, der pe-

21. Til sammenligning viser 'Børn og unge i Danmark' fra 2010, at 25 pct. af de 15-årige drenge og 31 pct. af de 19-årige drenge ikke går til sport. Det samme gør sig gældende for 28 pct. af de 15-årige piger og 34 pct. af de 19-årige piger (Ottosen m.fl., 2010).
22. Til sammenligning klarer 76 pct. af de 15-årige og 79 pct. af de 19-årige sig godt eller virkelig godt i skolen rent fagligt i 'Børn og unge i Danmark' i 2010 (Ottosen m.fl., 2010).

ger på behov for foranstaltning. Det hele foregår altså ud fra den betragtning, som gælder alle børn, der kommer ind under servicelovens § 50.

I Assens Kommune foregår visiteringen i et tæt samarbejde mellem sagsbehandler, lederen af foranstaltningen Brahesholm og SSP for at sikre inddragelse af al relevant viden om den unges niveau. I både Fredericia og Mariagerfjord Kommune sidder lederne af foranstaltningen og lederne af henholdsvis Familie- og Ungdomscentret og Familierådgivningen med i visitationsteamet, hvilket fører til god overensstemmelse mellem ung og foranstaltning. I Aarhus er der ikke denne tætte sammenhæng mellem sagsbehandlerens vurdering og visitationsudvalgets fordeling på tilbud, måske fordi kommunens størrelse ikke indbyder til det.

METODER

Teenagere er kendetegnet ved at være i oprør og ved at løsrive sig fra forældre og andre nære voksne i deres liv. Forældre og andre voksne betyder mindre, og de fællesskaber, de opnår med andre unge, bliver meget betydningsfulde. Udfordringen er her at sikre, at de unge ikke dropper ud af folkeskolen, at de kommer godt i gang med en ungdomsuddannelse, samt at de holdes ude af kriminalitet og misbrug (Kock, 2010).

De under vidensopsamlingen beskrevne foranstaltninger (MTFC, MultifunC, TND og ART) arbejder alle med forandring af antisocial adfærd og er direkte rettet mod, at den unge udvikler sociale færdigheder, der er brug for for at kunne begå sig i uddannelsessystemet. Det er altså metoder, der er specielt udviklet til at tage sig af unge med problemer omkring sociale færdigheder.

Det er kendetegnende for de forebyggende foranstaltninger, at det er det mål, de alle arbejder hen imod. Eksempelvis laver Brahesholm i Assens kontrakter med de unge, hvor de indvilliger i at holde sig væk fra tidligere venner med dårlig indflydelse, at arbejde hen mod muligheden for at starte på en ungdomsuddannelse og holde sig ude af kriminalitet og misbrug.

De unge har igennem deres barndom ofte oplevet mange nederlag på grund af manglende kompetencer og færdigheder. Derfor arbejdes der metodemæssigt meget med anerkendelse gennem en systemisk og narrativ tilgang, hvor de unge 'mødes, hvor de er' og anerkendes for det, de kan. Basement i Fredericia og Ungeteam i Aarhus arbejder bevidst og tydeligt efter denne tilgang, der kan hjælpe den unge med at se sig selv på

en anden måde, italesætte den unges hverdag og få sat ord på situationer og muligheder. Dette giver sig også tydeligt udslag i Værkstedsplads i Mariagerfjord, hvor skole- og pædagogtrætte unge igennem empowerment får lov til at vise, at de har ressourcer, der kan bruges.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Det er imidlertid ikke kun i forhold til målgruppen af unge, at vi ser et bredere spektrum i foranstaltningerne. Det gør sig også gældende i forhold til medarbejdergruppen. Medarbejderne dækker over lærere, pædagoger, håndværkere og behandlere. Den mere bredt sammensatte medarbejderstab giver mulighed for at imødekomme en lang række af de forskellige behov, som den bredspektrede målgruppe har. Samtidig giver det dog en række udfordringer i foranstaltningerne.

På baggrund af casestudierne i foranstaltningerne fremgår det, at den brede medarbejderstab har en række fordele, idet medarbejderne samlet set dækker mange kompetencer. Den brede sammensætning af medarbejdere betyder dog samtidig, at det kan være vanskeligt for den enkelte foranstaltning at samle medarbejderne til en gruppe med et fælles sprog. En anden konsekvens er, at de mange forskellige kompetencer blandt medarbejderne gør det vanskeligt at se, hvilke kompetencer og behov for faglig udvikling der kan være blandt medarbejderne. Der er medarbejdere i de interviewede kommuner, som efterspørger et større fokus på faglig udvikling.

På den ene side synes det vigtigt, at medarbejderne i disse foranstaltninger besidder en række forskellige kompetencer og fagligheder. På den anden side er det imidlertid vigtigt, at medarbejderne samles til en stab med et fælles sprog for herved at sikre, at der dannes et fælles fokus i det forebyggende arbejde med de unge.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Som det fremgår, er det i forbindelse med denne gruppe af unge nødvendigt at tænke bredt og inkluderende i forhold til at kunne rumme et bredere spektrum af problemprofiler. Derfor fremtræder det også her som helt centralt, at der sker et samarbejde med en række aktører, der er relevante at inddrage i forhold til den enkelte unge.

Dette fordrer, at kommunerne er gode til i højere grad at tænke og at udføre arbejdet mere fleksibelt. Eksempelvis kan det i mange tilfælde vise sig nødvendigt med et tæt samarbejde med voksensystemet,

der har en særlig viden om de muligheder og vilkår, som gør sig gældende for de 'unge voksne'. Dette er viden, der ikke nødvendigvis findes på samme vis i børnesystemet. Brahesholm i Assens benytter sig eksempelvis meget af kommunens misbrugskonsulenter, SSP-vejledere, UU-vejledere, erhvervsskoler samt andre tilgange til at få de unge oplyst om, hvilke muligheder de har for uddannelse og beskæftigelse.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Resultatet for det forebyggende arbejde med 'voksne børn' og 'unge voksne' skal have et fokus på og en sikring af, at disse unge støttes i den overgangsproces, som de gennemgår på dette stadie i livet. Det er vigtigt at holde sig for øje, at dette er en overgangsproces, som rækker bredt, da den påvirker mange aspekter af de unges liv. Det er derfor også nødvendigt, at der ikke kun er fokus på dokumentation og resultater inden for et begrænset område, men at der her er fokus på den helhedstænkning, som er tænkt ind i serviceloven. I Fredericia benytter behandlerne sig af selvrapportering for at sikre, at de arbejder med det, der er relevant for den unge, ligesom det giver muligheder for en mere præcis evaluering af forløbet. Brahesholm i Assens har udviklet deres egen statusevaluering (se bilag 2), hvor de vurderer den unges udvikling inden for de områder og målsætninger, der indgår i handleplanen, med udgangspunkt i en særligt udviklet vurderingsskala. Disse former for evaluering er meget personnære, og de unge bliver oplyst om alle overvejelser og fremgange, så de unge bevidstgøres, og der gives mulighed for løbende at have en dialog om udviklingen.

SOCIAL INTEGRATION

Temaet om social integration omfatter modpoler som omsorg eller kontrol, klient eller selvstændig og handler om et klassisk, men centralt, diskussionsemne inden for det sociale arbejde. Alt socialt arbejde er en balancegang mellem ønsket om at hjælpe til selvstændighed og risikoen for at klientgøre en person, det vil sige at gøre personen uselvstændig og initiativløs, afhængig af andre og andres beslutninger om personens liv (Järvinen & Mik-Meyer, 2004). Vi ønsker at videreføre diskussionen her, da casestudierne såvel som forskningen peger på, at den også er vigtig i det forebyggende arbejde med gruppen af unge på 14-17 år. Dette skyldes

ikke mindst, at de unge står i en situation, hvor de er tæt på at skulle afslutte deres 'foranstaltningskarriere'. Der er følgelig en række spørgsmål, som er relevante i det forebyggende arbejde. Eksempler på disse spørgsmål er: Hvad er det for en omsorg, de unge har brug for? Bliver de 'handicappede' af systemet, så de ikke kan fungere som selvstændige individer? For at tydeliggøre de forskellige tilgange i det forebyggende arbejde har vi udarbejdet figur 10.1.

FIGUR 10.1
Klientgørelse.

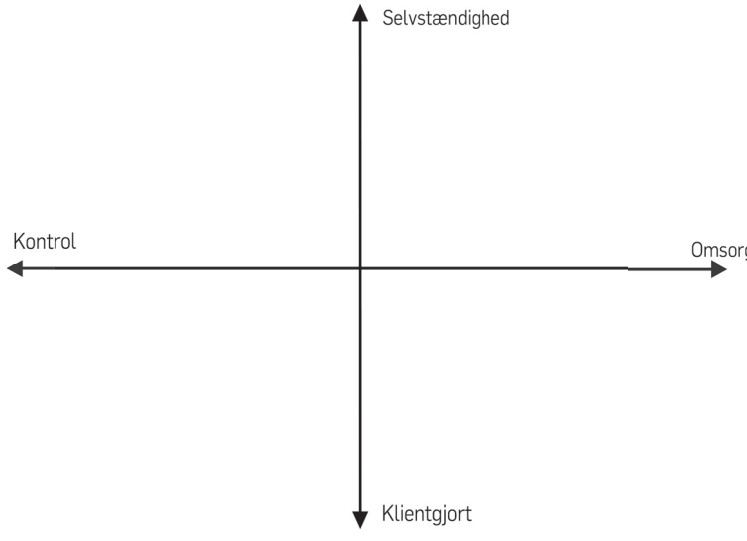

Af figur 10.1 fremgår det, at foranstaltningerne i det forebyggende arbejde kan befinde sig på forskellige punkter i dette koordinatsystem. Måske har den enkelte foranstaltning svært ved endeligt at placere sig selv, men det er vigtigt at have en løbende diskussion af, hvor man befinder sig i det forebyggende arbejde med de unge og hvorfor. Det er den diskussion, som vi gerne vil bidrage til med dette tema om social integration.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Som det fremgik under forrige tema, skal det forebyggende arbejde med unge i alderen 14-17 år indfange en bredspektret gruppe med en række af forskellige problemprofiler. På den ene side dækker foranstaltningerne

over unge, som ikke vurderes at have tilstrækkeligt med problemer til anbringelse, på den anden side unge, hvor anbringelse ikke kan opretholdes. Brahesholm er eksempelvis opstået på projektbasis for en lille gruppe unge, der var anbringelsestruede på grund af misbrug og kriminalitet. Målgruppen er dog siden hen blevet lidt bredere, så Brahesholm nu også henvender sig til unge med sociale og skolemæssige problemer.

Samtidig med gruppen af meget udsatte unge er der en ny målgruppe, der ikke har været inden for systemet før. Denne gruppe er unge, der kommer fra hjem med forældre med både uddannelse og beskæftigelse. De unge er psykisk ustabile, har muligvis ikke fundet sig til rette i uddannelsessystemet eller er marginaliseret på den ene eller den anden måde i forhold til normalsystemet. Ungeteam i Aarhus er en foranstaltning med fokus på relationsarbejde og praktisk hjælp, hvor en del af de unge, der henvises til Ungeteamet, befinder sig i psykiatriens grænseland, men ikke nødvendigvis er anbringelsestruede.

Det er vigtigt at have for øje, at der iblandt målgruppen findes unge, som kommunen 'ikke har kunnet nå' med andre tiltag, de såkaldt foranstaltningstrætte unge. Dette kendetegner især de unge fra Værkstedsplads i Mariagerfjord Kommune. Det forebyggende arbejde med disse unge er vigtigt, men samtidig tydeliggør gruppen det dilemma, som kendetegner det sociale arbejde, og som er i fokus under dette tema: dilemmaet mellem at yde omsorg og kontrol på samme tid. De unge indgår i foranstaltningerne for at sikre deres trivsel og udvikling – de skal have samme mulighed for at opnå et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. De har således brug for omsorg og støtte til at udvikle sig, så de kan klare sig selvstændigt. De unge er imidlertid også visiteret til de forebyggende foranstaltninger, fordi de udviser problemer og risikobetonet adfærd, som ikke accepteres af det omgivende samfund. De fleste af foranstaltningerne arbejder da også meget med adfærd og socialisering.

En af årsagerne til, at målgruppen er blevet bredere, fremgår af nøgletalsanalysen. Her fremgår det, at der næsten er samme andel af unge i forebyggende foranstaltninger som i anbringelse. Mange unge i anbringelse modtager også en forebyggende foranstaltning, hvorfor en del af de anbragte unge også tæller under de forebyggende foranstaltninger. Ser vi bort fra disse unge, er der pludselig flere 14-17-årige, der er anbragt, end 14-17-årige, der udelukkende modtager en forebyggende foranstaltning.

Målgruppen for de forebyggende foranstaltninger er som oftest unge, der ikke kan være andre steder. De er oftest ikke anbragt (det er

forsøgt for flere af dem uden succes), men de er samtidig vurderet til at have brug for hjælp gennem en forebyggende foranstaltning. Nogle er 'anbragt' i foranstaltningen som et alternativ til anbringelse på en sikret afdeling i forbindelse med en dom om ungdomssanktion. Dette gælder for et par af drengene på Brahesholm i Assens.

HENVISNING OG VISITERING

Henvisning og visitering til en foranstaltning for denne aldersgruppe fordrer en handleplan med fokus på overgangsprocessen og på den selvstændiggørelse, der er nødvendig, for at den unge kan gennemføre overgangen fra voksent barn til ung voksen.

I Assens er henvisningen til Brahesholm tilrettelagt fleksibelt, så akutte visiteringer kan håndteres. Her kan SSP-medarbejdere og UU-vejledere kontakte Brahesholm direkte, hvorefter sagsbehandleren i samarbejde med Brahesholm laver den endelige børnefaglige undersøgelse og handleplan. Basement i Fredericia gør meget ud af statusopfølgninger på handleplanen, hvor selvrapportering fra den unge også benyttes for at sikre, at ungekonsulenterne arbejder med det, den unge finder relevant.

METODER

Det forebyggende arbejde med udsatte unge ligger et sted mellem fuld omsorg og fuld kontrol, samtidig med at den unge enten udlæres som klient eller som selvstændigt individ. Inden for disse yderpunkter ligger de metoder, som bruges i de beskrevne foranstaltninger.

Der findes forskellige tilgange til og forståelser af arbejdet med denne gruppe af unge. Det er vigtigt, at foranstaltningerne er sig bevidst om, hvilken tilgang og forståelse deres forebyggende arbejde bygger på. Eksempler på forskellige tilgange til og forståelser af arbejdet fremgår af casestudierne, hvor blandt andet Basement i Fredericia hovedsageligt er baseret på relationspædagogik, mens Brahesholm i Assens er baseret på konsekvenspædagogik og kontrol.

Behandlerne i foranstaltningerne fremstår alle som rollemodeller for de unge for herigennem at vise de unge, hvordan livet også kan leves. På Værkstedsplads i Mariagerfjord er det håndværkeren, der er rollemodel gennem nærhed og arbejdsfællesskab, mens Basement i Fredericia også bruger andre unge som rollemodeller i en 'ung til ung'-ordning for dem, der er på vej til at blive udsluset.

Når der arbejdes så meget med empowerment, anerkendelse, relationer og rollemodeller, bliver foranstaltningerne mindre klientprægede og mere aktivitets- og selvhjælpsprægede. De anerkendende metoder opleves som effektive til at få udviklet de unges selvværd ved at bevidstgøre dem om egne ressourcer. Gennem den tætte relation får de unge et medansvar i forhold til de aktiviteter, som de deltager i, og de situationer, som opstår gennem mødet mellem ung og behandler. I Ungeteam i Aarhus er det italesat, at der er fokus på 'den unges ressourcer, håb og drømme', samtidig med at den praktiske pædagogiske støtte også fungerer som 'sidemands-oplæring'.

Disse tilgange illustrerer alle en omsorgsbaseret tilgang. Det er imidlertid vanskeligt nøjagtigt at indfange, hvad det vil sige at 'møde de unge, hvor de er'. Denne åbne tilgang til de unge med fokus på de unges trivsel skaber en risiko for, at det bliver den enkelte medarbejders tolkning af den enkelte unges problemprofil og medarbejderens kompetencer, som bestemmer, hvilke elementer hos den unge som er fokus i arbejdet. Samtidig skaber det en mulighed for, at de unge skubbes til eksempelvis at tage sig mere sammen i skolen og klare sig bedre fagligt.

Det er helt centralt for disse unge, at de udvikler færdigheder, som gør dem i stand til at afslutte deres foranstaltningskarriere og giver dem mulighed for at stå på egne ben. De skal derfor lære at navigere i en dagligdag, hvor det er nødvendigt at stå op om morgenen, vaske tøj, betale regninger, bo for sig selv, lave mad og lignende forhold. Det er derfor ikke tilstrækkeligt med en god relation mellem den unge og behandleren. Behandleren skal bruge denne relation til at yde tilstrækkelig med kontrol over den unge til, at den unge udfordrer sine egne kompetencer og udvikler sig. Dette bliver også pointeret i Ungeteamet i Aarhus, hvor der blandt andet kan ydes praktisk støtte til at flytte i egen bolig. Samtidig skal behandleren dog ikke yde kontrol i en grad, så det påvirker den unges mulighed for at udvikle sig selvstændigt og gennemgå overgangsprocessen på egne vilkår. Det kan med andre ord føles som at balancere på en knivsæg.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Som tidligere belyst er de forebyggende foranstaltninger, der beskæftiger sig med de 14-17-årige, kendetegnet ved, at sammensætningen af medarbejderstaben er bredere end de tidligere beskrevne foranstaltninger i projektet. Der er flere håndværkere og tidligere håndværkere med nye uddannelser, der arbejder med denne aldersgruppe. Flere af foranstaltnin-

gerne er startet som et forsøg på at etablere tilbud rettet mod dem, som andre ikke vil tage sig af, og medarbejderstaben er mere eller mindre håndplukket til opgaven. Det gælder for både Brahesholm i Assens og Værkstedsplads i Mariagerfjord. I Basement i Fredericia er medarbejdergruppen mere homogen, bestående hovedsageligt af pædagoguddannede og socialrådgivere, og er kendetegnet af stor robusthed. Basement lægger vægt på, at de har en stærk faglig kultur, der er med til at give høj medarbejdertrivsel og minimal udskiftning i gruppen.

Medarbejderne besidder således mange og forskellige kompetencer, hvilket er positivt, men samtidig skaber det en risiko for, at der mangler et fælles sprog og en fælles retning i det forebyggende arbejde, som også tidligere belyst. Ved manglen på fælles retning i arbejdet er der risiko for, at arbejdet med den enkelte unge bliver personafhængigt. Den unge vil herved lære de kompetencer og blive tilbudt de muligheder, som den primære kontaktperson har fokus på og viden om. Ved at sikre en udveksling af viden og kompetencer blandt medarbejderne er der større sandsynlighed for, at den enkelte medarbejder har et bredt fokus i arbejdet med den unge.

ORGANISERING OG LEDELSE

Lederne af de præsenterede foranstaltninger har alle en række af færdigheder at trække på i deres arbejde med de udsatte unge, da de enten har stor ballast fra tidligere arbejdspladser inden for belastede miljøer (blandt andet kriminalforsorgen og institutionsmiljøet) eller er uddannede håndværkere. Det er med andre ord en gruppe af ledere, som er tydelige i deres adfærd og handlinger, og som er tydelige i forhold til at vise vej for de unge. Dette ses som en fordel, når det handler om denne gruppe unge, der ofte har behov for handling frem for snak og praktisk vejledning i, hvordan man opfører sig i forskellige sociale sammenhænge.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Casestudierne viser, at foranstaltningerne samarbejder med mange aktører for på den ene side at fange problemer i opløbet og på den anden side at sikre et samarbejde omkring de unges fremtid. Da de unge ofte er kendetegnet ved komplekse problemprofiler, er det nødvendigt med inddragelsen af mange aktører, som på forskellig vis kan spille en rolle i de unges liv. Det er nødvendigt med et samarbejde både for at forebygge problemer, men også for at opfange opståede problemer via samarbejdet og kontakten til eksem-

pelvis SSP, misbrugskonsulenter, politiet og psykiatrien. Herudover er det vigtigt at have fokus på de unges overgang til voksenlivet igennem samarbejde med uddannelses- og beskæftigelsesområdet.

Det er imidlertid ikke kun i forhold til andre forvaltningsområder, at vi ser en nødvendighed for et tæt samarbejde og udveksling af viden. Effektevalueringen peger på, at selv inden for børnesystemet er der forskellige vurderinger af de unge og deres behov. Sagsbehandlere og behandlere vurderer eksempelvis de unges trivsel forskelligt. Behandlerne mener, at 56 pct. af de unge falder uden for normalområdet i forhold til deres personlige styrker og svagheder, mens sagsbehandlerne vurderer, at det gør sig gældende for 72 pct. af de unge (jf. den samlede SDQ-score i kapitel 9). Dette peger på, at der i kommunerne ikke er samme opfattelse af de unge, hvilket kan have en væsentlig betydning for de muligheder og tilbud om støtte, som de unge modtager. På den ene side kan man eksempelvis formode, at en *for positiv* vurdering af en ungs behov på den ene side medfører, at den unge ikke visiteres til den støtte, der reelt er behov for. På den anden side kan en *for negativ* vurdering af den unges trivsel og behov bevirke, at den unge modtager støtte, som overkompenserer og herved fratager den unge en del af sin selvstændighed. Herudover kan den unge komme til at indgå i en gruppe af unge med mere komplekse problemprofiler og med en højere grad af risikoadfærd, som den unge lader sig præge af.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Når de forebyggende foranstaltninger skal se nærmere på deres dokumentation og resultater, er det vigtigt, at de samtidig tager med ind i deres overvejelser, hvor de befinder sig på den tidligere opstillede figur 10.1. Denne overvejelse skal bruges til at perspektivere de umiddelbare resultater, da foranstaltningen herved bliver bedre rustet til at tage stilling til, hvorvidt de ønskede resultater reelt opnås – og hvad der reelt er de ønskede resultater. Vurderes det som et positivt resultat, hvis en ung eksempelvis klarer sig godt i uddannelsessystemet, men har svært ved at tage sig af sig selv i dagligdagen og 'stå på egne ben', da den unge ikke har udviklet færdigheder til at klare sig selv?

SYSTEMETS FLEKSIBILITET

De beskrevne forebyggende foranstaltninger for aldersgruppen 14-17 år er stort set alle pionerprojekter. De er alle startet som mere eller mindre

skræddersyede eksperimenterende tilbud, hvor nogle ildsjæle har fået muligheden for at gribe tingene lidt skævt an for at finde en løsning, der virker for en speciel gruppe af udsatte unge. For at dette kan fungere, forudsættes der et fleksibelt system, som giver politisk opbakning og frirum til at se muligheder og skabe resultater.

Vi ønsker med dette tema om fleksibilitet at sætte fokus på, at den kreativitet og fleksibilitet, som de forebyggende foranstaltninger oplever inden for foranstaltningens rammer, også skal findes inden for det sociale system generelt. Casestudierne viser, at fleksibilitet på flere niveauer er central, samtidig med at forskningen peger på, at det er nødvendigt med hurtig indsats over for de 14-17-årige unge, da de ellers kan udvikle uhensigtsmæssige handlemønstre som eksempelvis risikoadfærd i form af brug af rusmidler eller udførelse af kriminelle handlinger.

HENVISNING OG VISITERING

Det har vist sig meget nyttigt med en fleksibel henvisning, fordi mange af de unge står med et akut behov for behandling, enten som tidlig indsats over for et akut opstået problem eller som hurtig indsats over for et problem, som det ikke tidligere har været muligt at løse, for at undgå, at det vokser sig større.

Brahesholm i Assens kommune lægger vægt på en hurtigtarbejdende visitering, da der ofte er tale om 'her og nu'-situationer, der kræver øjeblikkelig handling. Hvis den børnefaglige undersøgelse og handleplanen ikke er udarbejdet, udfyldes et visiteringsskema i fællesskab mellem sagsbehandler og foranstaltning, og undersøgelsen og handleplanen laves efterfølgende. For Værkstedsplads i Mariagerfjord og Basement i Fredericia foregår visiteringen oftest gennem visitationsteamet, der har den børnefaglige undersøgelse med på mødet. Basement har en venteliste på typisk 1-3 måneder, der dog fraviges, hvis der er tale om en akut sag, så den unge får hjælp med det samme. Værkstedsplads er derudover afhængig af det rette match mellem ung og håndværker – hvis det match ikke findes, visiteres der ikke til Værkstedsplads, men til noget andet.

Fleksibiliteten i henvisning og visitering, der er opbygget i flere af foranstaltningerne, er central for ikke at 'tabe' de unge på et tidspunkt, hvor de har et stort behov for hjælp. Der kan således være behov for, at kommunerne tænker anderledes for at kunne tilgodese denne gruppe af unge.

ORGANISERING OG LEDELSE

Organisatorisk bør den forebyggende foranstaltning som enhed være opmærksom på ikke at lukke sig om sig selv. Det er vigtigt, at lederen har stor indsigt i kompleksiteten i det sociale system og de muligheder, som findes her. Ellers risikerer den forebyggende foranstaltning at isolere sig uden tæt tilknytning til resten af det sociale system. Da det er vigtigt for denne udsatte gruppe af unge, at der findes et bredt spektrum af muligheder, og at der er fokus på overgangen til et selvstændigt voksenliv, er det nødvendigt, at ledelsen har fokus på samarbejde med en lang række af aktører. Det kan eksempelvis gøres som i Aarhus, hvor Ungeteam fungerer som en matrikelløs indsats, der møder de unge der, hvor der er behov for, at de mødes, eller som i Fredericia, hvor Basement fysisk holder til i et hus, hvor der er flere funktioner repræsenteret, så der fysisk er kort afstand til de andre aktører.

Foranstaltningerne skal have lang snor, så de kan tilrettelægge arbejdet med de unge hensigtsmæssigt i forhold til de unges behov. Det er dog vigtigt med klare mål, metoder og sprogbrug for arbejdet, da målsætningerne og formålet herved flyttes fra den enkelte ansatte i foranstaltningen og over på personalestaben som en samlet gruppe.

Lederne i foranstaltningerne fremstår også som en bredere faggruppe end tidligere, og deres personlige engagement fremtræder tydeligt under casestudierne. Det personlige engagement sikrer en energi og udvikling i det forebyggende arbejde med disse unge, men det medfører også, at foranstaltningerne og ledelsen er sårbar, da den let bliver personafhængig. Eksempelvis trækker Brahesholm mange gange på lederens kontaktnetværk, når der skal sættes aktiviteter i gang.

SAMARBEJDE MED ANDRE

For at sikre den helhedsorienterede indsats og forståelse er det således vigtigt, at foranstaltningerne indgår i samarbejde med andre foranstaltninger. Dette vil skabe en større forståelse og viden på tværs af foranstaltningerne og inden for det kommunale system, der kan medvirke til, at foranstaltningerne i sig selv vil stå stærkere, men også, at kommunens indsats over for udsatte børn og unge generelt forbedres. Den højere grad af vidensdeling og 'fleksibel viden' bevirker, at de enkelte foranstaltninger bedre kan følge resultaterne af deres arbejde: Hvad opnåede de via deres indsats, og hvilke veje bevæger den unges liv sig fremover? Herved får foranstaltningerne bedre mulighed for at tilpasse og videre-

udvikle deres tilbud, således at det passer bedst muligt til målgruppen. Et eksempel, hvor der er brug for samarbejde, er Brahesholm i Assens, der ofte modtager de unge, når de er 16 eller 17 år, og derfor kan opleve samarbejdet med voksenområdet som helt centralt.

Her kan et tilbud om efterværn (boks 10.2) være en af de løsninger, der skal til for at give den unge en blidere overgang til den selvstændige tilværelse.

Vejledningens pkt. 455 tilsiger, at det kan være hensigtsmæssigt, for så vidt angår unge med funktionsnedsættelse eller med sociale pro-

BOKS 10.2

Servicelovens § 76 om tilbud til de unge over 18 år.

§ 76. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp efter stk. 2-5 til unge i alderen fra 18 til 22 år, når det må anses at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed. Hjælpen skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse og herunder have fokus på at understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold, f.eks. anskaffelse af selvstændig bolig.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at en udpeget fast kontaktperson, jf. § 52, stk. 3, nr. 6, kan opretholdes efter det fyldte 18. år.

Stk. 3. For unge, der er eller var anbragt uden for hjemmet i et anbringelsessted efter reglerne i kapitel 11 umiddelbart inden det fyldte 18. år, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om:

1. at døgnophold, jf. § 55, på et anbringelsessted, jf. § 66, opretholdes
2. at udpege en fast kontaktperson for den unge, jf. § 52, stk. 3, nr. 6
3. at etablere en udslusningsordning, jf. § 55, i det hidtidige anbringelsessted
4. at tildele andre former for støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at støtte efter stk. 2 og 3 kan tildeles eller genetableres indtil det fyldte 23. år, hvis:

1. den unge fortryder tidligere at have afvist støtte, og behovet fortsat er til stede
2. den unges situation ændrer sig, så der senere opstår et behov for støtte
3. støtte er ophørt, jf. stk. 6, og behovet herfor opstår igen.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er eller var anbragt uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, jf. § 58, støtte i form af en kontaktperson frem til det fyldte 23. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form af opretholdelse af døgnophold efter stk. 3, nr. 1.

Stk. 6. Tilbud efter stk. 2-5 skal ophøre, når de ikke længere opfylder deres formål under hensyn til den unges behov for støtte, eller når den unge fylder 23 år.

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen skal, i det omfang det er muligt, sørge for, at unge, som har været anbragt uden for hjemmet efter reglerne i kapitel 11, umiddelbart inden det fyldte 18. år får mulighed for at vende tilbage til det tidligere anbringelsessted kortvarigt, uanset om der iværksættes foranstaltninger efter stk. 3.

Kilde: Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 3, af 15. februar 2011.

blemer, der kræver en særlig indsats, at de relevante afdelinger holder et møde, hvor sagen overleveres, så der er taget hånd om den unges sag fra det tidspunkt, hvor pågældende fylder 18 år (Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 3, af 15. februar 2011).

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Kravene til dokumentation i de tilfælde, hvor den unge har behov for støtte ud over det fyldte 18. år, bør være relativt høje. God og fyldig dokumentation kan være med til at synliggøre det arbejde, der er lavet, og derigennem fremme kreative og/eller bedre løsninger. Hvis der skal være en vis kontinuitet i støtten til den socialt udsatte unge, bør dokumentationen kunne bruges i overgangen mellem afdelinger.

Flere foranstaltninger har manglet et dokumentations- og opfølgningssystem, hvorfor de eller kommunen selv har udviklet et. Brahesholm i Assens har udviklet deres egen statusevaluering (se bilag 2), hvor de 19 statusmål overvejende er af positiv karakter. Aarhus Kommune har udviklet en resultatdokumentation, der skal kunne benyttes på alle niveauer – i foranstaltningen, i forvaltningen og på det politiske plan – til at måle den faglige effekt af de ydelser, der retter sig mod udsatte og handicappede børn og unge (se bilag 4). Behandlerne i Ungeteam i Aarhus udtrykker dog en vis bekymring for, hvorvidt der kan dokumenteres resultater, hvis de opstillede mål, der er fastsat fra starten, ikke er realistiske. Samtidig er resultatdokumentationen meget problemfokuseret, hvilket kan fremme stigmatisering i stedet for at dokumentere de positive udviklinger.

FAMILIE OG NETVÆRK

Vi ved fra dataindsamlingen i kapitel 9, at de fleste af forældrene til de unge i de forebyggende foranstaltninger hører til den gruppe af udsatte forældre, forskningen peger på. En betydelig gruppe forældre har ingen uddannelse, ringe eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet, fungerer dårligt i sociale sammenhænge, har et svagt netværk, og selvom der er relativt tætte relationer mellem børn og forældre, er nogle af disse relationer forbundet med en negativ indflydelse fra forældrene på de unge. Tilsammen peger disse former for udsathed i retning af, at forældrenes evne som forældre kan være utilstrækkelig. Forskningen peger også på, at

der er en relativt stor sammenhæng mellem forældres dårlige forældreevne og de unges risiko for senere at begå kriminalitet (Farrington & Welsh, 2007). Dette gælder også, hvis der er mange konflikter forældrene imellem. Det kan derfor være et centralt punkt i arbejdet med de socialt udsatte unge, at der også arbejdes med forældrenes forældreevner.

Forældrene træffer ikke længere de store beslutninger i børns og unges liv i det senmoderne samfund (Dencik & Jørgensen, 1999), men de bør stadig kunne guide de unge gennem livets beslutninger og være rollemodeller, så der ikke skal findes rollemodeller uden for familien. Derfor bør der arbejdes med de forældre, der ikke formår denne opgave.

Hvis foranstaltninger for de unge 14-17-årige var organiseret som et familieprogram (jf. de familieprogrammer, der er beskrevet i delrapport 2, Lausten m.fl., 2010b), ville de være kendetegnet ved at være:

- Kortvarige
- Intensive
- Helhedsorienterede
- Placeret i den unges eget nærmiljø.

Derudover bekender familieprogrammer sig ofte til positive og anerkendende metoder. Hvis foranstaltningerne for de 14-17-årige bliver lavet som et familieprogram, vil der således også blive arbejdet med forældrene, selvom det er de unge, der i første omgang bliver visiteret til en foranstaltning. Foranstaltningerne ville altså skulle gå længere i forhold til forældre end i dag, hvor de oftest blot inddrager forældrene i arbejdet med de unge, men ikke arbejder behandlingsmæssigt med forældrene også. Dette giver god mening, da erfaringen viser, at børn og unge vender tilbage til forældrene, uanset forældrenes udsathed og forældreevner. Venner kan skiftes ud, men forældrene vil altid være der.

Faxe Forældrenetværket er et godt eksempel på en form for inddragelse af forældre på en ny og anderledes måde. Forældrenetværket lægger vægt på at skabe et netværk omkring forældrene og de unge, så de kan lære at tackle problemer på egen hånd. Netværket øger forældrenes forældreevne og kendskab til egne børn og deres venner uden en egentlig form for behandling. Det hele foregår gennem empowerment, hvor forældrene gennem samtaler med andre forældre i samme situation bliver bedre forældre, fordi de får større indsigt i det, de unge går og laver, og

viden om, hvad de kan bidrage med i forhold til en positiv udvikling for de unge.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Der er en stor målgruppe med behov for behandling blandt forældrene til de 14-17-årige, der modtager forebyggende foranstaltninger. Som skrevet tidligere har forældrene også en række problemer, og reduktion af forældrenes problemer vil højst sandsynligt vise sig som en gevinst for de unge også. Basement i Fredericia ser det som en ekstra udfordring, når de har med etniske minoritetsforældre at gøre, blandt andet fordi hjælpen kommer meget sent i et ellers fastlåst forløb, og fordi minoritetsforældrene er svære at skabe kontakt med. Ungeteam i Aarhus oplever, at forældre med posttraumatisk stress-syndrom (PTSD) kan overføre egen angst til børnene og dermed forstærke børnenes problemer. En foranstaltning, der kan rumme alle problemer, kan derfor også yde støtte til familie og netværk til den unge på lige fod med de intensive familieprogrammer, der tilbydes udsatte forældre til små børn.

HENVISNING OG VISITERING

Spørgsmålet er, om man fra kommunens side skal udvide fokusområdet, så der også sættes fokus på forældrene og deres problemprofil, når der udarbejdes handleplaner for de unge? Hvis de unge skal have et løft, så de på sigt er klar til et selvstændigt voksenliv, kan man med fordel også inkludere familie og netværk i henvisningerne. Basement i Fredericia giver blandt andet udtryk for, at forældrene også skal være indstillet på at skabe forandringer som en af betingelserne for, at de unge får tilbudt Basement. At det så i realiteten kun er en mindre del, der formår at ændre sig som forældre, er en anden sag.

METODER

Intensivt arbejde med de unge sker sommetider på bekostning af arbejdet med forældrene. Fokus på, at den unge får en voksenkontakt, der fungerer, og positive rollemodeller, gør, at forældrene kommer lidt i baggrunden. Her skal behandlerne være opmærksomme på, at de ikke kommer til at erstatte forældrene. Behandlerne skal supplere forældrenes rolle over for den unge, derfor er samarbejde mellem behandler og forældre af stor betydning.

Forældrene bliver både inddraget og behandlet i de evidensbaserede programmer. Det manualbaserede behandlingsprogram, MTFC, arbejder med både den unge, der har emotionelle eller adfærdsproblemer, og med den unges forældre. Der er tilknyttet en familieterapeut til behandlingsteamet, der gennemfører terapi i forældrenes hjem, hvor den unge også kan deltage. MultifunC inddrager også forældrene gennem forandring af familieprocesser, hvor forældrene involveres i alle beslutninger og trænes i deres rolle som forældre og støttes, når den unge er flyttet hjem igen.

Den foreløbige status fra effektevalueringen viser, at der er en tæt relation mellem en stor del af de unge og især mødrene, men at denne relation ikke altid kun er positiv. Ud fra det perspektiv, at venner kan skiftes ud, men forældre altid vil være der i de unges liv – i inderkredsen af det udviklingsøkologiske system (Bronfenbrenner, 1979) – kan det derfor give god mening ikke blot at inddrage forældrene i arbejdet, men også direkte at arbejde med forældrene og deres problemer ude i foranstaltningerne. Tidligere forskning omkring forældre til anbragte børn (Egelund m.fl., 2008) har vist, at forældrenes situation ikke ser ud til at ændre sig væsentligt over tid, hvilket er endnu et argument for at øge det målrettede arbejde med forældrene og deres problemer.

De beskrevne foranstaltninger i denne rapport inddrager forældre på mange forskellige planer. Brahesholm i Assens har en målsætning om at styrke samarbejdet med forældrene uden decideret at kunne tilbyde familiebehandling. Blandt andet arbejder en af behandlerne med både den unge og forældrene i samtaler om livshistorier for at opnå en bedre forståelse for, hvordan tingene fungerer i familien. Basement i Fredericia arbejder narrativt og inddrager derved forældrene i det omfang, det er muligt. De bruger ofte 'bevidning' til at mægle mellem den unge og forældrene (se boks 5.5 for yderligere forklaring om bevidning). Ungeteam i Aarhus tilbyder samtaler hjemme hos forældrene i de sager, hvor konflikten mellem den unge og forældrene er et særligt stort problem.

Faxe har med Forældrenetværket taget et skridt mod en anderledes form for forældreuddannelse. Forældrenetværket er ikke klassificeret som en forebyggende foranstaltning under servicelovens § 52, stk. 3, men fungerer alligevel på lige fod med andre foranstaltninger i Faxe Kommune. De involverede forældre bliver gennem Forældrenetværket stærkere som gruppe og bedre til at tackle de individuelle problemer, der er med deres teenagere. Forældrene har fundet en ny måde at stå sam-

men på og ser de unge som en fælles udfordring og ikke som tidligere et problem, man stod ganske alene med. Forældrene tager derved selv ansvar og overdrager ikke ansvaret til kommunen.

En af de gode egenskaber ved flere af de forebyggende foranstaltninger beskrevet i denne rapport er, at de metodemæssigt tydeligt søger at støtte de unges netværk ved at koble de udsatte unge til byens normale ungemiljø og -netværk. De er med andre ord inspireret af 'den økologiske tilgang', hvor der er fokus på det netværk og de relationer, som befinder sig omkring den enkelte unge (Bronfenbrenner, 1979).

Her kommer spændvidden i målgruppen af 14-17-årige igen til udtryk. Nogle af de unge har brug for at blive inkluderet i almindelige ungemiljøer med det samme, mens andre først skal ekskluderes fra det forkerte miljø, før de kan inkluderes de rette steder. Inklusionen kommer tydeligst til udtryk i Basement i Fredericia, hvor ungekonsulenterne laver aktiviteter med de unge ude i andre ungemiljøer for at integrere de unge i de miljøer, de skal færdes i, efter at de forlader Basement. Ungeteam i Aarhus gør også meget ud af, at de er en 'matrikelløs indsats' og mødes med de unge inde i byen for på den måde at udvikle den unges sociale læring. I forhold til eksklusion bruger Brahesholm i Assens konsekvenspædagogikken til at forpligte de unge til at holde sig fra både stoffer og alkohol i weekenden og i nogle tilfælde at holde sig væk fra visse personer i den gamle omgangskreds.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Hvis de forebyggende foranstaltninger skal styrke arbejdet med familiebehandling og det bredere netværk, er der enten behov for en bredere medarbejdergruppe eller et tættere samspil med andre foranstaltninger, der inkluderer familiebehandling. Der er flere tiltag i de beskrevne forebyggende foranstaltninger for de 14-17-årige til ikke blot at inddrage, men også arbejde med forældrene. Brahesholm i Assens er p.t. ved at finde midler til at ansætte en familiebehandler, så der sikres en større sammenhæng i arbejdet med de unge og deres forældre. Basement benytter sig ofte af familiesamtaler, hvor decideret familiebehandling kan bevilges som supplement, hvis det i enkelte tilfælde vurderes at være relevant. Erfaringen fra Fredericia viser blandt andet, at Basement – og de unge, der er visiteret til Basement – nyder godt af det forhold, at sagsbehandlere, psykologer og foranstaltningens medarbejdere er placeret samme sted fysisk, hvorved en egentlig familiebehandling ligger tættere

på end i en kommune, hvor funktionerne ligger mere geografisk adskilt. Basement har også en vagttelefon uden for almindelig åbningstid, så både de unge og deres forældre kan ringe, hvis der opstår en akut situation.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Alle i foranstaltningerne er enige om, at indsatser for de unges forældre, hvor forældrene gennem behandling får reduceret deres egen problemprofil, vil blive positivt modtaget. Der er allerede beviselige resultater i foranstaltningerne nu, selvom de ikke inkluderer familiebehandling som sådan. Brahesholm i Assens Kommune oplever, at de unge får en bedre relation til deres forældre, blandt andet fordi der arbejdes intensivt med forældre-barn-relationen. De oplever, at effekten af behandlingen på den unge øges, når der kan etableres et tæt samarbejde med forældrene. Basement i Fredericia oplever, at tilliden til medarbejderen fra både den unges og forældrenes side er alfa og omega for arbejdet og resultaterne. Men selvom Basement lægger meget vægt på at arbejde med de unges omgivelser gennem forældrerelation og netværkssamarbejde, er det kun en mindre del af forældrene, der opfatter Basement som et tilbud om egentligt samarbejde.

BILAG

Bilagene indeholder de eksempler, der er brugt til at understøtte beskrivelserne af de forebyggende foranstaltninger i kapitel 3 til 7.

PROJEKT BRAHESHOLM

BOGENSEVEJ 135
5620 GLAMSBJERG

Kontrakt vedr……...

Den er gældende fra d dd/mm/år.

En gang om mdr. skal …. sove hos Mormor og Morfar.

De andre week. skal ….. være hos mor, med besøg/kontrol af Tommy.

3 dage i Praktik.

2 dage i projektet

Hverdage (søn-tors) hjemme kl 21.00

Week. (fre-lør) hjemme kl 22.00

Bære brænde ind og værelset skal holdes.

Hvis disse aftaler ikke holdes stopper vi samarbejdet og overgiver ….. til andet regi.

Jesper Jensen	Tommy Stampe	
Daglig leder	Kontakt Person	Elev

BILAG 2: STATUSEVALUERING. BRAHESHOLM I ASSENS KOMMUNE

PROJEKT BRAHESHOLM

BOGENSEVEJ 135
5620 GLAMSBJERG

STATUS – ARBEJDE

1. Social adfærd
2. Fastholde sig selv
3. Tænker på andre, før mig selv
4. Behjælpsom
5. Vise omsorg
6. Er jeg doven
7. Har jeg vilje
8. Min hygiejne
9. Åben/Ærlig
10. Yder jeg til fællesskabet
11. Er jeg en rollemodel
12. Min tolerance
13. Min tålmodighed
14. Har i tillid til mig
15. Giver jeg udtryk for mine følelser
16. Tør jeg melde ærligt ud
17. Er jeg passiv nyder
18. Er jeg modtagelig for kritik
19. Er jeg god til at aktivere mig i fritiden

PROJEKT BRAHESHOLM

BOGENSEVEJ 135
5620 GLAMSBJERG

Vurderingsskala til statusevalueringen

0-1 Beskriver den unge/misbrugeren ud fra:

- Er gammel adfærd styrende.
- Opførsel (i huset og uden for huset).
- Styre sind: Surhed – glæde – vrede – irritation
- Er angsten styrende
- Karakter: egoistisk – egne behov – negativ – positiv – mistro – her og nu behov
- Udadvendthed – indadvendthed
- Sproget: Tavshed – misbrugssprog – almindelig
- Personlighed: Ovre i andre – i sig selv
- Har ingen tillid (til voksne).

2 Begyndende bevidst om egen personlighed

- Begynder at tage stilling til hvad der er vigtigt i eget liv.
- Begynder at iagttage og vurdere.
- Begynder at se hvad der sker omkring sig.
- Begynder at blive bevidst om hvordan han handler.
- Begynder at blive bevidst hvad han styrer af.
- Er begyndt at kunne se egne ressourcer.
- Er begyndt at tage stilling til hvad der er vigtigt for og i mit liv.

4 Forandringstiltag: viser sig mere stabil

- Begynder at blive mere sikker på sig selv.
- Viser mere tillid.
- Kan vise glæde.
- Begynder at modtage kritik, råd og vejledning.
- Begynder at arbejde med sine følelser.
- Føler mere tryghed.

Vurderingsskala

6 Nye erkendelser begynder at blive implementeret

- Arbejder målrettet med sig selv.
- Begynder at tage afstand til gamle handlinger.
- Kommer tættere på egne følelser.
- Arbejder mere målrettet med dem (følelserne).
- Deltager aktivt i gruppen.
- Kan modtage kritik positivt.
- Forsvaret er sænket, men ikke væk.
- Begynder at acceptere sig selv som misbruger og begynder at stå ved det.

7 Er bevidst om gamle handlemønstre

- Er blevet bevidst om gammel adfærd.
- Arbejder seriøst med ærlighed.
- Gammel adfærd og handlemåder er på vej til at blive ændret
- Forandringer er synliggjort.
- Tør konfrontere andre.
- Optræder positivt.
- Er blevet meget mere åben.
- Tæt på sine egne følelser.
- Impulshandlinger er aftagende.
- Er rollemodel.
- Forsvaret er væk.

8 Bevæger sig i nye handle mønstre

- Ser kritisk på sig selv.
- Tager større ansvar for sig selv i gruppen og til stedet.
- Stiller krav til sig selv og andre.
- Seriøs i sit arbejde med sig selv.
- Viser empati.
- Er aktiv i/og for gruppen.
- Udviser tålmodighed.
- Begynder stærkt at vise følelser.
- Tydelig rollemodel.
- Deltager for det meste uden forsvar.

Vurderingsskala

9 Bliver mere stabil

- Udfordrer sig selv.
- Fastholder sig selv.
- Sætter nye mål.
- Er ærlig og klar i udmeldingerne.
- Går forrest i og for gruppen.
- Stor stabilitet i sin nye adfærd.
- Åben og ærlig.
- Praktik/skole tager form.
- Meget klar rollemodel.

10 Nye mål sættes

- Stiller krav til sig selv og andre.
- Bevidst om egen formåen.
- Det urealistiske selvbillede er væk.
- Den indre struktur er stabil.
- Åben, ærlig og tillidsfuld.
- Tager klar afstand til gammel adfærd.

12 Klar til at møde udfordringerne

- Angsten er væk.
- Mistroen er væk.
- Accepterer sig selv fuldt ud.
- Tør eje egne følelser.
- Kan fastholde sig selv (i fritid, job, skole, praktik, uddannelse arbejde og etc.).
- Klar til at styre sit eget liv.

Udarbejdet af: Jesper Jensen
Leder
Brahesholm Projektet

Liselotte Helweg
Behandlingsansvarlig
Brahesholm Projektet

BILAG 3: MODELBESKRIVELSE TIL SUNDHEDSMODULET. BASEMENT I FREDERICIA KOMMUNE

MODUL BESKRIVELSE *SMITTE-modellen* 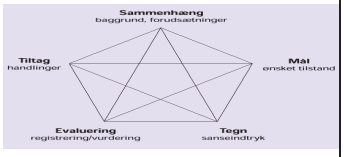 	**Sundhedsmodul**
Sammenhæng • *Baggrund og begrundelse for ønsket udvikling!*	**Baggrund** Sundhedsmodulet er et pædagogisk forløb der har til formål at forebygge og afhjælpe unge med overvægts problematikker. "*Overvægt og fedme er et hastigt voksende problem for børn og unge. I de sidste 30 år er antallet af overvægtige børn og unge tredoblet i Danmark, og der er i dag langt flere svært overvægtige børn. Det går ud over børn og unges fysiske og psykiske helbred. For meget sukker og for lidt motion er de to store syndere.*" (www.faktalink.dk - Bilag 2) Unge der i teenagealderen slås med overvægt er disponible over for sygdomme, mobning og mindreværd. Modulet sigter at afhjælpe de problematikker, der følger i kølevandet ved overvægt, og skal derfor forstås som en sundhedsfremmende indsats!

Mål og målgruppe • *Hvad vil vi opnå (mål)?* • *Hvem egner sig til modulet (målgruppe)?*	 **Mål**: - At overvægtige unge lære glæden ved at være fysisk aktiv - At de unge bliver bevidst omkring temaet "kost & sundhed" **Målgruppe**: - Unge i alle aldersgrupper - Unge med overvægt og sundhedsmæssige problematikker
Indhold og metoder • *Beskrivelse af projektet.* • *Hvilke pædagogiske metoder anvendes?*	 **<u>Beskrivelse</u>:** Overvægtmodulet består af 6 pædagogiske metoder, der tilsammen sigter at forbygge og afhjælpe ift. unge med overvægts problematikker. ***De 6 metoder:*** - Boksning / motion - Gruppesamtaler / bliv set, hørt og forstået - Udviklingssamtaler / coaching - Fitness / motion - Fællesspisning / kost & sundhedsteori - Temaaften / forældre involvering *(Beskrivelse af metoderne bilag 1- "metodebeskrivelse")*

• *Hvordan fortages gruppe-sammensætningen (team)?*	***Team:*** Hvert modul består af team på ca. 4 unge, der sammensættes ud fra en pædagogisk vurdering af, hvad der er det bedste match.
• *Hvor længe forløber et modul (tidsplan)?*	***Tidsplan:*** Hvert modul forløber over 5 uger. Et modul kan gentages / fortsætte, hvis dette vurderes at give mening.
• *Hvilke metoder / midler benyttes som motivationsfak-tor?*	***Motivationsfaktor:*** I enhver forandringsproces er aner-kendelse den største motivationsfak-tor. Anerkendelse vil derfor være den primære motivationsfaktor, frem mod modulets overordnede mål – "at få et sundere liv"! Under eller efter modul vil der være mulighed for en bonus til teamet for positivt arrangement og deltagelse.

BILAG 4: RESULTATSKEMA. UNGETEAM I AARHUS KOMMUNE

Resultatdokumentation
Ungeområdet

Århus Kommune
Socialforvaltningen

Skematype:	
Indskrivning	☐
Opfølgning	☐
Udskrivning	☐

Baggrundsoplysninger

Foranstaltning	**Afdeling**	
Cpr-nr.	**Efternavn**	**Fornavn**
Dato for registrering	**Akutindskrivning**	**Ja** ☐ **Nej** ☐
Udfyldt for myndighed af (navn)**:**	**Udfyldt for foranstaltning af** (navn)**:**	
Har familien/den unge været med:	**Ja** ☐ **Nej** ☐	
Hvis nej, hvorfor ikke?		

Ved udskrivning:

Uplanlagt udskrivning Ja ☐ Nej ☐	*(Udfyldes kun hvis relevant)* **Afgangseksamen folkeskole:** **9. kl.** ☐ **10. kl.** ☐
Udskrives til videre behandling: Ja ☐ Nej ☐	**Uddannelsesstatus ved udskrivning** (forklaring)**:**
Udskrivningsdato:	

Om resultatvurderingen

Oplysningerne i resultatvurderingen skal udfyldes i dialog mellem rådgiver og tilbud. Rådgiver er tovholder ved indskrivning, og tilbudet er tovholder ved opfølgning og udskrivning.

Der skal resultatvurderes på alle 16 nedenstående faktorer. Resultatvurderingen sker med udgangspunkt i beskrivelsen af scoren, mens eksemplerne kun skal ses som vejledende. Hvis der er tvivl om en score, tages der udgangspunkt i beskrivelsen og ikke i eksemplet.

Faktor 1: Udvikling og adfærd

Spørgsmål a): Udadreagerende adfærd

Vedrører personens emotionelle tilstand i relation til udadreagerende adfærd. Den udadreagerende adfærd gradueres i forhold til graden af uforudsigelighed, og om den retter sig mod ting eller personer.

Score	Beskrivelse	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge har ingen problemer med udadreagerende adfærd. Kan håndtere konflikter og styre sit temperament.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge kan eksempelvis reagere stærkt ved enkelte konflikter, men kan generelt håndtere frustration i konkrete situationer.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge er eksempelvis uforholdsmæssigt opfarende og hidsig, men er ikke truende og voldelig mod andre personer. Kan også reagere stærkt på uoverensstemmelser, som man i almindelighed opfatter som små eller ubetydelige.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge kan eksempelvis være truende eller voldelig over for andre personer, men er nogenlunde forudsigelig. Kan reagere voldsomt på uoverensstemmelser, som man i almindelighed betragter som ubetydelige.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge har meget udadreagerende adfærd og er utilregnelig. Kan eksempelvis være utilregneligt voldelig over for andre personer.		

Faktor 1: <u>Udvikling og adfærd</u>

Spørgsmål b): Indadvendt adfærd

Vedrører personens emotionelle tilstand i relation til indadvendt adfærd, som giver problemer for den unges udvikling.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge har ingen problemer med indadvendt adfærd. Har almindelig kontakt med andre mennesker.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge omgås andre mennesker, men er indadvendt. Snakker helst ikke med andre om følelser og egen sindstilstand, men har almindelig kontakt med andre mennesker.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge holder sig helst for sig selv. Snakker næsten ikke med andre om følelser og egen sindstilstand, men kan dog have andre former for kontakt med andre mennesker.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge isolerer sig fra omgivelserne i kortere perioder. Undgår eksempelvis andre mennesker i flere dage og er meget lukket vedrørende følelser og egen sindstilstand.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge isolerer sig fra omgivelserne i lange perioder. Undgår eksempelvis andre i uger eller måneder og er meget lukket vedrørende følelser og egen sindstilstand.		

Faktor 1: Udvikling og adfærd

Spørgsmål c): Selvskadende adfærd

Vedrører den unges grad af selvskadende adfærd. Værdierne på faktorerne er gradueret i forhold til hyppighed og graden af alvor.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Udviser aldrig selvskadende adfærd.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge truer med selvskadende adfærd, men udøver det ikke.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Udviser i sjældne tilfælde selvskadende adfærd.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge udviser selvskadende adfærd, som på sigt kan være til fare for den unges liv.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge udviser selvskadende adfærd, som er til akut fare for den unges liv.		

Faktor 2: Familieforhold

Vedrører den unges relationen til forældre/primære omsorgspersoner. Faktoren er gradueret i forhold til, om relationen er præget af konflikter, og hvor meget kontakt der er til familien eller primære omsorgspersoner. (Primære omsorgspersoner kan også være evt. plejefamilie).

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Har god kontakt og god relation til forældre/primære omsorgspersoner. Relationen bidrager positivt til den unges trivsel.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Har kontakt til forældre/primære omsorgspersoner, men relationen er præget af mindre konflikter. Relationen bidrager dog overvejende positivt til den unges trivsel.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Har sporadisk kontakt til forældre/primære omsorgspersoner og/eller relationen er til tider præget af betydelige konflikter. Konflikterne kan i perioder have negativ betydning for den unges trivsel.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Har sjældent kontakt til forældre/primære omsorgspersoner, og/eller relationen er overvejende præget af betydelige konflikter. Der er eksempelvis kontakt få gange årligt, eller konflikterne har længerevarende betydning for den unges trivsel.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge har ingen relation til forældre/primære omsorgspersoner, og/eller relationen har næsten udelukkende negativ betydning for den unges trivsel.		

Faktor 3: Skole og beskæftigelse

Spørgsmål a): Skole/uddannelse

Vedrører udbytte af skole eller kompetencegivende uddannelsesforløb (dækker skole og ungdomsuddannelse mv.). Værdierne er gradueret i forhold til hvorvidt den unge udvikler sig fagligt på i pågældende skoletilbud.

Sæt kryds, hvilken type skoletilbud den unge er indskrevet i.

Normal *skole og ungdomsuddannelse mv.*	☐
Specialklasse	☐
Specialskole	☐
Internt Skole	☐

Spørgsmål a): Skole/uddannelse

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge har en alderssvarende faglig udvikling og har intet støttebehov		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge har en faglig udvikling, der ligger lidt under det alderssvarende niveau og har et let støttebehov		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge har en faglig udvikling, der ligger betydeligt under det aldersvarende niveau og har nogen støttebehov		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unges faglige udvikling er meget begrænset og har brug for meget støtte		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge udvikler sig slet ikke fagligt og har omfattende støttebehov		

Faktor 3: <u>Skole og beskæftigelse</u>

Spørgsmål b): Beskæftigelse

Vedrører almindelig beskæftigelse, individuelt tilrettelagte beskæftigelsestilbud og internt tilrettelagte forløb. Værdierne er gradueret i forhold til, om den unge møder op til og får udbytte af beskæftigelsestilbuddet. Ulovligt fravær forstås som ved skole/uddannelse.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge deltager i et beskæftigelsesforløb og får meget stort udbytte af det, eller den unge har et arbejde på normale vilkår.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge deltager i beskæftigelsestilbuddet og/eller får stort udbytte af det. Udvikler sig eksempelvis i nogen grad i retning af at være klar til arbejdsmarkedet eller et skole/uddannelsesforløb. Kun få forsømmelser (dvs. ulovligt fravær få gange årligt).		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge har en del forsømmelser, og/eller udbyttet er mangelfuldt. Eksempelvis månedligt ulovligt fravær, og/eller den unge udvikler sig kun i begrænset omfang i retning af at være klar til arbejdsmarkedet eller et skole/uddannelsesforløb		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge er i et beskæftigelsestilbud men møder sjældent og/eller har næsten intet udbytte af det. Eksempelvis ugentligt ulovligt fravær, og/eller den unge udvikler sig minimalt i retning af at være klar til arbejdsmarkedet eller et skole/uddannelsesforløb.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge har næsten altid fravær og/eller har intet udbytte af beskæftigelsestilbuddet. Den unge udvikler sig eksempelvis ikke i retning af at være klar til arbejdsmarkedet eller et skole/uddannelsesforløb.		

Faktor 4: Sundhedsforhold

Der skal gives en vurdering af den unges generelle sundhedsmæssige tilstand. Værdierne er graduerret i forhold til graden af pædagogisk støtte, den unge skal have til at håndtere egen sundhedstilstand. Den unge kan altså godt være medicineret mod en kronisk sygdom, og få en god værdi, hvis den unge selv kan håndtere sygdommen ved at tage sin medicin.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge har ingen sundhedsproblemer, eller er selv i stand til at håndtere evt. problemer. Den unge er selv i stand til at tage vare på sit helbred. Dyrker eksempelvis motion og spiser nogenlunde sundt. Kan selv håndtere eventuelle sundhedsproblemer (eksempelvis en kronisk sygdom).		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge kan med mindre støtte klare mindre sundhedsproblemer på enkelte områder.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge skal have nogen støtte til at klare generelle sundhedsproblemer, som er til gene for den unge.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge skal have stor støtte til at klare store generelle sundhedsproblemer, som giver den unge store vanskeligheder i hverdagen. Den unge kan ikke selv håndtere sin sundhedstilstand.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge skal have støtte til at klare store sundhedsproblemer, som er til fare for den unges liv. Den unge kan eksempelvis selv med megen støtte ikke håndtere sin sundhedstilstand og har derfor alvorlige helbredsproblemer.		

Faktor 5: <u>Fritidsforhold og venskaber</u>

Spørgsmål a): Fritidsaktiviteter

Vedrører den unges behov for støtte til at udøve fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteter tænkes bredt, og vedrører generelt, hvorvidt den unge er i stand til at give sin fritid et aktivt/meningsfyldt indhold. Der skal foretages en pædagogisk vurdering i forhold til målet for den enkelte unge i handleplanen.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Organiserer selv en eller flere fritidsaktiviteter og tager initiativ til gennemførelsen. Dyrker eksempelvis en eller flere fritidsaktiviteter uden støtte.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Har behov for hjælp til organisering af fritidsaktiviteter, men tager selv initiativ til gennemførelse. Har eksempelvis behov for støtte til valg af aktivitet.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Har behov for hjælp til organisering af fritidsaktiviteter og tager periodevis initiativ til gennemførelse. Der skal eksempelvis sættes en del rammer, men den unge udviser dog initiativ på nogle punkter til at deltage i aktiviteterne.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge dyrker kun fritidsaktiviteter med løbende hjælp til organisering og gennemførelse. Den unge skal eksempelvis have støtte til alt omkring deltagelsen i aktiviteten.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Selv med stor støtte dyrker den unge ingen former for fritidsaktiviteter.		

Faktor 5: Fritidsforhold og venskaber

Spørgsmål b): Venskaber

Vedrører, hvorvidt den unge har og kan fastholde velfungerende venskaber, der bidrager til den unges trivsel og udvikling. Der sigtes altså på venskaber/bekendtskaber, der ikke fastholder den unge i et uhensigtsmæssigt miljø. Værdierne er gradueret i forhold til graden af pædagogisk støtte, den unge skal have til at fastholde "gode" venskaber.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge kan selv fastholde et stabilt netværk af gode venner. Den unge har eksempelvis en eller flere venner, som den unge har kendt i lang tid.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge kan i længere perioder fastholde gode og stabile venner. Den unge har eksempelvis et netværk af venner, som der er regelmæssig kontakt til, og som bidrager til den unges trivsel.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge har svært ved at fastholde et netværk af gode og stabile venskaber, men kan med støtte. Den unge har eksempelvis enkelte venner, som der er jævnlig kontakt til, og som bidrager til den unges trivsel.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge har store vanskeligheder ved at fastholde et netværk trods betydelig støtte. Den unge har eksempelvis kontakt til få venner, der bidrager til den unges trivsel. Der er meget stor udskiftning i gruppen af venner.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Trods stor støtte er den unge ude af stand til at fastholde et netværk af gode og stabile venner.		

Faktor 6: Hverdagsliv

Spørgsmål a): Personlig hygiejne

Vedrører den unges evne til at varetage egen personlig hygiejne som bad, tandbørstning, rent tøj mv. Skal besvares i forhold til, hvad der vurderes som alderssvarende.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge kan på et alderssvarende niveau tage sig af sin egen personlige hygiejne og fremstår soigneret. Den unge har ingen problemer med den personlige hygiejne.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge skal have støtte til enkelte dele af den personlige hygiejne. Eksempelvis hvis den unge skal have pædagogisk støtte til daglig tandpleje, men selv varetager den øvrige personlige hygiejne.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge skal have støtte til væsentlige dele af den personlige hygiejne. Eksempelvis hvis en 18-årig ikke er i stand til at gøre rent og skifte tøj uden pædagogisk støtte, men varetager den øvrige hygiejne.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge skal have støtte til hele den personlige hygiejne. Den unge har brug for stor og vedvarende støtte til at klare næsten alt vedrørende den personlige hygiejne.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge er uden interesse for sin personlige hygiejne og afviser at modtage hjælp.		

Faktor 6: Hverdagsliv

Spørgsmål b): Bolig

Vedrører den unges evne til at bo i et normalt opvækstmiljø, set i forhold til den uges alder. Der fokuseres på hverdagsliv. Hvis den unge eksempelvis er på institution, men vurderes at være selvhjulpen i relation til boligforhold, besvares der i henhold hertil.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge evner at bo i et almindeligt opvækstmiljø passende til den unges alder. Kan eksempelvis bo i et normalt, alderssvarende miljø, eks. hos forældre, bedsteforældre, på kollegium, plejefamilie eller i lejlighed uden støttepersoner.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Med periodevis støtte evner den unge at bo i et almindeligt opvækstmiljø passende til den unges alder. Kan eksempelvis bo i et alderssvarende miljø med støtte fra støttepersoner i en afgrænset periode.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Med fast støtte evner den unge at indgå i et almindeligt opvækstmiljø passende til den unges alder. Kan eksempelvis bo i et alderssvarende miljø med støtte fra støttepersoner i en længere og evt. ubestemt periode.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge har brug for i en periode at bo i særligt pædagogisk miljø. Har eksempelvis behov for at bo på institution eller opholdssted i en periode.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge evner ikke at bo i et normalt, alderssvarende miljø og har eksempelvis behov for at bo på institution eller opholdssted. Der er ikke udsigt til, at den unge inden for den nærmeste fremtid kan vende tilbage til et normalt opvækstmiljø.		

Faktor 6: Hverdagsliv

Spørgsmål c): Økonomi

Vedrører den unges evne til at håndtere egen økonomi. Skal besvares i forhold til, hvad der er alderssvarende. Man kan således forvente mere ansvarlighed hos en på 17 år end en på 13 år.

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge kan på et alderssvarende niveau administrere de penge, som han/hun har rådighed over. Den unge bruger ikke flere penge, end vedkommende har.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge kan administrere sin økonomi selv, men kan enkelte gange have vanskeligt ved at holde sit forbrug inden for den økonomiske ramme.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge har i perioder brug for støtte fra voksne for at kunne administrere sin økonomi.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge skal have omfattende/daglig støtte til administration af sin økonomi. Styringen af økonomien varetages eksempelvis af en anden person, hvilket fungerer.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge kan ikke administrere sin økonomi, stifter gæld/er sat under administration. Den unge stifter eksempelvis gentagne gange gæld uden at have mulighed for at afbetale, til trods for at andre administrerer den unges økonomi.		

Faktor 7: Misbrug

Vedrører omfanget af den unges misbrugsproblemer. Der krydses af i forhold til de rusmidler, hvor der er et misbrugsproblem.

Sæt kryds, hvis der er misbrugsproblemer:

Alkohol	☐
Hash	☐
Andre rusmidler	☐

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Den unge har intet brug af illegale rusmidler og intet misbrug af alkohol.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Den unge har sporadisk brug af rusmidler. Eksempelvis afprøvning af illegale rusmidler. Kan undvære rusmidlet og kan fungere i skole/uddannelse og andre sociale sammenhænge.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Den unge er risikobruger af rusmidler, dvs. bruger eksempelvis illegale rusmidler i weekender. Brugen af rusmidler påvirker dagligdagen og har negativ indvirkning på indsatsen i skole/beskæftigelse.		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Den unge har et misbrugsproblem. Brugen af rusmidler har et tydeligt mønster. Misbruget har eksempelvis fysiske, sociale eller psykiske skadesvirkninger.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Den unge har et massivt misbrugsproblem. Misbruget har gennemgribende indvirkning på dagligdagen og evnen til at deltage i sociale sammenhænge og skole/beskæftigelse.		

Faktor 8: <u>Kriminalitet</u>

Vedrører, hvorvidt den unge udviser kriminel adfærd og graden af alvor.
De fem niveauer skal ses inden for en periode af de seneste 6 måneder, eller før ankomst til sikret afdeling. Der kan godt være viden/mistanke om kriminel adfærd, uden der foreligger en sigtelse. Sigtelser vedrører overtrædelse af straffeloven (dvs. overtrædelse af politivedtægten medtages eksempelvis ikke).

Score	Betydning	Vejledende eksempler	Status	Mål
0	Den unge har ingen problemer og kan klare sig uden støtte	Ingen kriminel adfærd, dvs. ingen sigtelser eller mistanke om kriminel adfærd.		
1	Den unge har milde problemer og har brug for let støtte	Kriminalitet er et mindre problem - den unge er involveret i småkriminalitet, men har ingen sigtelser.		
2	Den unge har moderate problemer og har brug for nogen støtte	Kriminalitet er et væsentligt problem, eksempelvis enkelte sigtelser af mild karakter (ikke-personfarlig kriminalitet).		
3	Den unge har alvorlige problemer og har brug for megen støtte	Kriminalitet er et alvorligt problem, eksempelvis mange sigtelser af mild karakter eller få af alvorlig karakter.		
4	Den unge har et massivt problem, skal have omfattende støtte og kan ikke klare sig uden	Kriminalitet er et særdeles alvorligt problem, eksempelvis mange alvorlige sigtelser eller flere sigtelser på personfarlig kriminalitet, seksuelle overgreb eller lignende.		

LITTERATUR

Adams, R. (1996): *Social Work and Empowerment*. Basingstoke, Hampshire: Macmillan.

Andreassen, T. (2003): *Behandling av ungdom i institusjoner: Hva sier forskningen?* Oslo: Kommuneforlaget.

Amundsen, E. & C. Ihlebæk (2007): *Majoritet og minoritet – alkoholbruk blant ungdom utenfor storbyen*. Oslo: SIRUS-rapporten 3/2007.

Barne- og Familieetaten (2009): *MultifunC. Multifunkjonell behandling i institusjon og nærmiljø*. Oslo: Barne- og Familieetaten.

Barnoski, R. (2004): *Outcome Evaluation of Washington State's Researchbased Programs for Juvenile Offenders* (Document Number: 04-01-1201). Tilgængelig på: www.wsipp.wa.gov. Besøgt 1-8-2011.

Bay, J. (2006): *Konsekvenspædagogik – en pædagogik om eksistens og social handlingskompetence*. København: Borgen.

Bekendtgørelse af lov om rettens pleje. (2010): Tilgængelig på: https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=133272. Besøgt 5-11-2011.

Bourdieu, P. (1997): *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bourdieu, P. (1986): "The Forms of Capital". I: Richardson, J. (red.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press.

Bronfenbrenner, U. (1979): *The Ecology of Human Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Christensen, E. (2003): *Små børn i familier med sociale belastninger*. København: Socialforskningsinstituttet. Arbejdspapir 02:2003.

Christoffersen, M.N. (2002): *Social støtte til børn. En undersøgelse af børn, der modtog forebyggende hjælp iht. Serviceloven for første gang i 1998. 5. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. København: Socialforskningsinstituttet. Arbejdspapir 9:2002.

Christoffersen, M.N., P.S. Olsen, K.S. Vammen, S.S. Nielsen & M. Lausten (2011): *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:34.

Coleman, M., S. Pfeiffer & T. Oakland (1992): "Aggression Replacement Training with Behaviorally Disordered Adolescents". *Behavioral Disorders*, 18(1), s. 54-66.

Demant, J. & M. Järvinen (2006): "Constructing Maturity through Alcohol Experiences". *Addiction, Research and Theory*, 14 (6), s. 589-602.

Demant, J. & S. Ravn (2010): "Du fucker ikke med den tillid!" I: Pedersen, M.U. & T. Kolind (red.): *Unge, rusmidler og sociale netværk*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 23-47.

Demant, J. & J. Østergaard (2006): "Festen – et frirum". I: Gundelach, P. & M. Järvinen (red.): *Unge, Fester og Alkohol*. København: Akademisk Forlag, s. 47-68.

Dencik, L. & P.S. Jørgensen (1999): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.

Eddy, J.M., R.B. Whaley & P. Chamberlain (2004): "The Prevention of Violent Behavior by Chronic and Serious Male Juvenile Offenders: A 2-Year Follow-up of a Randomized Clinical Trial". *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 12(1), s. 2-8.

Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen & F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:23.

Eide, G. & R. Rohde (2009): *Sammen så det hjelper. Metoder i samtaler med barn, ungdom og familier*. Bergen: Fagbokforlaget.

Espersen, L.D., M. Eiberg & D. Andersen (2011): *Veje til ungdomsuddannelse 2. Kvalitative interview med skoleledere, lærere, elever og UU-vejledere.*

København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:40.

Farrington, D.P. & B. Welsh (2007): *Saving Children from a Life of Crime: Early Risk Factors and Effective Interventions*. New York: Oxford University Press.

Finansministeriet (2007): *Mod nye mål – Danmark 2015. Teknisk baggrundsrapport*. København: Finansministeriet.

Finansministeriet (2000): *Benchmarking i den offentlige sektor – nogle metoder og erfaringer*. København: Finansministeriet.

Gilliam, L. (2009*): De umulige børn og det ordentlige menneske. Identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Goldstein, A.P., B. Glick, M.J. Irwin, C. McCartney & I. Rubama (1989): *Reducing Delinquency: Intervention in Community*. New York: Pergamon.

Goldstein, A.P., B. Glick & S. Reiner (1987): *Aggression Replacement Training*. Champaign, IL: Research Press.

Goodman, R. (1997): "The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, s. 581-586.

Gundelach, P. & M. Järvinen (2006): "De danske europarekordindehavere". I: P. Gundelach & M. Järvinen (red.): *Unge, fester og alkohol*. København: Akademisk Forlag, s. 11-26.

Gundersen, K. & F. Svartdal (2006): "Aggression Replacement Training in Norway: Outcome Evaluation of 11 Norwegian Student Projects". *Scandinavian Journal of Educational Research*, 50, s. 63-81.

Holmqvist, R., T. Hill & A. Lang (2005): *Utvärdering av behandlingen på tre ungdomshem. Forskningsrapport nr. 1, 2005*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse.

Hostrup, H. (2000): "Gestaltterapi i Danmark". *Psyke & Logos*, 21(1), s. 322-341.

Jakobsen, V. & A. Liversage (2010): *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet. Litteraturstudie og registerdata*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:29.

Jensen, U.H. & T.P. Jensen (2005): *Unge uden uddannelse. Hvem er de, og hvad kan der gøres for at få dem i gang?* København: Socialforskningsinstituttet, 05:09.

Järvinen, M., J. Demant & J. Østergaard (2010): ”Konklusion”. I: Järvinen, M., J. Demant & J. Østergaard (2010): *Stoffer og natteliv*. København: Hans Reitzels Forlag.

Järvinen, M. & N. Mik-Meyer (2004): *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.

Kaspersen, L.B. (2007): ”Anthony Giddens”. I: Andersen, H. & L.B. Kaspersen (red.): *Klassisk og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 425-440.

Kaunitz, C. & A. Strandberg (2009): ”Aggression Replacement Training (ART) i Sverige – evidensbaserad socialtjänst i praktiken?”. *Socionomens Forskningssupplement*, Nr. 26, 6/2009, s. 36-50.

Kerr, D.C.R., L.D. Leve & P. Chamberlain (2009): ”Pregnancy Rates Among Juvenile Justice Girls in Two Randomized Controlled Trials of Multidimensional Treatment Foster Care”. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 77(3), s. 588-593.

KL (2011): *Varedeklaration: Benchmarkingværktøj på området for udsatte børn og unge*. København: KL.

Koch, I. (2010): ”Unge og ungdomsproblemer/mistrivsel”. I: Nielsen, J.C., N.U. Sørensen, N. Katznelson & M.D. Lindstrøm (red.): *Den svære ungdom*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 19-34.

Kolind, T. (2010) ”Unge, alkohol og social klasse – mainstream og modkultur”. I: Pedersen, M.U. & T. Kolind (red.): *Unge, rusmidler og sociale netværk*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 48-81.

Lasgaard, M. (2001): ”Unge og ensomhed”. I: Nielsen, J.C., N.U. Sørensen, N. Katznelson & M.D. Lindstrøm (red.): *Den svære ungdom*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 35-47.

Lausten, M., H. Hansen & A.A. Nielsen (2010): *Udsatte børnefamilier i Danmark*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:14.

Lausten, M., A.-K. Mølholt, H. Hansen & V.M. Jensen (2010a): *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:02.

Lausten, M., A.-K. Mølholt, H. Hansen, L. Heiner Schmidt & M. Aaquist (2010b): *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:22.

Lausten, M., A.-K. Mølholt, H. Hansen, L. Heiner Schmidt & M. Aaquist (2011a): *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:03.

Lausten, M., A.-K. Mølholt, H. Hansen, L. Heiner Schmidt & A.-C. Legendre (2011b): *Forebyggende foranstaltninger 10-13 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:29.

Lee, S., S. Aos & M. Miller (2008): "Evidence-Based Programs to Prevent Children from Entering and Remaining in the Child Welfare System: Benefits and Costs for Washington". *Olympia: Washington State Institute for Public Ploicy, Document No. 08-07-3901*.

Leeman, L.W., J.C. Gibbs & D. Fuller (1993): "Evaluation of a Multi-Component Group Treatment Program for Juvenile Delinquents". *Aggressive Behavior*, 19, s. 281-292.

Lipsey, M.W. & J.H. Derzon (1998): "Predictors of Violent or Serious Delinquency in Adolescence and Early Adulthood: A Synthesis of Longitudinal Research". I: Loeber, R. & D.P. Farrington (red.): *Serious & Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, s. 86-105.

Liversage, A., V. Jakobsen & I.R. Hansen (2011): *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for velfærd, 11:01.

Lunn, S. (2010): "Unge og spiseforstyrrelser". I: Nielsen, J.C., N.U. Sørensen, N. Katznelson & M.D. Lindstrøm (red.): *Den svære ungdom*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 103-115.

Madge, N., A. Hewitt, K. Hawton, E.J de Wilde, P. Corcodan, S. Fekete, K. van Heeringen, D. De Leo & M. Ystgaard (2008): "Deliberate Self-Harm Within an International Community Sample of Young People: Comparative Findings from Child & Adolescent Self-Harm in Europe (CASE) Study". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(6), s. 667-677.

Mihalic S., A. Fagan, K. Irwin, D. Ballard & D. Elliott (2004): *Blueprints for Violence Prevention*. U.S. Department of Justice.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2008): *Det danske landdistriktsprogram 2007-2013*. København: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Møhl, B. (2010): "Unge og cutting". I: Nielsen, J.C., N.U. Sørensen, N. Katznelson & M.D. Lindstrøm (red.): *Den svære ungdom*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 65-76.

Mørck, Y. (1998): *Bindestregs-Danskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. København: Forlaget Sociologi.

Nielsen, J.C., N.U. Sørensen & M.N. Osmec (2010): *Når det er svært at være ung i Danmark – unges trivsel og mistrivsel i tal*. København: Center for Ungdomsforskning.

Nordentoft, M. (2010): "Unge og selvmord. Bare slippe væk fra det hele". I: Nielsen, J.C., N.U. Sørensen, N. Katznelson & M.D. Lindstrøm (red.): *Den svære ungdom*. København: Reitzels Forlag.

Obel, C., S. Dalsgaard, H.P. Stax & N. Bilenberg (2003): "Spørgeskema om barnets styrker og vanskeligheder (SDQ-DAN)". *Ugeskrift for Læger*, 165(5), s. 462-465.

Oldrup, H., S. Korzen, M. Lindstrøm & M.N. Christoffersen (2011): *Vold mod børn og unge. Hovedrapport*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:15.

Ottesen, H.M., D. Andersen, L.P. Nielsen, M. Lausten & S. Stage (2010): *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2010*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:20.

Pedersen, K., E. Tverskov & N.P. Jensen (2003): *Forældrenetværk i praksis – empowerment og socialt gruppearbejde*. Aarhus: Academic.

Rambøll Management Consulting & S.C. Andersen (2010): *Mehmet og modkulturen. En undersøgelse af drenge med etnisk minoritetsbaggrund*. Aarhus: Rambøll Management Consulting.

Rasmussen, M. & P. Due (2011): *Skolebørnsundersøgelsen 2010*. København: Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.

Retsplejeloven (2010): Bekendtgørelse af lov om rettens pleje. Tilgængelig på: https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?-id=133272. Besøgt 5-11-2011.

Senge, P.M. (2000): *Den femte disciplin: den lærende organisations teori og praksis*. Aarhus: Klim.

Servicestyrelsen (2011)*: Håndbog om Barnets Reform*. Odense: Servicestyrelsen.

Servicestyrelsen (2009): *Projektbeskrivelse for Projekt: MultifunC*. Tilgængelig på: http://www.servicestyrelsen.dk/born-og-unge/evidensbaserede-programmer/multifunc/multifunc-ansogningsmateriale. Besøgt 1-8-2011.

Servicestyrelsen (2001): *MultifunC*. Tilgængelig på: http://videns-portal.servicestyrelsen.dk/temaer/kriminalitet/udvikling/multi-func. Besøgt 1-8-2011.

Skrowny, M. (2005): "Alkohol. Identitet og fællesskaber – i et integrationsperspektiv". *Ungdomsforskning*, 4, 3.

Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling (2010): *EFQM Excellence Modellen 2010*. København: Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling.

Sundell, K., T. Egelund, C. Andrée & C. Kaunitz (2007): *Barnvårdsutredningar. En kunskapsöversikt*. Stockholm: IMS og Gothia Förlag.

Sundhedsstyrelsen (2005): *ICF – Den danske vejledning og eksempler fra praksis. International klassifikation af funktionsevne, funktionsnedsættelse og helbredstilstand*. Aarhus: MarselisborgCentret.

Sussman, S., L. Rohrbach & S. Mihalic (2004): *Project Towards No Drug Abuse: Blueprints for Violence Prevention, Book Twelve*. Blueprints for Violence Prevention Series (D.S. Elliott, Series Editor). Boulder, CO: Center for the Study and Prevention of Violence, Institute of Behavioral Science, University of Colorado.

Søndergaard, P.S. (2009): *Seje tøser, stakkels piger, om piger, pigebander, vold og tyveri*. Aarhus: Turbine Forlaget.

Sørensen, K.M. (2001): "Identitetens datomærkning". I: Balvig, F., M.N. Christoffersen, Y. Mørck & K.M. Sørensen (red.): *Ungdomssociologi*. København: Forlaget Columbus, s. 10-88.

Tireli, Ü. (2000): "I søgen efter identitet – Refleksioner over minoritetsunge". I: *Social Forskning*, december, 2000. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Tireli, Ü. (1999): *Hverdagens erobring. Etniske minoritetsunge i europæiske storbyer*. København: Hans Reitzels Forlag.

Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 3 af 15. februar 2011.

Westermark, K. (2009): *MTFC – En intervention för ungdomar med beteendeproblem*. Lund: Socialhögskolan. Ph.d.-afhandling.

Westermark, P.K., K. Hansson & M. Olsson (2011): "Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC): Results from an Independent Replication". *Journal of Family Therapy*, 33(1), s. 20-41.

White, M. (2004): "Folk Psychology and Narrative Practice". I: Angus, L.E. & J. McLeod (red.): *Handbook of Narrative and Psychotherapy:*

Practice, Theory, and Research. California: Sage Publications, Inc., s. 15-52.

Ziehe, T. & H. Stubenrauch (2008): *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser*. København: Forlaget politisk revy.

Østergaard, J., M. Røgeskov & P.S. Rasmussen (2010): "Unges rusmiddelprofil". I: Järvinen, M., J. Demant & J. Østergaard (2010): *Stoffer og natteliv*. København: Hans Reitzels Forlag.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2011

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

11:01 Liversage, A., Jakobsen, V. & Rode Hansen, I.: *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse*. 156 sider. ISBN: 978-87-7119-000-7. Vejledende pris: 150,00 kr.

11:02 Filges, T. & Holt, H.: *AC-arbejdskraft i den vestlige del af Region Midtjylland. Muligheder og barrierer*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-001-4. Vejledende pris: 90,00 kr.

11:03 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M: *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 3*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-002-1. Vejledende pris: 180,00 kr.

11:04 Jacobsen, J. & Lindstrøm, M.: *Lokal integration af førtidspensionister*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-003-8. Vejledende pris: 110 kr.

11:05 Deding, M. (red.): *Forskning om tvang i misbrugsbehandling. En kortlægning foretaget af SFI Campbell*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-004-5. Netpublikation.

11:06 Oldrup, H., Lindstrøm, M. & Korzen, S.: *Vold mod førskolebørn. Praksis og barrierer for opsporing og underretning.* 110 sider. ISBN: 978-87-7119-005-2. Netpublikation.

11:07 Christensen, E.: *Væk fra Grønland. Udsatte grønlændere, der er flyttet til Danmark med deres børn.* 88 sider. ISBN: 978-87-7119-006-9. Vejledende pris: 90,00 kr.

11:08 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2010.* 140 sider. ISBN: 978-87-7119-007-6. Vejledende pris: 140,00 kr.

11:09 Bengtsson, S., Hansen, H. & Røgeskov, M.: *Børn med en funktionsnedsættelse og deres familier. Den første kortlægning i Norden.* 108 sider. ISBN: 978-87-7119-008-3. Vejledende pris: 110,00 kr.

11:10 Vitus, K. & Kjær, A.A.: *PSP-samarbejdet. En kortlægning af PSP-Frederiksberg, Odense, Amager og Esbjerg.* 201 sider. ISBN: 978-87-7119-009-0. Netpublikation.

11:11 Graversen, B.K.: *Tættere på arbejdsmarkedet? Om effektmåling af beskæftigelsesindsatsen for ikke-arbejdsmarkedsparate ledige.* 78 sider. ISBN: 978-87-7119-010-6. e-ISBN: 978-87-7119-048-9. Vejledende pris: 70,00 kr.

11:12 Andersen, D., Thomsen, R., Langhede, A.P., Albæk Nielsen, A. & Toft Hansen, A.: *Skolernes samarbejde. Kortlægning af skolernes kontakt med kommunale forvaltninger og andre institutioner.* 249 sider. ISBN: 978-87-7119-011-3. Netpublikation.

11:13 Larsen, M., Bach, H.B. & Ellerbæk, L.S.: *55-70-åriges forbliven på arbejdsmarkedet. Adfærd, forventninger, aftaler og kendskab til regler.* 222 sider. ISBN: 978-87-7119-012-0. e-ISBN: 978-87-7119-045-8. Vejledende pris: 220,00 kr.

11:14 Christoffersen, M.N. & Hammen, I.: *ADHD-indsatser. En forskningsoversigt.* 129 sider. ISBN: 978-87-7119-013-7. Vejledende pris: 130,00 kr.

11:15 Oldrup, H., Korzen, S., Lindstrøm, M. & Christoffersen, M.N.: *Vold mod børn og unge. Hovedrapport.* 95 sider. ISBN: 978-87-7119-014-4. Vejledende pris: 90,00 kr.

11:16 Rostgaard, T., Bjerre, L., Sørensen, K. & Rasmussen, N.: *Omsorg og etnicitet. Nye veje til rekruttering og kvalitet i ældreplejen.* 207 sider. ISBN: 978-87-7119-015-1. Vejledende pris: 200,00 kr.

11:17 Bengtsson, S., Alim, W., Holmskov, H. & Lund, A.: *Sociale indsatser til mennesker med ADHD. En kortlægning.* 166 sider. ISBN: 978-

87-7119-017-5. e-ISBN: 978-87-7119-040-3. Vejledende pris: 160,00 kr.

11:18 Böcker Jakobsen, T., Langhede, A.P. & Sørensen, K.: *Lige muligheder – støtte til udsatte børn og unge. Evalueringsrapport 1: Beskrivelse af igangsatte forsøgsprojekter*. 87 sider. ISBN: 978-87-7119-016-8. Netpublikation.

11:19 Albæk, K. & Brink Thomsen, L.: *Er kvindefag lavtlønsfag? En analyse af sammenhængen mellem løn og andelen af kvinder i enkelte arbejdsfunktioner*. 97 sider. ISBN: 978-87-7119-018-2. Vejledende pris: 97,00 kr.

11:20 Knudsen, L. & Egelund, T.: *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. 161 sider. ISBN: 978-87-7119-019-9. Vejledende pris: 160,00 kr.

11:21 Kofod, J., Dyrvig, T.F., Markwardt, K., Lagoni, N., Bille, R., Termansen, T., Christiansen, L., Toldam, E.J. & Vilshammer, M.: *Prostitution i Danmark*. 395 sider. ISBN: 978-87-7119-020-5. Vejledende pris: 390,00 kr.

11:22 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2010. Regionale Forskelle*. 68 sider. ISBN: 978-87-7119-021-2. e-ISBN: 978-87-7119-022-9. Vejledende pris: 60,00 kr.

11:23 Amilon, A.: *Supplerende arbejdsmarkedspension. Hvorfor vælger eller fravælger førtidspensionister ordningen?* 92 sider. ISBN: 978-87-7119-023-6. e-ISBN: 978-87-7119-024-3. Vejledende pris: 90,00 kr.

11:24 Christensen, E. & Hansen, H.: *Den sociale indsats for børn og unge i Grønland. Kortlægning af aktiviteterne 2011*. 44 sider. ISBN: 978-87-7119-025-0. e-ISBN: 978-87-7119-026-7. Vejledende pris: 40,00 kr.

11:25 Lyk-Jensen, S.V., Weatherall, C.D., Heidemann, J., Damgaard, M. & Glad, A.: *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning*. 190 sider. e-ISBN: 978-87-7119-028-1. Netpublikation.

11:26 Ottosen, M.H. & Stage, S.: *Dom til fælles forældremyndighed. En evaluering af forældreansvarsloven*. 257 sider. ISBN: 978-87-7119-029-8. e-ISBN: 978-87-7119-030-4. Vejledende pris: 250,00 kr.

11:27 Liversage, A. & Leelo Knudsen, L.: *Kvinder i byggefag. En interviewundersøgelse*. 131 sider. ISBN: 978-87-7119-031-1. e-ISBN: 978-87-7119-032-8. Vejledende pris: 130,00 kr.

11:28 Christensen, E. & Hansen, H.: *Kalaallit nunaanni meeqqanut inuusuttunullu isumaginninnikkut suliniutit*. 46 sider. ISBN: 978-87-

7119-033-5. e-ISBN: 978-87-7119-034-2. Vejledende pris: 40,00 kr.

11:29 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Vammen, K.S., Schmidt, L.H. & Legendre, A.-C.: *Forebyggende foranstaltninger 10-13 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 4*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-036-6. e-ISBN: 978-87-7119-037-3. Vejledende pris: 180,00 kr.

11:30 Bengtsson, S.: *Danmark venter stadig på sin psykiatrireform. Et rids af udviklingen de seneste årtier*. 78 sider. ISBN: 978-87-7119-038-0. e-ISBN: 978-87-7119-039-7. Vejledende pris: 70,00 kr.

11:32 Oldrup, H.H. & Vitus, K.: *Indsatser over for udsatte 0-3-årige og deres forældre. En systematisk forskningsoversigt*. 213 sider. ISBN: 978-87-7119-041-0. e-ISBN: 978-87-7119-042-7. Vejledende pris: 210,00 kr.

11:33 Bo Madsen, M., Jacobsen, S. & Jensen, S.: *Socialt bedrageri. Et litteraturstudie*. 100 sider. e-ISBN: 978-87-7119-044-1. Netpublikation.

11:34 Christoffersen, M.N., Skov Olsen, P., Vammen, K.S., Sander Nielsen, S., Lausten, M. & Brauner, J.: *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge. Risiko- og beskyttelsesfaktorer*. 207 sider. ISBN: 978-87-7119-046-5. e-ISBN: 978-87-7119-047-2. Vejledende pris: 200,00 kr.

11:35 Fuglsang Olsen, R., Egelund, T. & Lausten, M.: *Tidligere anbragte som unge voksne*. 145 sider. ISBN: 978-87-7119-043-4. e-ISBN: 978-87-7119-051-9. Vejledende pris: 140,00 kr.

11:36 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Køn, Handicap og beskæftigelse i 2010*. 47 sider. e-ISBN: 978-87-7119-053-3. Netpublikation.

11:37 Liversage, A. & Gudrun Jensen, T.: *Parallelle retsopfattelser i Danmark. Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser blandt etniske minoriteter*. 191 sider. ISBN: 978-87-7119-054-0. e-ISBN: 978-87-7119-055-7. Vejledende pris: 190,00 kr.

11:38 Ottosen, M.H., Stage, S. & Søndergaard Jensen, H.: *Børn i deleordninger. En kvalitativ undersøgelse*. 209 sider. ISBN: 978-87-7119-056-4. ISBN: 978-87-7119-057-1. Vejledende pris: 200,00 kr.

11:39 Jin Pedersen, M., Rosdahl, A., Winther, S.C., Langhede, A.P. & Lynggaard, M.: *Ledelse af folkeskolerne. Vilkår og former for skoleledelse*. 283 sider. e-ISBN: 978-87-7119-058-8. Netpublikation.

11:40 Dreyer Espersen, L., Eiberg, M. & Andersen, D.: *Veje til ungdomsuddannelse 2. Kvalitative interview med skoleledere, lærere, elever og UU-vejledere*. 169 sider. e-ISBN: 978-87-7119-060-1. Netpublikation.

11:41 Palmhøj Nielsen, L. & Skov Olsen, P.: *11-åriges trivsel og risiko. Statistiske analyser af 11-åriges trivsel.* 115 sider. ISBN: 978-87-7119-061-8. e-ISBN: 978-87-7119-062-5. Vejledende pris: 110,00 kr.

11:42 Thuesen, F., Tørslev, M.K. & Gudrun Jensen, T.: *Rekruttering og fastholdelse af højtuddannet arbejdskraft. Danmark, Norge, Holland, Storbritannien og Canada.* 244 sider. ISBN: 978-87-7119-063-2. e-ISBN: 978-87-7119-064-9. Vejledende pris: 240,00.

11:43 Brink Thomsen, L., Holt, H., Jensen, S. & Thuesen, Frederik: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2011.* 194 sider. ISBN: 978-87-7119-065-6. e-ISBN: 978-87-7119-066-3. Vejledende pris: 190,00 kr.

11:44 Bengtsson, S. & Stigaard, D.L.: *Aktuel skandinavisk og britisk handicapforskning. En kortlægning af miljøer.* 318 sider. ISBN: 978-87-7119-067-0. e-ISBN: 978-87-7119-068-7. Vejledende pris: 310,00 kr.

11:45 Lauritzen, H.H., Boje-Kovacs, B. & Benjaminsen, L.: *Hjemløshed i Danmark 2011. National kortlægning.* 148 sider. ISBN: 978-87-7119-069-4. e-ISBN: 978-87-7119-070-0. Vejledende pris: 140,00 kr.

11:46 Stigaard, D.L.: *Fra hjemløshed til egen bolig. Et interviewstudie blandt tidligere hjemløse.* 68 sider. e-ISBN: 978-87-7119-071-7. Netpublikation.

11:47 Calmar Andersen, S. & Winter. S.C. (red.): *Ledelse, læring og trivsel i folkeskolerne.* 164 sider. ISBN: 978-87-7119-072-4. e-ISBN: 978-87-7119-073-1. Vejledende pris: 160,00 kr.

11:48 Holt, H. & Larsen, M.: *Kønsopdelt lønstatistik og redegørelse om lige løn. Evaluering af loven.* 118 sider. e-ISBN: 978-87-7119-074-8. Netpublikation.

11:49 Brauner, J., Skov Olsen, P. & Egelund, T.: *Muligheder for Dokumentation af anbringelser. En gennemgang af målemetoder.* 168 sider. ISBN: 978-87-7119-076-2. e-ISBN: 978-87-7119-077-9. Vejledende pris: 160,00 kr.

12:01 Lyk-Jensen, S.V., Glad, A., Heidemann, J. & Damgaard, M.: *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse.* 117 sider. e-ISBN: 978-87-7119-075-5. Netpublikation.

12:02 Lausten, M., Hansen, H., Mølholt, A.-K., Vammen, K.S. & Legendre, A.-C.: *Forebyggende foranstaltninger 14-17 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 5.* 235 sider. ISBN: 978-87-7119-078-6. e-ISBN: 978-87-7119- 079-3. Vejledende pris: 130,00 kr.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 14-17 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE

Dette er den femte delrapport i en rapportserie fra dialogprojektet om kommuners brug af forebyggende foranstaltninger. Denne rapport beskriver fem konkrete indsatser, der på forskellig vis arbejder forebyggende med udsatte 14-17-årige.

De fem indsatser varierer fra helhedsindsats med dagbehandling og skolegang over kontaktperson eller værkstedsplads til fritidstilbud. Alle, der er tilknyttet de forskellige indsatser, vurderer, at deres vigtigste opgave er at hjælpe de unge til et selvstændigt voksenliv. De arbejder målrettet på at styrke de unges egne ressourcer og selvtillid og fungerer som rollemodeller i forhold til at vise de unge vejen til gode sociale relationer og netværk.

Formålet med projektet er at tilvejebringe og systematisere viden om kommuners praksis, erfaringer og resultater i forhold til det forebyggende arbejde med udsatte børn og unge. Projektforløbet skal munde ud i et katalog over eksempler på god praksis, som skal formidles ud til landets kommuner, så de får bedre forudsætninger for at yde den relevante støtte og hjælp til udsatte børn og unge.

Projektet er af bestilt af Socialstyrelsen og gennemføres af SFI i samarbejde med COWI A/S.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
12:02
ISSN: 1396-1810

ISBN 978-87-7119-078-6